PAVEL

FLORENSKI

BIBLIOTECA
MITROPOLIEI IAȘI
Fond
COTA II 10.578

DOGMATICĂ ȘI DOGMATISM

Coperta și viziunea grafică
Doina DUMITRESCU

Această carte este sponsorizată de
BANCA ROMÂNĂ PENTRU DEZVOLTARE (B.R.D.)

Traducerea a fost făcută după volumele:
СВЯЩЕННИК ПАВЕЛ ФЛОРЕНСКИЙ - СОЧИНЕНИЯ В ЧЕТЫРЕХ ТОМАХ, ТОМ I. *Издательство „МЫСЛЬ"*, МОСКВА 1994, de unde au fost traduse eseurile: ЭМПИРЕЯ И ЭМПИРИЯ; К ПОЧЕСТИ ВЫШНЕГО ЗВАНИЯ (Черты характера архим. Серапиона Машкина); ДОГМАТИЗМ И ДОГМАТИКА; СОЛЬ ЗЕМЛИ; ПЛАЧ БОГОМАТЕРИ, și ПАВЕЛ ФЛОРЕНСКИЙ - **ОПРАВДАНИЕ КОСМОСА**. *Издательство Высших Гуманитарных Курсов*, САНКТ ПЕТЕРБУРГ, 1994, de unde a fost tradus eseul: СТОЛП И УТВЕРЖДЕНИЕ ИСТИНЫ. ОПЫТ ПРАВОСЛАВНОЙ ТЕОДИЦЕИ В ДВЕНАДЦАТИ ПИСЬМАХ (1. К читателю; 2. Письмо четвертое: Свет Истины).

© *ANASTASIA pentru prezenta ediție românească*

Str. Vaselor 13, sector 2, București, Tel./fax 2116745

ISBN 973-9259-91-0

PAVEL FLORENSKI

DOGMATICĂ și DOGMATISM

Studii și eseuri teologice

Traducere din limba rusă, prefață și note de
Elena DULGHERU

ANASTASIA

Nr. INV. 23.350
Mitropolia ...
Cota: II 10.578

PREFAȚĂ

Există oameni care par că se nasc „cu credința în brațe". Aceștia devin repede izvoare de lumină, alături de care sute de suflete își găsesc mântuirea. Din viețile lor pilduitoare sunt alcătuite Patericele, iar lumina gândirii lor înduhovnicite a închegat Sfânta Tradiție. Mai rare și mai dramatice sunt mărturiile despre cei ce primesc chemarea la vârsta maturității. În familia convertiților târzii, asemeni Sfântului Pavel, se numără (respectând, desigur, proporțiile, însă pe acestea numai Dumnezeu le cunoaște) și părintele Pavel.

Personalitatea părintelui Pavel Florenski este deja cunoscută cititorului român, mulțumită editurilor Anastasia și Humanitas, care au publicat *Iconostasul* (1994), în traducerea lui Boris Buzilă, respectiv *Perspectiva inversă și alte scrieri* (1997), în traducerea colectivă a Tatianei Nicolescu, Alexandrei Nicolescu și Anei Maria Brezuleanu.

Tematica textelor apărute până acum este vastă, oferind nu numai o privire teologică asupra unor domenii considerate îndeobște profane (lingvistica, geometria, fiziologia ș.a.), ci și dovada unei posibile valorificări a profanului în slujba receptării sacrului. Aceasta are darul de a-l descumpăni atât pe teolog, de obicei „neexersat în științele lumii acesteia", cât și pe exeget, pentru care ultimul șoc fusese invazia în teritoriul său a matematicii sau a științelor experimentale, însă, în nici un caz, a discursului religios.

După cum matematicianul în reverendă contraria auditoriul și saloanele anilor '20 (până când i s-a permis să poarte reverendă), la fel și cărțile sale, după mai bine de optzeci de ani de tăcere impusă, îl derutează pe cititorul creștin sau *filo-sof* prin conținutul lor evasi-enciclopedic.

A crea premisele pentru o cultură și o știință de orientare *teocentrică*, iată exigența care a călăuzit lucrarea întregii vieți a lui Pavel Florenski. *„Imaginea tipică a realității în dub [...] trebuie să poarte în sine caracteristicile operei de artă, să fie o idee a realității care se descoperă în dub"* (*Empireea și Empiria*).

Și dacă alte aspirații spre sinteză ale veacului nostru au dus la ieșirea din spațiul creștin (ca teozofia ș.a.) ori s-au dezvoltat, peste câteva decenii, pe un teren indiferent religios (ca structuralismul), Pavel Florenski reușește să-și împlinească demersul în spațiul Ortodoxiei, al Bisericii.

Din păcate, spre deosebire de curentele amintite, care s-au putut cristaliza în școli, câștigând astfel anvergură și punându-și pecetea, direct sau indirect, pe întreaga cultură și civilizație postmodernă, istoria trase oblonul, pentru mai bine de două generații, peste începuturile trasate de Pavel Florenski. Din motive pe care am învățat să le numim obiective, Catedra de istorie a *Weltanschauung*-urilor a Academiei Teologice moscovite nu putu să-și exercite activitatea după anii '20, când unica *Weltanschauung* acceptată nu era, în nici un caz, cea teocentrică.

Anii de profesorat, ca și textele care avuseseră răgazul să apară, nu i-au permis lui Florenski să-și creeze discipoli. S-ar putea replica aici că un gigant de talia lui Pascal sau a lui Leonardo da Vinci, cu care a fost, nu o dată, comparat, nu creează o școală sincronică în epocă, ci, asimilat în etape, generează curente de gândire diacronice de-a lungul veacurilor.

Dar sacrificiul nu moare. Sămânța ajunsă pe tărâmul ateismului militant va avea răbdare ca istoria să-i ofere un sol mai fertil.

În timp ce părintele Pavel alesese Solovki-ul, o parte din colegii săi de facultate întemeiau, la Paris, Institutul Saint-Serge. Prin oblăduirea aceluiași Serghie de Radonej, patron și gazdă a Academiei Teologice moscovite, Occidentul lua contact cu Ortodoxia vie.

În zilele noastre, se pare că cele două lucrări – apologetica emigranților și martiriul singurului teolog (de anvergură similară) rămas în patrie – se întâlnesc. Colegii lui emigranți au reușit să întemeieze în vestul Europei nucleele acelei școli, terenul care să faciliteze receptarea mesajului său peste generații, pe verticala axei timpului.

Aspirația spre sinteză, de re-naștere a unei culturi prin re-așezarea sub semnul cultului, se coagulează astăzi în filoane încă microscopice, dar ferme: arta, ieșind de sub sceptrul lui Apollo prin spasmele avangardelor, își caută (cel puțin în Est) originile creștine; știința capătă timide apucături de a-și da jos aureola obținută prin uzurpare; societatea și formele de guvernământ încep să-și caute justificarea religioasă pierdută (dar alta decât cea a zeului Wotan [...] *„über Alles"*).

Cartea de față își propune urmărirea teologului în spațiul teologiei, al Eclesiei în genere. Structura ei este oarecum eterogenă: este o culegere de articole, eseuri și evocări, diferite atât ca registru stilistic, cât și ca nivel de închegare a mesajului; unele texte, „studențești", sunt temperamentale (fiind mai mult un vestigiu al teologului în formare, semnul spiritului căutător și avid al "luptătorului cu Îngerul"), decât ultimul cuvânt al teologului matur.

Eseul *Empireea și Empiria* abordează problema cunoașterii lumii în registrul dialogului socratic dintre două

personaje-mesager: purtătorul de cuvânt al Împărăției Cerești (*Empireea*) și cel al lumii empiricului (*Empiria*). Idealistul și pozitivistul (în limbaj filosofic general), în ultimă instanță, omul religios și ateul, parcurg un lung traseu de investigare a resorturilor cunoașterii omenești, pentru a ajunge la concluzia că *Empiria* este proiecția în lumea vizibilă a multidimensionalei *Empiree*.

Dar textul cel mai incendiar din culegere este *Dogmatism și dogmatică*. Scris pe când Florenski era student în anul III al Academiei, discursul, polemic, excelând în imaginație plastică, zugrăvește tabloul sumbru al crizei religioase contemporane autorului. Din păcate, el este în mare măsură valabil și în zilele noastre. Unii cititori vor fi frapați, poate, de actualitatea următoarelor gânduri: *„Viața merge după alte legi decât cele ale credinței noastre, iar credința merge în afara vieții. Sunt unele straturi spirituale mult mai adânci [...] care se află în afara celor ce ne învață credința [...]. Viața, chiar și cea pur interioară, morală și religioasă, și-a săpat făgașul prin alte ogoare"*. Desigur că aici se află cheia multor paradoxuri ale modernității, precum sciziunea dintre religie, artă, psihologie – „domenii" care sondează, cu mijloace diferite, aceeași relație divin-umană.

„Dogmatica a fost înlocuită de dogmatism – iată dezlegarea enigmei [...]. În conștiința contemporană, dogmatica a încetat să mai fie legată de sentimente vii și de percepții autentice. Trupul și sufletul, în actuala Weltanschauung *religioasă, s-au desprins unul de celălalt... Nu este greu de înțeles de ce alții nu găsesc intrarea în grandioasa catedrală gotică, minunată în întregimea ei, ca și în părțile sale, însă fără trepte și fără pridvor. Nenumăratele ferestre se întunecă sumbre, acoperite de pânze de păianjen, în timp ce trecătorul, atingându-le cu sfială, își*

continuă drumul spre paraclisul casei sale. Iar credincioșii, necunoscând ieșirea din propria lor biserică, palizi și fără viață, se plimbă pe lângă grandioasele coloane, aruncă priviri prin ferestrele lanceolate și, din buzele anemiate, în loc de rugăciuni, mormăie anateme către trecătorii de pe stradă, care poate că vor – și asta se întâmplă atât de des –, la rândul lor, să intre în biserică să se roage".

Soluția oferită de Florenski, influențată de teoriile vitaliste ale vremii, de intuiționismul lui Bergson și de psihologismul lui W. Wundt (pe care, de altfel, îi citează), este aceea a unei *„dogmatici experimentale"*, bazate pe justificarea dogmelor prin trăiri. Ale cui? În ce condiții? Iată dilema sau fisura demersului lui Florenski, care va deveni calul de bătaie al dezbaterilor pe marginea referatului. Stenograma dezbaterilor este cel mai bun comentariu al discursului său. Nu putem să pierdem din vedere efervescența vieții universitare din Academia moscovită. Dialogurile deschise, adesea contradictorii, dintre studenți, profesori și rector – participanți la cercul de filosofie al Academiei – cât și deschiderea lor filosofică și culturală ar putea stârni invidia urmașilor lor de astăzi întru studiul credinței...

Îngrijorat pe bună dreptate de criza religioasă a societății moderne, Florenski nu se rezumă la simpla ei critică, ci încearcă să propună soluții. Dar, deși textul este cu câțiva ani ulterior *Empireei...*, Florenski cade într-un fel în tarele pe care le sesiza în epistemologia empirică: abordarea metafizicului cu mijloacele fizicului, reducerea lumii nevăzute la stratul său cel mai grosier, cel al lumii sensibile. Pe calea inversă, folosind acum pârghiile sensibilului pentru a sonda suprasensibilul, Florenski se izbește de limitările primului, ajungând, inevitabil, la subiectivism. Desigur că problemele sunt mai complexe, iar găsirea unor soluții

globale depășește capacitatea spirituală a unui individ, fie acesta și genial...

Stâlpul și temelia adevărului este considerată lucrarea fundamentală a lui Pavel Florenski. Din păcate, nu putem oferi aici decât un fragment din ea, pe care l-am inclus în dorința de a întregi, fericit, imaginea filosofului-teolog conturată de eseurile precedente. Lucrarea este complexă, propunându-și în *motto* dezideratul enunțat încă din *Dogmatism...*: *„Experiența religioasă vie ca unic mijloc legitim de cunoaștere a dogmelor"*. Aprofundând observarea sensibilului din cadrul eclezial ortodox, Florenski depășește nivelul programatic din *Dogmatism...*, ajungând la concluzia că *„există o frumusețe aparte a spiritului, insesizabilă pentru formulele logice. Ea este, în același timp, singurul criteriu sigur de determinare a ceea ce aparține Ortodoxiei. Experții în această frumusețe sunt bătrânii îmbunătățiți, maeștri ai «artei artelor», cum numeau Sfinții Părinți ascetica. [...] Căci într-adevăr, ascetica nu creează omul «bun», ci omul* frumos, *iar caracteristica distinctivă a sfinților nu constă deloc în «bunătatea» lor [...], ci în* frumusețea *duhovnicească, frumusețea orbitoare a persoanei strălucind de lumină ...".*

Plânsul Maicii Domnului este prefața traducerii unei rugăciuni a Cuviosului Simeon Metafrastul, cu care ocazie Florenski meditează la valoarea cuvântului purtător de *„sacre puteri sufletești"*, centru *„din care este trezită energia psihică"*, prefigurând totodată teoria sa asupra simbolurilor, dezvoltată ulterior în alte lucrări, printre care și *Stâlpul și temelia...*

Ultimele două texte – *Un portret al Arhimandritului Serapion Mașkin* și *Sarea pământului* – sunt evocările celor doi mari mentori spirituali care i-au marcat existența

și creația: călugărul erudit Serapion și simplul, harismaticul stareț continuator al tradiției lui Serafim de Sarov, Isidor. Îmbinând reflecția eseistică cu stilul memorialistic, pe alocuri chiar documentarist, Florenski conturează dipolul care și-a spus cuvântul asupra traseului său spiritual: pe de o parte, filosoful căutător de absolut, de cealaltă, bătrânul îmbunătățit: gnoza mistică și nebunia întru Hristos. Având în comun cu Serapion spiritul științific, împreună ar fi fost „o forță" – remarca chiar acesta, invitându-l pe Pavel Aleksandrovici la „o ceașcă de ceai și filosofie". Poate nu este întâmplător că această „forță" a rămas în stadiul de proiect: spre marele său regret, Florenski n-a apucat să-l cunoască personal pe monahul-teolog, pentru a „pune la punct un sistem filosofic general". În schimb, întâlnirile benefice cu starețul Isidor constituiră pentru studentul-teolog lumina filocalică, „laptele duhovnicesc", care avea să-i hrănească nu numai creația, ci și încercata sa viață. Pentru cititorul răbdător, care a reușit să parcurgă judecățile, uneori anevoie de urmărit, ale eseurilor precedente, mai ales ultimul text constituie tocmai „sarea"; pentru lectorul cu mania clasificărilor, el este „piatra de poticneală"; și, pentru toți, este cel mai apropiat, cel care rămâne în memoria afectivă, este ziditorul cuvânt filocalic.

Mulțumind celor care m-au încurajat și ajutat la împlinirea acestei traduceri (mama mea, Nineli-Elena și părintele Ionel), cât și lui Pavel Vasilievici Florenski, succesorul părintelui Pavel A. Florenski și păstrătorul arhivei acestuia, care mi-a dat acceptul realizării traducerii, nu îmi rămâne decât să doresc ca această carte să nimerească în mâinile celor care au astăzi nevoie de ea.

Elena DULGHERU

VIAȚA PĂRINTELUI PAVEL FLORENSKI

Părintele Pavel Aleksandrovici Florenski, teolog remarcabil, filosof și om de știință, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai culturii ruse a „epocii de argint"[1], s-a născut pe 9/22 ianuarie 1882, lângă localitatea Evlah din gubernia Elisavetopol. Primind botezul în biserica Sfântului David-Mtatmidski din Tiflis, Luminătorul Filipp și Apostolul Pavel îi deveniră proteguitorii cei mai apropiați.

Informațiile despre descendența pe linie paternă a lui P.A. Florenski sunt incomplete. Se știe că neamul tatălui său provenea din Ucraina și e probabil că, în secolul al XVII-lea, s-a stabilit în regiunea Kostroma. Până la mijlocul secolului al XIX-lea, cei din neamul Florenski au aparținut clerului: Ioan (sfârșitul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea); diaconul Afanasie Ivanov (1732-1794); diaconul Maftei Afanasiev (1757-?); paraclisierul Andrei Matfeev (1786-1826 sau 1829); Ivan Andreevici Florenski (1815-1866); Aleksandr Ivanovici Florenski (1850-1908).

Bunicul, Ivan Andreevici Florenski, a absolvit Școala Teologică din Luhovsk, apoi Seminarul Teologic din Kostroma. Însă „din dragoste pentru știință" – cum scrie P.A. Florenski – și în pofida rugăminților Mitropolitului Filaret însuși, rupe relațiile cu părinții și, „alegând sărăcia", renunță la cariera preotească și se înscrie la Academia Militară de Medicină.

Pe linie paternă, Pavel Aleksandrovici a moștenit atât înclinațiile științifice, cât și pe cele teologice. „Cei din neamul Florenski s-au remarcat întotdeauna prin spiritul novator, au fost inițiatorii unor întregi curente și orientări, deschizători de orizonturi și de noi unghiuri de vedere asupra lucrurilor"[2]. Tatăl lui Pavel Aleksandrovici, Aleksandr Ivanovici, începându-și activitatea ca inginer de drumuri, spre sfârșitul vieții devine adjunctul șefului Regionalei de Căi de Comunicație din districtul Caucaz.

Strămoșii mamei, Olga Pavlovna Saparova (1859-1951), cu numele armenesc Salomeea, veneau din Ghiulistan (regiunea Karabah). Rădăcinile lor, cunoscute încă din secolul al XVI-lea, au trecut atât prin Armenia, cât și prin Gruzia. După tradiție, numele armenesc al familiei, Saparian, provine din cuvântul „scut", „apărătoare", primit de ramura aristocrată a familiei, Melik-Begliarov, pentru ajutorul militar acordat regatului gruzin. De la neamul Saparovilor, Florenski a moștenit o sensibilitate acută față de frumusețea lumii materiale și a concretului.

P.A. Florenski și-a petrecut anii copilăriei la Tiflis și la Batumi, unde tatăl lui construia șoseaua militară Batumi-Ahalțirsk.

În afară de Pavel, care era cel mai mare, mai erau în familie șase copii. „În parte datorită precarelor mijloace materiale, în parte datorită convingerilor părinților, familia noastră trăia o viață foarte închisă și sobră. Distracțiile și musafirii erau excepții, în schimb, în casă, se găseau multe cărți și reviste, pentru care se sacrifica din cele necesare traiului. Familia avea un nivel ridicat de cultură, cu interese variate, atât din domeniul tehnicii (tata), cât și din cel al științei (copiii) și al istoriei (tata, mama, uneori toată familia). Oamenii cu care intram în contact erau de obicei

colegi de serviciu ai tatălui meu sau foștii săi camarazi de gimnaziu"[3].

Diferența dintre confesiunile părinților, cât și aplecarea asupra cunoașterii omenești au fost motivele pentru care Pavel Florenski nu a căpătat din familie deprinderile vieții religioase. „În casa noastră nu se vorbea niciodată despre religie – nici pentru, nici împotriva ei, nici măcar la modul informativ, ca despre un fenomen al vieții sociale; foarte rar se strecura, întâmplător, vreun cuvânt despre cultele arhaice sau cele ale egiptenilor, dar și aceasta foarte pe scurt. Cu cât o noțiune era mai apropiată de Biserică, cu atât avea mai puține motive de a fi pomenită la noi în casă: era tolerată, dar și aceasta abia-abia, doar arheologia religioasă, atât de moartă, încât te puteai bizui pe totala ei ineficiență religioasă"[4].

„Educat într-o totală izolare față de reprezentările religioase și chiar față de povești – scria mai târziu părintele Pavel –, priveam religia ca pe ceva total străin mie, iar orele corespunzătoare de la gimnaziu nu îmi stârneau decât antipatie și dispreț"[5]. „În privința educației religioase, am crescut totalmente ca un sălbatic. Nu fusesem dus niciodată la biserică, nu discutam cu nimeni pe teme religioase, nici nu știam să mă închin"[6].

În 1892, Pavel Florenski se înscrie la Gimnaziul clasic nr. 2 din Tiflis. Aici îi are colegi pe viitorul filosof Vladimir F. Ern, pe Aleksandr Elicianinov și pe viitorul poet și pictor futurist David D. Burliuk. În anul 1900, Pavel Aleksandrovici absolvă gimnaziul ca șef de promoție, obținând medalia de aur.

La sfârșitul cursului gimnazial, la vârsta de 17 ani, Florenski traversează o criză spirituală: el descoperă caracterul limitat și relativ al cunoașterii fizice, care-l pune în

fața întrebării referitoare la existența unui adevăr absolut și total. Este momentul când Pavel Florenski face pasul hotărâtor către o concepție religioasă asupra lumii. Trecerea sa la credință s-a făcut sub influența chemărilor lui Dumnezeu, pe care le-a povestit pe larg în *Amintirile* sale. Odată, pe când dormea, el își simți trupul îngropat de viu în ocnă, la muncă silnică. A fost o trăire tainică a întunericului absolut, a neființei, a infernului. „O disperare fără margini puse stăpânire pe mine și am conștientizat imposibilitatea definitivă de a ieși de aici, despărțirea definitivă de lumea văzută. În acea clipă, o rază infinit de subțire, care era ori lumină nevăzută, ori sunet neauzit, a adus numele: *Dumnezeu*. Nu era încă nici revelație, nici renaștere, ci numai vestirea posibilei lumini. Însă această veste conținea speranța și, alături de ea, conștiința tulburătoare și subită că moartea sau mântuirea sunt posibile numai prin acest nume și prin nici un altul. Nu știam nici de ce și nici cum poate fi dată mântuirea. Nu înțelegeam unde am nimerit și de ce aici nimic pământesc nu are putere. Însă o realitate nouă, pe cât de neînțeleasă, pe atât de neîndoielnică, mi se înfățișa față către față: există o zonă a întunericului și a morții, și există posibilitatea salvării din ea. Acest fapt mi s-a dezvăluit brusc, la fel cum, la munte, printr-o ruptură a oceanului de ceață, se întrevede deodată o prăpastie adâncă. Pentru mine, aceasta a fost revelație, descoperire, cutremur, lovitură. După fulgerarea acestei lovituri, m-am sculat deodată, ca și cum m-ar fi trezit o forță exterioară și, fără să știu de ce, însă trăgând concluzia celor trăite, am strigat de s-a auzit în toată camera: «Nu, nu se poate trăi fără Dumnezeu!»".

Altă dată, Pavel se trezi în urma unei zguduiri spirituale, care fu atât de neașteptată și de hotărâtoare, încât

tânărul, parcă fără voia sa, sări afară din casă în mijlocul nopții, lăsându-se scăldat de lumina lunii. „În acest moment se petrecu lucrul pentru care fusesem chemat afară. În văzduh răsună tare și perfect desluşit o voce care mă numi de două ori pe nume: «Pavel! Pavel!» și atât. Nu era nici reproș, nici rugăminte, nici mânie, nici chiar gingășie, ci era *chemarea* – în ton major, fără nici un fel de nuanțe secundare. Ea exprima clar și cu exactitate tocmai ceea ce vroia să exprime și nimic mai mult – chemarea... Astfel anunță vestitorii poruncile care le sunt încredințate, cărora ei nu îndrăznesc și nici nu vor să le adauge nimic de la ei în afara celor spuse, nici o nuanță în afara ideii de bază. Această chemare era de o simplitate și franchețe evanghelică. Nu știam, și nici acum nu știu, a cui era vocea aceea, cu toate că nu mă îndoiam că venea din înălțimi. Judecând, mi se pare mai corect să o atribui unui vestitor ceresc, decât unui om, fie el și un sfânt".

Aceste chemări încheiară perioada crizei filosofice de tinerețe, ducând la îmbrățișarea credinței în Dumnezeu ca Adevăr Integru și Absolut, pe care trebuie construită întreaga viață.

Prima pornire interioară după răsturnarea petrecută fu dorința de a se pierde în popor, apărută parțial ca urmare a lecturilor din Lev Tolstoi, căruia, în acea perioadă, tânărul Florenski îi scrisese chiar o scrisoare. Părinții au insistat pentru continuarea studiilor și, în anul 1900, Pavel Florenski fu admis la Facultatea de Matematică și Fizică a Universității din Moscova. În acești ani, tânărul Pavel Aleksandrovici începe să scrie lucrări științifice și filosofice, în care critică evoluționismul, pozitivismul, raționalismul. O influență importantă are asupra sa, în această perioadă, unul dintre întemeietorii societății matematice moscovite, N.V.

Bugaev, Florenski dorea ca teza sa de licență: *Despre caracteristicile curbelor plane ca locuri de întrerupere a discontinuității* să devină parte integrantă a unei lucrări mai mari, de sinteză, cu caracter filosofic general: *Discontinuitatea ca element al concepției filosofice asupra lumii.*

În afara preocupărilor matematice, Florenski urma cursurile lui L.M. Lopatin de la Facultatea de Istorie-Filologie, participa la seminarul de filosofie al lui S.N. Trubețkoi[8] și învăța, autodidact, istoria artei. În timpul studiilor universitare, Florenski se împrietenește cu poetul Andrei Belîi[9] (fiul matematicianului N.V. Bugaev) și, prin intermediul acestuia, pătrunde în cercurile literaților simboliști (V.I. Briusov, K.D. Balmont, D.S. Merejkovski, A. A. Blok și alții). Simbolismul îl atrăgea pe Florenski prin evadarea în planul creației din spațiile raționalismului neînsuflețit, mai ales că el însuși scria versuri (volumul *În veșnicul azur*, 1907). Însă aproape imediat ieșiră la iveală profunde nepotriviri de idei și personale între Pavel Aleksandrovici și majoritatea simboliștilor. La simboliști, îi displăcea caracterul „omnivor", indeterminarea sau chiar falsitatea principiilor spirituale.

Pavel Aleksandrovici își căuta un sprijin în viața spirituală și, în martie 1904, făcu cunoștință cu starețul-episcop Antonie (Florensov), care trăia pe atunci retras la Mănăstirea Donsk. Cu un entuziasm juvenil, Pavel îi ceru binecuvântarea să intre în monahism. Însă experimentatul stareț-episcop îl sfătuiește să se înscrie la Academia Teologică din Moscova. Aceasta corespundea întru totul aspirațiilor lui Florenski, care, la 3 martie 1904, îi scria mamei sale: „Nici nu mă gândesc să rămân la Universitate, chiar dacă mi s-ar propune. Doresc să realizez o sinteză a culturii laice și religioase, să mă unesc total cu Biserica, fără nici un fel de compromisuri, sincer, să preiau toată învățătura pozitivă a Bisericii împreună cu concepția filosofico-științifică asupra lumii, alături de artă și celelalte – iată cum mi se înfățișează unul dintre țelurile imediate ale activității practice"[10].

Pavel Florenski termină strălucit Universitatea, fiind unul dintre cei mai talentați studenți. Însă, în pofida propunerilor măgulitoare ale lui N.E. Jukovski și L.K. Lopatin de a rămâne la Universitate, în pofida protestului mut al părinților săi, el se înscrise în septembrie 1904 la Academia Teologică din Moscova. De atunci, întreaga sa viață fu legată de Lavra Sfintei Treimi a Cuviosului Serghie de Radonej (Troițe-Serghieva Lavra), pe lângă care a trăit aproape treizeci de ani.

Aproape imediat după intrarea la Academie, Florenski se adresează lui D.S. Merejkovski[11], poetul și teoreticianul postsimbolist, reprezentantul „noii conștiințe religioase", scriindu-i că relațiile lor depind de modul „în care ne raportăm la Biserica istorică [...] Eu trebuie să fiu în Ortodoxie și să lupt pentru ea. Dacă o veți ataca, este posibil că mă voi lupta cu dumneavoastră".

Între anii 1905-1906, Pavel Florenski lua parte la mișcarea „Frăția luptei creștine", însă mai mult din simpatie pentru patosul colegilor săi, decât ca participant activ. O mare surpriză fu, atât pentru conducerea Academiei, cât și pentru colegii săi, cuvântarea *Strigătul sângelui*, ținută pe 12 martie 1906 în biserica Academiei, împotriva vărsării de sânge, de o parte și de alta, și a condamnării la moarte a locotenentului P.P. Schmidt. Discursul făcu multă vâlvă și, în urma lui, Florenski fu închis pentru o săptămână la închisoarea de pe strada Taganka. Mai târziu, în 1907, părintele Pavel declara că fusese condus de raționamente morale, nu politice.

Însă cel mai important [illegible] la Academie era pentru Pavel Aleksandrovici [illegible] vieții spirituale [illegible] filosofice [illegible] practic. În anul 1904 [illegible] sub [illegible] ieromonahului Isidor din Schitul Ghetsemani, părintele spiritual al starețului Varnava. Profilul pastoral și metodele de îndrumare ale episcopului Antonie și ale ieromonahului Isidor erau diferite. Însă complementaritatea [illegible] lor contribuiră la [illegible] lui Pavel Aleksandrovici [illegible] Biserică. Episcopul Antonie era un ierarh deosebit [illegible] cunoștea pe deplin cultura laică [illegible] îndeosebi pe cea antică, se pricepea la științe și considera că este necesară pregătirea unor apologeți [illegible] care să se ocupe de misionarism într-o societate secularizată. Ieromonahul Isidor era un om simplu, needucat, fost rob pe moșie, cu o răbdare ieșită din comun, cu multă dragoste și având darul vederii începuturilor celor bune chiar și în afara spațiului bisericesc.

P.A. Florenski s-a întâlnit și cu schiegumenul Gherman și cu alți stareți [illegible] Pustiei Zosima.

Cu ocazia [illegible] la Mănăstirea Optina, în septembrie 1905, Pavel Florenski discută cu starețul Anatolie (Potapov) despre dilema care îl frământa de mai multă vreme: „filosofia sau Hristos". [illegible] despre legitimitatea preocupărilor privitoare la filosofie și știință. „Părinte e mai [illegible] legătură cu Ioan de Kronstadt – povestește mai departe Părintele Florenski – și se mai rog la fiecare [illegible] să cer binecuvântare și să-i chem în rugăciune pe Vasile cel Mare, pe Ioan Gură de Aur, pe Grigorie Teologul și pe Tihon de Kaluga. [illegible] spuse părintele". Răspunsul starețului Anatolie purta înțelepciunea și experiența Optinei. Părintele Pavel trebu-

[illegible] experienta [illegible] secularizate. Es[illegible] de maturitate a[illegible] Pavel: „Filosofia [illegible] popor este în esența [illegible] credinței poporului, ea izvorăște din [illegible] și tot către ea se întoarce. Dacă este posibilă o filosofie [illegible] o filosofie a credinței ortodoxe".

[illegible] și valoarea filosofiei nu este în ea însăși, ci [illegible] către Hristos și către viața întru Hristos [illegible] spunea părintele Pavel în discursul de susținere a [illegible] de magistru (1912).

[illegible] principal pe care trebuie să mi-l propun [illegible] formația mea, este *catharsis*-ul, adică purificarea [illegible] premise și dogme ale contemporaneității [illegible] științei și de fața filosofiei, pentru ca cel ce studiază [illegible] a privi cu ochiul curat al minții [illegible] Pot să mă ocup și cu altele, însă [illegible] este [illegible] acestei lucrări, cred că este cel [illegible] să mă ocup exact de cele de mai sus [illegible] atât de necesar [illegible] al adevărului să [illegible] Cerul ce va să vină în suflete. Hristos" (1918).

[illegible] de doctorat *Despre Adevărul religios* (1908), care [illegible] disertației de magistru (1912) și a cărții [illegible] *temelia adevărului* (1914), este consacrată [illegible] Biserica Ortodoxă. „Experiența religioasă [illegible] de cunoaștere a dogmei ort[illegible] părintele Pavel ideea principală a cărții [illegible] experienței sale de o viață. În discursul de susținere a [illegible] de magistru, părintele Pavel declara: „Rațiunea [illegible] încetează să mai fie [illegible] să fie [illegible]

[illegible] *[illegible]* [illegible] Adevărul [illegible] A[illegible] [illegible] este [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Adevărul [illegible]. Această auto-adeverire a Adevărului se exprimă [illegible] dezvăluire cercetarea [illegible] *[illegible]*. Astfel, dogma Treimii devine rădăcina religiei și a filosofiei și în ea este depășită străvechea vrăjmășie dintre cele două.

Cea mai înaltă apreciere a *Stâlpului* aparține rectorului Academiei Teologice din Moscova, episcopul Feodor, care a recenzat-o: „Ca Teodicee, cartea părintelui Pavel poate satisface cel mai exigent gust exersat în filosofie și în teologie. Este dezvăluită profunzimea dinamică [illegible] a creștinismului [illegible] pentru [illegible] sens și supremul [illegible] și al fericirii [illegible] este [illegible] privit în lumina creștinismului [...] și tot ce este particular și fundamental în creștinism este descoperit cu deosebită claritate [illegible] înțelesul și [illegible] său cea mai înaltă. Nu știu dacă în Apus există ceva asemănător, dar în literatura [illegible] nu există experiență similară a Teodiceei, și în acest sens cartea părintelui Florenski este un fenomen de excepție. Din punct de vedere teologico-filosofic [illegible] părintelui Pavel este pe deplin ortodoxă [illegible] Ar fi greu de spus în care domeniu al cunoașterii autorul nu s-a dovedit un specialist [illegible] [...] Dar el rămâne întotdeauna independent de influența [illegible] a acestei [illegible] științifice, arătându-se pretutindeni creator [illegible] Cu această carte [illegible] spiritual [illegible] ea [...] căci trebuie să crești până la ea ca să o înțelegi” (Serghiev Posad, 1914).

[illegible] Pavel [illegible] Teologice [illegible] din [illegible] Platon [illegible] A.I. Vvedenski [illegible] [illegible] A. [illegible] Florenski. În [illegible] pe 15 mai 1914 părintele Pavel primește [illegible] teologie și este numit profesor extraordinar [illegible] Academiei între 1914 și 1915 este [illegible] Mitropolitul Moscovei [illegible] și Macarie.

[illegible] anii 1908-19[illegible] părintele Pavel a predat [illegible] la Academia Teologică din Moscova [illegible] era [illegible] Platon [illegible] Kant, gândirea ebraică și [illegible] creștinismul [illegible] religioasă și [illegible] altele. Se străduia să distingă acele momente [illegible] [illegible] asupra teologiei [illegible] religioase [illegible]. Din acest punct de vedere părintele Pavel era [illegible] Clement Alexandrinul și [illegible] Atanasie cel Mare, Grigorie de Nyssa, Ioan [illegible].

[illegible] aportul părintelui Pavel la istoria filosofiei [illegible] cei mai buni cunoscători [illegible] [illegible] Părintele Pavel [illegible] concepție asupra [illegible] adâncime și subtilitate [illegible] decât [illegible] despre Platon [illegible] [illegible] pătrunzătoare [illegible] istoria [illegible] filosofiei în general [illegible] Florenski [illegible] rădăcinilor generale [illegible] s-a dovedit [illegible] religioase și [illegible] filosofice.

[illegible] părintele Pavel [illegible] era [illegible] cel mai iubit profesor [illegible] Academiei [illegible]

[illegible] aceste fostul său student S. I. Volkov despre cursurile sale: „În acele toamne de altădată, [illegible] primelor sale cursuri [illegible] avea loc [illegible]. Cel mai mare amfiteatru era plin până la refuz. Auditorii stăteau în locurile de trecere de-a lungul pereților, erau așezați pe pervazuri, se îngrămădeau lângă ușă. Și aceasta cu zece minute înainte de a suna clopoțelul. Dar iată că sună. De îndată apare Florensky. Își face loc cu greu, aproape că se strecoară prin mulțimea deasă și se așază la măsuța din fața băncilor studențești. Nu se urca niciodată la catedră. În spate e o tablă mare. În aula mulțimea este atentă, încordată. Ațintite sunt sute de ochi asupra lectorului. Fiecare gata cu sute de urechi să-i prindă orice cuvânt [illegible]. Îl descrisesem, în sfârșit, [illegible]. De înălțime mijlocie, ușor încovoiat, cu părul negru abundent, căzându-i până la umeri, cu o mică barbă cârlionțată și cu un nas foarte mare, ieșind în evidență. Poarta o rasă neagră simplă și o cruce de argint, ca un preot de rând de la țară. Niciodată nu l-am văzut purtând crucea de magistru. Mișcările îi sunt parcă stângace, trupul fiind aplecat mai mult înainte decât drept. În sfârșit, se aude vocea, oarecum surdă; cuvintele cad într-un ritm neregulat. Nu avea nici poza măreției gesturilor, nici sonoritatea de efect a vocii, nici mlădierea de arabesc a frazelor cu care făceau paradă unii profesori. Vocea curgea de undeva dinăuntru, fără monotonie, dar lipsită de accesoriile retorice și de patos declamator, fără a [illegible] frumusețea exterioară a stilului, fiind însă minunată datorită unicității sale organice, în care conținutul și forma se contopeau într-un tot unitar".

Discursul său putea fi ascultat ore în șir fără a obosi. Și numai apoi, după ce Florensky termina de vorbit și dispare, după ce mulțimea de studenți [illegible] și armia din

[illegible] și [illegible] pe [illegible] de [illegible] versul [illegible] sederi [illegible] ore astronomice. Aceasta pentru că [illegible] influența lui Florensky [illegible] pictată [illegible] sufletelor. Așa [illegible] niciodată [illegible] astfel de discursuri și niciodată nu am [illegible] gândit să fi vorbit [illegible] în acest fel.

Proiectul său de tinerețe [illegible] o sinteză [illegible] Biserica [illegible] să găsească reflectare și în revista *Bogoslovskii vestnik* (*Vestitorul teologic*), al cărui redactor [illegible] între anii 1912-1917. Organ al unei școli ecleziale [illegible] periodice, *Vestitorul teologic* este chemat să slujească [illegible] interesele Sfintei Biserici cu metodele și armele [illegible]. A descoperi comorile nepieritoare ale [illegible] și a le apropia înțelegerea [illegible] constantă [illegible] importantă, a explica semnificația eternă și neschimbată [illegible] că aceasta nu este doar un [illegible] moment sau un fapt al istoriei [illegible] este [illegible] sarcina [illegible] pozitivă a [illegible] Bisericii. Însă sarcina pozitivă [illegible] o sarcină negativă: lupta împotriva [illegible] zestrei [illegible] a Bisericii [illegible] bisericesc [illegible] sunt străine [illegible] zestrea [illegible] existența [illegible] 1912.

[illegible] vorbind despre [illegible] părintele Pavel [illegible] Florensky [illegible] rusă, nu trebuie să uităm că originea [illegible] operei [illegible] caracter contradictoriu [illegible] este marcată [illegible] atât de pecetea [illegible] sale, cât și de un vizionar [illegible] în creația părintelui Pavel s-a reflectat propria

[illegible] generații [illegible]

În scrisoarea către episcopul Feodor (Pozdeevski) din 7 noiembrie 1913, referindu-se la opera sa, el scria: „Doream exact Ortodoxia și Tradiția Bisericii [illegible] să devin un fiu credincios al Bisericii”.

Pentru părintele Pavel, calea spre Biserică trebuia să treacă prin grele încercări personale. Duhovnicul său, episcopul Antonie, nu i-a dat binecuvântarea să intre în monahism, dar i-a [illegible] să se căsătorească, [illegible] la Dumnezeu [illegible] pe primul plan [illegible]. Din acest motiv, el nu-și putea împlini [illegible] cea mai intimă: să se facă preot. În anul 1909 Pavel Florenski se afla într-o stare de revoltă tăcută [illegible] Pavel Aleksandrovici [illegible] Anna Mihailovna [illegible], care provenea dintr-o familie țărănească din gubernia Riazan. Circumstanțele care l-au adus pe Pavel Florenski la ascultarea față de duhovnic au fost neobișnuite. „M-am rugat”, își amintea Pavel Aleksandrovici, „numai pentru a împlini voia lui Dumnezeu [illegible] un semn”. [illegible] „[illegible] nu-mi amintesc cum m-am aplecat și am rupt [illegible] întâmplare [illegible] și am simțit că nu era gândul meu, că în acest semn este voia lui Dumnezeu. Tot atunci mi-am amintit că

[illegible]

În amintirile tuturor celor care au cunoscut-o, Anna Mihailovna era un exemplu de soție și de mamă creștină [illegible] înălțime [illegible] spirituală [illegible] smerenia, răbdarea [illegible] bunătatea față de [illegible] integrare a vieții spirituale [illegible] contemporanii frumusețea nevoinței căsătoriei creștine [illegible] părintelui Pavel și a Annei Mihailovna s-au născut cinci copii. Copiii deveniră pentru părintele Pavel [illegible] Dumnezeu [illegible] E. K. Paskina, care cunoscuse îndeaproape [illegible] anii '20, își amintește: „Era plin de gingășie [illegible] când pronunța cuvântul Anna. Îmi aduc aminte [illegible] Pavel Aleksandrovici și Anna Mihailovna. Mâna lui era așezată peste [illegible] privi și spuse zâmbind: «Elena Konstantinovna [illegible] cum o cert pe Anna?» [illegible] trăind câteva zile în casa lui Pavel Aleksandrovici, n-am auzit nici o vorbă de supărare sau de [illegible] Anna Mihailovna devenise pentru mine un exemplu [illegible] comportamentul cu copiii și oamenii. [illegible]

Viața căsătoriei nu numai că nu [illegible] Aleksandrovici, dar i-a deschis posibilitatea de a [illegible] preoției. Pe 23 aprilie 1911 rectorul Academiei [illegible] din Moscova, episcopul Feodor, îl hirotonește pe Pavel Florenski diacon, iar a doua zi preot, în biserica [illegible] Buna Vestire din satul Blagoveșcenskoe [illegible] Serghieva Lavra [illegible] sărbătoarea [illegible] din anul 1912 și până la 4 mai 1921 [illegible] Pavel slujea în paraclisul orfelinatului surorilor de

[illegible] Serghei [illegible] Sfinte [illegible] cea [illegible] Apostol [illegible].

Despre [illegible] care primi Pavel [illegible] punerea mâinilor [illegible] scrisoarea [illegible] Rozanov din [illegible] mai 1911: „[illegible] în tot acest timp [illegible] oboseală, emoții [illegible] îngrijorări din cauza Annei [illegible] se apropie sorocul [illegible] cântă în suflet o ascensiune sărbătoare [illegible] ca și cum ar fi venit Ziua a Șaptea [illegible] ca și cum ar fi început Paștele Veșnic. O [illegible] tainică inexprimabilă [illegible] de neînțeles pentru mine mi s-a coborât în suflet, în inimă, în întreg corpul. *Din afară* sunt [illegible] mai [illegible] mă enervez [illegible] nemulțumit. Dar în străfundurile sufletului se află împlinirea, realizarea definitivă, care parcă s-a făcut [illegible] clocește [illegible] strămoșii mei [illegible] aceste câteva zile [illegible] nepriceperi în rânduiala slujbei [illegible] de mult cu situația mea [illegible] rasa [illegible] altarul, cu sfânta masă [illegible] tot ce se află în biserică [illegible] mi se pare [illegible] și de neînțeles [illegible] de înainte [illegible]. Întreaga psihologie [illegible] răsturnată. Înțelegeți, Vasili Vasilievici, ce înseamnă să simți deasupra ta mâini episcopului [illegible] unită nemijlocit [illegible] peste [illegible] Ce [illegible] Episcop [...] cu Apostolii [illegible] Însuși Hristos. [illegible] simți asupra ta [illegible] *diegonis* [illegible] mente [illegible] Hristos Însuși. De [illegible] toate acestea sunt considerate [illegible] judecăți. [illegible] este însă aceea că [illegible] actul punerii mâinilor [illegible] m-a [illegible] m-a cuprins [illegible] m-a adus aproape până la pierderea cunoștinței [illegible] ceva nou, *ens realiss* [illegible] pentru mine, *ens quasi* [illegible] pentru ceilalți."

Contemporanii erau [illegible] descoperirea [illegible] preoției la părintele Pavel. Protosinghelul Serghei Bulgakov își amintea: „Însă tot ce poate fi spus referitor la [illegible] sentimentele [illegible] Pavel [illegible] pentru [illegible] adevărate [illegible] propriu ce [illegible] tuturor lucrărilor, toate acestea sunt secundare și [illegible] despre esențial. Centrul [illegible] personalității sale era însă preoția [illegible] cunoscându-l pe părintele Pavel [illegible] se mai putea [illegible] esența sa spuse: «El este preot»." [illegible]

În primii săi ani de preoție, părintele Pavel năzuia spre [illegible] în potida [illegible] să primească [illegible] 1915 [illegible] preot de regiment al trenului militar sanitar. [illegible] părintele Pavel se [illegible] principală ca preot [illegible].

[illegible] protosinghelul Serghei Bulgakov, părintele [illegible] avea [illegible] din afară [illegible] o constituție fragilă [illegible] însă dispunea de o mare rezistență și putere [illegible] obținută în parte [illegible] antrenament [illegible]. Am fost martorul acestei [illegible] eforturi [illegible] depunea în [illegible] de [illegible] își petrecea noptile [illegible] se afla pe [illegible] ore [illegible] din [illegible] păstreze [illegible] întreaga prospețime [illegible] nu era numai vocea [illegible] spirituală [illegible] stăpânirii de sine. [illegible] când l-am cunoscut [illegible] fusese niciodată [illegible] toate [illegible] asceticе."

[illegible] Pavel [illegible] impresia unei foarte [illegible] de sine [illegible] sub control [illegible] pătrunderii [illegible] contactul cu semenii [illegible]

[illegible] fost [illegible] [illegible] mistuite [illegible] biserica [illegible] exterioare.

V. V. Rozanov [illegible] prieten [illegible] apropiat al părintelui Pavel, [illegible] cercurilor petersburgheze şi moscovite, care era de obicei foarte caustic în aprecierile sale, scria totuşi despre părintele Pavel: „Este Pascal al vremurilor noastre. Este Pascal al Rusiei noastre [illegible] conducător [illegible] moscovit, sub a cărui influenţă se [illegible] din Moscova, din Serghiev Posad şi din Petersburg. În [illegible] erudiţia [illegible] este [illegible] de cel mai [illegible] pentru [illegible] Cred [illegible] adâncimea sufletului [illegible] este [illegible] deasupra lui Pascal [illegible] prin [illegible] este [illegible] mai precis, prin desfăşurarea [illegible] este în esenţă [illegible] Platon al grecilor".

[illegible] de apropiat era părintele Pavel de Societatea [illegible] Vladimir Soloviov, de Cercul [illegible] creştine şi de redacţia revistei *Put* [illegible]

[illegible] pe Pavel Alexandrovici [illegible] despre criza spirituală a civilizaţiei renascentiste [illegible] vorbea [illegible] despre apropiata catastrofă a Rusiei, cauzată de pierderea suporturilor spirituale şi raţionale. Este motivul pentru care [illegible] nici de schimbarea relaţiilor dintre Biserică şi [illegible] care a urmat Revoluţiei, fapt care sunt cuvintele lui Florenski din *autobiografia* sa [illegible] 192[illegible]: „N-am [illegible] de spus în problemele politice. [illegible] caracterului meu, preocupărilor şi convingerilor mele ce [illegible]

[illegible] ca evenimentele [illegible] pe care [illegible] în [illegible] pentru societate [illegible] de ştiinţă [illegible] să se amestece în politică. Niciodată [illegible] am aparţinut [illegible] partid politic. Desigur [illegible] închipuire. Florenski [illegible] stateau în [illegible] imaginea [illegible] profesor la Academia Teologică din Moscova şi [illegible] una dintre cele mai importante reviste teologice [illegible] să nu [illegible] cele mai [illegible] printre cele mai [illegible] Florenski [illegible] personale nu poate să [illegible] trebuie să suporte [illegible] religioase din punct de vedere istoric [illegible] şi chiar necesar pentru religie să traverseze [illegible] istoriei grele [illegible] această epocă [illegible] religi[illegible] convingerii [illegible] părintele Pavel [illegible] autoritate [illegible] în acelaşi timp [illegible] părintele Pavel [illegible] mai bun răspuns [illegible] S. N. Bulgakov [illegible] prin amărăciunea exilului [illegible] Moscova [illegible] până atunci [illegible] Lavra [illegible] de veneraţie [illegible] prima [illegible] sentiment [illegible] al Rusiei [illegible]

[illegible] puterea [illegible] [illegible] pare [illegible] [illegible] care [illegible] [illegible] fost [illegible] [illegible] părintele Pavel. [illegible] a fost [illegible] [illegible] care [illegible] [illegible] de [illegible] putea să [illegible] pe [illegible] stră[illegible] camera [illegible] [illegible] lumea [illegible] pentru că se pare că nu exista [illegible]. „Se poate spune că [illegible] să [illegible] între [illegible] și Paris [illegible] chiar [illegible] Solovki era [illegible] să-și împartă până la capăt soarta cu poporul său.

[illegible] anii părintele Pavel își continuă activitatea pastorală. Pe 9 [illegible] martie 1918 este invitat să ia parte la lucrările Sinodului [illegible] Bisericii Ortodoxe Ruse în legătură cu reorganizarea [illegible] religioase. Între anii 1917-1919 [illegible] mai [illegible] cursurile [illegible] Academiei. După închiderea Academiei Teologice din Troițe-Serghiev Lavra [illegible] funcționarea neoficială la Moscova [illegible] la Mănăstirea [illegible], apoi la Mănăstirea Petrov și în locuințe particulare. Părintele Pavel se număra printre puținii profesori care [illegible] funcționarea Academiei în anii '20. În anii de această [illegible] din 1918, [illegible] un ciclu de cursuri [illegible] [illegible] mai [illegible] dezvoltări [illegible] și astfel [illegible] la Academie.

Părintele Pavel a fost unul dintre primii clerici care [illegible] Biserica [illegible] început să lucreze în instituții sovietice. În acest timp el nu [illegible] niciodată [illegible] demnitatea preoțească. În 1920 el își nota: „Niciodată să nu [illegible] din [illegible] [illegible] că [illegible] atrage după sine [illegible] concesie [illegible] tot așa [illegible]. [illegible] posibil [illegible] până în 1928 părintele Pavel a [illegible] instituții sovietice [illegible] [illegible] [illegible] ortodox. Această [illegible]

[illegible] între o instituție sovietică și un popă să [illegible] cel mai mult lumea secularizată [illegible] o serie întreagă de [illegible] [illegible].

[illegible] participării la „reconstrucția culturală” de după [illegible] a fost rezolvată de părintele Pavel pornind de la [illegible] proprii cu privire la datoria morală și datoria de a conserva pentru generațiile viitoare tradiția [illegible] religioasă. În scrisoarea sa din 30 iunie 1917 către [illegible] Mamontova, succesoarea moșiei Abramțevo[38], părintele Pavel scria: „Tot ce se întâmplă acum în jurul nostru [illegible] este [illegible]. Dar cred și sper că [illegible] epuizat [illegible] și va dovedi nimicnicia și lumea se va sătura de el. Își va atrage [illegible] și atunci, după eșecul [illegible] întregii josnicii, inimile și mințile se vor reorienta [illegible] ca mai înainte, [illegible] și șovăielnice [illegible] către ideea rusă, a Rusiei, a sfintei Rusii. Tot ce [illegible] Abramțevo va străluci cu o putere nouă, cu care [illegible] strălucit niciodată, pentru că intelectualitatea noastră a fost întotdeauna pe jumătate, pe [illegible] sau pe [illegible] realistă, și acest nihilism trebuia consumat prin [illegible] cum o boală trebuie [illegible] să treacă printr-o [illegible]. Sunt convins că [illegible] este încă în față, iar nu în urmă [illegible] starea de criză încă nu s-a terminat. Dar am credința [illegible] această criză va purifica atmosfera rusă, chiar atmosfera [illegible] stricată, dacă nu cumva de prin secolul [illegible]”.

[illegible] pe alții să nu părăsească corabia [illegible] reprezentanții proletcultismului se străduiau să dea [illegible] spirituale, părintele Pavel își oferă propria [illegible]. Pe 28 octombrie 1918 el intră în Comisia pentru [illegible] monumentelor de artă și a vestigiilor istorice

[illegible] Lavrei Troițe-Sergheev [illegible] funcționat secretar [illegible] și arhivar al Vesmântărie. Din comisie [illegible] făceau parte [illegible] Olsufiev, I.E. Bondarenko, N.D. Protasov, M.V. Boskin, P.N. Kapterev, [illegible] N. Aleksandrov, Doamne S.N. Durilin [illegible] ora preoții S.P. Mansurov și M.V. Sik. Ca rezultat [illegible] activității Comisiei a fost descrisă [illegible] cantitate imensă de obiecte din tezaurul artistic și istoric al Lavrei [illegible] salvate de [illegible] comori bisericești și naționale [illegible] inestimabile. Comisia [illegible] pregătit terenul pentru [illegible] Decretului din 20 aprilie 1920 de transformare [illegible] în muzeu a Lavrei Troițe-Sergheev. Decretul era semnat de subsecretarul SOVNARKOM [illegible] Comitetul Popular al Sovietelor [illegible] V.I. Lenin.

Părintele Pavel [illegible] revelat un rol [illegible] important în ocrotirea [illegible] Sfântului Serghie [illegible] acestea [illegible] aflau sub [illegible] muzeului [illegible] și se [illegible] transportarea lor într-un [illegible] din muzeele [illegible] adică distrugerea lor. Părintele Pavel [illegible] printre primii care [illegible] în acești ani [illegible] cerând conservarea [illegible] în mediul și [illegible] condițiile sale de viață firești. [illegible] ideea muzeului [illegible] părintele Pavel considera [illegible] responsabil pentru Biserică și pentru spiritualitatea rusă păstrarea mănăstirii Lavra Troițe-Sergheev ca manifestare [illegible] Rusiei [illegible] Opțiunea [illegible] important [illegible] se [illegible] desprinde [illegible] a experienței [illegible] acestei mănăstiri [illegible] pentru aceasta [illegible] toate [illegible] în primă. Desigur [illegible] condițiile anilor '20 și a [illegible] celor care au [illegible] păstrarea mănăstirii [illegible] de cultură religioasă era [illegible] la prima vedere, însă fusese o încercare [illegible] semnificativă și a recunoașterii [illegible] adevărați păzitori ai culturii bisericești.

În anii '20, în toiul desfășurării campaniei de desființare a mănăstirilor și de confiscare și distrugere a [illegible] A.

Florenski scrie lucrarea *Iconostasul*, în care arată relația [illegible] care [illegible] reprezintă [illegible] acestea [illegible] *Iconostasul* și *Perspectiva inversă*, părintele Pavel susține superioritatea [illegible] ca [illegible] de [illegible] generală-culturală. În [illegible] masă de schimbare a toponimelor [illegible] de persoane [illegible] scop final era desigur distrugerea comunității istorice și religioase, părintele Pavel [illegible] *Numele. Imenn* [illegible] în care arată însemnătatea [illegible] a esenței persoanei [illegible] și posibilitate de cunoaștere a [illegible] realității spirituale.

[illegible] 1921, părintele Pavel este ales profesor al Atelierelor Superioare de Artă și Tehnică VHUTEMAS. În [illegible] și înflorirea futurismului, a constructivismului [illegible] tehnic, el susține valoarea și importanța [illegible] culturale general-umane, păstrătoare [illegible]. Părintele Pavel era convins că un om de cultură [illegible] descopere realitatea spirituală. [illegible] *Analiza spațialității și a timpului în operele [illegible] figurative*, *Perspectiva inversă*, *Iconostasul*, *La [illegible] apelor gândului* că punctul de vedere [illegible] artistul și omul de [illegible] în general [illegible] lucrările [illegible] punctul de vedere [illegible] asupra [illegible] pierderea sensului [illegible] distrugerea culturii și a [illegible] Însă Pavel Aleksandrovici era [illegible] drept un [illegible] în sine [illegible] de sine stătătoare [illegible] cadrul culturii în sine [illegible] criteriu de alegere. Nu putem [illegible] să acceptăm un [illegible] și să respingem pe un altul [illegible] determinarea valorilor trebuie [illegible] în afara [illegible] culturii și trebuie găsit un criteriu superior. Pentru

părintele Pavel acest criteriu este cultul, ca unitate a celor cerești cu cele pământești, a mentalității și a sensibilității spirituale și a trupescului, a lui Dumnezeu și a omului (vezi *Filosofia cultului*). Rămânând sechestrați în cultură va trebui să o acceptăm integral și vom fi obligați atunci să o îndumnezeim, să o considerăm criteriu al tuturor valorilor și, în plus, în cadrul ei va trebui să ne îndumnezeim și pe noi ca oameni de cultură și purtători ai acesteia. Dacă în concepția părintelui Pavel cultura își are ca nucleu și rădăcină cultul, lucrarea liturgică reprezintă pentru el miezul întregii activități a omului în general, al cărei scop este unul singur: curățirea de păcate întru viața cea veșnică.

Într-un întreg șir de lucrări din anii '20 părintele Pavel dezvoltă ideea că deificarea omului – neîngrădit în acțiuni și în drepturi de valorile supraumane ale spiritului, ale cultului religios – conduce fatalmente la un distrugător amestec al binelui și al răului – în cultură, la cultul individualismului extrem – în artă, la cultul cunoașterii rupte de viață – în știință, la cultul rapacității – în economie, la cultul personalității – în politică. Părintele Pavel susține în fața lumii secularizate importanța spirituală a culturii ortodoxe, ca exprimarea cea mai înaltă a valorilor general-umane. Fără o astfel de interpretare nu era posibil în anii '20 și în cei următori să lupți pentru păstrarea fizică a mănăstirilor, a bisericilor, a icoanelor și a obiectelor de cult necesare vieții Bisericii.

Sarcina culturii este aceea de a lupta cu legea lumii căzute, pe care părintele Pavel o definea ca fiind legea entropiei, a uniformizării generalizate, a morții, Haosului. Lumii i se opune legea ectropiei, a vieții, Logosului. Cultura își poate împlini misiunea numai descoperind valorile

superioare ale culturii. Este evident că, într-o formă accesibilă celor vremi, părintele Pavel spunea, în lumina filosofică, că în lupta dintre Hristos (Logos) și antihrist (Haos), cultura trebuie să fie de partea lui Hristos.

Pe la mijlocul anilor '20, fără a-și întrerupe creația filosofico-religioasă, părintele Pavel intră în activitatea de cercetare în cadrul sistemului GLAVELEKTRO (Direcția Generală de Electrificare din Consiliul Superior al Economiei Naționale al RSFSR). El alese fizica aplicată, atât datorită nevoilor practice de electrificare a țării, cât și dintr-un motiv care ieși la iveală destul de rapid: nu numai că nu i se va permite să slujească ca preot sau să se ocupe de conservarea culturii religioase, dar și domeniul fizicii teoretice, așa cum o înțelegea el, îi va fi refuzat. P.A. Florenski a creat un departament de studiu al materialelor în cadrul Institutului de Stat pentru Electrotehnică Experimentală (GEEI). Lucrând în cadrul acestuia, el făcu o serie de descoperiri în domeniul științei și al tehnicii. Dintre lucrările științifice ale acestei perioade, se disting printr-un caracter mai general cărțile *Dielectricii și aplicațiile lor tehnice* (1924), *Carbolitul. Obținere și proprietăți* (1932), *Curs de Studiul materialelor electrotehnice* (1932), o serie de articole în *Enciclopedia Tehnică* (1927–1933).

„Profilul științific al părintelui Pavel – scria S.N. Bulgakov – se exprima întotdeauna prin deplina stăpânire a domeniului, prin lipsa oricărui diletantism, prin amploarea intereselor sale științifice. Sub acest aspect el seamănă cel mai mult cu exemplele titanice ale Renașterii, cu Leonardo da Vinci și alții, poate și cu Pascal [...]". Autoritatea lui P.A. Florenski ca specialist de excepție în electrotehnică era atât de mare încât după deportarea sa din 1928 el nu numai că a continuat să conducă Departamentul de Stu-

[illegible] Materiale [illegible] GEEI [illegible] (1921-1933) [illegible] pentru studiul [illegible] Energetic [illegible] în 1927 [illegible] Biroului pentru materiale electroizolante al Comitetului Energetic [illegible]; în 1932 [illegible] în Comisia pentru Standardizare [illegible] Sovietului Muncii și Apărării; participă la prima (1929) și a doua (1931) Conferință [illegible] pentru materiale electroizolante.

Desfășurând o uriașă activitate tehnico-științifică și organizatorică, Pavel Florenski continuă în anii '30 să mediteze la o sinteză a gândirii matematice, fizice [illegible] filosofice și religioase. În 1929 [illegible] ideile lui V. I. Vernadski despre existența *pneumatosferei* — unor formațiuni de natură materială deosebit de stabile, create de spirit și antrenate în circulația culturii [illegible].

Datorită activității sale în cadrul sistemelor NARKOMPROS (Comisariatul Național al Educației) și GLAVELEKTRO [illegible] și datorită interesului stârnit în jurul persoanei sale, P. A. Florenski fu nevoit să întâlnească o mulțime de personalități de stat, de partid și administrative. Relatările acestor întâlniri sunt impregnate de un pronunțat caracter [illegible] legendar. Printre alții, părintele Pavel îi întâlnise pe V. Kuibîșev, L. Troțki, N. Buharin.

Hărțuiala sistematică la care a fost supus părintele Pavel timp de cincisprezece ani (1918-1933) pentru activitatea sa culturală și științifică poate fi înțeleasă numai având în vedere că scopul final al hărțuirii sale era unul religios sau [illegible] cum se spunea pe atunci, și această activitate era [illegible] apreciată ca o continuare a slujirii Bisericii. Persecuțiile părintelui Pavel începură în anii 1928-1930, când se încercă prezentarea activității Comisiei de Ocrotire a Lavrei ca o tentativă contrarevoluționară de creare a unei

[illegible] A. [illegible] Academiei [illegible] VHUTEMAS [illegible] despre [illegible] V. A. Favorski. [illegible] Pavel pentru [illegible] cartea sa *Imaginarul în geometrie* (1922). În [illegible] el deduce din teoria relativității posibilitatea [illegible] unui Univers finit în care Pământul și omul [illegible] centrul Creației. Pământul [illegible] frontiera de [illegible] central [illegible] pentru că devine [illegible] și astronomic și spiritual, se [illegible] incontestabil al [illegible].

[illegible] evident că statutul părintelui Pavel [illegible] credința în Hristos și de rangul de preot [illegible] Bisericii Ortodoxe, de concepția sa filosofico-religioasă [illegible] poziția pe care o ocupă în societate. În 1928, OGPU (Direcția Politică de Stat a Comisariatului [illegible] Poporului) organiză o operațiune de masă [illegible] Posad [illegible] un mare număr de cre[illegible] slujitori ai Bisericii [illegible] arestați și trans[illegible] fusese o lovitură dată Bise[illegible] celei [illegible] aristocrației [illegible] Serghie [illegible] de exterminare [illegible] Bisericii.

[illegible] de asta [illegible] pregătitor, [illegible] bombardamentul [illegible] ziarele și revistele publicau în fiecare număr [illegible] foiletoane [illegible] despre [illegible] negre [illegible] Moscova [illegible] Serghiev [illegible] și [illegible] Lavra Treimii [illegible] despre [illegible] propa[illegible]

gardă religioasă dusă de fosta aristocrație. Opinia publică fusese pregătită. Organele și mașina OGPU intraseră în funcțiune.

Părintelui Pavel nu i se aduse nici o acuzație în urma arestării. La interogatoriul din 25 mai 1928 el dădu următoarea declarație: „Fotografia lui Nikolai al II-lea o păstrez ca amintire de la episcopul Antonie. Am o atitudine favorabilă față de Nikolai al II-lea, însă îmi este milă de omul care, prin intențiile sale, era mai bun decât alții, dar a cărui domnie a avut o soartă tragică. Am o atitudine pozitivă față de puterea sovietică și sunt implicat în cercetări militare cu caracter secret. Mi s-au oferit de bunăvoie să execut aceste lucrări propunând eu însumi domeniul. Consider puterea sovietică drept singura putere reală capabilă să aducă o îmbunătățire situației maselor. Nu sunt de acord cu unele măsuri ale puterii sovietice, însă sunt categoric împotriva oricărei intervenții, atât militare, cât și economice. Nu am purtat cu oamenii nici un fel de discuții asupra măsurilor cu care nu sunt de acord".

Afacerea se precipită și, pe 8 iunie, soarta tuturor arestaților de la Butîrka fu hotărâtă. În protocolul ședinței Consfătuirii extraordinare a colegiului OGPU, P.A. Florenski purta numărul 25: „A fi eliberat din arest și i se ia dreptul de a locui în Moscova, Leningrad, Harkov, Kiev, Odesa, Rostov pe Don, în guberniile și districtele însemnate cu fixarea unui domiciliu forțat pe o perioadă de trei ani." Pe 14 iunie, părintele Pavel pleacă spre Nijni Novgorod, pe care și-l alesese ca reședință. Deportarea fu scurtă. În urma demersurilor Ekaterinei P. Peșkova, urmă o nouă hotărâre a Consfătuirii extraordinare: „Să fie eliberat înainte de expirarea termenului pedepsei cu promisiunea de a locui liber în URSS." În septembrie, Pavel Florenski se întorcea acasă.

Situația Moscovei acelor vremuri l-a determinat pe părintele Pavel să spună: „Am fost deportat și întorcându-mă m-am trezit în ocnă."

În februarie 1933, P.A. Florenski fu din nou arestat. Din acuzație reieșea că era învinuit de participarea la o organizație contrarevoluționară alcătuită din elemente pronaționaliste și cadeți, care își propuseseră să instituie un guvern republican sprijinit de Biserica Ortodoxă. Cercetarea penală era însoțită de administrarea unor măsuri de constrângere fizică asupra arestaților, în scopul obținerii unor declarații născocite.

Pe 26 iulie 1933, Pavel Florenski fu condamnat de o troică extraordinară (comisie alcătuită din trei membri NKVD) la zece ani de muncă silnică în lagărele de reeducare prin muncă. Pe 15 august este trimis, pentru început, în lagărul de reeducare *Svobodnîi* (*Cel liber*), din Siberia de Est. Sosește în lagăr pe 1 decembrie și este repartizat să lucreze la departamentul de cercetare științifică al conducerii lagărului (BAMLAG). Curând, pe 10 februarie, este trimis la stațiunea de cercetări în domeniul refrigerației din Skovorodino. Transferul se datorează intervenției unei persoane rămase necunoscută, care își amintește: „Norocul mi-a făcut să îl întâlnesc pe Florenski în împrejurări cu totul neobișnuite. Se știa că S. Bulgakov emigrase, iar Florenski preda pe undeva matematica și mergea la cursuri în anterai – așa se vorbea în Moscova anilor 20. S-a întâmplat ca, în 1934, pe când lucram la secția de planificare pentru construcția drumului de la *Svobodnîi*, aruncându-mi ochii pe lista deținuților, privirea mi se opri pe numele «Florenski». La început nu am făcut nici o asociație, fiindcă tot ce era legat de el aparținea trecutului, de mult uitat, aparținea altei lumi. Citesc mai departe: «matematician» și abia când a intrat în încăpere mi-am dat seama că era

[illegible] acel Florenski [illegible] [illegible] să mă [illegible]
răspuns scurt. Am încercat să [illegible] [illegible]
despre Moscova [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a bătut și mi-a fost [illegible]
[illegible] străin. Îl înțelegeam foarte bine. [illegible]
starea [illegible] [illegible] [illegible] de la Skovorodino,
sperând să [illegible] protejez cumva de atmosfera din lagăr [illegible]
această stație. Florenski face cercetări [illegible] [illegible] pe la
baza [illegible] [illegible] N.I. Bîkov și P.I. Kaperov
[illegible] în zonele înghețate [illegible] 194[illegible]

La sfârșitul [illegible] și începutul lui august, grație in-
tervenției E.P. Peșkova, în lagăr putură sosi soția sa Anna
Mihailovna și mezinii Olga și Mihail. [illegible] cei mari
Vasili și Chiril erau plecați în acest timp într-o expediție
geologică. Sosirea familiei nu avea ca scop numai reve-
derea. Venise pro[illegible] guvernul [illegible] cehoslovac de a
discuta cu conducerea URSS problema eliberării lui P.A.
Florenski și a plecării sale în Cehoslovacia. Însă pentru
debutul convorbirilor oficiale era necesar acceptul per-
sonal al părintelui Pavel. [illegible] răspunse cu un refuz [illegible]
rugă să se înceteze toate [illegible] și [illegible]
Apostol [illegible] Pavel spuse că trebuie să ne mulțumim cu ceea
ce avem. În [illegible] familiei sale la Skovorodino, Pa-
vel Florenski fu găzduit la izolatorul lagărului *Svoboda* [illegible]

La 1 septembrie [illegible] Florenski este trimis cu convoiul spre
[illegible] în lagărul Solovețki, [illegible] cum descrie el [illegible]
scrisoare din [illegible] Kem, datată 13 octombrie 1934,
această mutare: „Dragă Anna, sunt destul de [illegible]
din cauza voastră, fiindcă de două [illegible] nu știu nimic de-
spre voi. [illegible] fost în [illegible]. Nu aveam voie să
scriu, dar nici nu aveam ce [illegible] nimic sigur. Pe 1[illegible]
august am plecat din Rukhlovo, din 1[illegible] până pe 1 septem-
brie am stat în izolator la *Svobodnîi* de pe 1 până pe [illegible]

[illegible] cu convoiul spre [illegible] prin [illegible] [illegible]
[illegible] am sosit la Kem [illegible] [illegible] La so-
[illegible] [illegible] am fost [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] dar după
[illegible] am scăpat cu toate [illegible] am rămas fără [illegible] și
[illegible] o parte din [illegible] au fost găsite [illegible]
[illegible] am suferit de foame și am tremurat. În ge-
[illegible] fost cu mult mai greu și mai rău decât îmi în-
[illegible] când părăseam gara din Skovorodino. Trebuia
[illegible] spre Solovki, ceea ce n-ar fi fost rău, însă sunt
[illegible] la Kem, unde mă ocup cu [illegible] și com-
[illegible] de evidență. Totuși [illegible] întorsătură fără
[illegible] dar nu e cazul să scriu. Nu [illegible] existat nici un [illegible]
[illegible] pentru mutarea mea, dar aceasta [illegible] destul de [illegible]
[illegible] în nord"[illegible]

[illegible] căzute asupra părintelui Pavel nu [illegible]
[illegible] excepțională bibliotecă în care până la acea
[illegible] volumele lui V.V. Rozanov, ale profeso-
[illegible] Academie [illegible] Korsunski, [illegible] Andreev
[illegible] multe cărți dăruite de diverși oameni [illegible]
[illegible] de aceasta pe când se afla în lagăr, în prima-
[illegible] 1934, Florenski îi scrise [illegible] de șantier al
BAMLAG: „Toată viața mi-am consacrat-o [illegible] științei
[illegible] filosofice, nu am cunoscut [illegible] niciodată
[illegible] nici plăcerea. Acestei [illegible]
[illegible] integral [illegible] timp și toate puterile
[illegible] modestul meu [illegible] folosit pentru cumpăra-
[illegible] pentru fotografii, corespondență [illegible]. Ast-
[illegible] la vârsta de 52 de ani [illegible] strâns materiale
[illegible] să fie prelucrate [illegible] rezultate
[illegible] deoarece biblioteca mea [illegible]
[illegible] cărți [illegible] selecții pe ani
[illegible] teme gândite de mine. Se poate spune

ca operele critice pe jumătate gata fiind păstrate în ms., sub forma unor notițe ori cărți a căror cheie încă este cunoscută numai mie. În afară de asta adunasem desene, fotografii și o mulțime de însemnări de prin cărți. Însă astăzi întreaga trudă a vieții mele a dispărut, pentru că toate cărțile, materialele, ciornele mele, precum și manuscrisele mai mult sau mai puțin prelucrate mi-au fost confiscate din ordinul OGPU. Cu această ocazie mi-au fost confiscate nu numai cărțile personale, ci și cele ale fiilor mei care învață în institute științifice, ba chiar și cărțile pentru copii, inclusiv manualele. La condamnarea mea din 26 iulie 1933 de către PPOGPU — departamentul Moscovei, nu a fost vorba de confiscarea avutului, și de aceea confiscarea cărților și a rezultatelor cercetărilor mele științifice și filosofice este pentru mine o grea lovitură [...]. distrugerea rezultatelor muncii mele de o viață este pentru mine mult mai grea decât moartea fizică"[illegible]

Pe 15 noiembrie 1934, părintele Pavel Florenski fu mutat în lagărul Solovețk. A fost repartizat să muncească la Combinatul de industrializare a iodului. Aici s-a ocupat de problema extragerii iodului și a agar-agarului din algele marine, realizând mai mult de zece descoperiri științifice și invenții patentate. La început a locuit în barăcile comune ale „Kremlinului" (așa era numită mănăstirea). Apoi, în 1935, fu mutat în Pustia Filippovo (la 1,5 km de mănăstire). Aici, pe locul nevoințelor ocrotitorului său, Sfântul Filipp, părintele Pavel suportă ultimele încercări înainte de a se înfățișa cu cununa mucenicească la Dumnezeu.

„Iată eu am trecut de cincizeci și patru de ani — scrie el pe 24 ianuarie 1935. Cercetându-mi inima, pot spune că nu am niciun fel de ură ori resentimente. Fiecare să se bucure cum poate". „Lumea este astfel alcătuită încât nu poți oferi nimic omenirii altfel decât plătind pentru asta

[illegible] și prigoana. Cu cât este darul mai dezinteresat, cu atât este mai aspră prigoana, cu atât sunt mai grele suferințele. Aceasta este legea vieții, axioma ei principală. [illegible] îi recunoști caracterul inutabil și universal, [illegible] dar la impactul cu concretul te cutremuri ca de ceva nou și neașteptat"[illegible]

În vara anului 193[illegible] începe reorganizarea lagărului de destinație specială din Solovki (SLON) și a închisorii (STON). Pavel Florenski fu iarăși mutat în barăcile comune de pe teritoriul mănăstirii. „În general totul este în [illegible] totul și toate" — scria el într-una din ultimele scrisori, datată 3-4 iunie 193[illegible]. „În zilele din urmă am fost pus să păzesc pe timpul nopții procesul de realizare [illegible] la fabrica de iod. Aș putea lucra în acest timp (acum, de exemplu, scriu scrisori), însă frigul cumplit din combinat [illegible], pereții pustii și vântul care vuiește prin geamurile sparte nu te pot predispune la lucru, și poți vedea după [illegible] că nici nu reușesc să scriu scrisoarea cu mâinile înghețate bocnă. E deja ora 6[illegible] dimineața. Ninge peste râu și vântul [illegible] să bată răsucește vârtejuri de zăpadă. Ajung până la mine țipetele neliniștitoare ale pescărușilor. Și simt [illegible] toată ființa mea nimicnicia omului, a faptelor și a strădaniilor lui"

La sfârșitul lui iunie 1937 au loc execuții în masă ale deținuților pe dealul Sekirno. Aflăm din comunicatul lui [illegible] că „într-una din aceste nopți în jur de 17-19 [illegible] au dispărut din lagăr P.A. Florenski și L.I. Kurbas[illegible] Florenski, cel care în octombrie-noiembrie se văzuse [illegible] cu Florenski, scrie: „Bine că dumneavoastră. Florenski era cel mai respectabil om din Solovki. Era genial, [illegible] era un caz fenomenal: filosof, matematician și teolog. Impresia pe care mi-o lăsase Florenski, ca și tuturor deținuților care l-au cunoscut, este aceea a unei înal[illegible]

spiritual [illegible] însoțită de o atitudine [illegible] toate fațetele omenirii și de o mare bogăție [illegible], adică [illegible] [illegible] [illegible].

Pe 25 noiembrie 1937, prin decizia „troicii" extraordinare a UNKVD din regiunea Leningrad, P.A. Florenski este condamnat la pedeapsa capitală „pentru propagandă contrarevoluționară". Pe 8 decembrie 1937 este executat prin împușcare.

P.A. Florenski fu reabilitat [illegible] oară [illegible] în 1958 și în 1959 [illegible] lipsei de dovezi de vinovăție în activitatea antisovietică [illegible] pentru absența instanței penale.

Într-una din [illegible] scrisori din Solovki către fiul său Chiril, datată 21 februarie 1937, Florenski concluzionează activitatea sa multidisciplinară: „Ce am făcut întreaga viață? Am cercetat lumea ca pe un [illegible], ca pe un tablou și o [illegible] unică, însă în fiece moment [illegible] precis, în fiecare etapă [illegible] dintr-un [illegible] unghi de vedere. Am studiat relațiile universului printr-o [illegible] secțiune [illegible] făcută sub un anumit unghi într-un anumit plan, și am încercat să înțeleg alcătuirea lumii după [illegible] interes la etapa respectivă. Suprafețele de secțiune se schimbau, dar fiecare nu o [illegible] pe cea dinainte [illegible] îmbogățea. De aici [illegible] dialectica gândirii [illegible] planurilor de observație [illegible] aceleiași [illegible] lumii [illegible]."

Întruchiparea unui tip de cultură [illegible] renascentistă [illegible] medievală [illegible] stat [illegible] începuturilor tragice [illegible] epocii părintelui Florenski. Chiar el își considera concepția asupra lumii ca fiind corespunzătoare [illegible] istorice [illegible] secolelor XIV-XV. Formându-se ca gânditor și om de știință sub influența [illegible] și religioasă, Pavel Aleksandrovici Florenski avertiza asupra [illegible] dezastruoase [illegible] [illegible] Florenski [illegible] este [illegible] secolul al XX-lea [illegible] spre prăpastia autodistrugerii.

[illegible] viața părintelui Florenski este tragică [illegible] care a [illegible] care [illegible] fost [illegible] în sensul [illegible] de [illegible]. Pe [illegible] că, de fapt, [illegible] condiția favorabilă [illegible] parțial [illegible] de a mă organiza [illegible] datorită [illegible] de care [illegible] despărțit [illegible] cel puțin o necesitate de [illegible] în condițiile în care, pentru [illegible], este permis să [illegible]."

[illegible] părintele P. Florenski credea [illegible] vremurile [illegible]: „Am învățat [illegible] în [illegible] că viața fiecăruia [illegible] și a popoarelor și a omenirii este condusă de [illegible] să ne îngrijorăm [illegible] problemele zilei de azi. Chiar și istoria ne [illegible] [illegible] pe [illegible] încât participarea mea personală devine [illegible] importanță. [illegible] simptome care [illegible] expresie [illegible]. Acum sunt [illegible]."

Egumenul Andronic
(A.S. Trubaciov)

NOTE

1. Prin „epoca de argint" se înțelege [illegible] perioada de [illegible] culturală [illegible] cunoscută [illegible] Rusia [illegible] începutul secolului XX până la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie [illegible]

2. Din scrisoarea datată 27 aprilie-13 mai 1935 [illegible]

3. Citat din [illegible] A. Florenski, *Autobiografie*, *Naşe nasledie*, 1988, nr. 1, p. 75 [illegible]

4. Citat din părintele Pavel Florenski, *Copiilor mei. Amintiri. Cercetări genealogice. Scrisori din Solovețe. Testament*, Moscova, 1992, p. 279

5. Citat din Arhiva părintelui Pavel Florenski

6. Citat din părintele Pavel Florenski, *Copiilor mei*, p. 145

7. *Ibidem*, pp. 211-212

8. Serghei Nikolaevici Trubețkoi (1862-1905), filosof al religiei, publicist

9. Andrei Belîi, pseudonimul lui Boris Nikolaevici Bugaev (1880-1934), poet și scriitor, teoretician al simbolismului

10. Citat din ierodiaconul Andronic (Episcopul Antonie Florensov), „duhovnicul părintelui Pavel Florenski", *Jurnal Moskovskoi Patriarhii* (*Jurnalul Patriarhiei Moscovei*), nr. 10, 1981

11. Dmitri Sergheevici Merejkovski (1865-1941), poet, prozator și critic literar rus. Teoretician al curentelor post-simboliste [illegible] decadentă. Romane de evocare istorică, în care încearcă să reconcilieze [illegible] metafizic [illegible] teologice creștinismul cu idealul [illegible] antic. Trilogia *Hristos și Antihrist* (1894-1905): *Moartea zeilor. Iulian Apostatul*, *Învierea zeilor. Leonardo da Vinci*, „Antihrist. Petru și Aleksei" [illegible] scriitori străini", *Mic Dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981. Nikolai Berdiaev [illegible] despre [illegible] scriitor rus care [illegible] europene. [illegible] Merejkovski [illegible] o [illegible] neschimbată [illegible] (N. Berdiaev, *Sensul creației*, Editura [illegible], 1992) [illegible]

12. Citat din *Bogoslovskii Vestnik* (*Vestitorul teologic*), nr. 2, 1912

13. Citat din Egumenul Andronic, *Părintele Pavel Florenski, profesor la Academia Teologică din Moscova*

14. Citat [illegible] A. Florenski, *Eseuri de simbolism artistic și de teologie*, Moscova, 1930, p. 680

15. V.V. Rozanov, prozator rus al epocii de argint. Potrivit [illegible] lui N. Berdiaev, era unul dintre cei mai neobișnuiți și mai [illegible]

[illegible] Rozanov [illegible] *Biserica* [illegible] II, pp. 47-98, Sankt-Petersburg [illegible]

[illegible] pentru [illegible]

[illegible] *Bogoslovskie Trudi* (*Studii teologice*), nr. 28, Moscova, [illegible] 304

[illegible] *Autobiografie*, 1927

[illegible] Prot. Serghei Bulgakov, *Părintele Pavel Florenski* [illegible] despre [illegible] pp. 13-14

[illegible] Serghei [illegible] proprietarul [illegible] 1843 [illegible] din 1870 [illegible] pictorilor, poeților, scriitorilor [illegible] Turgheniev [illegible] Nesterov [illegible] este [illegible] din Octombrie [illegible] în 1918 [illegible] după *Muzei-usadba Abramțevo*, *Izdatelstvo* [illegible] 1970

[illegible] Părintele Pavel Florenski

[illegible] Fortuna Anastasia, 1994 [illegible] traducerea [illegible] Alexandru Nicolescu [illegible]

[illegible] *Dicționar* [illegible] 1966 [illegible] Trubeț [illegible] 1905 [illegible]

[illegible] 1905-1907 [illegible]

27. [illegible] Florensky.
28. [illegible] Florensky.
29. *Ibidem*.
[illegible] 1937.
[illegible] Florensky.

EMPIREEA ȘI EMPIRIA

Dialog

Se dedică [illegible]

A: Până acum toate discuțiile noastre [illegible] ar fi [illegible] din partea [illegible] mereu la același refren: „Nu poate exista concepție coerentă asupra [illegible] *Weltanschauung* fără un fundament religios, nu poate exista [illegible] coerentă, viață trăită în adevăr, fără experiență religioasă". Din punctul meu de vedere [illegible] admiteam imposibilitatea unei concepții absolute asupra lumii [illegible] despre care vorbești [illegible] să cuprindă totul într-un singur act de [illegible] de asemenea admiteam imposibilitatea [illegible] coerente după adevăr care să și poată fi [illegible] amănunțit [illegible] din punctul de vedere [illegible] *Weltanschauung* absolute, nu negam această imposibilitate [illegible] din cauza slăbiciunii și inconsecvenței noastre

[illegible] *Empireea și Empiria* [illegible] Florensky [illegible]

– În primul rând, pentru că un asemenea adevăr nu poate fi dat integral; nu poate fi dat întregul adevăr [illegible], și apoi, pentru că, după cum am spus, eu nu pot să recunosc îndreptățirea unei concepții absolute asupra lumii. Numai aceasta ar putea dezvălui sensul vieții, iar atunci când o asemenea, chiar și *post factum*.

Ea pretinde însă ca realitatea și atitudinea noastră față de ea să fie nu numai oferite [illegible], ci să fie oferite în chiar adevărul ei intrinsec. Ea pretinde descoperirea sensului rațional și a dreptului la existență a ceea ce ne e dat ca realitate descoperită nemijlocit. Într-un cuvânt, [illegible] este de ajuns să știi că într-adevăr *este*, ca mai apoi să știi *ce anume* este și apoi să vezi în ce măsură acest *ce* răspunde legilor eterne, în ce măsură acest *ce* este ceea ce *trebuie* să fie și în ce măsură poate fi ceea ce trebuie. Și afirmi că o astfel de concepție asupra lumii nu poate fi construită fără fundament și experiență religioasă. Repet: eu n-aș fi protestat împotriva declarației tale asupra imposibilității unei concepții coerente asupra lumii dacă n-ai fi adăugat „fără fundament religios și fără experiență religioasă".

B: Dar acesta este esențialul.

A: Așadar, *cu aceasta*, cu fundamentul și cu experiența religioasă, este posibilă?

B: După cum spui.

A: Consideri oare că acest lucru este accesibil cunoașterii numai în general, ca [illegible] a sa, ca idee niciodată atinsă? Sau este posibil undeva, cândva, nu pentru tine, ci pentru altul, peste milioane de ani? Sau poate că în sfârșit presupui că o astfel de concepție asupra lumii este posibilă în condițiile noastre concrete, adică acum, de exemplu, chiar pentru tine?

B: [illegible] *nu pentru mine* este posibil, ci și pentru [illegible] cineva, dacă va voi [illegible].

A: Dar dacă nu e un secret, [illegible] o deții de la? Ți s-a dat? Sau [illegible] obții?

B: Nu, nu e un secret. Există încă multe lucruri neclare pentru mine, multe dintre ele nu sunt clarificate în formă logică, încă n-am perceput și asimilat suficient [illegible]. Dar dacă nu dețin încă întreaga concepție asupra lumii, în schimb nucleul, bazele acesteia le posed deja. [illegible] acestui citatul pe care l-am rostit „nu [illegible] reușit", nici nu „mi se [illegible] ce este dat".

A: Înțeleg [illegible] mă rog, nu vreau să ne contrazicem [illegible] este dat. Spune-mi numai dacă această concepție asupra lumii – fie și în stadiul ei incipient, în pregătire – [illegible] dacă poate fi ea redusă la [illegible] consacrate?

B: Da, poate.

A: Care ar fi aceasta?

B: Creștinismul.

A: Sper că nu în forma sa bisericească.

B: Degeaba speri: tocmai în forma sa bisericească, sobornicească.

A: Să știi că [illegible] discuția [illegible] aceste [illegible] să declari tocmai ceea ce ai spus acum.

B: [illegible] că creștinismul sobornicesc, *catholic*, este absolută *Weltanschauung*.

A: Exact. Vreau să stau de vorbă cu tine ca să ne [illegible]. Desigur că nu intra în intențiile mele să discut [illegible] absolut al acestei concepții asupra lumii. Acest [illegible] caracter absolut sună prea ciudat pentru mine [illegible] merita să pierdem vremea cu discutarea lui. Însă vreau să înțeleg, în măsura în care voi fi în stare, [illegible] asupra lumii [illegible].

B Tace [illegible]

A [illegible] Tac[illegible] *[illegible]* [illegible] N-[illegible] să par[illegible] [illegible] despre absolut a [illegible] *[illegible]* [illegible] în mod [illegible] [illegible] Orice noțiune [illegible] tă în [illegible] ne în gât [illegible] strică [illegible] [illegible] mea [illegible] Toate aceste [illegible] mă obligă [illegible] [illegible] să mi se [illegible] Nu, vă rog, [illegible] de absolutul.

B *Quid est veritas?*

A Exact. Și ce să facem cu adevărul? Nu degeaba [illegible] Dostoievski [illegible] precizează [illegible] Dacă [illegible] avut chef de [illegible] de ce ar mai fi nevoie [illegible] de sancțiunea adevărului? Dar așa este [illegible] fără sancțiune [illegible] la [illegible] o pungășie, atât [illegible] a ajuns să [illegible] adevărul.

B Aceasta [illegible] noi?

A *A propos*, [illegible] Hai să lăsăm deoparte acest subiect [illegible] Dar repet [illegible] [illegible] Dacă [illegible] recunosc posibilitatea unei viziuni [illegible] solute asupra [illegible] ca [illegible] [illegible] pentru concepția ta. [illegible] fi suficient și te-ai înțelege dacă [illegible] și concepția ta stă *lega* [illegible] tre celelalte. Pentru [illegible] actualmente [illegible] pentru mine o *[illegible]* pentru [illegible] concepții. Cu toate că [illegible] nu sunt [illegible] ele totuși [illegible] rămân [illegible] [illegible] neavoastră. Căci [illegible] aspect teoretic, ea este pentru [illegible] o [illegible] [illegible] din punct de vedere practic [illegible] [illegible] dăunătoare pentru societate *[illegible]* Însă [illegible] acesta este esențial. Pot recunoaște [illegible] că [illegible] asemenea stare de [illegible] atunci când mi se [illegible] *în primul rând*, posibilitatea [illegible] [illegible] pe care [illegible] lor și [illegible] însă nu [illegible] separat ci sub forma unui sistem [illegible] și *în al doilea rând* [illegible] mi se va arăta

[illegible] este negociabil. Așadar te [illegible] înțelege [illegible] [illegible] că toate [illegible] de acest fel sunt gândite [illegible] [illegible] rezervările și [illegible] voastră [illegible] lor și [illegible] în spatele lor un număr [illegible] semnificativ, adică probabilitatea lor [illegible] negociabilă.

B Și [illegible] nu [illegible] doresc puțin [illegible] ceea ce [illegible] părerea [illegible] să [illegible] acum este problema [illegible] filo[illegible] și [illegible] într-un cuvânt, problema [illegible] *[illegible] filosofia*, ca să ne folosim de terminologia [illegible] Schelling. Căci aceasta este filosofia care se ocupă cu [illegible] posibilului de imposibil, a [illegible] de [illegible] construind un sistem al posibilului. Dar nu [illegible] și fundamentarea probabilității. [illegible] este problema filosofiei [illegible] nu [illegible] filosofie care [illegible] probabilitățile [illegible] posibilității care [illegible] posibil [illegible] [illegible] vorbi că nu cred [illegible] sunt pregătit să [illegible] ofer o [illegible] de construcție. În plus, ceea ce cerești n-ar putea fi [illegible] lipsă de timp. Pentru că ceea ce îmi ceri chiar [illegible] expus în modul cel mai concentrat poate [illegible] [illegible] tratat.

A [illegible] În acest caz, deocamdată [illegible] repet, *deocamdată* [illegible] așteptarea *de omni re scibili atque quibusdam aliis* [illegible] a ceea ce [illegible] dorință a [illegible] [illegible] pe câteva întrebări, și pe deasupra [illegible] de [illegible] vor putea [illegible] de fiecare dată de partea ta [illegible] acord?

B De[illegible]

A D[illegible] care [illegible] [illegible] ge[illegible] [illegible] [illegible] dumneavoastră [illegible] în care o [illegible] exprimă astfel [illegible] psihofizică [illegible] dumneavoastră [illegible] omul într-o stare [illegible] boală în sensul cel mai [illegible]. Adică în urma de căderea [illegible] poate să se controleze atât pe sine cât și realitatea înconjurătoare [illegible] și avea putere asupra stărilor trupului [illegible] [illegible] și asupra naturii [illegible] echilibru [illegible] psihofizic [illegible] dereglându-și relația [illegible] mediul. Pierderea acestui echilibru [illegible] pe sine [illegible] de tot felul [illegible] în sensul strict al cuvântului [illegible] ultima consecință moartea. Aceasta [illegible] întregului organism psihofizic, adică dereglarea funcțiilor [illegible] care exista până atunci [illegible] dumneavoastră [illegible] a întregului flux de stări psihice și trupești [illegible] ereditar întregului neam omenesc. Și având în vedere [illegible] potrivit legităților [illegible] nu are rost să pretindă dreptate [illegible] fiecare individ suferă de aceeași neputință [illegible] că [illegible] parte [illegible] căderea în păcat. Fiecare are organismul dereglat [illegible] să [illegible] precum [illegible] în cazul [illegible] De aceea, oamenii nu [illegible] să-și controleze suficient trupul și spiritul [illegible] conform terminologiei dumneavoastră [illegible] pentru care suportă [illegible] de boli [illegible] [illegible] în final, *exitus letalis*. Și pe deasupra, toți oamenii [illegible] descendenții acelorași protopărinți [illegible] Iată că să [illegible] dumneavoastră. Nu [illegible] toate acele dificultăți de înțelegere pe care [illegible] despre [illegible] vom discuta altă dată. Dar [illegible]

[illegible] este [illegible] [illegible] există [illegible] morții [illegible] dovedește [illegible] astfel [illegible] dumnezeiască [illegible] chiar [illegible] fizică în stare să perturbe întregul organism [illegible] să [illegible] să aplicăm atât de [illegible] principiul *[illegible]* [illegible] în general, acest principiu [illegible] este [illegible] să zicem că toate acestea [illegible] sunt așa cum spuneți. Merg mai [illegible] toate acestea sunt așa [illegible] experiența învățătorii [illegible] A doua [illegible] de persoane [illegible] de dumneavoastră [illegible] metode de [illegible] această boală [illegible] omenesc. Trebuia ca măcar [illegible] să se vindece pe sine însuși și astfel să dea [illegible] Proorocul [illegible] în [illegible] [illegible] și hotărâre pentru [illegible] de [illegible] faptul că există [illegible] [illegible] să zicem [illegible] trebuie să [illegible] vindecarea să devină posibilă [illegible] condiții [illegible] proorocilor [illegible] convins [illegible] [illegible] vindecarea se va produce [illegible] conștient [illegible] pentru vindecarea [illegible] Pe [illegible] de [illegible] se poate [illegible] convențional. Aceste [illegible] care [illegible] de [illegible]

[illegible] Beethoven [illegible] și așa mai departe. [illegible] în general [illegible]

B: Adică?

A: [illegible] toate acestea [illegible] aproape [illegible] pentru [illegible] se poate susține că sunt [illegible] de contradicții [illegible] interne. [illegible] învățătura [illegible] trazice observațiile și convingerile noastre [illegible] experiența noastră contemporană. Însă [illegible] că experiența contemporană este aproape perfectă [illegible] atâtea lucruri neclare [illegible] Ne îndreptăm [illegible] cu convingere că ceea ce susțineți este imposibil. Poate [illegible] pare fantastic și neverosimil. [illegible] Arago: *„[illegible] possible [illegible] de prudence"*. [illegible] Pascal spune: [illegible] noastre. Nu există regulă fără excepție. [illegible] generală [illegible] să nu existe [illegible] este așa [illegible] categoria excepțiilor [illegible] posibil.

[illegible] Pascal se [illegible] *[illegible]* neavând [illegible] că [illegible] un fenomen care ce

[illegible] este posibil [illegible] mentă [illegible] dacă [illegible] Poate

[illegible] desigur să vă impuneți [illegible] această [illegible] pascaliană [illegible] afirmațiile facute. Aveți [illegible] este neadevărat [illegible] nu aveți [illegible] câmpul

B: [illegible] Vreți cumva să insinuați pe cineva? Despre ce e vorba?

A: Fără [illegible] Pentru exemplu [illegible] recunosc [illegible] afirmațiile dumneavoastră [illegible] trebuie să aflăm dacă [illegible] vreo scăpare din partea mea. [illegible] Așadar, în sfârșit, pe când se află în [illegible]

B: În [illegible]?

A: Bineînțeles [illegible] experiențe [illegible] sunetelor, a presiunilor și [illegible] fenomene [illegible] „Mesmer" [illegible] existente [illegible] fenomene [illegible] de circumstanțe. [illegible] nașterea [illegible] aveți toate [illegible] pentru [illegible] necesar pentru [illegible] Dintre toate [illegible] notarea de [illegible]

[illegible] sau [illegible] sau [illegible] formă reprezentarea dumneavoastră [illegible] Iisus [illegible] este [illegible] coborârea [illegible] prin această [illegible] şi prin [illegible] Sângele [illegible] stare încât după moartea [illegible] aparatul său psiho-fizic se va reface [illegible] funcţionare a întregului organism [illegible] cu corp de lumină şi astfel va da exemplu altora.

B. Aşteptaţi! Desigur, mai aţi dreptate. Nu va oferi [illegible] exemplu că va schimba totul prin moartea şi învierea Sa, astfel încât natura şi omul [illegible] posibilitatea restaurării ordinii odată pierdute.

A. [illegible] despre aceasta ne vom asculta [illegible] prieten [illegible] dacă rămâne pe gânduri.) De fapt [illegible] Vor accepta temporar şi aceasta [illegible] formare [illegible] stări psiho-fizice [illegible] în [illegible] în lume şi în omenire [illegible] după părerea dumneavoastră [illegible] multe schimbări [illegible] urmare a [illegible] însuşiri pe care [illegible] avea [illegible] şi a [illegible] de acţiuni întreprinse de el, despre care tocmai am vorbit. Cu alte cuvinte, prin moartea Sa el [illegible] în anumite condiţii reale care să facă posibilă transfigurarea. Acestea constau din anumite influenţe [illegible] psihice [illegible] probabil niste [illegible] care [illegible] condiţiilor în care trăia Iisus. Tocmai aceste schimbări [illegible] necesitate probabil [illegible] şi care erau imposibil de observat [illegible] instrumentelor [illegible] de observaţie – aceste schimbări [illegible] în lume [illegible] pentru [illegible] transfigurare [illegible] O astfel de transfigurare [illegible] putea avea [illegible] după părerea dumneavoastră [illegible] necesare niste condiţii pentru realizarea ei. Ele sunt produse [illegible] prin activitatea omenirii şi în final, când se va împlini ce este necesar [illegible] toate condiţiile cerute vor [illegible] printre

[illegible] să [illegible] transfigura. Iisus [illegible] Ele [illegible] se va produce [illegible] De exemplu prin [illegible] Pământul [illegible] De [illegible] să adaug că acest Iisus, pentru asta [illegible] merite în faţa [illegible] conform [illegible] dumneavoastră – este posibil să fie zeit [illegible] pentru viaţa şi activitatea [illegible] acordată [illegible] Dumnezeu şi de Dumnezeu [illegible] Am expus [illegible] corect esenţa concepţiei dumneavoastră?

B. Cu toate că nu [illegible] Faust [illegible] repeta [illegible]: *„Das ist alles recht schön und gut [illegible] Ungefähr [illegible] das Pfarrer auch. Nur mit ein bisschen andern [illegible] en“.*

A. Dar de ce *„mit andern Worten“?*

B. Pentru că *„wenn man's so hört, möcht's leidlich [illegible], steht aber doch immer schief darum, denn du [illegible] kein Christenthum“.*

A. De ce?

B. Este o întrebare [illegible] dar la ea a răspuns deja [illegible] Hristos: „Mă căutaţi nu pentru că aţi văzut minuni, ci pentru că aţi mâncat din pâini şi v-aţi săturat. Lucraţi nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru mâncarea ce [illegible] spre viaţa veşnică şi pe care o va da vouă Fiul [illegible] pe El L-a pecetluit Dumnezeu Tatăl [illegible] Căci pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer şi [illegible] viaţă lumii [illegible] Eu sunt pâinea vieţii [illegible] Eu sunt [illegible] cea vie care s-a pogorât din cer [illegible] din pâinea aceasta viu va fi în veci, iar pâinea pe care Eu [illegible] da pentru viaţa lumii este trupul Meu“ [illegible] 27 [illegible] 35 [illegible] 51.

A. Nu înţeleg ce legătură are aceasta cu discuţia noastră

B [illegible] problema este [illegible] în pe scurt [illegible] astfel [illegible] formă exte[illegible] este [illegible] esențial [illegible]

A [illegible] Am rămas în expunerea mea [illegible] ce era [illegible] important și am omis [illegible] De exemplu [illegible] nimic despre [illegible]

B [illegible] că Tainele nu sunt deloc [illegible] Chiar și în ceea ce [illegible] expus, peste tot [illegible] esențial [illegible] păstrat numai forma. Ceea ce rezultă nu este creștinism [illegible] nici măcar [illegible] [illegible] de religie [illegible] creștinism [illegible] o imitație [illegible] în stare să păcălească pe [illegible] cu destulă atenție.

A [illegible] am vorbit despre tot ce se spune în Catehism?

B Despre tot, dar [illegible] Am observat ceva uimitor [illegible] expunând învățătura creștină ai reușit să eviți *complet* [illegible] *Dumnezeu*?

A Cum așa? [illegible] Dumnezeu [illegible]

B [illegible] Pentru tine nu este Dumnezeu [illegible] făcut Dumnezeu pentru [illegible] Pentru tine Dumnezeu este un fel de [illegible] un fel de [illegible] Ființei.

A În acest caz [illegible] astfel [illegible] *a fost* [illegible] prin învierea [illegible] prin victoria [illegible] *s-a făcut Dumnezeu* [illegible] în care [illegible] devenit [illegible] [illegible] săvârșite de el.

B Bine înțeles că nu. Iisus Hristos nu *s-a făcut Dumnezeu* [illegible] *a fost Dumnezeu*. Pentru tine [illegible] rezultă ca un fel de concluzie [illegible] secundar, iar nu primar [illegible] tocmai aceasta este în

[illegible] Dumnezeu [illegible]

A [illegible]

B [illegible] Iisus Hristos nu este Dumnezeu pentru că [illegible] aceea [illegible] este Dumnezeu [illegible] ce este primar [illegible] divină [illegible] se dezvăluie [illegible] Dumnezeu.

A Așadar [illegible] consideri că [illegible] concepția [illegible]?

B [illegible] concepția pe care [illegible] expus-o este [illegible] concepția [illegible] este în [illegible] teistă. În concepția [illegible] de tine [illegible] *existenței empirice* [illegible] Hristos [illegible] Apoi [illegible] propriile sale puteri găsește ieșirea [illegible] devine [illegible] asemenea lui Dumnezeu. [illegible] evenimente [illegible] expe[illegible] sensibile [illegible] experienței empirice. Pentru [illegible] [illegible] fizică [illegible] Scriptura este [illegible] *sufletesc* [illegible] ce este [illegible] Hristos [illegible] sufletească [illegible] creștinism [illegible] este [illegible] Dumnezeu este [illegible] [illegible]

A [illegible] aceea [illegible]?

B Vorbești mereu despre [illegible]

[illegible] James. Reprezentanţii acestei [illegible] ... şi „o legătură de convingeri" [illegible] ... cu forţe determinate [illegible] ... gentlemanul englez şi „legământ" [illegible] asocierile care [illegible] conform legii [illegible] ... cu „emoţie inhibitoare" [illegible] ... aceea a „înălţării" din [illegible] conştiinţei legătura [illegible] ... persoane şi a [illegible] speciale" [illegible] pe stradă" apariţia în [illegible] conştiinţei, precum şi [illegible] senzaţiile de [illegible] ... sau de gânduri de izbăvire [illegible] speranţa [illegible] ... şi „amintirile" [illegible] vremuri trecute [illegible] o anumită „[illegible]" de emoţii [illegible] şi senzaţii de [illegible] iată povestea care are pentru posesorul ei o anumită [illegible] practică, pe care o numim „[illegible]" ... [illegible] dar într-o formă mai grosolană.

A. Aceştia suntem noi. Dar dumneavoastră?

B. Noi recunoaştem că, prin căderea sa în păcat, o [illegible] a încălcat [illegible] legile [illegible] existenţei empirice [illegible] ordinea mistică a existenţei [illegible] ... şi descompunerea morală [illegible] ... pentru că au fost încălcate legile [illegible] şi [illegible] ... psihologia empirică. [illegible] ... descompunerea morală au apărut doar ca descoperire în exterior a răsturnării din sfera mistică a [illegible] ... [illegible] unitate. În plus, [illegible] ... *mai înainte* de [illegible] stare a conştiinţei" se află *în afara* [illegible] fenomene psihice. Recunoaştem, pe urmă, că omenirea nu putea crea mijloace de [illegible] din ea însăşi, pentru că tot ce face omenirea de la sine şi din sine sunt [illegible] ... psiho-fizice, empirice, sufleteşti, pe când

[illegible] trebuia acţionat în sfera mistică [illegible] ... trebuia restaurată. Toate metodele empirice nu ar [illegible] decât paliative, şi încă unele proaste: ar fi fost o construire a Turnului din Babilon, căci omenirea nu [illegible] avea forţe mistice proprii.

Dar, din celălalt punct de vedere, Dumnezeu ca atare nu putea schimba starea distrusă a omenirii, deoarece omenirea, ca *membru* al relaţiei mistice distruse şi având existenţă de sine stătătoare, nu putea fi purificată din afară de absolut nimic, şi în acelaşi timp nu se putea purifica din interior prin ea însăşi. Întruparea lui Dumnezeu era singura posibilitate. Deoarece trebuia ca lucrarea să nu fie condusă din exterior, din afara omului, Dumnezeu *S-a făcut* om şi astfel s-a creat posibilitatea lucrării dinăuntru.

Pe de altă parte, omul nu avea puteri să acţioneze din interior. De aceea Dumnezeu a început să lucreze asupra sa. Restaurarea putea fi înfăptuită numai de o asemenea fiinţă Care, având în sinea Sa două naturi, cea dumnezeiască şi cea omenească, putea acţiona în acelaşi timp şi ca Dumnezeu, şi ca om şi care, având două voinţe, putea [illegible] o singură hotărâre morală. Dumnezeu-Omul a dezvăluit [illegible] în care polii nu puteau fi rezolvaţi separat şi, împiedicând disocierea polilor discordiei, punând în locul disociativului „ori – ori" conjunctivul „şi – şi", a realizat restaurarea omului. Însă întreaga forţă a lucrărilor stă în faptul [illegible] Iisus Hristos nu *S-a făcut* Dumnezeu, ci *era* Dumnezeu adevărat, rămânând şi om în acelaşi timp. Misiunea Sa era mistică, iar nu socială sau de vreun fel asemănător.

A. Nu înţeleg. Tu declari toate acestea fără să te îndoieşti vreo clipă, în timp ce... Pentru cercetarea experimentală Iisus era asemenea celorlalţi oameni. Existau, desigur, [illegible] *variaţii*, însă fără diferenţe esenţiale. Căci spune apostolul: „Ce era de la început, ce *am auzit*, ce *am vă-*

[illegible] ce *emp*[illegible] noastre [illegible] *poat*[illegible]. Este [illegible] pentru orice [illegible] Isus [illegible] aproximativ [illegible] sigur [illegible] individuale?

B [illegible].

A Apoi este de acord [illegible]

B Care [illegible]?

A Aceea [illegible] experiențe [illegible] „negativ[illegible]" [illegible] minunile [illegible] de care [illegible]. Este [illegible] acord că aceasta [illegible] *până la* [illegible] aceea [illegible] principală [illegible] pentru orice [illegible] să se [illegible]? Poate că [illegible] mai mare [illegible] persoana [illegible] aspect general este de [illegible] schimbare [illegible] de [illegible]?

B [illegible].

A [illegible] individuală care se [illegible] Isus în comparație cu orice alt om [illegible] fost [illegible] *cea* pentru care [illegible] Dumnezeu. Aceast[illegible] răscumpărare [illegible] răscumpărarea [illegible] în acel [illegible] activitatea [illegible]. Așa este? Toate acestea sunt niște [illegible] elementare [illegible] vorbești despre ele. Sunt gata [illegible] în cadrul acestei [illegible] în orice [illegible] Isus dorește [illegible] Apostolul [illegible] pentru experiența sa personală el se arată [illegible] între noi, deci [illegible] diferențe [illegible] consumat în [illegible] care separă [illegible]. Este clar?

B [illegible] dar nu-i așa.

A Potrivit?

B Fără [illegible] Isus Hristos despre care vorbe[illegible] de lucrarea Sa în existența [illegible] că *nu despre aceasta era vorba*. Isus Hristos era un [illegible] propăvăduitor al moralei [illegible] era un filantrop [illegible] era [illegible] spiritual [illegible] se implica în viața obștească [illegible]. Însă toate acestea [illegible] le putem gândi [illegible] tot mai puțin sesizabil, astfel încât ele încetează în [illegible] să mai fie experiența observabilă [illegible]. Ne putem imagina că toate aceste acțiuni micșorând [illegible] se [illegible] limită și dispar și totuși Hristos rămâne Hristos, iar răscumpărarea, răscumpărare. [illegible] dată aceasta ca un exemplu grosier. Oricât de importantă ar fi fost [illegible] Isus Hristos, ea nu are totuși o semnificație principală [illegible] aceea poate fi comparată [illegible] purtate de Isus [illegible] și așa mai departe. Și acestea sunt foarte importante [illegible] ele nu sunt legate nemijlocit de misiunea Mântuitorului.

A Spui așadar că dacă ne-am imagina [illegible] Isus [illegible] ar fi existat vreun Ioan care i-ar fi reprodus [illegible] și viața până în cele mai mici amănunte, dacă [illegible] om ar fi fost dublura exactă a lui Isus, dacă ar fi [illegible] și ar fi învIat, nu ar fi fost el Hristosul [illegible] Dumnezeu?

B [illegible] despre asta este vorba, eu nu pot accep[illegible] personal [illegible] a învia. Cred că acest lucru nu [illegible] poate realiza pe cale empirică. Însă dacă tu vrei să-ți [illegible] această ficțiune total [illegible] răspund [illegible] acesta nu ar fi fost Hristosul și Fiul lui Dumnezeu, el nu ar fi răscumpărat omenirea.

A. Așadar, dacă am putea repeta istoria de două ori și o dată am produce lumea de după „răscumpărare", iar a doua oară doar am imita cu exactitate același tablou observabil experimental al realității empirice, înlocuindu-l pe Iisus cu un personaj fictiv care s-ar fi asemenea în toate cele experimental observabile, atunci aceste două stări ale lumii s-ar deosebi între ele?

B. Da. Pentru că în al doilea caz lumea n-ar fi răscumpărată, ar rămâne aceeași lume în păcat. Voi accepta ficțiunea ta doar de dragul comodității discuției, de fapt însă nu recunosc posibilitatea imitării lui Hristos.

A. De abia acum încep să înțeleg ce vrei de fapt, dar sunt cu totul împotriva unor astfel de concepții. Dacă mi permiți, voi situa problema într-un câmp mai general. Se dau două obiecte, α și β. Între ele există o anumită diferență observabilă experimental. Însă ea este astfel încât poate fi oricât de mică, încât pentru deosebirea lui α de β va fi nevoie de un experiment din ce în ce mai precis. În sfârșit, la limită, putem gândi obiectele α și β ca indistinctibile pentru orice fel de experiment, oricât de sensibil. Atunci diferența experimentală dintre α și β este nulă: α nu este distinctibil de β prin nici o metodă experimentală. Poate fi α diferit de β? Poate exista, adică, între α și β, o diferență principială? Fiind convins că întreaga esență și existență a obiectului sunt epuizate de ceea ce poate fi aflat despre el din totalitatea experimentelor gândibile, cred că obiectele nu pot fi diferite dacă ele sunt indistinctibile pentru orice experiment, oricât de sensibil. Pentru tine se pare că poate exista o diferență principială chiar și în acest ultim caz, al totalei indistincții experimentale dintre cele două obiecte.

B. Da, așa este. Iată un exemplu concret pentru clarificarea acestui mod de abordare a problemei. Avem două

recipiente identice și, în fiecare, câte o bucățică de aceeași greutate și volum. Aceste bucăți sunt spongioase, îmbibate cu lichid roșu, au miros de vin și același gust. Astfel, un experiment elementar, efectuat nemijlocit cu organele de simț, nu va descoperi între cele două bucățele nici o diferență. Dacă am continua să facem mai departe experimente tot mai amănunțite, determinând greutatea specifică, duritatea, capacitatea calorică, conductivitatea electrică, *structura* microscopică și așa mai departe, nici atunci n-am descoperi nici cea mai mică deosebire. Făcând, în sfârșit, analiza chimică cea mai exactă, vom găsi că cele două bucăți au același conținut. În urma unui astfel de experiment, tu susții că cele două bucăți nu pot fi diferite. Eu spun însă că *pot fi* diferite, diferite principial: una poate fi o bucată de pâine îmbibată cu vin, cealaltă – Trupul și Sângele lui Hristos.

A. În mod simbolic?

B. Nu, pâinea și vinul s-au *transfigurat*, real și substanțial, adică și-au schimbat esența și substanța, devenind adevăratul Trup și Sânge ale lui Iisus Hristos.

A. Desigur, este un exemplu hotărâtor. Putem să-i adăugăm și pe acela al mirungerii?

B. Da. La același lucru se referă și botezul, de exemplu. Putem – fie și pe o scenă de teatru – să reproducem botezul în toate amănuntele sale palpabile, dar acesta va rămâne un șir de acte pur empirice. Pe când în cealaltă situație, același șir de acte este o taină care se distinge principial de cea reprezentată pe scenă și care provoacă o schimbare principială în cel botezat: renașterea sa. *Până la* botez, omul este identic, pentru experimentul senzorial, cu omul *de după* botez, și totuși, lăuntric ei sunt diferiți: în omul botezat s-a adus *ceva* care nu poate fi descoperit

c[illegible] ochiul să [illegible] nu poate fi sesizat [illegible] printr-un experiment și care totuși este esențială [illegible]

A. Dacă într-adevăr, după concepția noastră, [illegible], dar putem oare accepta acest lucru? Mi se pare un fel de *reductio ad absurdum*. Într-atât de ciudată îmi sună o asemenea [illegible].

B. Sună ciudat și pare străină numai ca urmare a obișnuinței excesive cu experiența strict senzorială, fără o atitudine suficient de critică față de aceasta.

A. Dar ce altceva pot fi obișnuit? Nu recunosc [illegible] o altă experiență. Pot sesiza diferența dintre obiecte printr-o singură metodă, și nu prin douăzeci.

B. Nu este adevărat, și tu vei recunoaște că ai și alte metode de a sesiza diferența. Să punem problema mai larg: metodele pot fi aranjate pe o scală și, cu cât o metodă dată se află mai departe pe scală, cu atât ea descoperă diferențe mai adânci între obiecte. Dar ca să clarificăm dinainte în ce anume constau sau ar putea să constea aceste diferențe dintre obiecte nesurprinse printr-o metodă dată, voi face o comparație elementară. Închipuie-ți o bucată de sticlă și una de gheață, șlefuite la fel. Privite cu ochiul liber [illegible], cu condiția ca gheața să fie curată, aceste bucăți sunt aproape identice și ți se poate părea că bucata de gheață nu este cu nimic mai interesantă și mai importantă decât bucata de sticlă. Dar din punctul de vedere al structurii moleculare, gheața are un avantaj în fața sticlei, la fel ca muzica simfonică față de zgomotul unui bazar. Gheața conține muzică, sticla – zgomot; gheața conține armonie și ordine, sticla – haos și dezordine; gheața are organizare, sticla – anarhie. Fiecare particulă a sticlei există numai pentru sine și, mai mult, se încurcă de cele vecine; nu există întreg. În gheață e invers: fiecare particulă ocupă

[illegible] *fost* [illegible]

Însă această diferență de structură [illegible] poate fi considerată [illegible] în care predomină [illegible] în care predomină spiritul, [illegible] complet neobservabilă cu ochiul liber.

A. Vom încheia cu acest exemplu și trecem la un discurs general asupra metodelor.

B. Fiecare știință își delimitează sfera cercetărilor ei construindu-și schema obiectelor ei și folosindu-se, cu necesitate, de un complex de proprietăți [illegible]. Aceste proprietăți determină obiectul ca atare pentru știința respectivă. Dacă două obiecte ce stau în cercetare ale acestei științe diferă într-una sau mai multe proprietăți, atunci putem distinge obiectele folosind metodele și resursele specifice acelei științe. Dacă însă obiectele vor fi diferite potrivit unor proprietăți necuprinse în schema obiectului construită pentru știința respectivă, atunci, folosind metodele și resursele științei respective, cele două obiecte vor apărea ca total indistincte. Să presupunem că, prin forța anumitor împrejurări, nu dispunem de alte metode și resurse de cercetare în afara celor specifice științei *date*. Adică să presupunem că, în urma unor condiții anume, putem cerceta obiectele doar numai din punctul de vedere al științei noastre. Atunci obiectele [illegible] diferite pentru cercetarea *noastră* vor apărea absolut identice. Astfel, de exemplu, cele două bucăți de gheață și de sticlă, despre care tocmai am vorbit, sunt total nediferențiabile pentru cercetarea geometrică, deoarece aceasta nu poate pătrunde în analiza *structurii* interne a corpului. Să presupunem mai departe că privim din punctul de vedere al mecanicii și avem posibilitatea să cercetăm numai proprietățile mecanice care caracterizează

un inanimat obiect. Atunci vom putea determina forma corpului, masa lui, momentul de inerție și pe celelalte, însă temperatura corpului, starea lui electrică, fenomenele psihice și altele vor rămâne pentru noi total neobservate ca atare. Știm bine că două corpuri, având aceleași caracteristici mecanice, însă temperaturi diferite, diferă între ele și totuși, folosind metodele mecanicii, nu putem surprinde deloc această diferență. Dacă însă vom cerceta corpurile noastre din punctul de vedere al fizicii[1], cu metodele și resursele deținute de fizică pentru cercetarea obiectelor ei, atunci diferența dintre cele două corpuri – diferența referitoare la temperatură – va fi sesizată imediat.

Tot așa, folosind metodele fizicii, nu vom putea distinge o substanță vie de una nevie. Chiar dacă recunoaștem că într-o substanță vie au loc procese fizico-chimice deosebite comparativ cu cele din cea nevie, nici atunci nu vom putea distinge viul de neviu, deoarece totdeauna se poate construi mental o asemenea schemă de mecanisme, se poate *postula* un asemenea dispozitiv al corpului viu, încât, din punctul de vedere al fizicii, el va putea fi cercetat ca unul neviu. Numai că noile metode – ne-fizice – vor permite descoperirea diferenței dintre viu și neviu. Iată câteva exemple de cazuri în care două obiecte identice pentru un experiment senzorial de pe o anumită treaptă (a scării) devin distincte pentru un experiment plasat pe o altă treaptă. Este *primul tip* de caz. La cazurile *de al doilea tip* putem raporta exemplele în care două obiecte absolut identice pentru experimentul senzorial, oricare ar fi acesta, sunt totuși diferite pentru experimentul lăuntric. Să analizăm, de exemplu, domeniul moralei. Iată, repet de două ori același gest – același pentru observatorul exterior – în aceleași condiții. Presupunem că ambele gesturi se apropie unul de altul după expresia ex-

terioară și după condițiile exterioare în care au loc. La limită, ele pot fi gândite ca absolut identice pentru observatorul din afară. Orice experiment extern – al fizicii, al biologiei și așa mai departe –, de orice metode, oricât de exacte, s-ar folosi, oricât ar fi de precis și de amănunțit, nu va sesiza diferența dintre cele două gesturi ale mele. Din punctul său de vedere, un asemenea experiment nu poate să nu le considere identice. Și totuși, cele două gesturi diferă unul de celălalt. Unul este moral, altul – imoral. Apostolul spune: „De aceea, nu judecați ceva înainte de vreme, până ce nu va veni Domnul, Care va lumina cele ascunse ale întunericului și va vădi sfaturile inimilor..." (*1 Cor* 4, 5). „Lucrul fiecăruia se va face cunoscut; îl va vădi ziua (Domnului). Pentru că în foc se descoperă, și focul însuși va lămuri ce fel este lucrul fiecăruia" (*1 Cor* 3, 13). „Căci cine dintre oameni știe ale omului, decât duhul omului, care este în el?" (*1 Cor* 2, 11).

A. Ultimul citat nu-mi este prea clar. Vrei să te explici?

B. Dacă vrei... Aproape fiecare om, încă din copilărie, se supune legilor morale și cetățenești sau cel puțin nu comite abateri foarte vizibile de la acestea. Fiecare vrea să fie considerat sincer, fiecare caută slava corectitudinii. Cine ar vrea să se înfățișeze societății „*in naturalis*", dezbrăcat de toate veșmintele, dacă acest fapt i-ar aduce neplăceri? Și într-adevăr, aproape toți oamenii par sinceri și corecți, ca și cum așa ar fi în adâncul inimii lor. Cel rău și cel bun, cel ce se conduce după suflet și cel ce se conduce după spirit, fiecare, dacă nu vrea să treacă drept anormal sau criminal, trăiește, în linii generale, la fel ca ceilalți. Diferența nu constă, în principal, în metodele de acțiune, ci în resorturile intime ale acțiunii, în motivațiile lor. Omul care se conduce după suflet nu iese din norme pentru că se teme să nu fie pedepsit sau ca să nu-și câștige o

[illegible] repe[illegible] să [illegible] după [illegible] căror se [illegible] epoci. Dacă oamenii [illegible] se [illegible] după [illegible] de legi [illegible] pedepse [illegible] pentru [illegible] pentru [illegible] dacă forțele exterioare [illegible] oblige să împlinească lucrarea lui Dumnezeu [illegible] acești oameni, [illegible] constanța [illegible] cetățenii [illegible] a [illegible] în procesul istoric, a legăturii lor cu [illegible] organismul Bisericii, necunoscând iubirea de Dumnezeu și de Treimea lui Hristos, nedorind să [illegible] transfere [illegible] existența în Absolut [illegible] și [illegible] în [illegible] acești oameni s-ar rupe din [illegible] care [illegible] însera [illegible] pe [illegible] și ar omorî [illegible] pentru [illegible] om [illegible] datorită respingerii [illegible] Absolut [illegible] să facă toate acestea nu este doar avantajos, ci și plăcut în sine [illegible] ragător.

Încearcă atunci să [illegible] și să redai personalitatea unui astfel de om. Dar câtă vreme [illegible] și neg[illegible] cresc împreună, fiind legate de realitatea empirică, ele nu se pot desfășura în [illegible] și pentru observatorul empiric ele fac cam același lucru. Numai omul care se conduce după spirit, confirmând [illegible] pe Dumnezeu și deschizându-se lucrării Sale, se face astfel conducătorul conștient al puterilor lui Dumnezeu [illegible] Treimii [illegible] Hristos [illegible] Un astfel de om [illegible] trăiește pentru sine: dacă trăiește sau dacă moare, pentru Domnul moare (vezi *Rom.* 14, 7-8). Iată de ce un asemenea om poate spune: „Noi [illegible] avem gândul lui Hristos" (*I Cor.* [illegible]). Iată de ce un asemenea om are dreptul să afirme: „și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine" (*Gal.* [illegible] 20).

Fundamentele generale ale legilor morale și sociale sunt exprimate în *Cele zece porunci*. Nu este greu de [illegible]

[illegible] așa [illegible] de [illegible] ce [illegible] prea [illegible] este [illegible] ce se [illegible] suflet care trăiește în viața sa exterioară [illegible] mai puțin în acord cu aceste prescripții la fel cu cel ce se conduce după spirit. El [illegible] semne [illegible] respect [illegible] Dumnezeu, merge pe la biserică, rostește rugăciuni [illegible] predici, își face cruce, își compune o [illegible] evlavioasă, postește – toate acestea le face ca și [illegible] spiritului. Apoi, el nu comite crime, fiindcă nu [illegible] nici false mărturii, nu omoară [illegible] a [illegible] prin forță sau prin viclești[illegible], și așa mai departe. Însă toate acestea sunt făcute din motive ce nu [illegible] o legătură cu dragostea de Dumnezeu, din motive exterioare: pentru [illegible] părea drept printre oameni, pentru a se bucura de influență, pentru a avea putere. El nu ucide. Însă oricine [illegible] împotriva [illegible] de o mie de ori, dacă dorința de [illegible] la draci [illegible] ar ucide. Dacă acest om nu [illegible] legat de frica legilor și a opiniei publice, dacă nu și-ar prevedea nereușita, probabil că dușmanul [illegible] ar sta în [illegible] ar fi [illegible] de mult timp [illegible] și tăiat fâșii [illegible] de cuțit, [illegible] topor [illegible] să [illegible] O, dacă [illegible] putea [illegible] cu câtă [illegible] voluptate și-ar [illegible] el dușmanul [illegible] flăcări [illegible] arzând a cruzimii [illegible] Cu câtă [illegible] ar [illegible] sângele [illegible] sarcasmelor [illegible] Acest om nu a omorât pe nimeni, dar el este un permanent [illegible]

Dar el nu se [illegible] desfrânare. Însă [illegible] este [illegible] propria sa castitate. O, [illegible] n-ar exista această [illegible] opinie publică! El nu fură, nu a furat niciodată. Însă se [illegible] și se [illegible] de invidie privind [illegible] se [illegible] de douăzeci de ori pe zi de regulamentele publice care îl împiedică să fure neobservat. El nu fură

însă în inima sa comite furt după furt, de aceea el este un hoț permanent.

A. Acest „om moral" a vorbit odată deja despre sine. Nu-ți aduci aminte? „*Trăind conform moralei riguroase, Rău nimănuia în viața n-am făcut*". Multe și diverse au fost ocaziile în care el „*rău nimănuia în viața n-a făcut*", iată, de pildă, una dintre ele: „*O fiică-aveam cu foc s-a îndrăgostit/ De-un profesor, să fugă-au vrut ei doi,/ I-am spus c-o blestem, ea s-a potolit/ Și un bogătaș bătrân a luat apoi,/ Iar casa-i plină strălucea pahar,/ Dar Mașa mea se ofili de-amar,/ Iar după ce de oftică-a zăcut,/ Muri stârnind durerea-ntregii case. Trăind conform moralei riguroase, Rău nimănuia în viața n-am făcut*" (Nikolai Alekseevici Nekrasov, *Omul moral*).

B. Este cazul celui care încă nu a conștientizat prea bine că și acest fel de „binefacere" îl strâmtorează. Dar știi tu cum îl chinuie lanțurile exterioare pe omul care a devenit conștient de ele? Propria sa corectitudine îi devine o grea povară și un jug necruțător. Îți mai aduci aminte pe *sieur Clubin* al lui Victor Hugo? Îți tu oare minte cum acest „cel mai cinstit om al tuturor mărilor", care era de o fățărnicie artistică și își calcula jocul până în cele mai mici amănunte, care punea totul în joc pentru a-și crea reputația celui mai cinstit om, ardea de nerăbdare să vină clipa când își va bate joc cu nerușinare de cei care i-au dat crezare, când va putea să-și dea jos masca, să jubileze și să se desfete cu crima de dragul căreia a fost atâta vreme „cinstit"?

„Timp de treizeci de ani purtă el masca fățărniciei. Ura fapta bună. Era un monstru cu chip de om. Era prizonierul cinstei. Ca o mumie în coșciug, așa era închis în învelișul ei. Respectul public îl apăsa. Este groaznic să ai faima unui om cinstit. Deseori își ascundea sub un zâmbet scrâșnirea dinților. Fapta bună îl sugruma și totuși viața încercase să muște mâna care îi astupa gura. Între timp, trebuia să o sărute... Le era drag tuturor, și de aceea îi ura pe toți. În sfârșit, sosi și ceasul său. Se răzbuna. Pe cine? Pe toți și pentru toate... Se răzbuna pe toți cei în fața cărora trebuise să se prefacă. Oricine gândea bine despre el îi era dușman" (Victor Hugo, *Oamenii mării*)."

Numai gândindu-ne ce înseamnă fapta bună lipsită de dragostea de Dumnezeu, fără permanenta preaumplere de Absolut a întregii ființe, putem înțelege că vorbele Apostolului, citate de atâtea ori, nu sunt o cerință crudă și excesivă, ci expresia factorului de bază al vieții *etice*, o condiție izvorâtă din propria natură a omului, iar nu adusă de undeva din afară. Aceasta este condiția oricărei vieți etice în adevăr: „De aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de aș avea atâta credință încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește" (*1 Cor* 13, 1-3).

Însă nici un semn exterior nu descoperă cu exactitate dacă am iubire sau nu. Nici un experiment senzorial nu va arăta în numele a ce fac ceea ce fac, în numele a ce mă autodisciplinez în toate modurile posibile, în numele a ce mă ocup pe toate căile de ajutorarea altora și de lucrările publice, fac tot ce îmi stă în putință și sfârșesc viața mucenicește, pe rug. Nici un experiment senzorial nu va descoperi dacă sunt „aramă sunătoare sau chimval răsunător" ori mădular lucrând conștient al Trupului lui Hristos. Însă această *indistinctibilitate empirică* ascunde în spatele său o *diferență esențială*, care poate fi sesizată

numai prin [illegible] observare sau [illegible] experimentale în sensul obișnuit al cuvântului.

A. „Amen!" Te-ai extins prea mult [illegible] înflăcărat de tonul predic[illegible] de la tine că ai părut răvășit, parcă nu te-ai fi pieptănat de două zile.

B. Putem acum să trecem la *cel de-al treilea tip* de cazuri, când între cele două obiecte supuse observației nu descoperim nici o diferență și astfel le considerăm indistinctibile și identice, în timp ce *raționamentul abstract* dă posibilitatea găsirii diferenței principiale dintre cele două obiecte. Deoarece cu observația avem de-a face mai mult în geometrie, mai ales acolo vom găsi exemple [illegible]. Va trebui să le trecem în revistă numai pe cele mai simple, cu toate că aceste cercetări matematice au o importanță hotărâtoare [illegible] în demonstrarea problemelor noastre. Pentru început vom aminti existența *mărimilor incomensurabile*, adică a unor mărimi de același tip, care însă nu au o măsură comună. Când există o măsură comună și relația dintre mărimi este una de *comensurabilitate*, atunci ea poate fi exprimată printr-un număr". Dacă însă relația dintre mărimi nu este de acest tip, atunci nu există un număr care să o exprime. Astfel, prima pereche de mărimi este diferită principial de cealaltă, însă această diferență nu poate fi observată și sesizată prin nici o experiență. Pentru a fi mai convingător, mă voi referi la mărimile geometrice. Să presupunem că ni se dau, printr-o construcție oarecare, două segmente de dreaptă. Comparându-le, putem descoperi diferența dintre lungimile lor, să zicem că unul dintre segmente să fie mai lung; însă prin această metodă a comparării segmentelor nu vom descoperi nici o principală diferență: este ca și cum compararea nu ar fi avut loc. Cercetând însă *calea* pe care au fost obținute segmentele, vom putea

[illegible] de pildă, [illegible] este evidentă. Lungimea [illegible] segment este ex[illegible] [illegible]. Pentru exprimarea [illegible] lungimea [illegible] segment[illegible] pentru a caracteriza lungimea segmentului în ter[illegible] abstracți [illegible] creat un *simbol aritmetic absolut* [illegible] o nouă scriere aritmetică [illegible] număr rațio[illegible]. Astfel, de exemplu, între latura pătratului și diago[illegible] sa, nefiind comensurabile, există o anumită *diferență intrinsecă*, total insesizabilă pentru simpla observare a acestor segmente. Această proprietate a segmentelor era cunoscută încă de pe vremea pitagoreicilor [illegible] descoperire este atribuită [illegible] acestei grupări. Nu este greu să ne [illegible] ce impresie zguduitoare a avut [illegible] teoretică [illegible] descoperitorilor ei [illegible] din con[illegible] pitagoreice [illegible] existența [illegible] universal al numărului [illegible] prin număr se înțelegea atunci *număr întreg*. [illegible] că există [illegible] pe deasupra [illegible] domeniului observației [illegible] nu pot fi exprimate de nici un număr care nu se lasă [illegible] prin nici un număr, ca și cum ar fi [illegible] esență, pentru că esența [illegible] era, pentru pitago[illegible] numărul [illegible]. [illegible]

[illegible]

Furtuna e neagră. Cu fiere căinește-n suflet o taină, nu-și află răgazul. Prietene, astupă mai bine pervazul: Ca focul de ceci sta la geam și privește.

De fapt, pitagoricienii nu erau atât de necomunicativi și de închiși în concepțiile lor *filosofice*, precum se obișnuiește să se creadă despre ei. Dar *asemenea* descoperiri, asemenea descoperiri trebuiau să rămână secrete, trebuiau învăluite adânc în tăcere.

Să descoperi ceea ce ai zărit întâmplător, să dezvălui ceea ce ai experiat și găsit înseamnă să smulgi, cu o mână profanatoare, ceea ce zeii au acoperit, înseamnă să dezgolești fără rușine misterul divin. Vai și amar de nelegiuitul care va îndrăzni să scoată la lumină ceea ce este ascuns! El va aduce pieirea, chiar prin existența sa, atât asupra lui însuși, cât și asupra întregii comunități. Singura cale de salvare este izgonirea hoțului din preajma sfințeniei, renegarea lui, declararea lui ca dușman în fața zeilor. Fie ca zeii nemuritori să-și îndrepte toată mânia lor asupra vinovatului și numai asupra lui!

Așa se și întâmplă. Întemeietorul grupării, Pitagora, era încă în viață, își trăia ultimii săi ani, când se dezlănțui furtuna. Iar gruparea, care asculta muzica temperată a *kitharelor* și se îndeletnicea cu exerciții de evlavie și cu contemplarea ordinii și a armoniilor cerești, se tulbură brusc. Nelegiuitul Hyppas, lupul trădător, care înșela încrederea sacrei adunări, sfidă mânia locuitorilor cerești și, uitând de tăcerea cuvenită adevărurilor dumnezeiești, dezvălui profanilor taina: el comise un sacrilegiu divulgând neinițiaților și nepurificaților sacra propoziție despre incomensurabilitate. Hyppas fu judecat și dat afară în mod rușinos din ordin. Fie ca nemuritorii să-l judece! Și iată că judecata preafericiților locuitori ai înălțimilor eterice nu întârzie să sosească: imediat ce nelegiuitul ajunse cu corabia

[illegible] Poseidon [illegible] Hyppas [illegible] către zeii [illegible] pentru [illegible] Ei se [illegible] îndrăznețele [illegible] fără închise de [illegible] ape.

A. (Râde.) După părerea ta, acestea au fost fapte reale?

B. Nici nu m-am gândit să relatez fapte. Sarcina mea era să arăt cum ar fi putut să se reflecte faptele în conștiința grupării, și am mai vorbit aici și de alte exemple. Datorită [illegible] de timp [illegible] numai de existența așa-numitelor *numere transcedentale* și a mărimilor *transcedentale* [illegible] de acestea. Iată că și în rândul numerelor iraționale pot fi stabilite diferențe principiale, separându-le în clase de natură diferite. Astfel sunt, de exemplu, numerele ale căror puteri sunt comensurabile; astfel sunt și numerele transcedentale. Este interesant că, deși un număr transcedental este esențial diferit de unul netranscedental sau algebric, nu este deloc ușor de aflat despre un număr dat că el este transcedental sau algebric. De exemplu, celebra problemă a cuadraturii cercului, care a epuizat timp de aproape 4 000 de ani puterile matematicienilor, cuprindea o neînțelegere chiar în formularea sa, bazată pe necunoașterea diferenței esențiale dintre numărul π și numerele algebrice.

Ca să nu ne mai oprim în continuare la probleme din același capitol al matematicii, voi indica doar câteva exemple din așa-numita teorie a grupurilor. Înțelegem printr-un *grup* de puncte o mulțime de puncte care într-un anumit mod, în virtutea omogenității proprietăților grupului, este privit ca un tot unitar, ca un întreg. Ca exemplu elementar, vom considera mulțimea punctelor de pe o dreaptă. Punc

[illegible] sînt, ca să zicem așa, înșirate pe dreaptă. Atunci pentru a determina poziția unui punct de pe dreaptă [illegible] un punct fix oarecare, trebuie precizată [illegible] prin distanța dintre cele două puncte, exprimată prin unitatea de măsură a lungimii, de exemplu în milimetri. Dacă se dă unitatea de măsură și numărul, punctul este perfect determinat. Alegînd [illegible] de puncte după o regulă generală sau o alta, vom obține ca rezultat grupuri de puncte distribuite după o lege sau o alta. Astfel, putem cere, de exemplu, să fie luate toate punctele ale căror numere corespunzătoare – coordonatele punctelor – sînt toate numere raționale mai mari sau egale cu zero și mai mici sau egale cu unu. Va fi grupul punctelor raționale din intervalul [0, 1].

În teoria grupurilor se întâlnesc la fiecare pas cazuri când două grupuri de natură diferite – pe care [illegible] raționamentele posibile, sîntem nevoiți să le tratăm ca două obiecte total distincte – nu pot fi deosebite unul de celălalt pe calea observației. Să luăm, de exemplu, grupul punctelor determinate de toate numerele dintre 0 și 1, incluzând pe 0 și pe 1; va fi așa-numitul *grup închis* [0, 1]. Să luăm apoi grupul punctelor determinate de toate numerele dintre 0 și 1, incluzând pe 0 dar excluzând pe 1; acesta se numește *grupul semiînchis* [0, 1). Ambele grupuri sînt complet indistinctibile unul de celălalt pe calea observației; [illegible] arată la fel ca și celălalt. Însă între ele există de fapt o deosebire foarte mare care distinge radical proprietățile celor două grupuri. Primul grup, cel închis, are, ca să zicem așa, margine: punctele 0 și 1 sînt pentru el puncte de frontieră, astfel încât nu există nici un punct din grup care să fie mai la stânga de 0 și nici unul mai la dreapta de 1. Același lucru se poate spune și despre capătul stâng al celui de-al doilea grup, ce

[illegible] Nu există [illegible] Putem să ne [illegible] de [illegible] grupului [illegible] închis, dar [illegible] să-l atingem, pentru că [illegible] avem totdeauna posibilitatea să ne apropiem mai mult. Putem spune că grupul închis [illegible] Această [illegible] grupului [illegible] teoria grupurilor și [illegible] sînt cele [illegible] distincția dintre un grup închis și unul semiînchis [illegible] ceva foarte mic [illegible] în grup închis. Însă absența acestui „ceva” [illegible] pentru natura grupului [illegible] importanță [illegible] ceva foarte mic [illegible] care [illegible]

[illegible] exemplu. Dacă luăm mulțimea [illegible] punctelor intervalului [0, 1], incluzând pe 0 și pe 1 [illegible] corespunde mulțimea tuturor numerelor raționale și iraționale din intervalul [0, 1]. Acest grup de puncte [illegible] numit [illegible] fiecărui număr posibil rațional sau irațional [illegible] corespunde un punct din grup și invers, fiecărui punct din grup îi corespunde un număr rațional sau irațional mai mare sau egal cu zero și mai mic sau egal cu 1. [illegible] aceleași limite un grup de puncte [illegible] punctelor [illegible] fiecărui punct din grup îi corespunde un număr [illegible] și invers. Însă [illegible] corespunde un punct din grup. Dacă luăm [illegible] număr

[illegible] nu există [illegible] care să [illegible] esp[illegible] corespunzător grupului [illegible] în g[illegible]. [illegible] între orice două numere raționale există [illegible] numere iraționale [illegible] în fiecare compartiment [illegible] grupul nostru există o infinitate [illegible] grup este în întregime desp[illegible] [illegible] de [illegible] acesta [illegible] care [illegible] grupului nostru are o proprietate [illegible] orice pereche de numere raționale oricât de apropiate [illegible] final de [illegible] există nu numai o infinitate de numere iraționale dar și o infinitate de numere raționale [illegible] cuvinte, oricât de mic ar [illegible] segment de dreaptă [illegible] va fi obligatoriu umplut cu o mulțime [illegible] de puncte ale grupului. Datorită acestei proprietăți grupul nostru poate fi considerat ca aparținând [illegible] grupuri compacte-peste-tot. Astfel avem pe de o parte acest *grup compact-peste-tot* și de cealaltă parte *grupul [illegible]* despre care am vorbit. Toate punctele care aparțin primului grup aparțin și celui de-al doilea. Însă nu putem afirma contrariul: grupul perfect are o infinitate de puncte care nu aparțin primului. Primul grup poate fi considerat ca obținut din al doilea prin „perforarea" sa cu o infinitate de puncte. Al doilea rezultă din primul prin [illegible] golurilor. Cele două grupuri sunt esențial diferite [illegible] datorită proprietăților lor. Sunt atât de diferite încât [illegible] fundarea lor este inimaginabilă. Astfel pot fi [illegible] gre[illegible] șeală dintre cele mai grosolane. Și totuși, ele nu pot fi distinse unul de celălalt prin nici un fel de observație [illegible] aparatul nici unui microscop. Primul este ca un fel de [illegible] de praf presărat de-a lungul unei drepte, celălalt este asemenea unui fir de [illegible] continuu. Primul este [illegible] puncte dispersate ca de pe un șirag rupt de mărgele. Al doilea [illegible] și continuu de puncte. Și totuși cele două grupuri [illegible] pot fi *reprezentate* ca diferite, cu toate că nu pot fi *garantate*

[illegible] Nu [illegible] grup [illegible] diferentă [illegible] grupuri [illegible] zări.

Aș putea să [illegible] exemple din teoria grupurilor, însă [illegible] lipsa de timp mă grăbesc să merg mai departe.

A. Mai departe? Mai avem oare motive?

B. Trebuie să ne referim la ultima [illegible] *de-a patrulea* [illegible] de obiecte care nu pot fi distinse între ele prin nici o metodă [illegible] percepție mistică. Nu vreau acum să [illegible] demonstrez [illegible] am început discuția [illegible] *[illegible] ad [illegible] non ad probandum*. De aceea [illegible] vom putea expune convingerile în întregime la modul [illegible].

Credem că Tainele creștine, începând cu simple [illegible] și [illegible], sunt tocmai astfel de obiecte [illegible] sesizabile prin experiența senzorială, oricât de sensibilă [illegible] de subtilă [illegible] care [illegible] acestea diferă substanțial [illegible] de [illegible] Biserica despre această deosebire [illegible] din geometrie despre diferența dintre [illegible] și diagonala sa. În ce măsură este [illegible] în Taine se [illegible] într-adevăr [illegible] esență aparte, ceva fundamental nou [illegible] nou [illegible] aceasta este o altă întrebare. Nu [illegible] însă nega această posibilitate.

A. Dar oare nu putem mai [illegible] această afirmație [illegible] fără a avea nici un fel de dovezi empirice?

B. Nimeni nu [illegible] spune să te mulțumești cu atât. Simțirea primară, originară permite aproape fiecărui om chiar [illegible] să sesizeze [illegible] element mistic al Tainei despre care vorbește Biserica. [illegible] zis „profesioniști" [illegible] și credincioși [illegible] simpli [illegible] pretutindeni au astfel de percepții. Aceste trăiri speci[illegible]

t[illegible]e [illegible] prezen[illegible] [illegible]ment [illegible] spe[illegible] [illegible]. Des[illegible] [illegible] spe[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] [illegible] obiect[illegible] rema[illegible] [illegible] [illegible] se [illegible]eze cu orice fel de [illegible]. [illegible] astfel [illegible] cercetare [illegible] planurile noastre, însă [illegible] [illegible] că problema este [illegible] simplă decât pare la prima vedere [illegible] dependent de convingerile teoretice [illegible] cercetătorului [illegible] putem susține că obiectul acestor [illegible] nu poate [illegible] [illegible] [illegible] comune. Dacă este vorba de o halucinație [illegible] [illegible] [illegible] prin acest cuvânt [illegible] [illegible] care [illegible] produs [illegible]. Dar [illegible] sferei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pe care o cunoaștem [illegible] empirică [illegible]. Pentru că nu poate empiricul [illegible] [illegible] prin sine [illegible] și fără colaborarea mistică [illegible] să construiască [illegible] mistic[illegible], care diferă principial de empiric.

Putem aduce [illegible] exemple de astfel de [illegible] [illegible]ă, cu sine între [illegible] partic[illegible] [illegible] învățătoare [illegible] [illegible] 1800 [illegible] Biserică [illegible] Hristos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Biserica [illegible] Hristos [illegible] toate [illegible] împărtășit cu Sfintele Taine. [illegible] [illegible] [illegible] toate [illegible] lui Dumnezeu [illegible] pe [illegible] [illegible] pentru că *[illegible]* *[illegible] meu*. Soarele [illegible] [illegible] [illegible] și pentru [illegible] la fel ca pentru ceilalți. Dragostea [illegible] a celor apropiați și a copiilor [illegible] [illegible] toate [illegible] [illegible] toate că [illegible] [illegible] [illegible] fost [illegible]. Pentru ce [illegible] [illegible] lui Dumnezeu? [illegible] am început să [illegible] [illegible] toată [illegible] de [illegible] [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] Împărtășirea cu Sfintele Taine [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] Hs [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] toată și pentru [illegible] [illegible] toate [illegible] de [illegible] toate.

„Nu trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine" (*Gal.* 2, 20) [illegible] nu doar [illegible] aspect moral [illegible] toată viața [illegible] toate gândurile și sentimentele sunt [illegible] între Hristos. Aceasta înseamnă [illegible] [illegible] că Hristos Se sălășluiește realmente [illegible] [illegible] în inimă [illegible] că Hristos *[illegible]* după [illegible] Sa.

„Nu [illegible] voie să respingem sacramentele", spune episcopul Teofan, „[illegible] *[illegible] acestora este sub ochii tu[illegible]*. [illegible] ascultă cuvântul Crucii, cred, primesc botezul și devin *[illegible]* [illegible] se simt noi [illegible] ca noi [...] *Cu adevărat* cei ce primesc cuvântul Crucii se con[illegible] de aceea *[illegible]* și *adânc[illegible] înțelepciune* când [illegible] timpul botezului se împreună-îngropau cu Domnul [illegible] răstignirii [illegible] Crucii [...] Aceste bunătăți sunt pregătite pentru cei ce [illegible] pe Dumnezeu, adică pentru cei care, lăsând toate, se lipesc cu inima de Dumnezeu [illegible] [illegible] [illegible] contopire cu El [illegible] [illegible] prezența de El". Nu [illegible] vom mai [illegible] exemple.

A. *Con[illegible] [illegible]*. [illegible] spuse mi[illegible] obligă să-mi schimb oarecum părerea. Sunt acum de acord că [illegible] evenimentele evanghelice altfel decât mă așteptam și [illegible] măsură [illegible] legitimitatea lor [illegible] punctul [illegible] de vedere.

B. [illegible] rămâne [illegible] [illegible]

A. La unele dintre ele mi-ai răspuns [illegible] [illegible] le voi repeta [illegible] formă, pentru că [illegible]

caracter [illegible] Este bine [illegible] să [illegible] ne să înțelegem [illegible] despre care [illegible] vorbim. Însă pentru [illegible] mare [illegible] ar trebui să [illegible] cată pe scurt [illegible] cele două concepții [illegible] asupra [illegible] noastră și pe cea descrisă de mine. Dar mai pe scurt [illegible]

B. E simplu: prima este *Empireea*, [illegible] *Empiria*.

A. Asta e prea scurt. Mai avem un sfert de oră. N-ai vrea să expui această idee *in extenso*?

B. Fie. Desfășurarea dramei mondiale, conform concepției afirmate de mine, are loc în întregime în domeniul empiric: cel al culorilor, al sunetelor, al mirosurilor, al gusturilor și al tuturor celorlalte aspecte ale lumii percepțiilor senzoriale observabile nemijlocit sau mijlocit prin metodele fizicii, chimiei, biologiei și ale altor științe de acest fel, precum și în domeniul dorințelor și sentimentelor observate de psihologia empirică. Toate sforile acțiunilor sunt trase din zona empirică și toate resorturile care mișcă evenimentele nu ies din granițele *acestei* zone. Multe din aceste sfori încă nu ne sunt cunoscute, din pricina subtilității lor ori a insuficientei sensibilități a aparatelor noastre de recepție; este posibil chiar ca niciodată să nu ne devină cunoscute. Dar între sforile cunoscute și cele necunoscute nu există nici o diferență *esențială*: ele se studiază toate după aceleași principii ale cercetării fenomenelor fizice. Diferența dintre ele este analogă diferenței dintre sunet și lumină.

Datorită acestor caracteristici, concepția expusă de mine poate fi numită *naturalistă*, în același sens în care numim astfel cunoscuta școală literară care se mulțumește cu o singură realitate, cea [illegible], cu *protocoalele* acestei lumi [illegible] să reducă orice [illegible] la aceasta. Concepția noastră asupra lumii este esențial diferită. Noi nu ne mulțumim cu *planeitatea* realității, pretindem [illegible]

[illegible] perspective [illegible] care se [illegible] [illegible] ce la [illegible] senzația [illegible] întreagă [illegible] realitate [illegible] apariția [illegible] în gros [illegible] de care [illegible] pozitivism [illegible] În [illegible] plan [illegible] cel empiric [illegible] se [illegible] străine alte planuri [illegible] prin *corespondențe* care nu sunt [illegible] stabilite de același [illegible] care produce [illegible] în forma în care aceasta se prezintă.

În *potențialitate* [illegible] posibil [illegible] date [illegible] elemente [illegible] În [illegible] noastră [illegible] în [illegible] recepția [illegible] toate precum am spus [illegible] și [illegible] consider că [illegible] o recepția [illegible] noastră constr[illegible] din aceste elemente [illegible] prin forma [illegible] În [illegible] să [illegible] precedent [illegible] pune față în față formarea concepției asupra lumii [illegible] forma reprezentărilor spațiale.

Ceea ce [illegible] sens[illegible] nu este [illegible] spațiu. Analiza psihologică [illegible] aceste elemente lipsite de spațiu [illegible] sunt [illegible] în cazul de față [illegible] reprezentări [illegible] imagine [illegible] această imagine este [illegible] întreaga realitate [illegible] ca un [illegible] pe o suprafață [illegible] spectru [illegible] ochii. Acest tablou [illegible] intensitate și [illegible] toate [illegible] posibile de culori [illegible] sau [illegible] luminoase sau întunecoase [illegible]

[illegible] perspe[illegible] [illegible]

[illegible] cum [illegible] se descop[illegible] [illegible] perspective [illegible] nepricepere [illegible] pentru repre-zentarea [illegible] pentru [illegible] [illegible] Pentru [illegible] este pentru [illegible] perspectiva [illegible] moment [illegible] perspective. Altfel [illegible] perspective [illegible] Creat[illegible] [illegible] să facă [illegible] mai simplă.

Dacă revenim acum [illegible] diferența dintre *Erra mas* și *Empyreea* [illegible] Este *E[illegible]*. Noi aplic[illegible] [illegible] obținem [illegible] Dar [illegible] obiect α nu [illegible] a rămas [illegible] ceva. Dar [illegible]

[illegible] este [illegible] elementele β, γ [illegible] sunt separate între ele [illegible] pentru conștiință prin [illegible] din care sunt [illegible] punct de vedere [illegible] faptul că obiectele α, β, γ [illegible] aspecte ale [illegible] fațetele diferite [illegible] Obiectele α, β, γ sunt pentru conștiință [illegible] componente [illegible] fațetele [illegible] Dar [illegible] nu sunt egale [illegible] obiectul β ca [illegible] materialul [illegible] este făcut α [illegible] în sine [illegible] pe α [illegible] este [illegible] sistem [illegible] α [illegible] pentru [illegible] reprezintă [illegible] α. Relația [illegible] β și α este la fel ca aceea dintre [illegible] pagină din [illegible] care [illegible] poezie [illegible] această pagină din punctul de vedere al unui analfabet. Pentru [illegible] imagini negre [illegible] numai negru pe alb.

Astfel [illegible] diferite [illegible] pentru construirea imaginii [illegible] obiectele [illegible] capacitatea [illegible] conștiinței [illegible] ceva [illegible] este [illegible] important este [illegible] obiectele [illegible] ample [illegible] decât cele [illegible] Ele [illegible] comparate cu acordurile [illegible] pozitive [illegible] corespund notele separate.

Dar [illegible] toate acestea au fost realizate [illegible] mai din față [illegible] senzori [illegible] construite [illegible] facultatea pozitivă [illegible] rațiune [illegible]

[illegible] în parte [illegible] Aces[illegible] prin se [illegible] reprezentare [illegible] Re[illegible] independent [illegible] existența [illegible] devine [illegible]ințare pentru [illegible] lume. Astfel [illegible] pierzându-și [illegible] făcându-se părtaș [illegible] lumii [illegible] în sine [illegible] în sine [illegible] se transfigurează [illegible] și se transformă astfel în *simbol*, adică într-o unitate organică vie [illegible] prezentat [illegible] și a reprezentat[illegible] simbolizantului și simbolizatului[illegible]".

[illegible] empirică devine transparentă, și prin transparența [illegible] vizibile [illegible] incandescența [illegible] noașă a celorlalte [illegible] „Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se prin făpturi, adică veșnica Lui putere și dumnezeire" (*Rom.* [illegible] 20).

Ca [illegible] este pierderea [illegible] sine [illegible] *această lume* [illegible] de focul celeilalte [illegible] devine ea însăși [illegible] incandescentă. Este ca și cum s-ar amesteca cu focul: „Și am văzut ca o mare de cristal amestecată cu foc, și pe biruitorii fiarei [illegible] numărului numelui ei, stând în picioare pe marea de cristal și având alăutele lui Dumnezeu" (*Apoc.* 15, [illegible]).

Așadar, dacă [illegible] concepția [illegible] *Weltanschauung* [illegible] cunoaște [illegible] considerare [illegible] este [illegible] o numim *simbolică* deoarece [illegible] cunoaște ea lumii este [illegible] și atingere [illegible] lume" [illegible] altceva poate reprezenta poezia simbolistă decât [illegible] unire organică [illegible] reprezentat [illegible] poezie realistă [illegible] experiență [illegible] celeste [illegible] straturi [illegible]. Fiecare strat este important în sine și conduce spre un altul care este și mai important.

[illegible] *Einfühlung* [illegible] însă ar fi [illegible] realist [illegible] între *Weltanschauung* [illegible] în general [illegible] dizertația [illegible]

Anexă la
EMPIREEA ȘI EMPIRIA

Observații asupra stărilor trăite după primirea Sfintelor Taine

I

Existența unor stări deosebite [illegible] primirea [illegible] a Tainelor este un [illegible] neîndoielnic. Însă [illegible] percepții observate la oamenii normali [illegible] exemple [illegible] neobișnuite [illegible] Ember [illegible] *[illegible] eucharistique* care se descoperă [illegible] vizionari, clarvăzători [illegible] oameni [illegible] o construcție spe[illegible] Clarvăz[illegible] de acest fel știu să identifice [illegible] sacramente [illegible] relicve [illegible] obiecte sfinte [illegible]

Deosebit de mult[illegible] [illegible] registr[illegible] a cat[illegible] poate pentru că [illegible] descoperirile de acest fel [illegible] *[illegible]* [illegible] se înțelege [illegible] importanța deosebită [illegible] vedem elemente pentru [illegible] înțelegere a lucrurilor [illegible] împotrivă [illegible] vedem ele[illegible]mente care pot deveni un obstacol. Însă [illegible] revelarea sfinț[illegible] nu poate fi redusă [illegible] categoria experiențelor senzoriale [illegible] cel mai probabil [illegible] grup fenomene pe care Myers [illegible] *[illegible] subliminale*.

[illegible] Sfintelor [illegible] păstrare [illegible] Maria [illegible] Ecaterina de Siena [illegible] Lazza[illegible] experimente [illegible] Sfânta [illegible] existența [illegible]

În secolul al XIX-lea [illegible] sfânta euharistie [illegible] Anna Ecaterina Emmerich [illegible] 1824 [illegible] stigmatizată [illegible] vizionară [illegible] Emmerich [illegible] Clemens Brentano [illegible] „Vertheuilen" [illegible] Emmerich [illegible] secretarul său [illegible] datele sfinte [illegible] dogmatice

[illegible] să [illegible] exact [illegible] de prezența [illegible] Sfin[illegible] [illegible] Taine [illegible] care venea [illegible] se să [illegible] ace[illegible] Euharistia. [illegible] deosebiri [illegible] care [illegible] mântui[illegible] de ge[illegible] pre[illegible] [illegible] se [illegible] de Sfintele Taine, și [illegible] magic [illegible] pentru [illegible] cătare[illegible] [illegible] acestei [illegible] pentru [illegible] să câștigă [illegible] mai [illegible] obiecte [illegible] exterioare [illegible] Sfinte[illegible] [illegible] ce Biserica [illegible] prin Taine [illegible] deosebi [illegible] moaștele sfinților și relicvele. [illegible] acestor percepții [illegible] permis [illegible] unor pretenți[illegible] [illegible] să [illegible] *sacrament*

II

Am [illegible] exemplele de [illegible] să [illegible] înțelegem din punct de vedere [illegible] [illegible] acestei [illegible] Trebuie [illegible] exemple [illegible] acest [illegible] în [illegible] posedării [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] presupunem [illegible] din diferite [illegible] să [illegible] forma [illegible] deosebirea [illegible] [illegible] [illegible] posibilitatea să [illegible] documentele. Atunci problema [illegible] [illegible] să recunoaștem [illegible] prezența [illegible] primul [illegible] prezen[illegible] *[illegible] tainice* [illegible] persoan[illegible] [illegible] participarea [illegible] deosebit [illegible] [illegible] prezența *[illegible] Tainelor* [illegible]

[illegible] să [illegible]

Avem astfel [illegible] ambele [illegible] expe[illegible] [illegible] pentru [illegible] că vrem să avem [illegible] prioritar [illegible] primul aspect [illegible] [illegible] percepții [illegible] [illegible] percepții [illegible] referitor [illegible] inexistența [illegible] percepții [illegible] generală [illegible] asupra [illegible] obiectului acestei percepții [illegible] Însă [illegible] Pentru [illegible] vom presupune [illegible] adevărată, adică [illegible] *in principiu* absența percepției specifice [illegible] specifice [illegible] să ne socotim [illegible] fapt [illegible] statornice [illegible] începutul [illegible] în trecutul îndepă[illegible] [illegible] specifice a Tainei.

[illegible] Biserică [illegible] să [illegible] convingerile [illegible] diferite [illegible] de [illegible] [illegible] vremurilor [illegible] să le considere [illegible] dacă sunt răspândite în spațiu și în timp, [illegible] motivele lor, cu care [illegible] socotim. Ne putem [illegible] ignoranță.

Vei spune: „Poate se [illegible] Tainelor este rezultatul influenței [illegible] [illegible] dar

[illegible] este [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] în momentul prim [illegible] [illegible] putem susține [illegible] [illegible] [illegible] schemei [illegible] nu se [illegible] Problema este [illegible] reușește [illegible] [illegible] [illegible] principi [illegible] primele [illegible] concept asupra elementelor [illegible] Putem [illegible] [illegible] corespund [illegible] [illegible] misterele [illegible] Dionisos [illegible] Însă [illegible] afirmații [illegible] [illegible] [illegible] posibilitate [illegible] schematiz [illegible] Să presupunem [illegible] [illegible] schematiz [illegible] Să presupunem [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Cu alte cuvinte, este [illegible] înțelesul [illegible] *imagine* [illegible] [illegible] *continuum spectral* [illegible] poate fi aplicat particularului [illegible] conținutul [illegible] al Tainei, care, în plus, se deosebește substanțial de noțiunea conceptualizată [illegible] Nu este [illegible] teoria Tainei s-a format [illegible] referire la un anumit fenomen [illegible] Și, având în vedere că problema vizează orice dat empiric, devine [illegible] *anume* [illegible] această noțiune generală, dată *a priori*, [illegible] particular [illegible] care ar fi acesta, dat în experiența empirică. Devine [illegible] această noțiune [illegible] *orice altceva*, și atunci ar însemna că materia Tainei n-ar fi putut în niciun fel să [illegible]

Pentru ca noțiunea să poată fi aplicată lumii concrete, ea trebuie legată de un anumit concret. Însă este indispensabil ca, pentru conștiință, acesta să difere de oricare alt concret, [illegible] în evidență, să fie *deosebit*, astfel încât conștiința să perceapă în acest concret o anumită natură specifică [illegible] generală [illegible] îi corespunde [illegible] existența acesteia.

Pentru ca teoria să fie aplicabilă experienței, este obligatoriu ca ea să aibă un corespondent în acea experiență. Experiența trebuie să corespundă teoriei și această corespondență trebuie trăită. Cu alte cuvinte, *Empireea* trebuie trăită.

Așadar, existența teoriei [illegible] Tainei [illegible] o natură specifică [illegible] concluzia că, dacă n-a [illegible] această Taină, atunci în [illegible] precedent istoric [illegible] existat o experiere a *Empireei*. Această [illegible] ipoteza noastră [illegible] respingerea din principiu a [illegible] posibilității. Se ajungem la absurd.

[illegible] este [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] percepție [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prin percepția *empirică* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Dar [illegible] bisericească a Tainelor [illegible] bazează pe simpla [illegible] Hristos a spus despre pâine *τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου* [illegible] *τοῦτο ἐστιν τὸ αἷμά μου* [illegible] [illegible] această [illegible] [illegible] până în zilele noastre. [illegible] dar ea se [illegible] [illegible] [illegible]

În [illegible] Hristos [illegible] [illegible] acest [illegible] [illegible] [illegible] Persoana [illegible] [illegible] precum [illegible] indica [illegible] teoriei bisericești [illegible] Tainelor [illegible] Hristos greșit [illegible] de mai [illegible] bine să explicăm *posibilitatea* acestei greșeli [illegible] este posibil [illegible] să presupunem existența [illegible] [illegible] ale [illegible] [illegible] Domnul Hristos este Dumnezeu-Om [illegible] [illegible] [illegible] Hristos [illegible] [illegible] pe sine.

Apoi [illegible] Hristos [illegible] [illegible] Tainelor [illegible] Bisericii este [illegible] adusă de Apostoli [illegible] Să presupunem [illegible] această [illegible] teoria bisericească este rezultatul dezvoltării [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]* [illegible] [illegible] *ἐστιν* este [illegible] [illegible] servește ca semn [illegible] fost [illegible] a apărut înțelegerea Tainei [illegible]

[illegible] Aceasta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Acest [illegible] nu se putea produce treptat [illegible] [illegible] Ea trebuia să se producă brusc, *[illegible]*. A [illegible] un [illegible] moment în înțelegerea Tainei [illegible] [illegible] teorii. Iar dacă este așa [illegible] trebuie să [illegible] tot ce am spus mai sus.

Dacă presupunem [illegible] bisericească a Tainelor a apărut ca urmare a neînțelegerii de către Biserică a expresiei [illegible] a lui Hristos, nu [illegible] cu această [illegible] pentru o astfel de neînțelegere [illegible] *[illegible] prealabilă* în [illegible] lui Hristos a [illegible] ce care, după părerea contestatarului, n-ar fi fost conținut în ea [illegible] aceasta necesită recunoașterea că [illegible] [illegible] și reflecția asupra [illegible] [illegible] [illegible] contestatarului.

Astfel, [illegible] [illegible] să respingem caracterul mistic al Tainei [illegible] să acceptăm [illegible] mistic [illegible] parte [illegible] respingerea [illegible] mistic [illegible] nu este [illegible] posibilă [illegible] [illegible] [illegible] Hristos [illegible] Biserica [illegible] dacă noi înșine nu am experiat niciodată Taina [illegible]

II.

Taina prin care [illegible] se oferă [illegible] natura [illegible] este receptată de [illegible] ca *minune*. Acest [illegible] poate fi [illegible] de asemenea de caracterul *tainic* [illegible]

[illegible] există [illegible] punct de [illegible] realizează [illegible] tendinț[illegible]

[illegible] există [illegible] exista [illegible] percepții [illegible] acestor [illegible] poveștilor [illegible] mare importanță [illegible] caracterul general al acestor [illegible]

După cuvintele bătrânilor care aveau [illegible] în timpul săvârșirii sau a primirii Tainelor, cu deosebire a botezului și, mai ales, a celei din urmă. Cauza acestui fapt este [illegible] caracterul relativ *obișnuit* al acestor două Taine [illegible] în viața monahilor.

În descrierea întâmplărilor [illegible], percepțiile mistice sunt descrise cu deplină claritate. Astfel, de exemplu, se povestește într-o legendă [illegible] Ioan Hozevitul [illegible] slujba proscomidiei [illegible] a văzut, ca de obicei, pogorârea Duhului Sfânt. Motivul [illegible] că pâinile [illegible] deja sfințite cu desăvârșire (*Limonariu*, cap. 25). Într-o altă legendă [illegible] preot [illegible] pentru întârzierea în săvârșirea Liturghiei și, astfel, pentru [illegible] rândul [illegible] „După ce citesc canonul de noapte al Sfintei Duminici [illegible] că părintele [illegible] stau alături de sfântul altar și până ce nu văd Duhul Sfânt [illegible] sfântul altar nu încep slujba. Când văd pogorârea Duhului Sfânt atunci să [illegible] Sfânta Liturghie.” Într-o [illegible] legendă de [illegible] se povestește [illegible] episcopul din [illegible] orașul lângă Roma [illegible] Papa [illegible] să [illegible] cel Papă al Romei, Sfântul Agapet [illegible] pe episcopul [illegible] adecată [illegible] să [illegible] slujească [illegible] Și [illegible] s-a așezat în fața sfântului altar. Papa era alături de el iar diaconii stăteau în [illegible] altarului. Episcopul începe Sfânta Anafora”. După ce termină [illegible] sfintei proscomidii, înainte de [illegible] începe [illegible] oară și [illegible] oară și a patra [illegible] Sfân-

ta Anafora [illegible] se [illegible] Papa [illegible] răspuns [illegible] Papa a răspuns episcopului: „Dar n-am văzut [illegible] de obicei pogorârea Sfântului Duh [illegible] Dar [illegible] pe diaconul care ține ripida de lângă sfântul altar, căci eu nu îndrăznesc să-i spun.

Atunci dumnezeiescul Agapet porunci și diaconul se îndepărtă [illegible] văzură și episcopul și Papa venirea Sfântului Duh. Dar [illegible] care era așezat deasupra sfântului altar se ridică de la sine [illegible] pe Papa și pe episcop [illegible] care stăteau lângă sfântul altar timp de trei ceasuri [illegible]”

Uneori percepțiile mistice se întrupau în forma simbolică a viziunilor, în timp ce situațiile expuse mai sus se refereau [illegible] percepții nesimbolice [illegible] prezentată într-o rama ce [illegible] exemplu al acestor percepții.

[illegible] avva bătrân, simplu în credință, dar [illegible] spunea: „pâinea pe care o mâncăm nu este cu adevărat Trupul [illegible] Hristos [illegible] *antitipon*. [illegible] stareții [illegible] spunând că această pâine este [illegible] Trupul [illegible] Hristos, însă avva [illegible] „Dacă nu mă conving cu ochii mei nu pot să cred”, le răspundea el. [illegible] ne de o săptămână [illegible] stareții: „Dumnezeu [illegible]”. Aceștia merseră duminica la biserică [illegible] s-au deschis [illegible] Când pâinea fu pusă pe Sfânta Masă [illegible] înfățișarea unui prunc. Când pâ[illegible] mâna pentru frângerea pâinii [illegible] îngerul Domnului coborî din cer [illegible] înjunghie pruncul iar sângele [illegible] în potir. Când [illegible] pâinea

[illegible] Sângele [illegible] Văzând [illegible] Dumnezeu [illegible] primească [illegible] Sânge [illegible] pe care [illegible] să se pregătească [illegible] să se împărtășească [illegible] Dumnezeu [illegible] după *Povestiri [illegible] rabile [illegible] și tenicio până [illegible]*, Moscova, 18[illegible].

Sfântul Macarie Alexandrinul [illegible] povestea despre o [illegible] întrecută [illegible] pe care [illegible] frații se pregăteau să primească Sfintele Taine. În timp ce [illegible] să primească împărtășania [illegible] unora dintre [illegible] cărbuni [illegible] prinși în palmă [illegible] Hristos pe care [illegible] preotul se întorcea înapoi la altar. Când însă [illegible] întindea mâna către altar [illegible] groază. De asemenea [illegible] îngerul Domnului sta lângă altar și împreună cu preotul împărțea fraților Sfintele Taine (*Vieţile sfinţilor [illegible]* [illegible] Svato-Serghiev [illegible] 1898 [illegible] *Vieţile sfinţilor pe [illegible]*).

O întâmplare asemănătoare istorisește povestirea despre un călugăr [illegible] neprieceperea [illegible] călugăr [illegible] în [illegible] pentru că în timpul [illegible] vedea îngeri care asistau la săvârșirea proscomidiei. Auzind [illegible] călugărul se îndreptă [illegible] *[illegible]*, p. 19[illegible]

În [illegible] natura mistică a Tainei era marcată de fenomene [illegible] neobișnuite. Astfel, de exemplu, [illegible] când, pentru verificarea credinței [illegible] severinean [illegible] [illegible] aceasta [illegible] [illegible] Sfintele Taine [illegible] *[illegible]*

În [illegible] *Alu[illegible]* [illegible] se povestește cazul când [illegible] ascuns în secret [illegible] de a se [illegible] un miros plăcut pe care îl răspândea și [illegible] creștinii [illegible] osebirea harului [illegible] au fost [illegible] în care [illegible] prigonitorii [illegible] de [illegible] cum Sfintele [illegible] foc [illegible] de grâu [illegible] [illegible] pe sine [illegible] bătrâni, stăpâni și slugi, bogați [illegible] înțelepți și proști [illegible] stăpânitori și popor, toți strigau: Doamne, [illegible] puterea lui Dumnezeu [illegible] Dumnezeu [illegible] pentru [illegible] [illegible] Mulți [illegible] cu [illegible] [illegible]

Însă [illegible] legende [illegible] percepție mistică [illegible] Taine [illegible] sunt legate cel mai adesea [illegible] forma [illegible] Sfintelor Daruri pregătite [illegible] Serghie [illegible] [illegible] pogorârea limbilor de foc [illegible] Apostolilor [illegible] s-au arătat [illegible] limbi ca de foc [illegible] pe fiecare dintre ei (*F. Ap.* [illegible] 3). Conform legendelor [illegible] de foc sunt [illegible] pentru a împiedica [illegible] lipsă de respect [illegible] Sfintele Daruri [illegible] ca urmare a acestor [illegible] un efect [illegible]

[illegible] *[illegible]* cap. [illegible] [illegible] părtăși [illegible] [illegible] Ar [illegible] [illegible] să [illegible] [illegible] Sfânta Părt[illegible] [illegible] început [illegible] diferite părți [illegible] [illegible] în [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] Sfânta Împărtășanie [illegible] [illegible] cerum.

A [illegible] pogorâre [illegible] [illegible] proces [illegible] săvârșirii Sfintei Liturghii [illegible] de rânduială. Iată cum stau lucrurile [illegible] împărat [illegible] la începutul secolului al VI-lea [illegible] copii și presbiteri să săvârșească dumnezeiasca [illegible] [illegible] în gând ca să [illegible] [illegible] *Moscu* [illegible] cap. [illegible] Însă [illegible] O astfel de întâmplare se petrecu în orașul Apam[illegible] *[illegible]* cap. 19[illegible]. La marginea [illegible] pastea [illegible] de a [illegible] „[illegible] au pus și [illegible] preot [illegible] diacon. Au găsit o [illegible] început [illegible] pus pe piatră [illegible] pe [illegible] într-o [illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible] parte [illegible] Preotul [illegible] sfânta [illegible] [illegible] fost [illegible] [illegible] pentru [illegible] erau [illegible] se [illegible] [illegible] fața [illegible] „După [illegible] făcut [illegible] frânge pâinile se pogorî [illegible] puse [illegible] piatră, încât [illegible] se [illegible] din ei [illegible] ce [illegible] fost puse [illegible] Văzân[illegible]

[illegible] în [illegible] să [illegible] povestească ce se întâmplase. Atunci [illegible] [illegible] de [illegible] pâini. Acolo se zărea [illegible] care le văzuse [illegible] pe [illegible] episcop [illegible] care construi în acel loc o biserică.

Întâmplări asemănătoare [illegible] care [illegible] nele botezului [illegible] Euharistiei [illegible] Vom mai povesti una singură [illegible] Sfântului Atanasie" *[illegible]*, cap. 19: „Sfântul Alexandru [illegible] Papa [illegible] Alexandriei [...] [illegible] pe țărm [illegible] copii [illegible] după obiceiul [illegible] pe episcop [illegible] ce se întâmpla [illegible] în biserică [illegible] atenție [illegible] *[illegible]* Tu[illegible] burat de această [illegible] pe [illegible] vestit tot ce văzuse. Apoi [illegible] Copiii [illegible] povestiră tot [illegible] printre [illegible] botezat [illegible] nase, pe care îl puseseră episcop. [illegible] trebuia [illegible] [illegible] că [illegible] întocmai rânduiala [illegible] Papa [illegible] botezați [illegible] ce se [illegible] Sfânta [illegible]

Am putea [illegible] [illegible] nu [illegible] exista vreo trebuință deosebită pentru aceasta. De aceea vom putea [illegible] considera [illegible] care [illegible] [illegible] pentru [illegible] mai detaliată [illegible] va fi expusă în [illegible] parte.

V

Dacă [illegible] metoda [illegible] asupra [illegible] este *[illegible]* atunci fiecare [illegible] realitate [illegible] consumate [illegible] de [illegible] ne [illegible] conștiință fiecare [illegible] [illegible] care [illegible] realitatea [illegible] experimentul științific în sensul [illegible] este descompunerea elementelor [illegible] lucrului [illegible] numerea și [illegible] acestora. Însă pentru a face o asemenea muncă de [illegible] o astfel de dezagregare conștiința trebuie *să [illegible]* acel lucru asupra căruia operează, *iar acesta este dat [illegible]*. Acest *dat* ne este [illegible] ce se obține [illegible] printr-un anumit proces subconștient, pe care este cel mai comod să îl numim *experiența populară*. [illegible] denumirile „științific" și „popular" nu sunt luate în sensul că oamenii de știință ar avea numai experiență științifică, iar „poporul" numai experiență populară. Nu este așa, deoarece aceste două experiențe sunt inseparabile. Însă în condițiile unei intense reflecții predomină prima [illegible] condiționate [illegible] observației și a acțiunii [illegible].

Astfel experiența științifică presupune experiența populară, [illegible] caracterul celei dintâi. Sarcina experienței științifice este de a [illegible] și de a separa. Sarcina experienței populare este de a oferi [illegible] o rezervă [illegible] materialul de prelucrat, *nesubordonat și nedescompus*.

Însă acest material nu poate fi realitatea *cea mai concretă*, ceea ce reflecția nu poate fi îndreptată [illegible] care diversitatea ne [illegible]. Așadar [illegible] în același timp [illegible] schemă abstractă

[illegible]

Acest [illegible] reflecție [illegible] componentele [illegible] *[illegible]* [illegible] totalitate [illegible] determinarea [illegible] în permanență [illegible] în acest sens [illegible] *[illegible]*

[illegible] populare [illegible] *produs* [illegible] anumit sens [illegible] *[illegible]* *[illegible]* poetică.

[illegible] caracteristicile *operei de artă* [illegible] *[illegible]* experiența [illegible] singura deosebire [illegible] de [illegible] experiența [illegible].

Acest [illegible] ne amintește [illegible] simbolistă [illegible] de poezie [illegible] poetic [illegible] Karamazov [illegible] poate vedea [illegible] cele [illegible] de compoziție [illegible] evenimente [illegible] de [illegible] spirit [illegible] de [illegible] să își imagineze [illegible]

[illegible]

[illegible] este [illegible] imagine [illegible] realității [illegible] poate [illegible] experiență. Iată [illegible] experiența populară este [illegible] experiență [illegible] populară [illegible] convențional [illegible] această experiență [illegible] reflecție [illegible] să se [illegible] fața [illegible] pătrundă [illegible] în interpretarea populară [illegible] Aceas[illegible] populare poate dezvă[illegible] mistere [illegible] despre fenomene [illegible] populare pe care [illegible] să le [illegible]

[illegible] reflecție [illegible] experiențe populare [illegible] experiențele populare [illegible] populară [illegible] exprimare [illegible] o parte a [illegible] perelele [illegible]

[illegible] experiență [illegible] este [illegible] experiență [illegible] experiențe [illegible]

Însă [illegible] pentru [illegible] concepte pentru [illegible] este [illegible] în simplu [illegible] pentru producerea [illegible] proprie [illegible] termenii [illegible] este [illegible] proprii [illegible] putem [illegible] caracter [illegible] în [illegible] termeni [illegible] permite exprimarea [illegible] este exprimat [illegible] punct de vedere al reflecției [illegible]

[illegible] se [illegible] inima [illegible] pe [illegible] Dumnezeu [illegible]

Noi vom [illegible]

[illegible] Nu se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de exemplu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] perfectează [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propoziție să se ascundă [illegible] [illegible] Lasă-mă să [illegible]

[illegible] de exemplu, pe Isaac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] reflecției. Ce vom vedea? Nimic altceva decât [illegible] [illegible] [illegible] procese [illegible] [illegible] [illegible] descompune în fața percepției [illegible] [illegible] [illegible] asemănare și generalitate [illegible] [illegible] caracterul deosebit al acestei complexe percepții.

[illegible] trage [illegible] [illegible] rămâne [illegible] [illegible] [illegible] procesele [illegible] descompuse în percepții [illegible] Această [illegible] [illegible] [illegible] este tocmai pentru [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] procesele secundare în esență [illegible] [illegible] [illegible] rămân în [illegible]

[illegible] problema [illegible] [illegible] pentru [illegible] [illegible] pentru [illegible] [illegible] terminologie să se [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stăpân [illegible]

[illegible] este exemplul extrem [illegible] [illegible] logice [illegible] [illegible] este pentru analiza științifică [illegible] o *[illegible]* o filosofie [illegible] [illegible] gândirii primare [illegible] este [illegible] excepția binecunoscută a mitogeneze[i] contemporane [illegible] pentru [illegible] [illegible] [illegible] proiecții în [illegible] este [illegible] [illegible] legenda realității.

Legenda reprezintă [illegible] ceva [illegible] Nu vrem prin aceasta să spunem că [illegible] legendei subiectul ei [illegible] [illegible] ca evenimente observabile în mod [illegible] Dimpotrivă, majoritatea legendelor, după părerea noastră [illegible] [illegible] [illegible] care înțelege [illegible] să recunoaștem că tot ce se povestește [illegible] a fost [illegible] Se spune numai că [illegible] [illegible] subiectul legendei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esențială [illegible] Subiectul [illegible] importantă se [illegible] este [illegible] percep[ții] [illegible] fenomene [illegible] secundare [illegible] [illegible] [illegible] având în sine [illegible] *[illegible]* [illegible] Dar importantă rămâne [illegible] [illegible] Legenda [illegible] [illegible] [illegible] este [illegible] [illegible] [illegible] de semne. Apariția legendei [illegible] [illegible] reflecției [illegible] să surprindem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] este [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indispensabil [illegible] [illegible] [illegible]

Trecând peste [illegible]

trece [illegible] legendelor [illegible] de [illegible] după care au fost elaborate legendele [illegible] este [illegible] simbolis[illegible] [illegible] accesibil[illegible] arată că [illegible] simbolizat și simbolizant există o legătură. Iată de ce [illegible] chiar fără a experimenta legenda putem extrage [illegible] din ei folosindu-ne [illegible] pentru [illegible] de simbolism [illegible] [illegible] în care [illegible] fenomene exterioare și [illegible] semne reprezintă procese de trăire corespunzătoare [illegible] de asemenea determinate și [illegible] cunoscute.

NOTE

[illegible]

[illegible] Petersburg, 1895, pp. [illegible]

[illegible]

5. Despre [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

9. [illegible] W. Goethe, *Faust*, [illegible] de Lucian Blaga, Editura Albatros, 198[illegible]

10. [illegible] W. Goethe, *Faust*, [illegible]

11. [illegible]

12. William James (1842-1910), filosof și psiholog american [illegible]

[illegible]

[illegible]

13. [illegible]

[illegible] Florenski [illegible] XX [illegible]

15. Florenski [illegible]

16. [illegible]

17. [illegible] 1862-18[illegible] [illegible] 195[illegible]

18. [illegible]

19. [illegible]

20. Florenski [illegible]

21. Număr [illegible]

22. [illegible]

23. Acestei probleme [illegible] este consacrată [illegible] Florenski. *De [illegible]*

24. [illegible]

25. [illegible] M. A. [illegible] 1982, pp. [illegible]

26. [illegible]

27. [illegible]

28. [illegible]

[illegible] Problema [illegible] este una dintre [illegible] Florenski. [illegible]

[illegible] I. [illegible] (1866-1949) [illegible]

29. [illegible]

30. [illegible] Frescu [illegible]

31. [illegible] de Sienna (134[illegible]-1380) [illegible] Papa Paul al VI-lea [illegible] Biserici [illegible] Arhiepiscopia Romano-Catolică, București, 1982).

32. [illegible] (148[illegible]-153[illegible]) [illegible]

33. Westfalia, regiune [illegible] Germaniei.

34. Clemens Brentano (1778-1842), [illegible]

35. [illegible] Dionysos [illegible] Florenski [illegible] Nietzsche [illegible] 1904 [illegible]

36. [illegible]

37. [illegible] Florenski, *Despre superstiție* [illegible] 1903.

38. [illegible]

39. [illegible] 35 și 36 [illegible]

40. [illegible] 1943.

[illegible]

DOGMATISM ȘI DOGMATICĂ

Discurs ținut la 20 ianuarie 1906 în cadrul Cercului de Filosofie al Academiei Teologice din Moscova

[illegible] meu prieten [illegible] Serghei Semionovici Troițki

ONORATĂ ADUNARE!

Doresc dinainte să mi se [illegible] pentru [illegible] prezentei expuneri [illegible] ton intr[illegible] nepotrivit [illegible] ignoranței [illegible]. Am fost nevoit să sintetizez problemele [illegible] să le [illegible]. Modul acesta [illegible] este [illegible] în fața [illegible] și sentimentelor [illegible] prea mare [illegible]. Lipsa de [illegible] mai [illegible] decât [illegible].

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] este Dumnezeu [illegible]
Trebuie să [illegible]
[illegible]

I

Închinarea lui Dumnezeu „în duh și în adevăr” (ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ) aceasta este datoria celor de două ori născuți. Conștiința [illegible] Dumnezeu [illegible] cere [illegible] justificarea Sa. Omul cinstește să [illegible] lui Dumnezeu [illegible] faptul că [illegible] nici măcar numai [illegible] și Stăpânitorul său, ca obiect al închinării [illegible] Fată, acest [illegible] poate să se [illegible] în Adevărul Său [illegible] Tată. Înainte de justificarea lui Dumnezeu înaintea antropodiceei [illegible].

Antropodiceea [illegible] momente [illegible] pentru că la baza religiei stă ideea [illegible] omenești. Primul din [illegible] momente este o *Taină* [illegible] spre [illegible] lui Dumnezeu sau *kenoza*. Dar pentru că [illegible] și [illegible] și catharticei [illegible] lui Dumnezeu [illegible] necesar ca omul să împlinească *el de-a doua* [illegible] Dumnezeu. Aceasta [illegible] lui Dumnezeu este [illegible] sau îndumnezeirea [illegible] este *theosis* [illegible]

[illegible]. Acel [illegible] Dumnezeu [illegible] este [illegible] Dumnezeu [illegible]

[illegible] poate spune [illegible] *Sacrum* [illegible] pe care [illegible] o fază [illegible] acestui [illegible] nu se va [illegible] interes, nici din recunoștință. A [illegible] se va închina [illegible] din [illegible] curat [illegible] față [illegible]

Trisaghionul cântarea prefăcută de [illegible] puterile cerești este cea mai caracteristică [illegible] el [illegible] strigând „Sfânt este [illegible] Sfânta pe care o recunoaște ca Dumnezeu [illegible] Fată [illegible] în sfințenia Sa [illegible] aceea [illegible] dar tocmai prin aceea că e sfântă. Cuvânt [illegible] ori ce [illegible] adresări ne este un însemn [illegible] el este mult mai central, mai [illegible] în caracterizarea Binelui *Bonum* și [illegible] posibilitatea existenței celorlalte însemne, pentru conștiința.

Dumnezeu [illegible] sau Dumnezeu binefăcător [illegible] ce nu [illegible] în fața puterii [illegible] *justificare* în fața [illegible] sfinte- [illegible] sine proprii [illegible] va supune din necesitate comandamentelor [illegible] este [illegible] este absurd [illegible] Prometeu [illegible] în potriva [illegible] tot [illegible] în potriva [illegible] în numele Adevărului și al Binelui [illegible] în fine [illegible] Iisus [illegible] de Buna Vestire [illegible] lupta [illegible] ca purtătoare de Dumnezeu [illegible] Prometeu [illegible] neam omenesc [illegible] Stăpânului în [illegible] zeilor [illegible] în creștin [illegible]

[illegible] de [illegible] rezistă [illegible] Tabor [illegible] parte [illegible] în flăcări [illegible] dreptatea.

Cine este [illegible] Dumnezeu [illegible] Zeu [illegible] este apropiat [illegible] lui [illegible] (V. Lanza del Vasto, Tatăl, 1905)

Să ne [illegible] Steaua Polară [illegible] cerul spiritual [illegible] cerul creștin [illegible] Să [illegible] de [illegible] provocare [illegible] Cezar [illegible] către [illegible] „Eu am primit puterea [illegible] mă fac [illegible] [illegible] Osser [illegible] grămădite [illegible] absurde [illegible] pentru constru[illegible] necesitate dată [illegible] pentru [illegible] creștin [illegible] în lume de Hristos [illegible] legitimare [illegible] de Dumnezeu.

[illegible] Dumnezeu [illegible] adevăr [illegible] conștiința [illegible] de [illegible] încât nu [illegible] poate fi [illegible] de [illegible] Dar [illegible] Îngerul [illegible] nu poate organic să recunoască pe Dumnezeu ca pe un simplu dat. Noul [illegible] Prometeu [illegible] nu se va convinge de persoana lui Dumnezeu până când nu-L va vedea cu proprii săi ochi ca pe cel Sfânt, până atunci conștiința [illegible] rămâne fără [illegible] Dumnezeu. Omul contemporan va fi [illegible] raționalismul [illegible] va cădea fără încetare [illegible] afară (Mt 25, 30), va stinge din [illegible] (Ps 1, 9; 11) din toate puterile pe Dumnezeu, pe Care nu-L cunoaște, dar nu se va putea pleca în fața acelui a care poate că nu are decât dreptul puterii, poate că este [illegible] sau uzurpator. Nu este oare tocmai această adâncime a conștiinței creștine cea care naște cei mai [illegible] ateii? Prin Hristos, Dumnezeul „necunoscut” devine [illegible] *tradi[illegible]* devine Despot, [illegible] Îngerilor [illegible] creștin poate fi considerat [illegible] Dumnezeu [illegible] Cunoscut, după [illegible] este inscris pe [illegible] catedrale”.

Cinstirea *„Dumnezeului Cunoscut”* [illegible] Dumnezeu [illegible] Necondiționat [illegible] Adevărul [illegible] credința în Dumnezeu. Necesitatea [illegible] este [illegible] personal [illegible] Vor [illegible] nu [illegible] spune Hristos [illegible] este *[illegible] έρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν* [illegible] se vor închina Tatălui *în duh și în adevăr* [...] *[illegible]*

[illegible] (In. 4, 23). [illegible] Acestea [illegible] despre [illegible] conștiința [illegible] Domnul nu va mai zice slugi: *Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους* [illegible] Iisus [illegible] *ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν* [illegible] *τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους*, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute: *ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν*" (In. 15, 15).

Adevărata închinare la Dumnezeu nu este accesibilă conștiinței păgâne, pentru că păgânismul *nu cunoaște* obiectul închinării sale, ci îl percepe *ca un rob*, din exterior, fără libertate și, în consecință, nu are puterea să pătrundă în esența Lui interioară, în Persoana divină. „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” (I In. 4, 12). Dimpotrivă, conștiinței creștine îi sunt *cunoscute* tainele lui Dumnezeu, ea Îl *cunoaște* pe Tatăl [illegible] Îi se închină, și de aceea se adresează Tatălui ca prieten [illegible] nu ca rob, pătrunde înlăuntrul Persoanei lui Dumnezeu și nu se limitează doar la manifestările Puterilor dumnezeiești. „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl”, spune [illegible] Dumnezeu (In. 14, 9). [illegible] Dumnezeu nu se putea [illegible] Puterilor dumnezeiești [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Dumnezeu [illegible] Ta [illegible] este [illegible] Doamne [illegible] încredere [illegible] Ta [illegible] Mă [illegible] rog să [illegible] mine [illegible] pământească [illegible] kenozei [illegible] terestre. Însă [illegible] greutate [illegible] slăb[illegible] spun [illegible] Fie voia Ta, [illegible] a mea [illegible] Ta [illegible] Ta.

Așa [illegible] spune Prometeu. Ceea ce înainte [illegible] sânge, nici groaza [illegible] Dumnezeu, nici tunetele lui Zeus [illegible] acum va [illegible] singur [illegible] Cerească ca un copil, aflându-l [illegible] prin strădaniile rugătoare ale constr[illegible] purificare.

I.

Din atât [illegible] și [illegible] fiecare zi [illegible] că [illegible] strădaniile rugăciunii, aceste instabile și [illegible] elemente ale [illegible] nu sunt suficiente pentru întreaga [illegible]. Lucrul [illegible] exterioru[illegible] are atât de mare importanță. Iată ce [illegible] ce poetul filosof: *[illegible] recunosc! [illegible] poate [illegible] Din [illegible] pentru prima dată? [illegible] sărmane versuri [illegible] mele [illegible] repede [illegible] a suspin[illegible] Adio, prospețime! [illegible] fost cândva [illegible] [illegible] ce este [illegible] poemele mele [illegible] Atât de [illegible] umbra [illegible] Le-ai făcut nestri[illegible]* [illegible]

[illegible] mele [illegible]

[illegible] să repetăm [illegible] trăirile [illegible] prin [illegible].

Am prins pe drum [illegible] și [illegible] folosit ce primele cuvinte [illegible] să [illegible] la zbor [illegible] cuvinte. Atârn[illegible] reușesc [illegible] aduc aminte [illegible] când am prins [illegible] pasăre. (Fr. Nietzsche, *[illegible]*)

Ceea ce [illegible] este hotărât [illegible] perfectă [illegible] în ceasurile și clipele [illegible] sansă. Trăirile [illegible] rugăciunii [illegible] prea trecătoare [illegible] prea zburătoare [illegible] încercați. Este necesar [illegible] formă defini[illegible] din scheme și noțiuni. [illegible] în drepturile sale [illegible]

Noțiunea [illegible] valoare în sine [illegible] valoare conven[illegible] prin legătura cu trăirile pe care le schematizează [illegible] în aceeași măsură [illegible] se [illegible] formă se fixează și se stabilizează prin noțiunea schematizată. Operarea [illegible] trăirile este [illegible] operarea [illegible] noțiunilor [illegible] în [illegible] schem[illegible] în sfera gândirii [illegible] bancnot[illegible] în [illegible] economică. [illegible] sunt [illegible] la [illegible]

[illegible] este [illegible] experienţa [illegible] sînt [illegible] general [illegible] experienţe [illegible] reţinerea exactă în memorie [illegible] toate acestea reclamă [illegible] necesitatea unui sistem de scheme şi de noţiuni.

Istoria ne face să resimţim concret această necesitate imperioasă [illegible] Întreaga istorie [illegible] general [illegible] satisfacerea acestei necesităţi [illegible] ce reprezintă istoria [illegible] decît încercarea [illegible] constantă de a crea un astfel de sistem de scheme şi noţiuni care să [illegible] reze cu [illegible] spirituale [illegible] tate [illegible] separată [illegible] re [illegible] schematizat [illegible] schemelor într-o construcţie [illegible] – [illegible] sarcina care a stat [illegible] Părinţii [illegible]

Fiecare [illegible] marele epoci [illegible] dogmatice încerca să construiască un astfel de sistem [illegible] să [illegible] prin forţa [illegible] totalmente prea străin [illegible] întreaga sferă a vieţii spirituale a Bisericii în toată amplitudinea [illegible] necesitatea [illegible] Plenitudinea [illegible] care [illegible] corespunde permite depăşirea [illegible] şi crearea unui sistem de noţiuni care să [illegible] economic [illegible] a vieţii spirituale [illegible] a tendinţelor spirituale de Biserică la un moment dat.

[illegible] de [illegible] reprezintă [illegible] întreaga istorie a [illegible] filosofiei [illegible] care neîntreruptă de [illegible] de concepte care să reunească cît mai economic materialul ştiinţific cunoscut.

II.

Dogmatica în sensul ei cel mai larg [illegible] e necesară [illegible] *scheme [illegible] pentru cele mai [illegible]* [illegible] vieţii [illegible] Această se referă [illegible] sens mai strict [illegible] religios. Conştiinţa contemporană [illegible] formulele dogmatice [illegible] zice Domnul Dumnezeu [illegible] pe pămînt [illegible] Domnului [illegible] Domnului [illegible] (Am. 8, 11-12).

[illegible] toate se [illegible] dogmatica [illegible] dogmatism?

[illegible] Mac [illegible] dogmatice [illegible] dogmele [illegible] concepte [illegible]

[illegible]

Dacă [illegible] pentru [illegible] aș primi drept [illegible] tori [illegible] nepravoslavnice și pravoslavnice [illegible] din vremea [illegible]

Ne [illegible] să recunoaștem [illegible] în zilele noastre [illegible] de învățământ religios [illegible] poate [illegible] pentru constata[illegible] [illegible] constant [illegible] de trebuință [illegible] contemporanilor. Sistemul nostru dogmatic se prezintă [illegible] istoric atât [illegible] polemizează [illegible] ce este bună [illegible] pentru [illegible] existența [illegible] păstrată [illegible] Nu se știe.

Din [illegible] răspuns [illegible] despre dogmatică [illegible] decât [illegible] rezultate [illegible] ale [illegible] contemporane. Tot ce e sfânt [illegible] până în [illegible] fiind însă [illegible] nepăsăr[illegible] programe [illegible] Sfințește-i [illegible] *Άγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου* [illegible] (In. 17, 17) se ruga Hristos pentru noi [illegible]

[illegible] În [illegible] creștin [illegible] sistemul [illegible] pe [illegible] consider [illegible] nostru [illegible] religie [illegible]

Nu [illegible] și [illegible] capitol [illegible] să ne [illegible] perioad[illegible] [illegible] ce [illegible] semn [illegible] noastră să ne [illegible] *de cealaltă parte*.

[illegible] perfect [illegible] neatins [illegible] „dogmaticile” [illegible] Dogmatica [illegible] ce este [illegible] dogmatica [illegible] se [illegible] observ[illegible] pe [illegible] dog[illegible] [illegible] completă [illegible]

[illegible]

[illegible] ... constructie [illegible] de texte și de [illegible].

[illegible] mai importantă. [illegible] această [illegible] sistem [illegible] dogme [illegible] ortodoxe [illegible] sistemul de dogme [illegible] propedeutică.

Repet [illegible] completarea [illegible] particulare ale dogmaticii [illegible] sine [illegible] circumstanțe [illegible] grave [illegible] merge [illegible] De [illegible] înțeleg [illegible] cu toată [illegible] spirituale [illegible] intime din [illegible]. Este o [illegible] reverse [illegible] pseudo[illegible] [illegible] căi [illegible] revedere [illegible] de [illegible].

Rusia [illegible] ce este [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] ping [illegible] [illegible] despre [illegible] pentru *ortodocși* și respectiv [illegible] există [illegible] credință după cum există și ortodocși fără credință. [illegible] existentă religioasă [illegible] să accepte [illegible] scheme [illegible] vreo stampilă cunoscută, numai să nu se îngreuneze cu un efort cerebral și nu [illegible] oricine [illegible] poarta [illegible] *A [illegible] approbation et privilèges du Roi* [illegible] acesta [illegible] Credință [illegible] aceeași [illegible] prin [illegible] credință [illegible] de a da o formă [illegible] vieții spirituale și fiind [illegible] incapabili să se folosească în acest scop de schemele deja existente [illegible] nu pot să le primească orbește, ca niște sclavi, fără a vedea adevărul [illegible] dacă din gura unui „ortodox" [illegible] auzi [illegible] direct sau indirect afirmația [illegible] „Dumnezeu [illegible] important este cultul [illegible] pe bazele [illegible]" se [illegible] cu [illegible] trebuie Dumnezeu [illegible] Dumnezeu, iar toate celelalte sunt numai [illegible] colorate [illegible] separate [illegible] este [illegible] de fond [illegible] Tolstoi [illegible] cred în dogme [illegible] trebuie să [illegible] O formă [illegible] în sine [illegible] de aceea devine dol[illegible] este de [illegible] concepției dogmatice [illegible] profunzimea [illegible] sistemul [illegible] a devenit [illegible] până la disperare [illegible] convingător pentru [illegible] pentru cei care [illegible] întregime Evanghelia. Ar [illegible] prea [illegible] [illegible]

[illegible]
Îns[illegible]
[illegible]
[illegible] când [illegible] devin [illegible]
[illegible] începi [illegible] compus [illegible] prin
prin [illegible] sistemul dogmei [illegible] această [illegible]
[illegible]
[illegible] în ce [illegible] emanat [illegible] spre
[illegible] de suferi [illegible] purificatoare [illegible]

Dogmatica [illegible] dogmatism [illegible]
[illegible] în fapt formă [illegible]
[illegible] pentru [illegible] constituţia
contemporană [illegible] încetat să [illegible] legată de [illegible]
[illegible] percepţi [illegible]. Trupul şi sufletul [illegible]
[illegible] desprins [illegible]
[illegible]
[illegible] noastră [illegible] vedere [illegible]
[illegible] în acest punct. Nu este greu de înţe-
les de [illegible] găsi [illegible] grandioasa catedra-
[illegible] întreg [illegible]
[illegible] fără trup [illegible]. [illegible] trezesc [illegible]
[illegible] de pânză [illegible] În timp
ce trec [illegible] stradă [illegible] continuă [illegible]
spre [illegible]
[illegible] se [illegible]
[illegible] grandioasele [illegible] prin te-
[illegible] în loc de rugă-
ciuni, [illegible] care
[illegible] interpretă [illegible]
[illegible] să se roage.

[illegible] pe sine [illegible]
[illegible] pe ceea ce n[illegible]
[illegible] pietrificate şi să con-

[illegible] Sfinţii [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Dumnezeu [illegible]
[illegible] Sfinţii Părinţi [illegible]
[illegible] Dumnezeul [illegible] Cel [illegible]
Dar [illegible] Sfinţii Părinţi [illegible] dogmatică [illegible]
[illegible] bătrânul [illegible] care consti-tuie
[illegible] Sfântul [illegible] dumne-
zeiesc [illegible] Dumnezeu [illegible]
[illegible]
[illegible] care [illegible]
[illegible] grandioase [illegible] portal?

Vom [illegible] pentru început [illegible] convingători ce [illegible] din
[illegible] tabere [illegible] să notăm [illegible] probleme
[illegible] zâmbete profe-sor
[illegible] contra [illegible] să abandonăm [illegible]
[illegible] început [illegible] dogmatizat? Pen-
tru că [illegible] aceste [illegible] nu sunt [illegible]
[illegible] metoda [illegible]
gând verbal [illegible] în sensul [illegible] dar el
[illegible] sunt alcătuite din ter-
meni [illegible] concepţie [illegible] expunere nici
o consistenţă *reală*. Înainte [illegible]
[illegible] să ne [illegible] termenii [illegible] în ultimul
rând [illegible] în primul rând să *explicăm* [illegible] să
completăm [illegible] concret [illegible]
situaţii [illegible] de cele care vorbim [illegible] să [illegible]
[illegible] cele mai bune ex-
perienţe [illegible] părtaşi [illegible]
[illegible]. Astfel [illegible] argumen-
tare [illegible] termina [illegible]

[illegible] timp ce [illegible] pe [illegible] lucrurilor [illegible] care se [illegible] de [illegible] pr[illegible] prin ne[illegible] complet [illegible] insensibil la înfrângerea [illegible] Zidul [illegible] pus este pentru ei [illegible]

Să lăsăm discuţ[illegible] sterile despre fo[illegible] pe [illegible] astfel [illegible] acţiune care [illegible] complica [illegible] să privim practic.

Argumentul independent [illegible] emoţ[illegible] faţă de [illegible] ţie necovingător psihologic va fi [illegible] caracter [illegible] demonstrat [illegible] *argumentum baculinum*[8]. Nu [illegible] să [illegible] om [illegible] în primul rând [illegible] şi abia apoi trece la [illegible] celor [illegible] teoretice sînt numai [illegible] semne [illegible] pentru trăirile [illegible] izvorul, [illegible] şi scopul întregii [illegible] se află în acestea din urmă. [illegible] care [illegible] religie şi în morală, argumentul îşi manifestă întreaga sa forţă numai când este convingător adică atunci când adevărul dovedit de el poate fi observat [illegible] pe un material concret când starea generală se materializează într-o percepere unitară a [illegible] cu întreaga fiinţă.

Rupte însă de viaţa spirituală teoriile şi sistemele rămân suspendate în aer [illegible] aprinse ale emoţiilor [illegible] [illegible] cum [illegible] unor [illegible] pe [illegible] o masă cenuşie şi [illegible] de scheme [illegible]. Interdependenţa [illegible] topografia lor relativă, observată la [illegible] în organismul viu al contemplaţiei universale se încarcă în osemintele [illegible] de viaţă. [illegible] se strâng pe [illegible] inflorescenţele cristaline ale mediezelor [illegible]

[illegible] acesta [illegible] exe[illegible] [illegible] care [illegible] rezultatul [illegible] reprezintă [illegible] intervenţ[illegible] tot [illegible] convingătoare [illegible] toate [illegible] găsit [illegible] moment puterea [illegible] împotriva [illegible] cu [illegible] Sfinţii [illegible] Starea [illegible] dogma [illegible] este [illegible] tocmai [illegible] [illegible] pe autoritatea Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii [illegible] din condiţiile cele mai [illegible] [illegible] de protest împotriva să [illegible] rămâne pentru [illegible] zăbavă. Forţa de convingere [illegible] stă tocmai în puterea ei probatoare care [illegible] niciodată simpla părere la [illegible] care trece [illegible] de la un punct la altul datorită [illegible] care se abţine de la călători cu aerostatul prin sferele imaginare [illegible] dar niciodată [illegible] în mod real. Tocmai acest mod de [illegible] dogmatic [illegible] rezultatele [illegible] avem în faţa ochilor. Acesta de fapt [illegible] despre nesemnificaţia deosebirii dogmatice sau [illegible] despre interdicţii [illegible] [illegible] devenit [illegible] celor [illegible] când [illegible] suntem [illegible] să fim acuzaţi de necredinţă [illegible] despre [illegible] sens să vorbim. Not [illegible] zentare [illegible] binelui [illegible] influenţe [illegible] în toate [illegible] din lume [illegible] că în dis-

[illegible] pentru [illegible] pe pământ [illegible] exemple [illegible] concepții [illegible]

[illegible] Rozan [illegible] pe care [illegible] ce toate [illegible] să se ex[illegible] suflete [illegible] categorie [illegible] față de [illegible]

[illegible] își propune să [illegible] formuleze [illegible] sfat se aseamănă [illegible] despre [illegible] dogma [illegible]

Dogma [illegible] Însă [illegible]

[illegible] pentru [illegible] pe care [illegible]

[illegible] pentru [illegible] pentru că [illegible] acest adevăr [illegible]

IV

Presupunem [illegible] dogmă [illegible] fiecare [illegible] pe cealaltă [illegible] știm [illegible] anume [illegible] această [illegible] reciprocă. Însă [illegible] cum [illegible] pentru ce [illegible] mai grav [illegible] fără această [illegible] semne convenționale [illegible] care [illegible] de șah. Însă [illegible] este [illegible] necesar [illegible] adevăr [illegible]

[illegible]

270. Mod[illegible] concepție re[illegible] [illegible] ne
p[illegible] [illegible] [illegible] posi[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cele observ[illegible] [illegible]
[illegible] nu se [illegible] în fața [illegible]
[illegible] în cale [illegible] se teme [illegible] durere când se impu-
ne o oper[illegible] când se cere [illegible] de toate [illegible] de con-
servatorism [illegible] progres[illegible] [illegible] să fii gata să re-
[illegible] tot ce [illegible] drag și apropiat [illegible] să rămâi pentru o
[illegible] într-o [illegible] totală într-o [illegible] absolută. Să
[illegible] îndrep[illegible] un tel dar în aparență să te [illegible]
ce ea [illegible] pentru Adevăr dar să [illegible] fată
de Adevărul necunoscut [illegible] să pierzi [illegible] să primești
este necesar pentru aceasta o atât de mare credință în Ade-
văr [illegible] asemenea dragoste [illegible] Acesta, pentru care trebuie
să [illegible] toată [illegible], ca pe [illegible]
[illegible] aceasta [illegible] desigur [illegible] avea [illegible]
să ne folosim și de altceva decât de cele observate [illegible]
[illegible] în lumea spirituală. Ne putem folosi pe deplin de
scheme gata elaborate [illegible] în calitate de con-
strucții ajutătoare [illegible] schelării temporare care să ne per-
mită să [illegible] mai repede și mai eficient materialul
brut. Exprimându-ne plastic [illegible] în cazul
[illegible] dogmelor [illegible] trebuie să aibă un ton [illegible]
[illegible] consultativ. Rolul schemelor gata făcute este pen-
tru [illegible] [illegible] unul strict
convențional [illegible] o con-
siderăm [illegible]. Acest [illegible] se aseamănă cu meto-
da matematică a aproximărilor succesive, cu singura de-
osebire că în acest caz [illegible] și
[illegible]. Ca [illegible] prin Sfânta
Scriptură trebuie să folosim experiența noastră persona-
lă și pe a altora, deoarece ea a fost exprimată în [illegible]

[illegible]

[illegible] mântuire [illegible]

Aceste elemente [illegible] trebuie [illegible]
[illegible] manifestarea vieții spirituale [illegible]
[illegible] *[illegible]*

Mi se va replica [illegible] este [illegible] posibil să [illegible]
[illegible] Nu este [illegible] exclusă [illegible]
[illegible] de revelație? [illegible]
[illegible] constanță. [illegible] refuzul
[illegible] dogmelor [illegible] este [illegible]
[illegible] [illegible] accept [illegible]
[illegible] acceptare [illegible]
[illegible] Biserica [illegible]
[illegible] Biserica [illegible]
[illegible] adevărul [illegible]
[illegible]

[illegible] de [illegible] recent.

În [illegible] spune [illegible] se prezintă ca [illegible] unitate [illegible] necunoscut. Aceasta [illegible] este Dumnezeu [illegible] parte a ec[illegible] este [illegible] fenomene [illegible] în sens [illegible] lumea [illegible] condiţi[illegible], o persoană [illegible] loc [illegible] este [illegible] fenomenelor mentale [illegible] determinarea [illegible] repre[illegible]zentă [illegible] în cazul [illegible] necunoscut [illegible] [illegible] nare. Dar [illegible] singură necunoscut [illegible] un singur Dumnezeu necunoscut [illegible] determinat [illegible] problema [illegible] Dumnezeu [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] de [illegible]me.

„[illegible] metodă de cercetare cea [illegible] gine de [illegible] necunoscut spre cunoscut [illegible] cea [illegible] ne [illegible] de la cunoscut spre necunoscut [illegible] [illegible] lumea [illegible] necunoscute [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] putem [illegible] sau [illegible] ea [illegible] de [illegible] Dumnezeu [illegible] pr[illegible] determinare esențe[illegible] în Dumnezeu [illegible] [illegible] Dumnezeu prin [illegible] cercetare fec[illegible] ceea ce s[illegible] despre Dumnezeu [illegible] în no[illegible] [illegible] Regula de bază [illegible] creştin [illegible] [illegible] poate [illegible] [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] complement [illegible] [illegible] absolută. Astfel este [illegible]

[illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] pre Dumnezeu. Dar [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] de trecere [illegible]

D[illegible] principiul de trecere [illegible] Pentru [illegible] pentru [illegible] [illegible] este clar [illegible] dogma[illegible] [illegible] concept [illegible] [illegible] răspunde [illegible] [illegible] [illegible] generală [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Nu se poate găsi [illegible]

[illegible]

[illegible] Isus este [illegible] *dog[illegible]* [illegible] Isus Nazarineanul [illegible] pe [illegible] constituie [illegible] *[illegible]* dog[illegible] Isus din Nazaret sunt punctele pe care [illegible] nu poate [illegible] pământ [illegible] Pentru [illegible] Omul universal Isus este [illegible] universal al [illegible] dogmatice ne interesează [illegible] *[illegible]* [illegible] dogmatica [illegible] căpăta [illegible] *[illegible] generala* [illegible] toate [illegible] caracter [illegible] nu se [illegible] adresează [illegible] poate atinge coardele [illegible] fiecărui [illegible] lumina în [illegible] fiecare suflet. El nu se adresează [illegible] poftelor [illegible] Nu se adresează [illegible] *[illegible]* [illegible] este [illegible]

Însă [illegible] Isus [illegible] constant [illegible] Dumnezeu [illegible] *[illegible]* [illegible] El [illegible] o excepție [illegible]

[illegible] este [illegible] [illegible] momentul [illegible] este [illegible] momentul [illegible] în sensul [illegible] poate fi exprimată prin [illegible] următoarea schemă:

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] Dumnezeu
[illegible]	[illegible] Dumnezeu

Iată doar planul [illegible] care ne așteaptă pe toți [illegible] *dogmatica experimentală* [illegible] există efectiv o *dogmatică contemporană* [illegible] perfect [illegible] referitoare la Iisus Hristos [illegible] posibilă [illegible]

Stenograma dezbaterilor pe marginea referatului
DOGMATISM ȘI DOGMATICĂ

Aceasta stenogramă ne permite să reconstituim [illegible] Cercului de Filosofie al Academiei Teologice din Moscova [illegible] N.M. [illegible] N.P. [illegible] V.N. [illegible] A.F. [illegible] S.S. Troițki, P.A. Florenski, [illegible] profesor [illegible] Patrologie, redactor al revistei [illegible] Popov [illegible] Fedor [illegible] Stenograma dezbaterilor constituie un [illegible]

S.S. Troițki [illegible] referatul [illegible] Seminar [illegible] Dogmatica [illegible] este [illegible] Dumnezeu este [illegible] experiență [illegible]

[illegible]

P.A. Florenski [illegible]

I.V. Popov [illegible]

P.A. Florenski [illegible]

[illegible]

S.S. Troitki [illegible]

I.V. Popov [illegible]

P.A. Florenski [illegible]

N.P. Gornostaev [illegible]

[illegible]

P.A. Florenski [illegible] ... am păstrat vechi [illegible]

N.P. Gornostaev [illegible] ... o fată sau alta [illegible] dogmatizarea [illegible] imposibilă [illegible] trebuie [illegible] în [illegible]

P.A. Florenski Dogmele [illegible] proiecte [illegible] corespunzătoare [illegible] de [illegible] trăire [illegible] parte.

N.P. Gornostaev Dar atunci [illegible] dogmatizarea [illegible] imposibilă.

P.A. Florenski [illegible] este [illegible] aceeași.

I.V. Popov Aici se produce același proces [illegible] formarea conceptelor generale [illegible] sferă [illegible] există o anumită [illegible] pentru [illegible] generalizare.

P.A. Florenski [illegible] aceeași metodă se construiește și [illegible] îmbrățișează [illegible] sfera [illegible] Dacă [illegible] atunci [illegible] construit o [illegible] numai pentru [illegible] noastră.

N.P. Gornostaev [illegible] dogmatica Bisericii este [illegible] Din punctul dumneavoastră de vedere, dogmele [illegible] Bisericii se [illegible] pe [illegible] pe sectanți? [illegible] sfinți [illegible]

P.A. Florenski Dar poate că [illegible]

N.P. Gornostaev Sectanții [illegible] același lucru [illegible]

P.A. Florenski [illegible]

I.V. Popov [illegible] Bisericii [illegible] acestea trebuie [illegible] simbol [illegible]

N.P. Gornostaev Dar [illegible] este [illegible]

I.V. Popov [illegible] într-un trup există [illegible] în Biserică fiecare [illegible] la învățătură [illegible] este exprimată [illegible]

N.P. Gornostaev Dar atunci simbolul [illegible]

I.V. Popov [illegible] simbol [illegible] sunt [illegible] pe [illegible] regiment. Fiecare soldat [illegible] în felul său [illegible] reprezentării [illegible]

N.P. Gornostaev Dacă soldații s-ar raporta astfel la [illegible]

I.V. Popov Nu, direcția de ansamblu [illegible] trebuie să existe [illegible]

N.P. Gornostaev Trebuie să existe o [illegible] între noțiune și sentiment.

I.V. Popov Dar noțiunile generale îmbrățișează [illegible] concrete [illegible] Dumneavoastră [illegible] generală [illegible] dogmei?" Fiecare [illegible] trebuie să se raporteze [illegible] de [illegible] formele [illegible] religioase. Este [illegible] perfect [illegible] legitimă [illegible] spirituală crește [illegible] expunere.

N.P. Gornostaev Așa este.

P.A. Florenski [illegible] reprezentați [illegible] viața spirituală. Nu este posibil ca fiecare [illegible]

[illegible] separat să se [illegible] la desăvârșit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pe care [illegible] depus. De exemplu [illegible] grecii.

N.P. Gornostaev [illegible] singură [illegible] dezvoltarea puterilor și a facultăților separate ale spiritului omenesc poate să existe [illegible] unitate în dezvoltarea. [illegible] Hristos nu poate exista [illegible] astfel de unitate [illegible]. [illegible] va crește și se va dezvolta întotdeauna.

Preasfințitul Rector Fiecare popor [illegible] adevăr [illegible]. De exemplu, Școala Alexandrină, Antiohiană [illegible] greacească [illegible] creștini de greci [illegible] Bizantului [illegible] apar pietre de adevăr [illegible] unghii. Sentimentele noastre nu pot cuprinde în întregime adevărul creștin și păgân, dar pot dezvolta o latură sau alta a lor.

N.P. Gornostaev Biserica este universală și trebuie să vorbim despre forme [illegible]

P.A. Florenski Iată un exemplu concret [illegible] pe care eu o leg de sentimente. [illegible] poate să apară un moment în care [illegible] nu va mai accepta [illegible] exact acest sens. Fiecare latură separată a sentimentelor, de exemplu [illegible] mentale, se dezvoltă numai până la o anumită [illegible].

I.V. Popov [illegible] un exemplu: persoana istorică a lui Hristos crease contemporanilor o anumită impresie. Această impresie [illegible] într-o anumită dogmă, să spunem despre [illegible] este Desăvârșit Dumnezeu-Om. Dar [illegible] de [illegible] adaugă **rectorul**

N.P. Gornostaev [illegible]

I.V. Popov [illegible] forma [illegible] în întregime [illegible] corespunzătoare [illegible] și [illegible].

N.P. Gornostaev Nu [illegible] se schimbă [illegible] în felul său.

P.A. Florenski Recunoașteți [illegible]

N.P. Gornostaev O recunosc. Dar [illegible] voastră se referă [illegible] real pe [illegible]

P.A. Florenski Nu am propus [illegible] despre fapte reale. [illegible] sunt [illegible] forme și nu [illegible] din [illegible] după cum s-[illegible] exista anumite legi. Dogmele [illegible] religioase.

S.S. Troițki Mi se pare că [illegible] astfel de înțelegere a dogmelor, Biserica nu poate exista [illegible] Întregul [illegible] pe [illegible] dar sunt și [illegible] de exemplu [illegible] simplu care [illegible] trăi. Se pare că Biserica trebuie să fie [illegible] diferite.

P.A. Florenski Poporul simplu [illegible] [...] poate [illegible] în Biserica se poate [illegible] între greci și [illegible]

I.V. Popov Fiecare Biserică [illegible] de [illegible]

P.A. Florenski [illegible] religioase [illegible] să se bazeze [illegible] pe [illegible] pentru [illegible] viața spirituală în general.

S.S. Troițki [illegible] adevărul [illegible]

[illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

S.S. Troițki: [illegible]

Preasf. Rector: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

S.S. Troițki: [illegible]

I.V. Popov: [illegible]

S.S. Troițki: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

[illegible] Dar [illegible]

V.I. Parnasski: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

O voce neidentificată: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

V.I. Parnasski: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

Preasf. Rector: [illegible]

S.S. Troițki: Dar pe Sinai?

V.I. Parnasski: [illegible]

Preasf. Rector: [illegible]

V.I. Parnasski: [illegible]

I.V. Popov: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

V.I. Parnasski: [illegible]

G.H. Pop-Haralampiev: [illegible]

S.S. Troițki: [illegible] baza piramidei poate fi prea largă pentru un vârf prea [illegible] În religie cel mai important este Dumnezeu [illegible] indispensabil[illegible]

G.H. Pop-Haralampiev: [illegible]

[illegible]

S.S. Troițki: [illegible]

I.V. Popov: [illegible]

P.P. Borisov: Referatul [illegible] **Preasf. Rector**

Cineva: [illegible]

P.A. Florenski: [illegible]

[illegible] parte.

Pr. A.F. Sovetov: [illegible] dogmatic [illegible] teologia [illegible] transformat [illegible] Dar dogmatica trebuie să existe [illegible] reprezintă [illegible] apără necesitatea [illegible] există [illegible]

P.A. Florenski: Dogmatica trebuie să existe. Dar [illegible] compoziția [illegible] necesitatea [illegible] discipline teologice.

Preasf. Rector: O mică notă istorică [illegible] dogmatica [illegible] Apus [illegible] acest organism [illegible] părțile [illegible] sensul [illegible] În particular [illegible] este [illegible] de matematică [illegible] fizică, care nu există separat de [illegible]

S.S. Troițki: [illegible] Hristos [illegible] pentru [illegible]

[illegible]

I.V. Popov: [illegible] Apus [illegible] Dar [illegible] transformate [illegible] Dumnezeu [illegible] Persoană [illegible] În [illegible] Dumnezeu [illegible] Dogmele [illegible] de asemenea [illegible]

P.A. Florenski: Dar [illegible]

I.V. Popov: [illegible] despre Treime.

P.A. Florenski: [illegible] Biserici [illegible] Apus [illegible]

Preasf. Rector: [illegible] definiția Treimii [illegible] Augustin.

I.V. Popov: [illegible] dogme [illegible] exemplu [illegible] se spune [illegible]

V.N. Makov: În procesul [illegible] dogmele [illegible] formulate [illegible] dogmele se cunosc numai [illegible]

I.V. Popov: [illegible] ... este ... [illegible] ... problema ... [illegible] ... teologic ... [illegible]

P.A. Florenski: [illegible] ... cogniţie ... [illegible] ... logic ... nevoie de controverse ... [illegible] ... Însă ... [illegible] ... aceste controverse. Astfel, pentru ... [illegible] ... *[illegible]* ... există ... [illegible] ... aceastea ... [illegible] ... în controverse ... [illegible]. Tocmai aceste ... [illegible] ... controversele.

V.N. Makov: [illegible] ... a existat ... [illegible] ... al VI-lea Sinod ecumenic?

P.A. Florenski: Conştientizarea [illegible] Hristos ca Hristos ... [illegible] ... logic ... în formulare ... [illegible] ... să elaboreze formule ... [illegible] ... pentru ... [illegible] ... era necesară ... [illegible].

V.N. Makov: [illegible] ... o schemă ... [illegible] ... orice ... [illegible].

G.H. Pop-Haralampiev: La al VI-lea Sinod ecumenic ... [illegible] ... exista ... [illegible].

Semnat
Secretar [illegible] ... *E. BABAKI*

Rezumatul profesorului I.V. Popov

Trebuie să fim recunoscători lui Pavel Alexandrovici pentru referatul său ... [illegible] ... o problemă foarte ... [illegible]. ... [illegible] ... constă ... [illegible] ... Pavel Alexandrovici ... [illegible] ... tensiune. Metoda ... [illegible] ... aproape de aceea ... [illegible] ... de exemplu ... [illegible] ... se ... [illegible]

[illegible] ... fundamentele ... [illegible] ... pe ... [illegible] ... de exemplu, pe baza ... [illegible]. ... [illegible] ... este sistemul lui ... [illegible]. Trebuie ... [illegible] ... că această metodă este nepotrivită pentru ... [illegible], dar este ... [illegible] ... indispensabilă pentru ... [illegible] ... sistematică. Sunt ... [illegible] ... să vorbească ... [illegible] ... Sfinte Scripturi ... [illegible] ... referatul ... [illegible] ... spiritul ... [illegible] ... creşane la Fior. În contrapondere cu starea de ... [illegible] ... răspândită la noi.

Semnat
Secretar [illegible] *TROIŢKI*

NOTE

20. [illegible] Florenski.

21. [illegible] (1845-1918) [illegible] moderne. Vezi [illegible] *Teoria* [illegible] Moscova, 1985, p. 80.

22. [illegible]

23. [illegible] (1853-1937) scriitor rus. Vezi *Religia* [illegible] *Dialog* [illegible] Sankt-Petersburg, 1905 [illegible]

24. Argumente [illegible]

25. Argumente [illegible] dumnezeiesc [illegible]

26. [illegible] Sfântului [illegible] botez [illegible] ne preschimbă din [illegible] necesitate [illegible] „în libertatea [illegible] cunoaşterii". Însă [illegible] cunoaşterea [illegible] câştigăm după botez prin [illegible] în act [illegible] în potenţă. [illegible] vom căpăta [illegible] dreptul să scriem deasupra bisericilor noastre „Dumnezeului [illegible]"

27. *Dogmatica experimentală* [illegible] contemporană [illegible] experimentale [illegible]

28. [illegible] se pare că sensul cuvântului „simbol" [illegible] în cadrul conversaţiei [illegible] de Cruce [illegible] de semn.

29. Din stenogramă [illegible] întrebarea.

30. Manuscris [illegible]

31. *Petitio principii* [illegible]

STÂLPUL ŞI TEMELIA ADEVĂRULUI*

– Experienţa teodiceei ortodoxe în douăsprezece scrisori – (fragmente)

Scrisoarea I – Către cititor

Experienţa religioasă vie ca unic mod legitim de cunoaştere a dogmelor – astfel aş vrea să rezum ideea generală a acestei cărţi sau, mai exact, a acestor însemnări ale mele scrise în momente diferite şi sub impulsul unor stări de spirit diferite.

Numai bazându-ne pe experienţa nemijlocită putem contempla şi preţui tezaurul spiritual al Bisericii. Numai ungând cu buretele umezit [illegible], ne vom putea [illegible] cu apă vie ca să putem descifra buchiile scrierilor [illegible]. Sfinţii Bisericii sunt vii pentru vii şi morţi pentru morţi. În faţa sufletului întunecat chipurile cuvioşilor se întunecă, în faţa sufletului paralizat trupurile lor încremenesc într-o sinistră nemişcare. Nu se ştie oare că [illegible] şi îndrăciţii se tem de ei? Şi nu este oare un [illegible] faţa de Biserică ca ei să fie lăsaţi să o privească cu [illegible].

* Este considerată lucrarea fundamentală a lui P. A. Florenski şi a fost scrisă între anii 1908-1914 [n. ed.].

[illegible] fetele [illegible] Pentru [illegible] [illegible] de ce oare această spontaneitate a poporului este atât să [illegible] de [illegible]? De ce poporul își găsește în [illegible] [illegible] și [illegible] și [illegible] sărbătorii cerești. [illegible] să mă las ispitit. Sunt sigur că n-am aprins decât [illegible] [illegible] sau [illegible] de aur [illegible] de [illegible] Dar și această păpădie flăcări arzând în mâinile nece[illegible] [illegible] Sfintei Biserici.

În [illegible] de [illegible] comoară nestemată peste nestemată, grăunte de aur peste grăunte de aur [illegible] peste [illegible] peste [illegible] ca o mană cerească se revărsa [illegible] sufletului [illegible] de Dumnezeu. Asemenea mărgăritarelor celor mai scumpe [illegible] cinstitelor [illegible] Și cerul și pământul își [illegible] diverse [illegible] Domnitele [illegible] mai [illegible] Dumnezeu [illegible] de [illegible] îngerească de [illegible] de împăr[illegible] tăși de Dumnezeu și [illegible] [illegible] înmiresmat [illegible] Cerului [illegible] și [illegible] de [illegible] și [illegible] [illegible] dragoste fără sfâr[illegible] [illegible] se [illegible]

Fiecare [illegible] de pe buze îmi aduce în ajutor întreaga rezervă a energiei [illegible]

[illegible] Ajunză[illegible] de [illegible] [illegible] în toate [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] Bisericii [illegible] sărmane suflet să [illegible] [illegible] Nemăsurată [illegible] bucuria [illegible] Bisericii. Aș putea eu oare să [illegible] o parte din [illegible] pentru propriul meu uz? este oare în [illegible] meu să nu se aprindă? Lăcomia mă cuprinde [illegible] ce îmi vine la mână. Nu cumva m-am ales cu [illegible] granate [illegible] Ori poate [illegible] mărgăritare? Nu știu dacă [illegible] mea este mai [illegible] decât ceea ce a rămas. Dar după cuvân[illegible] Atanasie cel Mare [illegible] luând [illegible] să [illegible] de ceea ce am făcut [illegible] ochii de nestematele văzute. Ce [illegible] și însemne [illegible] de pietre prețioase [illegible] sunt măsurate cu banii?

[illegible] să [illegible] amintesc cum se transformă trep[illegible] [illegible] spiritul general al acestei lucrări. Îmi [illegible] propus să nu fac nici o [illegible] și să [illegible] [illegible] însă a trebuit să [illegible] [illegible] și să [illegible]

Apoi aceasta a început să crească [illegible] întreg. Și în sfârșit a început să mi se pară că [illegible] și să părăsesc [illegible] creației bisericești. Poate că aceasta este sin[illegible] corectă [illegible] adresarea directă către Biserică [illegible] sunt eu ca să scriu despre cele ale ei? [illegible] cunosc și eu slăbiciunea și sunt mustrat de con[illegible] de neputința minții mele [illegible] mai mult din [illegible] păcatului meu, această lucrare importantă mă stăr[illegible] [illegible]

[illegible] este strict [illegible] [illegible] cuvintele de chemare rostite în cadrul [illegible]

[illegible] Biserica este numele [illegible] unde se [illegible] [illegible] unde se cuminecă [illegible] unde pacea adâncă se pogoară în inimi. [illegible] care să fi putut ori să poată [illegible] Bisericii. Cei ce caută să găsească definiția [illegible] să se certe între ei și să nege împreună [illegible] Dar toată această nedeterminare a [illegible] Bisericii, [illegible] posibilitatea [illegible] să fie prinsă în termeni logici [illegible] toate acestea nu dovedesc oare că ea este însăși *viața*, viața cea nouă, deosebită dat[ă] oamenilor dar totodată [illegible] vieții, inaccesibilă rațiunii?

Iar divergențele semantice în definirea [illegible] Bisericii, posibilitatea de a aborda în cuvinte această noțiune din unghiuri diferite în scopul definirii ei, caracterul [illegible] incomplet și mereu insuficient al formelor lingvistice aplicate [illegible] Bisericii oare nu ne confirmă [illegible] ce Apostolul ne-a spus deja? Căci Biserica este trupul lui Hristos, „plinirea Celui ce plinește toate întru toți" (Ef. 1, 23). Așadar, cum poate această *plinătate* a vieții dumnezeiești să fie așezată în cadrul îngust [illegible] logice? Ar fi ridicol să credem că această [illegible] logicii [illegible] ceva împotriva existenței [illegible] Bisericii [illegible] se bazează mai degrabă aceasta.

Dar [illegible] Bisericii [illegible] se concentrează și se [illegible] procesul istoric [illegible] dogmelor, regulile canonice și [illegible]

[illegible] 19 [illegible] Dar [illegible] este [illegible] de Biserică [illegible] este [illegible]

[illegible] este nevoie [illegible] pentru asigurarea [illegible] funcție ierarhică: Papa [illegible] Bise[illegible] [illegible] Pentru protestanți [illegible] Scriptura [illegible] În [illegible] conceptul [illegible] protestanți însă devenind [illegible] mai importante concepte [illegible] deja inertă. În afară de aceasta [illegible] nu poate fi [illegible] înseamnă că [illegible] dincolo de granițele [illegible] insuportabilă. Se înțelege că [illegible] catolicismul cât și protestantismul [illegible]

[illegible] orice manifestare [illegible] este [illegible] pentru protestantism este [illegible] este [illegible] este din [illegible] respinge [illegible] recunoaște libertatea dar [illegible] pe [illegible] prede-

[illegible] din care [illegible] este [illegible] protestantism [illegible] pe cea aflată [illegible] ce fagăsu [illegible] tot ce se [illegible] este [illegible]. Dacă în orto[illegible] observăm fanatism [illegible] canon [illegible] în protestantism fanatismul [illegible] nu este [illegible] nimic mai prejos.

Indeterminarea [illegible] Bisericii din Ortodoxie este, repet, cea mai bună dovadă a [illegible] sale. Desigur, nu putem indica o funcție bisericească despre care să putem spune că însumează spiritul eclezial, pentru că atunci toate celelalte funcții și lucrări ale Bisericii ar deveni inu[illegible]. Analog, nu putem indica o formulă sau o carte care să poată fi considerată expresie a plenitudinii vieții bisericești, dacă [illegible] astfel de carte sau formulă ar exista, [illegible] ar mai folosi toate celelalte formule și lucrări ale Bisericii? Nu există *concepția* de cadru eclezial, dar *există* acest cadru și, pentru orice membru viu al Bisericii, viața Bisericii este lucrul cel mai bine determinat și mai palpabil pe care îl cunoaște. Viața [illegible] poate fi înțeleasă numai vital, iar nu abstract-rațional. Dacă totuși se vor simți necesare unele concepte, atunci cele mai potrivite vor fi nu conceptele [illegible], nici cele arheologice, ci conceptele biologice și cele estetice.

Ce este cultul Bisericii? Este viața cea nouă, viața în Duh. Care este criteriul de corectitudine a acestei feluri de viață? Este Frumusețea. Da, există o frumusețe aparte a spiritului, inseslizabilă pentru formulele logice. Ea este în același timp singurul criteriu sigur de determinare a ceea ce aparține Ortodoxiei. Experții în această frumusețe sunt bătrânii îmbunătățiți, maeștri ai „artei artelor”, cum numeau Sfinții Părinți ascetica. Bătrânii îmbunătățiți [illegible] făcut [illegible] să zicem așa, în descoperirea vieții [illegible] duhovnicești de calitate”.

[illegible] Ortodoxie [illegible] se [illegible] Ortodoxie se [illegible] se demonstrează. Iată de ce [illegible] Ortodoxia [illegible] singură ca experiență ortodoxă [illegible] astăzi în străinătate [illegible] instalați [illegible] pe podea [illegible] să devină catolic sau protestant [illegible] fără a veni în contact cu viața, rămânând în propria [illegible]. Dar ca să devii ortodox, trebuie să te scufunzi [illegible] în însăși stihia Ortodoxiei, trebuie să trăiești orto[illegible] altă cale nu există.

Scrisoarea a IV-a – Lumina Adevărului

[illegible] te înalți în zbor mult mai ușor și mai sus decât mine [illegible] „arzând al Creației”. [illegible] Dar ca voi continua totuși să-ți scriu mai mult pentru mine decât pentru tine. [illegible] peste [illegible] Nu aflăm [illegible] unei nopți de toamnă. Zăpada s-a așternut [illegible] fereastră. Totul [illegible] nu se vede nici măcar [illegible]. Numai [illegible] pe aici [illegible] de mult. Acestea rămân dezordonate [illegible] legătura mea cu viața, încât, dacă încă nu [illegible] ce tot aceasta se datorează discuției [illegible]. Pazitorul meu [illegible] de [illegible] însăși [illegible] Pot eu oare să [illegible] pe [illegible] năvălesc [illegible] aceste scrisori și atunci în sufletul meu va izbu[illegible] de împăcare, de curăție, de credință. Credință [illegible] în credință m-am găsit pe neașteptate [illegible] pentru ceea ce caut [illegible] în februarie [illegible]

[illegible] spa[illegible] n zâmbet senin [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nu [illegible] [illegible] A. S. Puşkin, *Eugheni Oneghin*)

La [illegible] în rugăciune [illegible] un efort de autodepăşire din [illegible] pentru Adevăr [illegible] mai vie [illegible] cu Adevărul. [illegible] identităţii deoarece [illegible] să existe. [illegible] o anu[illegible] sens [illegible]. Eu [illegible] pre[illegible] *să receptez* confuz această [illegible] Apar[illegible] tel de [illegible] după o [illegible] prospeţimea [illegible] Veşniciei mer[illegible] gea[illegible] parcă prin [illegible] şi ob[illegible] servam trăsăturile [illegible] Adevărului însuşi. [illegible] ca şi [illegible] transformat într-o ceaţă moale şi prin toate [illegible] se întâmplă după o rugăciune [illegible] însoţită de [illegible] Com[illegible] paraţia mea pare [illegible] mai potrivită nu găsesc. Între aceastea s-a amestecat [illegible] şi dragostea de oameni [illegible] dragoste am găsit stadiu *de început* [illegible] mult do[illegible] [illegible]

Dacă Dumnezeu există [illegible] ceea ce devenea neîndoielnic pentru [illegible] că El este dragoste absolută. Dar dragostea [illegible] este [illegible] atribut al lui Dumnezeu. Dumnezeu [illegible] dragostea absolută dacă [illegible] dragostea îndreptată numai către [illegible] care [illegible] către persoane [illegible] Dumnezeu [illegible] există [illegible] ea însăşi [illegible] Dumnezeu este o fiinţă absolută pentru că El este act [illegible] dragoste [illegible] este [illegible]

[illegible] Dumnezeu [illegible] pentru [illegible] Dumnezeu este [illegible] [illegible] este [illegible] Dumnezeu este [illegible] proprie [illegible] Cu[illegible] Dumnezeu este „iubire”, mai precis „iubire” [illegible]. Cel ce iubeşte [illegible] fie [illegible] desăvârşit [illegible] această situaţie se află cunoaşterea teoretică de către [illegible] trecerea spre cunoaşterea practică [illegible] Până acum, fiecare [illegible] era însoţită de umbra [illegible] condiţiei „numai dacă Dumnezeu există” [illegible]

[illegible] se [illegible] peste [illegible] dispare. Dar [illegible] posibilitatea de a convinge, pentru că a sosit timpul [illegible] nemijlocite. [illegible] pot fi [illegible] generale [illegible] Însă ordine se va [illegible] numai prin ex[illegible] perienţa sa personală [illegible] pentru cel care [illegible] cunoaştere absolută, pentru teoreticianul se înfă[illegible] numai ca inducţie probabilistă. Dar pentru [illegible] *experimentum crucis* s-a produs.

[illegible] Adevărul şi [illegible] este Adevărul [illegible] Dar dacă [illegible] această construcţie este [illegible] *există Adevăr* [illegible] această [illegible] poate fi [illegible] este nevoie să [illegible] de la ca[illegible] să [illegible] din nou şi să creadă întotdea[illegible] să creadă [illegible] până la sufe[illegible] şi până la moarte [illegible] nu se poate [illegible] Adevăr [illegible] în Adevăr, [illegible] Adevăr [illegible] Adevărul însuşi [illegible] în sufletul [illegible] Şi dacă [illegible] de [illegible] primă încercare [illegible]

[illegible] mine Dumnezeu [illegible] Avraam „Şi a crezut Avraam pe Domnul şi i s-a socotit aceasta ca dreptate" (*Fac.* 15, 6; *Rom.* 4, 3) [illegible] chemarea [illegible] Prin credinţă Avraam [illegible] a fost chemat [illegible] moştenire şi a ieşit *neştiind încotro merge*. Prin credinţă [illegible] în pământul făgăduinţei ca într-un pământ străin" (*Evr.* 11, 8-9).

La fel ca Avraam au fost [illegible] drepţi [illegible] „Într-adevăr, dacă ar fi avut în minte pe aceea din care [illegible] Dar acum ei [illegible] una mai bună, adică pe cea cerească. Pentru aceea Dumnezeu nu se ruşinează [illegible] Dumnezeul lor" (*Evr.* 11, 15-16).

Aceasta este experienţa istoriei [illegible] Celui Nevăzut" [illegible]

„DUMNEZEUL CEL CUNOSCUT"

[illegible]

Orice am crede [illegible]

[illegible] *λόγος* [illegible]

[illegible] cunoaşterea fundamentală [illegible] Adevărul [illegible]

[illegible] Dumnezeu este [illegible] [illegible] De aceea cunoașterea [illegible] [illegible] Adevărului este posibilă [illegible] *transfigurarea* [illegible] prin [illegible] [illegible] ca esența a dumnezeirii [illegible] este [illegible] Dumnezeu [illegible] cunoaște pe Dumnezeu. [illegible] numai [illegible] este garanția cunoașterea reală a Adevărului. [illegible] cunoașterea Adevărului se descoperă prin dragoste [illegible] este ca Dragostea [illegible] [illegible] [illegible] cauză și ce efect pentru [illegible] *părtile* [illegible] pătrunderea lui Dumnezeu [illegible] și [illegible] mea în Dumnezeu [illegible] Adevărul [illegible]

Ceea ce se cercetează în [illegible] „[illegible] *despre sine*" [illegible] *despre sine*, această pătrundere este cunoaștere *pentru celălalt* [illegible] model [illegible] iubire și în sfârșit *pentru mine* ca obiectivată [illegible] [illegible] observabilă la modul [illegible] ea este frumusețe. [illegible] cunoașterea lui Dumnezeu *de către mine* receptată *în mine* de către [illegible] este dragoste față de receptor [illegible] cunoaștere contemplată obiectual de [illegible] [illegible] este frumusețea.

Ceea ce pentru subiect [illegible] este Adevărul, [illegible] obiect este dragostea față de [illegible] pentru cel ce [illegible] cunoașterea, cunoașterea [illegible] subiect [illegible] este frumusețe.

Adevărul, Binele și Frumusețea – această triadă metafizică nu reprezintă trei începuturi diferite [illegible] unul singur. Este una și aceeași viață spirituală, observată însă din unghiuri diferite [illegible] viața spirituală ca revărsare din Ea, având și centrul de greutate în Ea, este Adevărul. [illegible] însă ca acțiune spontană [illegible] este Bi-

[illegible] contemplată obiectual [illegible] dintr-un [illegible] este frumusețea.

[illegible] manifestare este dragostea [illegible] frumusețea [illegible] mea este lucrarea lui Dumnezeu în mine și lucrarea mea în Dumnezeu; această [illegible] este începutul [illegible] în viața și existența dumnezeiască, adică începutul iubirii esențiale, căci [illegible] absolută a lui Dumnezeu tocmai în iubire se [illegible]

Dumnezeu care mă cunoaște ca pe o creatură a Sa [illegible] mă iubește prin Fiul ca și chipul al Său [illegible] pe Fiul [illegible] care Se bucură de mine în Duhul Sfânt [illegible] [illegible] Sa. El *mă cunoaște, mă iubește și se bucură de* [illegible] căci Îi sunt dat. În acest caz izvorul cunoașterii, al iubirii și al bucuriei este Însuși Dumnezeu. Însă [illegible] cunoașterea lui Dumnezeu de către mine, iubirea mea de Dumnezeu, bucuria mea întru Dumnezeu sunt pasive [illegible] că Dumnezeu [illegible] este *dat* numai parțial și numai [illegible] dat numai pe măsura asemănării mele cu Dumnezeu. Asemănarea cu dragostea lui Dumnezeu față de [illegible] este dragostea Sa activă față de mine, căreia îi sunt [illegible] De ce tocmai dragostea și nu cunoaștere sau bucurie? Pentru că dragostea este [illegible] care [illegible] de la subiect la obiect și își are reazemul în obiect, [illegible] cunoașterea și bucuria sunt [illegible] și în acesta se află [illegible] al forței lor. [illegible] lui Dumnezeu se transferă asupra noastră, însă [illegible] cunoașterea și bucuria rămân în El. De aceea [illegible] ipostasul Tatălui, [illegible] al Duhului Sfânt (Paraclet) [illegible] [illegible] Dătătorul de Bucurie [illegible] Fiul-Cuvânt [illegible] dragostea [illegible] ipostaziată. Inima Tatălui [illegible] ne este [illegible] să împrumutăm [illegible] a lui Jakob Böhme: [illegible] Dumnezeu este inima întru Tată.

[illegible] Leibniz [illegible] teorie [illegible] de înțelegere [illegible] înțelege [illegible] psihologistă [illegible] chiar din [illegible] de [illegible] mult [illegible] pentru [illegible] această [illegible] de înțelegere [illegible] se pare [illegible] Leibniz este evident [illegible] sau [illegible] se [illegible] în [illegible] dragoste [illegible] Astfel se [illegible] Spee [illegible] definiție [illegible] leibniziană [illegible] pretenția de [illegible] frecvent repetată.

După Leibniz, dragostea este „[illegible] fericirea [illegible] fericire proprie". O [illegible] asemănătoare se găsește și în fragmente [illegible] Leibniz. Astfel se poate găsi în *Definitio [illegible]* [illegible] Arnauld se spune [illegible] dragostea [illegible] Arnauld din [illegible] 1690 [illegible] în [illegible] *[illegible]* [illegible] Complacentia este [illegible] dragostea [illegible] de fericirea [illegible] ce se [illegible] este [illegible] fericirea [illegible] proprie [illegible] fericire.

[illegible] Leibniz [illegible] formă [illegible] a fost repetată [illegible] pagine [illegible]

[illegible] Wolff [illegible] dragostea este [illegible] se numește dragoste.

[illegible] definește [illegible] este [illegible]

[illegible] dacă nu mai mult este [illegible] dragostea la Spinoza. De fapt acest lucru [illegible] după Spinoza [illegible] în cunoaștere [illegible] numește [illegible] gândire [illegible] Dragostea este [illegible] cauze exterioare [illegible] psihologismul acestor cuvinte este deosebit [illegible] Spinoza [illegible] Pentru Leibniz [illegible] reprezentarea [illegible] Pentru Spinoza, ideea cauzei exterioare [illegible] doar *însoțește* desfătarea [illegible] pur subiectivă [illegible]

[illegible] de înțelegere [illegible] este [illegible] psihologic [illegible] semnif[illegible] ea poate fi considerată [illegible] dacă [illegible] real [illegible] nu este [illegible] simplă [illegible] reprezentări [illegible] existen[illegible] Pentru [illegible] este [illegible] astfel de [illegible] consecință obligatorie [illegible]

[illegible] De aceea [illegible] categorie [illegible] persoan[illegible] de obiect [illegible]

[illegible] observase [illegible] Spinoza [illegible] spune [illegible] obiectele [illegible] despre [illegible] sens abstract, în sensul substanței [illegible] de asemenea [illegible] pentru Spinoza [illegible] sistemul [illegible] conceptelor [illegible] expresiilor [illegible] în tot[illegible] [illegible] sale [illegible] Sankt Petersburg [illegible]

[illegible] în ce [illegible] distincția dintre [illegible] bazată [illegible] opoziției dintre [illegible] se [illegible] prin [illegible] *persoana* [illegible] are caracterul [illegible] specific [illegible] adică în [illegible] de sine [illegible] În consecință identit[illegible] obiectelor se [illegible] persoanei [illegible] De [illegible] putem spune [illegible] că sunt identice [illegible] sunt similare [illegible]

[illegible] De aceea [illegible] specie [illegible] aspect [illegible] după un anumit număr de [illegible] după [illegible] după număr

Noțiunea de *identitate numerică* nu este aplicabilă [illegible] poate fi [illegible] altfel decât dar [illegible] același sau [illegible]

[illegible] despre [illegible] *persoane* nu putem spune [illegible] asemenea [illegible] „identice" [illegible] Pentru persoanele [illegible] persoane este [illegible] identitatea lor numerică [illegible] identitate. E adevărat că se vorbește [illegible] persoanelor, dar este o exprimare inexactă, pentru [illegible] în acest caz [illegible] se are în vedere asemănarea persoa[illegible] asemănarea unor proprietăți [illegible] mecanisme [illegible] psiho[illegible] este vorba [illegible] adică de [illegible] din sfera [illegible] dar nu de persoană.

Persoana [illegible] în sensul strict al persoanei [illegible] pentru fiecare [illegible] limita [illegible] de sine. Însă pentru [illegible] *persoanelor pure* [illegible] persoane [illegible] depline a mecanis[illegible] intermediare [illegible] pentru [illegible] acestor persoane este posibilă doar [illegible] identitatea [illegible] în timp ce pentru [illegible] *pure* este posibilă [illegible] asemănare generică [illegible] asemănarea [illegible] transcripția grecești [illegible] persoanele care [illegible] sunt de [illegible]

[illegible] de parte [illegible] tre [illegible]

[illegible] persoane? Este [illegible] care îi conferă unitatea [illegible] sechestrate în totalitatea proprietăților [illegible] moartă și inertă. Cu alte cuvinte, nu este nimic altceva decât „[illegible]” raționalistă a persoanei, adică se pune [illegible] față de legea rațională a identității.

Dimpotrivă, caracterul personal al persoanei este unitatea vie a lucrării sale ziditoare de sine; este tainica creare din autosechestrarea sa, ori, încă, este imposibilitatea [illegible] vreun concept, adică „nedefinirea” ei și, în consecință, neacceptarea de către raționalism. Biruința asupra legii identității [illegible] persoana deasupra [illegible] și o transformă în centrul vital al activității. Dar se înțelege că activitatea, prin însăși natura sa, este inaccesibilă raționalismului, căci activitatea este creare, adică adăugare la ceea ce este [illegible] ceva ce încă nu este, [illegible] o depășire a legii identității.

Raționalismul, adică filosofia conceptului [illegible] mentului, filosofia obiectului și a nenașterii lipsite de viață este astfel din nou legat de legea identității și poate fi caracterizat pe scurt ca filosofie omiusianică. Aceasta este filosofia [illegible]. Dimpotrivă, filosofia creștină [illegible] filosofia ideii și a înțelepciunii, rațiunii, filosofia persoanei și a [illegible] creator se sprijină încă o dată pe posibilitatea depășirii legii identității și poate fi caracterizată ca filosofie omousianică. Aceasta este filosofia spirituală.

Tendința spre omiusianism pur caracterizează [illegible] filosofia Europei de Vest; năzuința spre omousianism [illegible] conferă natura originală a filosofiei ruse și [illegible] filosofiei ortodoxe. Nu ne interesează [illegible]

[illegible] pentru [illegible] ceva [illegible] greacă [illegible] Însă termenii [illegible] definiției [illegible] clasificarea lor după [illegible] ideală [illegible] Prin domnia filosofiei occidentale se explică [illegible] a termenului [illegible] identitate numerică, [illegible] Când se vorbește de identitate se subînțelege în cel mai bun caz [illegible] unitatea asemănării. În același sens se exprimase la [illegible] la începutul secolului al XIX-lea Destutt de Tracy: „Identitatea – spune el – înseamnă asemănarea deplină și perfectă”. Tot așa în zilele noastre s-a exprimat [illegible] Paraghie spunând [illegible] este acela care poate fi [illegible] într-o infinitate de acte [illegible] Această idee sau alta asemenea este pusă la baza celei mai recente definiții a identității în logistică. Aici identitatea este înlocuită [illegible] și confundată cu asemănarea.

Distrugerea ideii de identitate numerică se manifestă [illegible] deosebit de clar în logica contemporană. Dar ar fi prea anevoios pentru noi să intrăm în astfel de amănunte. În cazurile când identitatea numerică [illegible] în considerație, tentativa de [illegible] rămâne [illegible] în stadiul de simplă idee [illegible] trebuie [illegible] identitatea [illegible] Astfel Aristotel definește identitatea [illegible] Identitatea este rodul unității în existența [illegible] este vorba de câteva existențe diferite [illegible] privită ca mai multe. Astfel se spune, de exemplu [illegible] una și aceeași [illegible] această

[illegible] este privită ca [illegible] fi doar [illegible] în [illegible] singur[illegible].

Pe de altă parte, [illegible] după Leibniz, în conștiința de sine se face cunoscută identitatea personală reală și [illegible] cu aceasta și cea morală.

Această idee, modificată însă considerabil, a fost dezvoltată, după cum se știe, de Kant și prin el a [illegible] să facă parte din fundamentul sistemelor idealiste speculative ale lui Fichte și Schelling. De nenumărate ori și în cele mai felurite variante era repetată de filosofii celor mai diverse orientări această temă fundamentală: că ideea identității este în general reflectarea identității de sine a Eului, fie ca produs al reflecției, fie ca rezultat al proceselor inconștiente și al obișnuinței, sau, cu alte cuvinte, că identitatea în sensul ei propriu și primar poate fi observată numai în identitatea de sine a *persoanei*, iar nu în asemănarea de sine a obiectului. În sfârșit, „bătrânul" Școlii de la Marburg, Herman Cohen, afirmă din nou că identitatea de sine a [illegible] este o reflecție a identității gândirii.

Concluzia generală este limpede: definirea identității, cu cât este mai exactă, cu atât izolează mai precis în obiectele sale identitatea *indicativă, după proprietățile* obiectelor, și cu atât mai hotărât exclude din observațiile ei identitatea *numerică*. În acest caz, ea are de a face exclusiv cu *obiectele*. Dimpotrivă, când se are în vedere identitatea numerică, ea poate fi doar descrisă, rămânând [illegible] sensul de apariție a ideii de identitate, și în acest caz [illegible] numite proto-identitatea numerică sunt găsite în profunzimile persoanei vii.

Evident că nu [illegible] poate fi altfel. Căci identitatea numerică este cea mai [illegible] și, putem spune, singura caracteristică a persoanei vii. A defini identitatea numerică înseamnă a determina persoana. Iar a determina înseamn[illegible]

[illegible] Este [illegible] persoana [illegible] persoana este [illegible] integrală [illegible] concept este transcendent [illegible] concept. Putem [illegible] un simbol al caracteristicii [illegible] a persoanei [illegible] și [illegible] vedem [illegible] în sistemul celorlalte cuvinte și îi facem [illegible] să se supună operațiilor generale [illegible] simbolurilor [illegible] în acest [illegible] un semn [illegible] concept [illegible] în ceea ce privește [illegible] acest simbol [illegible] nu poate [illegible] rațional [illegible] numai [illegible] experiența [illegible] autocreatoare [illegible] trăire de sine a persoanei în identitatea conștiinței de sine [illegible] termenul de „identitate *numerică*" este numai semn, nu și concept.

Care este concluzia generală a întregii digresiuni? Este necesitatea segregării stricte a identității numerice de identitatea generică [illegible] a strictei separări a *trăirii* [illegible] *psihologice* corespunzând [illegible] *filosofice* de *trăirea* [illegible] *ontologice* corespunzând [illegible] persoanei. [illegible] cu hotărâre din sfera psihologică [illegible] ontologică. [illegible] poate înțelege [illegible] spune [illegible] noastre [illegible]

Cunoașterea lui Dumnezeu de către om se descoperă [illegible] fost [illegible] în experiența [illegible] este contemplat[illegible]. De aici desfătarea [illegible]

[illegible] este [illegible] este [illegible] din trup [illegible] este trecătoare.

[illegible] Dumnezeu, [illegible] Dumnezeu [illegible] frumusețea este acea frumusețe [illegible] spre care s-a spus: „Și a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte” (Fac. 1, 31).

A iubi pe Dumnezeu Cel nevăzut înseamnă [illegible] a păși [illegible] în fața Lui și a Sa existență revelată. Și [illegible] astfel încât să se pogoare în [illegible] energia iubirii dumnezeiești. „Cauza iubirii de Dumnezeu este Dumnezeu”, spune Bernard de Clairvaux. Dimpotrivă, a iubi aproapele văzut înseamnă a da posibilitate energiei dumnezeiești primite să se descopere prin cel care o primește în afară și [illegible] în același fel în care ea lucrează în însăși Dumnezeirea [illegible] ipostaziată, [illegible] posibilitatea energiei să treacă la [illegible] la frații. Pentru propria putere omenească *iubirea de frate este absolut imposibilă*. Aceasta este lucrare a puterii dumnezeiești. Iubind [illegible] pe Dumnezeu și în Dumnezeu.

Numai cel ce a cunoscut pe Dumnezeu Treimic poate iubi cu iubire autentică. Dacă nu am cunoscut pe Dumnezeu, dacă nu m-am împărtășit de Fiinta Sa, atunci [illegible]. Și invers, dacă iubesc înseamnă că m-am împărtășit de Dumnezeu, Îl cunosc. [illegible] dacă nu iubesc înseamnă că nu m-am împărtășit de Dumnezeu și nu Îl cunosc. Aceasta este o dependență directă între cunoștința și dragostea [illegible] este rămânerea mea în Dumnezeu și a lui Dumnezeu în mine.

Și [illegible] această stare [illegible] cunoscut, dacă păzim poruncile Lui. Cel ce zice: „L-am cunoscut”, dar poruncile Lui nu le păzește [illegible] mincinos este și [illegible]

[illegible] cel ce păzește cuvântul [illegible] dragostea lui Dumnezeu este desăvârșită. Prin aceasta cunoaștem că suntem întru El. [illegible] petrece întru El [illegible] precum Acela a umblat și el să umble” (1 In 2, 5-6). Dar deocamdată această împreună-petrecere a lui Dumnezeu și a omului este o credință [illegible] în realitatea experienței acaparatoare și atotputernice.

Epistolele lui Ioan sunt consacrate aproape în exclusivitate acestei dependențe.

„Să ne iubim unul pe altul (*ἀλλήλους*, reciproc), pentru că dragostea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că *Dumnezeu este iubire*” (1 In 4, 7-8). „Oricine iubește este născut din Dumnezeu”. Aceasta nu este numai o schimbare, o îmbunătățire sau o perfecționare, ci aceasta este tocmai purcederea de la (*ἐκ*) Dumnezeu, este împărtășirea de Cel Sfânt. Cel ce iubește a renăscut, s-a născut a doua oară în [illegible] viață nouă, el s-a făcut fiu al lui Dumnezeu, a căpătat o existență nouă și [illegible] „mort era și a înviat” pentru trecerea în noua împărăție a realității. Aceasta este semnificația pildei fiului risipitor (Lc 15, 11). Ceilalți oameni cu [illegible] împietrite [illegible] să li se pară în continuare același [illegible]. Dar de fapt, în adâncurile nevăzute ale sufletului său [illegible] s-a produs o tainică *transfigurare* [illegible] scepticism [illegible] doar chinurile nașterii din [illegible] strâmt și întunecos al vieții trupești în lărgimea de necuprins a vieții infinite și pururea luminoase.

Cel ce iubește a trecut de la moarte la viață, din împărăția acestei lumi în Împărăția lui Dumnezeu. El s-a făcut părtaș dumnezeieștii firi (2 Pt 1, 4). El s-a arătat în

[illegible] Acesta [illegible] poate [illegible] să [illegible] Dar [illegible] dumnezeiești (1 In. 3, 9) [illegible] Acela [illegible] și cunoaște [illegible] Cunoscând [illegible] înțelege [illegible] ce se produce [illegible] scară [illegible] care [illegible] despre *οἴδαμεν* „că am trecut din moarte la viață [illegible] și astfel din momentul [illegible] în lumina [illegible] pentru *că* (*ὅτι*) [illegible] pe frați; cel ce nu iubește pe fratele său rămâne în moarte. Oricine urăște pe fratele său [...] nu are viață veșnică rămânătoare în el" (1 *In.* 3, 14-15). Însă aceasta nu în sens [illegible] nu în sensul că „a nu avea viață veșnică" este o simplă reformulare a termenilor „a urî" și „a nu iubi" [illegible] legătura [illegible] dintre cele două stări. Cel ce nu are „viața veșnică", adică cel ce nu a pătruns în viața Treimii, nici nu poate să iubească, pentru că însăși iubirea de frate este o manifestare [illegible] ce izvorăște din puterea dumnezeiască [illegible] din Dumnezeu Cel iubitor.

Tăcerea obișnuită [illegible] moralizatoare [illegible] aplatizează [illegible] cuvântului [illegible] care leagă [illegible] două [illegible] cunoaștere [illegible] iubire. Dar [illegible] observă că [illegible] în general [illegible] conceptele religioase sunt [illegible] mai [illegible] o metafizică mai grosieră – [illegible] este [illegible] expresia lor [illegible] ne [illegible] mai mult de cunoașterea autentică a propriilor [illegible] religioase.

Această închegare [illegible] a concepțiilor religioase caracterizează [illegible] nostru ortodox, care se deosebește de cel protestant și de cel sectar [illegible] vechi de [illegible] *Crez* [illegible] credinciosul [illegible] Să ne [illegible] pe alții într-un glas

[illegible] Lucrările [illegible] Treimea [illegible] nedespărțită [illegible] Dumnezeu [illegible] Isus [illegible] împreună cu Hristos [illegible] nostru. După [illegible] Biserica [illegible] este [illegible] tot ce este [illegible] care nu are părtășie cu această [illegible] Biserica [illegible] spune [illegible] expresiei „*ἐν σοφίᾳ προσχῶμεν*" prin [illegible] este fidelă [illegible] formula [illegible] toate [illegible] Treimea [illegible] și nedespărțite sunt [illegible] *ὁ λαός* [illegible] Biserica [illegible] metafizic [illegible] închinare. În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh [illegible] formula [illegible] este [illegible] Simbolul [illegible] Dar ce este [illegible] Este în esență [illegible] exprimarea dogmei [illegible] Astfel [illegible] crezul [illegible] închegare pentru [illegible]

[illegible] *ὁμόνοια*. Așadar, ceea ce este [illegible] înțelegere [illegible].

[illegible] astfel [illegible] rândurile [illegible] este clar că numai dragostea reciprocă poate fi condiția *unității* de gândire – *ὁμόνοια* – a gândului unic al celor ce [illegible] poate fi în opoziție cu comportările exterioare dintre oameni, care nu oferă decât *asemănarea* de gândire – *ὁμόνοια* – pe care se bazează viața [illegible] socială, viața statului și celelalte. *Unitatea de gândire* [illegible] fără [illegible] pe care devine posibilă mărturisirea comună – *ὁμολογοῦμεν*. Aceste cuvinte: cunoașterea și recunoașterea dogmei *unității de ființă*, *ἐν ὁμονοίᾳ*, în sau *prin mijlocirea* acestei unități de gândire, ne atingem de Taina Dumnezeirii Treimice.

Aceeași idee despre legătura nezdruncinată dintre unitatea interioară a credincioșilor și, în consecință, cunoașterea și proslăvirea lui Dumnezeu – care este Treime în unitate – este continuată și în rugăciunea preotului din timpul Liturghiei: „Și dă-ne nouă ca o gură și cu o inimă să slăvim și să cântăm de mare cuviință numele Tău, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor". Diferența constă numai în momentul [illegible] proslăvirii *numelui* Dumnezeului Treimic, proslăvire care decurge din mărturisirea de către credincioși a acestui Nume *unic* rostit în Trei Nume.

La [illegible] metafizic [illegible] gândire moral [illegible]: „Cine zice că este în lumină și pe fratele său îl urăște, acela este în întuneric până acum. Cine iubește pe fratele său rămâne în lumină și sminteală nu este în el. Iar cel ce urăște pe fratele său este în întuneric și umblă în întuneric și nu știe încotro se duce, pentru că întunericul i-a orbit ochii" (*1 In.* 2, 9-11). Lumina este Adevărul și

[illegible] se [illegible] necesar [illegible] să recunoască [illegible] din Dumnezeu este cel ce [illegible] pe Dumnezeu" (*3 In.* 11). [illegible] exact [illegible] născut din [illegible] concluzii sigure despre [illegible]. Nu există iubire [illegible] nu există [illegible] siguranță că există [illegible]. Oricine rămâne întru El nu păcătuiește; oricine păcătuiește nu L-a văzut, nici nu L-a cunoscut" (*1 In.* 3, 6).

„Oricine este născut din Dumnezeu nu săvârșește păcat, pentru că sămânța lui Dumnezeu rămâne în acesta; și nu poate să păcătuiască, pentru că este născut din Dumnezeu. Prin aceasta cunoaștem pe fiii lui Dumnezeu și pe fiii diavolului: oricine nu face dreptate nu este din Dumnezeu, nici cel ce nu iubește pe fratele său" (*1 In.* 3, 9-10). [illegible] cunoașterea lui Dumnezeu cu aceeași [illegible] cu care [illegible] izvorăște din [illegible] se [illegible] dragoste. De [illegible] Hristos este [illegible] dragostea este [illegible] se recunoaște [illegible] Hristos [illegible] aceasta vor [illegible] dacă veți avea dragoste – *ἀγάπη* – [illegible] (*In.* 13, 35).

[illegible] dragoste [illegible] spre [illegible] bazate [illegible] pe [illegible]

[illegible] pe [illegible] Pentru [illegible] în [illegible] să se [illegible] în [illegible] este [illegible] sănătatea [illegible] Pentru dragostea [illegible] în sens creştin, această valoare nu este [illegible] sănătoare. Chiar şi faptele morale, cum ar fi [illegible] proprie [illegible] în sine [illegible] reprezintă [illegible] Nu aparentele sunt [illegible] este din [illegible] revărsându-se în *[illegible] creatoare* [illegible] persoanei. Căci [illegible] aparenţa empirică poate fi oricând [illegible] nu poate nega [illegible] ipostaza [illegible] chipul de Apostoli ai lui Hristos [illegible] însuşi satana se preface în înger al luminii" (*2 Cor* 11, 13-14). Dar dacă *tot* ce este la suprafaţă poate fi falsificat [illegible] criteriul suprem [illegible] în starea sa [illegible] este. „De aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval răsunător. Şi de aş avea darul proorociei şi tainele toate le-aş cunoaşte şi orice ştiinţă, şi de aş avea atâta credinţă încât să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Şi de aş împărţi toată avuţia mea şi de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte" (*1 Cor* 13, 1-3).

Aşa numita dragoste [illegible] Dumnezeu nu este dragoste, ci doar un fenomen [illegible] natural [illegible] supus [illegible] creştine [illegible] funcţia [illegible] stomacului. Aşadar se înţelege [illegible] este [illegible] de sine că [illegible] se folosesc cuvintele „dragoste" [illegible] *creştin* [illegible] se [illegible] de [illegible] egoistă [illegible] setea de putere [illegible] omeneşti [illegible] iubire.

Adevărul [illegible] este *[illegible]* [illegible] o nouă realitate. Dragostea faţă de altul este [illegible] asupra [illegible] a cunoaşterii autentice, iar cunoaşterea este [illegible] însăşi a Adevărului In-Ipostaziat în inimă, adică [illegible] în suflet a dragostei lui Dumnezeu faţă de om. „Dacă ne iubim unii pe alţii, atunci Dumnezeu poposeşte în noi şi dragostea Lui este desăvârşită în noi" (*1 In* 4, [illegible]). Atunci am intrat nu numai într-o relaţie impersonală cosmică-proniatoare cu Dumnezeu, ci şi într-o relaţie personală, ca de la Tată la fiu. De aceea, dacă „inima noastră nu ne acuză" – căci inima este cea care trebuie curăţită măcar [illegible] de scoarţa mizeriei, ca să poată [illegible] – dacă inima noastră nu ne acuză şi este capabilă să [illegible] autenticitatea iubirii, cu alte cuvinte, dacă noi conştientizăm cu conştiinţa purificată că iubim cu adevărat, „nu [illegible] numai din gură, ci cu fapta şi cu adevărul" (*1 In* 3, 18), că am primit într-adevăr o esenţă nouă, că am intrat cu adevărat în comuniune personală cu Dumnezeu, atunci „avem îndrăzneală la Dumnezeu", căci cel trupesc judecă despre toate trupeşte. Căci „cel ce păzeşte poruncile Lui acela rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu în el" (*1 In* 3, [illegible]), dacă Îl iubim, atunci „rămânem în El şi El întru noi" (*1 In* 4, 13).

Spunem „*iubire*". Dar întrebarea este în ce anume se exprimă *concret* această iubire? În depăşirea [illegible] egoiste, în ieşirea din sine, pentru care este nevoie de comunicare duhovnicească cu celălalt. „Dacă spunem că avem împărtăşire cu El, dar umblăm în întuneric, atunci minţim şi nu umblăm în Adevăr; dacă umblăm în lumină, aşa cum El este în lumină, atunci avem împărtăşire [illegible] celălalt" (*1 In* 4, 13)[5].

Adevărul absolut se face cunoscut prin dragoste. Dar cuvântul „dragoste", după cum deja am explicat, nu tre-

poate înțeles în sens subiectiv-psihologic, ci în sens obiectiv, metafizic. Nu înseamnă că iubirea de frate ar fi însuși conținutul Adevărului, cum susțin tolstoiștii și alți nihiliști religioși de felul acestora; nu înseamnă că această iubire de frate epuizează totul. Nu și iar nu! Iubirea de frate este *manifestarea* în fața altuia, este *trecerea* asupra altuia, ca un fel de absorbție în altul a acelei pătrunderi în viața dumnezeiască, conștientizată ca aflare a Adevărului de către subiectul care comunică cu Dumnezeu. Natura metafizică a iubirii constă în depășirea supra-logică a identității de sine goale Eu=Eu și în ieșirea *din sine*. Aceasta se produce prin revărsarea asupra altuia, prin turnarea într-altul a puterii lui Dumnezeu, care rupe legăturile firești ale egoismului omenesc. În virtutea acestei ieșiri, Eul se desfășoară într-altul, în non-Eu; astfel, non-Eu se face de o ființă cu fratele, *de-o-ființă* (*ὁμοούσιος*), iar nu doar *de-o-ființă-asemenea* (*ὁμοιούσιος*), care *asemănare-de-ființă* constituie tocmai *moralismul* – deșartă încercare nebunească a iubirii omenești în afara lui Dumnezeu. Ridicându-se *deasupra* logicei și lipsitei de conținut legi a identității și identificându-se cu fratele iubit, Eul devine non-Eu în libertate sau, exprimându-ne în limba cântărilor bisericești, „se golește”, „se istovește”, „se jertfește” pe sine, „se deșartă” pe sine (vezi *Fil.* 2, 7), adică se lipsește de atributele sale obligatorii și caracteristice și de legile naturale ale activității sale lăuntrice, desfășurate după legea egoismului ontologic sau a identității, de dragul normei unei existențe străine. Eul iese din limitele sale, din norma existenței sale și se supune de bunăvoie noului mod, pentru ca astfel să-și includă propriul Eu în Eu altei ființe. Astfel, non-Eul impersonal devine persoană, *un alt* Eu, adică Tu. Dar în această „*sărăcire*” sau „*istovire*” a Eului, în această „*golire*” sau „*kenoză*” (*κένωσις*), se produce

[illegible] Eului în norma specifică existenței [illegible] acestei norme. [illegible] este [illegible] simplă [illegible] justificată [illegible] prezentă [illegible] moment dat și într-un spațiu dat, ci are o semnificație universală și veșnică. Prin desfacerea mea în *altul* [illegible] de viață își găsește „răscumpărarea” [illegible] substanța păcătoasă a autoafirmării se eliberează din păcatul [illegible] izolare despre care vorbeau gânditorii greci [illegible] rând, ca răscumpărat, „se proslăvește”, adică se afirmă în valoarea sa nepieritoare. Dimpotrivă, *fără* desfacere, Eul ar fi domnit prin norma sa numai potențial, nu actual.

Dragostea este tocmai acel „da” pe care Eul și-l spune [illegible] R. Hamm[illegible]ng[illegible] sublimează acest lucru în formula intraductibilă, dar expresivă: „*das lebhafte Sich-selbst-bejahen des Seins*”, „este darul existenței rostit sieși”. Dragostea îmbină valoarea cu datul [illegible] introduce în datul [illegible] simțul datoriei, *datoria*; iar datoria este de fapt tocmai ceea ce conferă datului *longevitate*; în lipsa datoriei acesta *piere*, iar cu datoria [illegible] trăiește [illegible]. Această iubire [illegible] aceste două lumi. „Măreția și taina stă tocmai în aceea că aici *adevărul pieritor* [illegible] *și adevărul cel veșnic stau alături în fața* [illegible]” F. M. Dostoievski, Din viața părintelui ieromonah Zosima, răposat întru Domnul [illegible] povestite de el și întocmite [illegible] de Alexei Fiodorovici Karamazov. *Frații Karamazov*.

Dragostea celui care iubește, transferând Eul celui care iubește în Eul celui iubit [illegible] astfel posibilitatea [illegible] Tu să cunoască în Dumnezeu Eul iubitorului [illegible] să-l iubească în Dumnezeu; iubitul devine el însuși iubitor, se ridică el însuși deasupra [illegible] identității și se identifică în Dumnezeu cu obiectul iubirii sale [illegible] Eul în Eul primului prin intermediul celui de-al treilea și

[illegible] departe. Dar [illegible] reciproce [illegible] [illegible] se prezintă [illegible] ca un șir [illegible] infinit. [illegible] [illegible] pra fr[illegible] [illegible] Eul [illegible] gradirea spațio-temporală intrând în Eternitate. Acolo în-tregul proces al [illegible] celor ce iubesc este un *singur* act, în care se sintetizează sau nemărginit [illegible] momente separate [illegible]. Acest act [illegible] etern și [illegible] sfârșit este *unitatea-de-ființă* în Dumnezeu a celor ce iubesc și totodată Eul este *unul și același* cu celălalt Eu [illegible] în același timp diferit de [illegible]. Fiecare Eu este [illegible] acela Tu în virtutea renunțării la sine de dragul celuilalt și este Eu în virtutea renunțării la celălalt Eu de dragul primului. În locul Eu-rilor separate, disparate, îndreptate unul împotriva celuilalt, apare o *treime*, o ființă trinitară care își are începutul [illegible] în Dumnezeu. „*[illegible] amoris ut duo unum [illegible]*" („în fața dragostei, fie ca doi să fie unul" [illegible]). Dar, totodată, fiecare Eu vede în chipul dumnezeiesc al celuilalt Eu, ca într-o oglindă, *propriul* său chip dumnezeiesc.

Esența acestei dorinți este *iubirea* și, ca iubire concret materializată, este ideală pentru contemplarea obiec-tuală. Dar punctul de pornire al unității-de-ființă este: pentru primul Eu, Adevărul; pentru al doilea, pentru Tu, este Dragoste, iar pentru al treilea, pentru El, punctul de spri-[illegible] Frumusețea. În El, Frumusețea trezește Dragostea, iar Dragostea îi oferă cunoașterea Adevărului. Desfătân-du-se de frumusețea Domnului, El o iubește și, prin aceasta, o cunoaște, confirmând fiecare Eu în originalitatea sa ipos-tatică. Prin această confirmare a sa, Eul contemplativ re-staurează identitatea de sine a ipostasurilor contemplate, pe primul Eu ca Eu iubitor [illegible] și al doilea pe cel de-al doilea ca Eu iubit și iubitor, ca Tu. Astfel, prin oferirea sa

[illegible] prin [illegible] [illegible] se împărtășește [illegible] în Dumne-zeu [illegible] treime. Din El [illegible] [illegible] devine el însuși începutul unei noi treimi. Toate treimile se unesc între ele prin fiecare cel de-al treilea Eu, întrucât întreg cel ce-și [illegible] [illegible] în Biserică sau în Trupul lui Hristos are [illegible] [illegible] a ipostasurilor [illegible] dumnezeiești. Fie-care al treilea Eu poate fi primul într-o a doua treime și al [illegible] într-o a treia. Astfel, acest [illegible] al iubirii, pornind [illegible] Treimea Absolută – Care [illegible] [illegible] [illegible] pictori de fier, susține totul prin puterea Sa, se propagă mai departe și tot mai departe. După Fericitul Augustin, iubirea este „o viață care îmbină ori se stră-duiește să îmbine"[illegible]. O idee asemănătoare exprimă și Ioan Scot Eriugena[illegible]: „Dragostea – spune el – este legă-tura și înlănțuirea prin intermediul căreia toate lucrurile se îmbină într-o negrăită prietenie și într-o unitate de [illegible]"[illegible]. Aceasta este tocmai [illegible] Sfântului Duh [illegible] Care mângâie cu bucuria contemplației. Cel Care pre-[illegible] [illegible] este și pe toate le [illegible] cu binecuvântată [illegible], dătătoare de viață, și prin sălășluirea Sa curăță [illegible] de toată întinăciunea. Dar pentru conștiință [illegible] Sa de viață dătătoare devine vizibilă numai în [illegible] unei înalte deschideri spirituale. Aceasta este sche-[illegible] auto-fundamentării persoanelor. Dar cum anume con-[illegible] se dezvăluie pe sine iubirea, această forță centripetă a existenței, care izvorăște de la cel ce cunoaște Adevărul? [illegible] a intra în detalii, voi aminti numai fragmentul [illegible] [illegible] (*1 Cor.* 13, 4-7) din pauline *Imn al iubirii*, în [illegible] este spus totul: „Dragostea este îndelung răbdătoare, dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu [illegible], nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necu-

viața în [illegible] este [illegible] de se [illegible] de minte [illegible] ușește [illegible]. Nu se [illegible] acceptate [illegible] de ceva [illegible] toate [illegible] crede [illegible] se adap[illegible] este [illegible] curată.

Dar fiecare din ipostasurile treimice, având în sine viața dumnezeiască, cunoaștere rațional-cealaltă în diferite aspecte metafizice, conform poziției sale speciale în sânul treimii, se deosebește și prin forma proprie a vieții sale spirituale, prin trăirea deosebită a acesteia, prin felul aparte al [illegible] său către Dumnezeu. Aceasta conferă cunoașterii [illegible] și [illegible] sale o trăsătură originală, o nuanță aparte: astfel iubirea primului ipostas este înflăcărată, geloasă; a celui de-al doilea este smerită, jertfelnică; iar a celui de-al treilea ipostas este entuziastă, trepidantă.

Nici intuiția și nici discursivitatea nu sunt cele ce oferă Adevărului cunoaștere. Aceasta se naște în suflet în urma *revelației* libere a Adevărului însuși Tri-Ipostaziat, în urma vizitării harice a sufletului de către Duhul Sfânt. Începutul unei astfel de vizitări este actul voluntar al credinței, [illegible] accesoriu [illegible] omenesc, și care se săvârșește prin atragerea sa de către Tatăl, Care este în Ceruri (*In* 5, 44). Dar [illegible] faptul actul credinței nu știe [illegible] Cel [illegible] la Tatăl. Numai crezând în Fiul și primind în Acesta făgăduința Duhului Sfânt, credinciosul află că [illegible] este Tatăl (*Lc* 10, 22), numai în Fiul lui Dumnezeu [illegible] Tată pe Tatăl ca Tată și [illegible] el însuși se face fiu. Prin Fiul el primește pe Duhul Sfânt și atunci, în Mângâietorul, contemplă frumusețea [illegible] a esenței dumnezeiești, se bucură cu [illegible] văzând [illegible] „lumina minții" sau „lumina taborică" și [illegible] devine duhovnicesc și [illegible]. Astfel [illegible] despre aceasta în troparul Cuviosului Serghie de Radonej: „În inimă [illegible]

[illegible] Preasfântul Duh. De lucrarea Sa [illegible] lumina [illegible] a Duhului Sfânt. Duhul este direct numit Izvorul și făcătorul [illegible] frumuseții luminoase a Cuviosului [illegible] „lumina minții" care se unește uneori cu „căldura duhovnicească" sau „evlavia". [illegible] intuiția cunoscătoare pe care o [illegible] intuiția care cuprinde în sine șirul argumentelor sale, *frumusețea* desăvârșită ca sinteză a datului concret absolut [illegible] justificarea cunoscătoare absolută. Lumina minții este însăși lumina Divinității Tri-Ipostatice, este esența dumnezeiască, care nu se dă pur și simplu, ci se-dă-pe-sine. Este „lumina cunoștinței", care a strălucit lumii de la Nașterea Domnului Iisus Hristos, după cum se cântă și în troparul Nașterii Domnului: „Nașterea Ta, Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii *lumina cunoștinței*..." (*Sinaxar*, glasul al IV-lea).

Este „lumina lui Hristos", care „luminează pe toată lumea". Este acea „*lumina a minții*" de dragul căreia „sufletul Îți înalță rugăciune de dimineață Ție, Dumnezeule"; este, după cum spune Sfânta Biserică, lumina iubirii dumnezeiești pentru care ne rugăm: „Luminează-mă cu dragostea Ta, rogu-mă, să Te văd pe Tine, Cuvântul lui Dumnezeu". Este acea lumină în a cărei vedere se află contemplația dumnezeiască și deci mântuirea noastră, care nu poate fi în afara lui Dumnezeu. Nu se roagă oare ortodoxul: „Mântuiește-mă pe mine cu *strălucirea* Ta"?

Și văzând lumina, nu se liniștește el oare: „Să fiu [illegible] cu Tine, Hristoase al meu, *în lumina cea în trei străluciri* care luminează lumea"? Și oare nu aduce el laudă „Părintelui luminilor" (*Iac* 1, 17) sau mai exact, „Luminătorului": „Care ne-a arătat nouă lumina"?

Și încă, pregătindu-se să dea răspunsul, nu rostește oare [illegible] nesfârșit de [illegible] rugăciunii: „Hristoase, Lumina cea adevărată, luminează și sfințește pe tot omul

[illegible] se află în lume, ca să se însemneze pe noi lumina feței Lui și să zărim în ea lumina cea neapropiată [illegible].

Să amintim, în sfârșit: „Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fără de moarte, Celui Sfânt și Fericit, Iisuse Hristoase. Venind la apusul *soarelui*, văzând lumina *cea de seară*, *lăudăm pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh Dumnezeu.* Vrednic ești în toată vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, *Cel ce dai viață*. Pentru aceasta lumea Te slăvește".

Aici se conturează ferm legătura dintre toate ideile dezbătute de noi. Domnul Iisus este smerita, lina lumină a sfintei slave fără de moarte, adică a Sfințeniei și, de aceea, Fericitului Părinte Ceresc. Dar El, acest soare lin al lumii, a răsărit deasupra pământului, iar apoi a apus, lăsându-ne parcă singuri, ca mai înainte. Noi am văzut lumina acestui soare în apus și am întrezărit în ea, în această lumină a luminii, lumina Pururea-Fiitoarei Treimi. De aceea lăudăm acum Treimea, pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh Dumnezeu. De aceea lumea Îl slăvește în cântări pline de har pe Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dă viață lumii prin acea luminare în trei străluciri a făpturii.

Dar acestea sunt doar câteva fragmente referitoare la lumina taborică, culese aproape la întâmplare. Ideea luminii harice este una din puținele idei *fundamentale* ale întregului ritual al slujbei, căci acesta a fost întocmit de oameni îmbunătățiți, oameni care au experiat cunoașterea harică. Da, lumina duhovnicească [illegible].

Chiar și pentru contemplația senzorială lumina este un privilegiu minunat – intuitiv minunat. Toate celelalte, ca sunetele, mirosul, căldura și altele, pot fi minunate mai degrabă prin descompunerea lor ritmică, ele nu sunt minunate în sine, în sens intuitiv, ci în sensul unei anumite satisfacții *intelectuale*. Vom atrage atenția și asupra fap[tului]

[tului] că aproape nu ne putem reține tonul în sine, în deosebi absolut, iar mirosurile sau gusturile aproape că nu ni le putem reproduce în închipuire. Înălțimea relativă a tonurilor, adică un caracter conținut rațional perceput inconștient, iată obiectul satisfacției muzicale, conform spiritualei exprimări a lui Leibniz: „sufletul care ascultă muzică se exersează inconștient în aritmetică", adică în acea activitate considerată întotdeauna ca model al [illegible] raționalității.

Lumina însă este minunată indiferent de toate descompunerile, indiferent de formă, în sine, și ea face ca tot ce este vizibil să fie minunat. „Nu există obiect atât de respingător încât lumina intensă să nu-l facă minunat", spune un scriitor aproape contemporan. Atât stimulul pe care-l dă simțurilor, cât și proprietatea ei specifică de a fi într-un fel infinită, asemeni spațiului și timpului, conferă oricărei materii o înfățișare «voioasă»". Frumusețea, ca manifestare sau exteriorizare a ceea ce se obiectivează, este esențial legată de lumină sau, după cum mărturisește Apostolul: „Iar tot ce este pe față se descoperă prin lumină" (*Ef* 5, 13). Iar prin aceasta, frumusețea, împreună cu lumina cea care o descoperă, se dizolvă una într-alta și se transformă și ea în lumină – despre aceasta iarăși ne învață Apostolul în cuvintele: „Căci tot ce este descoperit lumină este" (*Ef* 5, 14). Așadar, dacă frumusețea este tocmai capacitatea de a se descoperi, iar această capacitate este lumina, atunci, repet, frumusețea este lumină, iar lumina este frumusețe. Lumina absolută este frumusețea absolută – însăși iubirea în desăvârșirea ei – și prin ea orice persoană devine minunată duhovnicește. Duhul Sfânt, care încununează prin Sine iubirea dintre Tată și Fiu, este în același timp și obiectul, și organul de contemplare a frumuseții. Iată de ce Sfinții Părinți numeau ascetica [illegible]

în viața a cărei scop este contemplarea, prin Duhul Sfânt, a luminii negrăite – o numire nu știință, nici măcar lucrare numai, ci artă, meșteșug, mai mult chiar, „arta artelor", „meșteșugul meșteșugurilor". Știința – *znanie* teoretică – φιλοσοφία – este dragostea de înțelepciune, este înțelepciunea iubitoare. Însă cunoașterea (*vedenie*) contemplativă dată de ascetică este φιλοκαλία, dragostea de frumusețe, este frumusețea iubitoare. Culegerile de scrieri ascetice numite din vechime „Filocalii" – φιλοκαλίαι – nu sunt de fapt „*Dragostea de bunătate*" („*Dobrotolubie*") în înțelesul modern al cuvântului. Aici „*bunătatea*" este considerată în sensul său arhaic general, însemnând mai degrabă frumusețe decât perfecțiune morală, și φιλοκαλία înseamnă *dragoste-de-frumusețe*. Căci într-adevăr asceza nu creează omul „bun", ci omul *frumos*, și caracteristica distinctivă a sfinților nu constă deloc în „bunătatea" lor, care există și la oamenii supuși cărnii, chiar și la cei foarte păcătoși, ci în *frumusețea* duhovnicească, frumusețea orbitoare a persoanei strălucind de lumină și purtătoare de lumină, total inaccesibilă omului grosolan și înrobit trupului. Căci „mai minunat decât Hristos" – singurul fără de păcat – „nimic nu este".

Dar să nu vorbim despre asceză: există cărți întregi consacrate descrierii căii ascetice – singura cale – către Adevărul cel veșnic. În ascetică, la fel ca în matematică, nu există căi împărătești, fiindcă numai inima curățită poate să primească în sine-i ei lumina negrăită a dumnezeirii și să devină astfel minunată.

„Când omul a încălcat legea – spune Sfântul Macarie cel Mare –, diavolul i-a acoperit tot sufletul cu *o perdea întunecată*. Iată de ce sosește în sfârșit harul și smulge toată perdeaua, astfel încât sufletul, făcându-se *curat* și primindu-și *natura sa proprie* –, constanța curată și desăvârșită, va contempla de acum pentru totdeauna *în curăție*, cu ochii *curați*, slava Luminii celei Adevărate și Adevăratul Soare al Dreptății strălucind chiar în inimă". După cum ochiul trupesc, când este *curat*, vede totdeauna soarele, la fel și mintea, *curățindu-se* cu desăvârșire, vede totdeauna slava Luminii Hristosului, și cu Domnul petrece ziua și noaptea. Tot așa, Trupul Domnului, unindu-se cu dumnezeirea, coexistă cu Duhul Sfânt. Dar această treaptă nu este atinsă deodată, ci prin diferite munci, prin suferință, prin adâncă nevoință..."

Această autopurificare sau autoîndreptare este necesară pentru adunarea întregii ființe în inimă, pentru intărirea lăuntrică în jurul inimii a tuturor puterilor spirituale: mintea, voința și sentimentul. „Adunarea minții în inimă este *atenția*, adunarea voinței este *stoiciunea*, adunarea sentimentului este *trezvia*". Această întreită autoadunare este cea care aduce după sine „intrarea în biserica dinăuntru", în care poate fi întrezărit „templul ceresc". Lumina cunoașterii (*vedenie*) dumnezeiești este averea persoanei curățite. Însă iubirea lui Dumnezeu, care îl luminează pe cel drept, izvorând de acum din el, poate – prin milostivirea negrăită a lui Dumnezeu, prin rugăciunile Maicii Domnului, pentru anumite scopuri deosebite – poate fi uneori văzută și de alții, care nu au atins înduhovnicirea. Singurătatea ascetului nu este decât calea către o unire universală. La ascet, granițele Eului închis întru sine sunt rupte și zdrobite, astfel încât o putere nepământeană se revarsă prin el în sufletul care se atinge de ai săi. O lumină de nedescris îl strălucește acestuia, dar vede oare în această lumină cel ce nu a atins desăvârșirea tot ceea ce poate și ar trebui să vadă în ea? Mă îndoiesc.

Așa era și în Vechiul Testament. „Iar când se pogora Moise din Muntele Sinai – povestește Sfânta Scriptură –

ținând în mâini cele două table ale legii, el nu știa că *fața lui strălucea*, pentru că grăise Dumnezeu cu el. Iar Aaron și toți fiii lui Israel, văzând pe Moise că are *fața strălucitoare*, s-au temut să se apropie de el [...]. Iar după ce a încetat de a grăi cu ei, *Moise și-a acoperit fața cu un văl*. Când însă intra el înaintea Domnului, ca să vorbească cu El, atunci își ridica vălul până când ieșea [...]. Și *vedeau* fiii lui Israel că *fața lui Moise strălucea* și Moise *își punea iar vălul peste fața sa*, până când intra din nou să vorbească cu Domnul" (*Ieș.* 34, 29-35).

Însă ceea ce fusese aproape singura excepție în Vechiul Testament, pentru „prietenul intim al lui Dumnezeu”, devine aproape lege în Noul Testament. Putem aduce nenumărate exemple despre lumina iradiată de sfânt. Iată câteva cazuri.

„Era odată un om care se numea Avva Pamvo, despre care se povestește că a petrecut trei ani rugându-se la Dumnezeu ca să-i dea slava cea cerească încă de pe pământ. Dar într-atât l-a slăvit Dumnezeu, încât *nu putea cineva să-i privească fața, de slava pe care o avea*”[illegible].

„Se spunea despre Avva Pamvo că, precum a luat Moise icoana slavei lui Adam, când s-a slăvit fața lui (*Ieș.* 34, 35), așa și fața lui Avva Pamvo *ca fulgerul strălucea* și era ca un împărat șezând pe tron. De aceeași lucrare erau și Avva Siluan și Avva Sisoe”[illegible].

„Se spunea despre Avva Sisoe că, atunci când era să se săvârșească, șezând părinții lângă dânsul, *a strălucit fața lui ca soarele*. Și le-a zis lor: «Iată, Avva Antonie a venit». Și după puțin timp a zis iarăși: «Iată, ceata proorocilor a venit». Și fața lui a strălucit și mai mult. Apoi a spus: «Iată, văd ceata Apostolilor». Și *lumina feței sale s-a dublat* iarăși. Și se vedea că vorbește cu cineva. Atunci bătrânii s-au rugat de el zicând: «Cu cine vorbești, părinte?». El le

spuse: «Iată, au venit îngerii să mă ia, și îi rog să-mi mai lase puțin pentru pocăință». Și i-au zis lui bătrânii: «N-ai nevoie să te pocăiești, părinte». Acesta le răspunse: «Sunt convins că încă nu am pus început pocăinței». Dar toți știau că este desăvârșit. Deodată fața i se lumină iarăși asemenea soarelui. Toți se îngroziră, dar el le spunea: «Iată, Domnul a venit». Iar Domnul a zis: «Aduceți-Mi vasul alesului din pustie». Și îndată *și-a dat duhul și era luminos ca fulgerul*. Și toată casa s-a umplut de bună mireasmă”[illegible].

Povestea unul din părinți că s-a întâlnit odată cineva cu Avva Siluan și, văzându-i *fața și trupul luminoase ca ale unui înger*, căzu cu fața la pământ. El spunea, de asemenea, că *și alți bătrâni au avut acest dar*”[illegible].

„Un frate veni la schit, la chilia lui Avva Arsenie, privi pe ușă și văzu pe bătrânul *peste tot ca un foc*. Acest frate era vrednic de a vedea cu duhul. Și cum a bătut, bătrânul ieși la ușă și, văzându-l pe frate ca și spăimântat, îl întrebă: «Este multă vreme de când bați? Nu cumva ai văzut ceva?». Fratele spuse că nu. Și, după ce au vorbit, bătrânul i-a dat drumul”.

Din exemplele aproape contemporane voi alege un singur fragment din povestirea lui N. A. Motovilov despre vizita lui, la începutul iernii anului 1831, la cuviosul Serafim al Sarovului. Vom vedea aici cum intuiția mentală a luminii se întrupează în toate sferele realității concrete. Sfântul îi explică lui Motovilov că tot scopul nevoinței creștine constă în strângerea Sfântului Duh. Motovilov nu înțelegea cum poate descoperi ce se află în Duhul Sfânt. Iată povestirea cu cuvintele martorului:

„Atunci părintele Serafim mă luă de umeri cu destulă putere și-mi spuse: «Iată, acum suntem împreună în Duhul lui Dumnezeu... De ce nu mă privești?». Eu îi răspunsei:

«Nu pot, părinte, să vă privesc, pentru că fulgere ies din ochii dumneavoastră... Faţa vi s-a făcut mai luminoasă decât soarele, şi mă junghie ochii de durere!» Părintele Serafim spuse: «Nu vă temeţi, frăţia voastră. Aţi devenit la fel de luminos ca şi mine. Vă aflaţi şi frăţia voastră în plinătatea Duhului lui Dumnezeu, altfel nu aţi fi putut să mă vedeţi astfel!» Şi, înclinându-şi capul către mine, el îmi şopti încetişor la ureche: «Mulţumiţi Domnului Dumnezeu pentru negrăita milostivire pe care v-a arătat-o. Aţi văzut că nici nu mi-am făcut cruce, ci numai în inima mea m-am rugat cu mintea la Domnul Dumnezeu, spunând în sinea mea: Doamne, învredniceşte-l să vadă limpede şi cu ochii trupeşti acea pogorâre a Duhului Tău, cu care îi învredniceşti pe robii Tăi, când binevoieşti să te arăţi în lumina măreţiei Tale slave. Şi iată că Domnul a împlinit pe loc rugămintea sărmanului Serafim... Cum să nu-i mulţumim pentru acest dar negrăit pe care ni l-a făcut amândurora. Să ştii, părinte, că nici marilor pustnici nu le arată întotdeauna Domnul Dumnezeu milostivirea Sa. Căci este harul lui Dumnezeu Cel ce a binevoit, ca o mamă iubitoare de prunci, să vă aline mâhnirea inimii prin ocrotirea însăşi a lui Dumnezeu... Aşa că de ce nu mă priviţi în ochi, părinte? Priviţi-mă cu curaj şi nu vă temeţi! Domnul este cu noi!»

După aceste cuvinte, i-am aruncat o privire în faţă şi sfânta frică m-a cuprins şi mai tare. Închipuiţi-vă, în mijlocul soarelui, chiar în miezul strălucirii razelor de amiază, o faţă de om care vă vorbeşte! Îi vedeţi mişcarea buzelor, expresia schimbătoare a ochilor, îi auziţi vocea, simţiţi că cineva vă ţine cu mâinile de umeri, dar nu-i vedeţi trupul, ci doar o lumină orbitoare, care se întinde până departe, pe câţiva stânjeni de jur împrejur, iluminând cu strălucirea sa aprinsă şi întinderea zăpezii care aco-

[illegible] poiana, şi fulgii mărunţi ce mereu care se cerneau peste mine şi peste marele stareţ. Vă puteţi oare imagina starea în care mă aflam?

«Ce simţiţi acum?», mă întrebă părintele Serafim. «Mă simt neobişnuit de bine!» «Ce fel de bine? Ce anume simţiţi?» I-am răspuns: «Simt aşa o pace şi o linişte în sufletul meu, că nu găsesc cuvinte ca să exprim!» «Aceasta este pacea voastră – spuse părintele Serafim – acea lume despre care spusese Domnul ucenicilor Săi: *Pacea mea o las vouă, nu pe cea pe care o dă lumea, ci Eu o dau. Dacă aţi fi din lume, lumea v-ar fi iubit, dar, de vreme ce sunteţi aleşi din lume, de aceea lumea vă urăşte. Îndrăzniţi, căci Eu am biruit lumea!* Şi iată că acestor oameni dispreţuiţi de lumea aceasta, dar aleşi de Dumnezeu, le dă Dumnezeu acea lume pe care o simţiţi acum în frăţia voastră.» «Ce altceva mai simţiţi?», mă întrebă părintele Serafim. «O nemaiîntâlnită dulceaţă!», i-am răspuns. El continuă atunci: «Este acea dulceaţă despre care se vorbeşte în Sfânta Scriptură: *Din bogăţia casei Tale se vor sătura şi de la izvorul dulceţii Tale se vor adăpa.* Aceasta este dulceaţa care ne umple acum inimile şi se revarsă prin toate vinele noastre într-o negrăită desfătare. Inimile noastre parcă se topesc de la această dulceaţă şi suntem amândoi umpluţi de aşa o fericire, care nu poate fi exprimată în nici o limbă... Ce altceva mai simţiţi?» «O bucurie nemaicunoscută în toată inima mea!» Părintele Serafim continuă: «Când Duhul lui Dumnezeu Se pogoară asupra omului şi îl învăluie cu plinătatea preaîmplinirii Sale, atunci sufletul omului este cuprins de o negrăită bucurie, căci Duhul Sfânt umple de bucurie orice lucru de care Se atinge. Este acea dragoste despre care Domnul vorbeşte în Evanghelia Sa: *Când femeia trebuie să nască, are dureri, iar când îi vine sorocul şi naşte fiu, datorită*

bucuriei uită durerea, pentru că s-a născut om în lume. În lume veți suferi, dar când vă voi privi, se va bucura inima voastră și bucuria nu v-o va lua nimeni. Dar oricât de liniștitoare ar fi bucuria aceasta pe care o simțiți acum în inima frăției voastre, ea este totuși nimic pe lângă aceea despre care a spus chiar Domnul, prin gura Apostolului: *Acea bucurie nimeni n-a văzut, nici ureche n-a auzit, nici în inima omului nu s-a suit, cea pe care a pregătit-o Domnul celor care-L iubesc pe El.* Ce altceva mai simțiți, bucuria mea?» I-am răspuns: «O nemaiîntâlnită căldură.» «De unde căldură, părinte? Că doar suntem în pădure. Este iarnă, sub picioarele noastre e zăpadă, ba chiar și peste noi s-a pus mai bine de o palmă de omăt, și ninge în continuare... Ce fel de căldură poate să fie?» I-am răspuns: «O căldură ca cea din baia de aburi, când se mai toarnă apă peste pietrele încinse și din ele se înalță aburul...» «Iar mirosul – mă întrebă el – este la fel ca cel din baia de aburi?» «Nu! – i-am răspuns – o mireasmă plăcută ca aceasta nu se găsește nicăieri pe pământ. Demult, când încă trăia mama mea și îmi plăcea să dansez pe la baluri și la serate, măicuța mă stropea uneori cu parfum cumpărat din cele mai scumpe magazine ale Kazanului, dar acel parfum nu răspândea o asemenea mireasmă...» Cu un zâmbet plăcut, Părintele Serafim spuse: «Cunosc și eu aceste lucruri la fel de bine ca și dumneavoastră, părinte. Dar anume vă întreb, ca să aflu dacă le simțiți tocmai în acest fel. Acesta este adevărul, frăția voastră! Nici o desfătare a vreunei miresme pământești nu poate fi comparată cu cea pe care o simțim noi acum, pentru că suntem înconjurați de mireasma Duhului Sfânt al lui Dumnezeu. Există oare ceva pământesc care să-i semene? Observați, frăția voastră, spuneați că în jurul nostru e cald ca la baia de aburi, dar priviți că zăpada nu se to-

pește nici de pe mine, nici de pe frăția voastră, nici de sub picioarele noastre. Înseamnă că această căldură nu se află în aer, ci în noi înșine. Ea este tocmai acea căldură pentru care Duhul Sfânt, prin cuvintele rugăciunii, ne pune să chemăm pe Domnul: *Încălzește-mă cu căldura Duhului Tău Sfânt!* Încălziți de aceasta, pustnicii și pustnicele nu se temeau de gerul iernii, îmbrăcați fiind ca într-o șubă călduroasă, în îmbrăcămintea harică țesută de Sfântul Duh. Așa și trebuie să fie de fapt, pentru că harul dumnezeiesc trebuie să sălășluiască înlăuntrul nostru, în inima noastră, căci Domnul a spus: *Împărăția lui Dumnezeu în voi este!* Prin Împărăția lui Dumnezeu, Domnul S-a referit la harul Sfântului Duh. Această Împărăție a lui Dumnezeu se află acum în noi, iar harul Duhului Sfânt ne luminează și ne încălzește și din afară, umplând cu bunele și nenumăratele sale miresme aerul ce ne înconjoară, ne îndulcește simțurile de desfătare cerească, adăpându-ne inimile cu o bucurie mai presus de orice cuvinte...»

Întâmplarea pe care tocmai am povestit-o, aproape contemporană nouă, fiind scrisă de un om iscusit, este încărcată de detalii plurivalente și de multe elemente de viață. Din această perspectivă ea este neprețuită și, probabil, aproape unică. Însă realitatea luminii este mărturisită de șirul nesfârșit de povestiri ale vieților sfinților, astfel încât trebuie să fii fără minte ca să respingi autenticitatea acestor descoperiri ale luminii harice. Ele sunt confirmate și de *cununa* prezentă în icoane – fie ca *nimb* sau *aureolă* sau *slavă*, în oricare din multele și diversele ei forme[48] – care reprezintă tocmai această lumină harică revărsată din purtătorii de duh, cunună care nu ar fi putut să apară și să se mențină în iconografie și în celelalte arte plastice dacă ar fi fost o simplă convenție – cum uneori se presupune – un atribut formal al sfințeniei

[illegible] fenomenalitate [illegible] răspunde [illegible] fără [illegible] exprimă [illegible]
[illegible] să [illegible] trebuie [illegible] existe [illegible] contemplarea [illegible] necreștină [illegible] neoplatonice [illegible] Este [illegible] *amorfă* [illegible] lumină este [illegible] se preferențial [illegible] Este posibil [illegible] să fi văzut lumină [illegible] Spun numai este posibil pentru [illegible] vederea [illegible] nimic între [illegible] imaginare [illegible] cu semnificație [illegible] de [illegible] înfățișare [illegible] Lumina Însă [illegible] despre care învață mistica [illegible] [illegible] lumina [illegible] această lumină dumnezeiască [illegible] era o simplă [illegible] înțelegere nu dovada. Acea [illegible] era o imagine [illegible] autodoveditoare. Această lumină le oferea o nouă realitate spirituală pe care [illegible] ca [illegible] intuiție senzorială [illegible] furnizează [illegible] palpabile [illegible] să nedemonstrată [illegible] Lumina misticilor [illegible] *εποχη* [illegible] să o rezolve. Chiar [illegible] vedeau [illegible] Pentru ca [illegible] dogma [illegible] *Trei [illegible]* [illegible] despre Treime [illegible] aceasta [illegible] identitate.

Pentru a observa într-o lumină [illegible] al acestei dogme este [illegible] cunoaște [illegible] analize acestei [illegible] în fața ochilor noștri [illegible] va sintetiza Treimea [illegible] unitatea Sa și vom vedea *όμοούσιοι* cât cu adevărat [illegible]

Dogma care [illegible] proclamă [illegible] Însuși Dumnezeu [illegible] Dumnezeu [illegible] [illegible] de cuvinte reprezintă de fapt [illegible] lui Wundt[illegible]. Aceasta ne permite să aruncăm [illegible] *εποχη*. Nici un fel de putere [illegible] nu ar putea să analizeze Unitatea Infinită după [illegible] nu este în stare [illegible] să sintetizeze. Căci infinitul [illegible] este total mente nedecompozabil în unități. Și [illegible] păstrând [illegible] constantă dogma [illegible] analiza [illegible] Însuși Dumnezeu [illegible] în lumina dumnezeiască împlinirea acestei dogme.

[illegible] lumina văzută de [illegible] mistic [illegible] provenienta este [illegible] de indiferentă pentru [illegible] lumina senzorială [illegible] să îngreuneze sarcina scepticismului [illegible] când o [illegible] în ele însele propria determinare. Și în general [illegible] câte nu a văzut fiecare dar nu a fost în stare să [illegible] Pentru a vedea era nece[illegible] ipoteză, dar pentru a enunța o ipoteză care să [illegible] evident normele rațiunii [illegible] Sfintei Treimi [illegible] Dumnezeu [illegible] pentru această ipoteză să fie credibilă trebuia să [illegible] [illegible] pe [illegible] frumusețe [illegible] și pe [illegible] de [illegible] În [illegible] Hristos [illegible] ipoteza Treimii era [illegible] În acest fel răspunde la întrebarea pusă despre [illegible] neoplatonice [illegible] Maskin [illegible] este [illegible] de apariție a fenomenalului [illegible]

sau care îl aperceptează». Cine are acest «ochi», acela percepe prin experiență realitatea posibilității, potenței, și primește cunoașterea care îl apropie de înțelegerea caracterului necesar al fiinţării [illegible] *autenticitate*.

Și dacă dogma este „ochiul minții", atunci purtătorul prioritar al dogmei este „ochiul omenirii" – acel ochi cu care omenirea contemplă lumina inaccesibilă a negrăitei slave dumnezeiești. De abia acum se lămurește sensul profund al definiției date de Sfântul Grigorie Teologul lui Afanasie cel Mare. Acesta, exprimând și salvgardând dogma Treimii, a fost cu adevărat „ochiul cel mai sfânt al universului"[illegible]. Prin el universul a văzut Adevărul.

Calea spinoasă a lucrării minții este încununată de fericirea cerească a vederii absolute.

„Simțind nevoia să mă întorc la mine însumi, am pornit, călăuzit de Tine, în lumea mea interioară. Am putut să fac aceasta pentru că Tu ai devenit ajutorul meu – spune Fericitul Augustin. Am intrat și am văzut cu un fel de ochi al sufletului meu o *lumină neschimbătoare*, aflată mai presus de acest ochi al sufletului meu, mai presus de mintea mea. Nu era acea lumină obișnuită pe care a văzut-o aproape fiecare. Era mai puternică decât lumina soarelui, dar nu în sensul că această lumină ar străluci mult mai tare și ar ocupa totul cu volumul ei. Nu era așa, ci altfel, cu totul altfel decât toate acestea. Și ea era deasupra minții mele, dar nu așa cum săpunul plutește deasupra apei, ori cum cerul se înalță deasupra pământului. Ea era mai înaltă decât mine pentru că ea m-a creat pe mine, iar eu eram mai jos decât ea, pentru că eu sânt creat de ea. *Cine cunoaște adevărul, acela cunoaște această lumină, iar cine cunoaște această lumină, acela cunoaște veșnicia. Iubirea o cunoaște.* O, Veșnicul Adevăr, Iubirea Adevărată și Iubita Veșnicie! Tu ești Dumnezeul meu, după Tine tânjesc ziua

și noaptea. Când Te-am cunoscut pentru prima dată, m-ai primit la Tine și am văzut că există ceea ce vedeam, iar eu, care văzusem, încă nu existam. Tu ai strigat de departe: «Eu sânt Cel ce sânt». Și am auzit, cum se aude în inimă, și nu a mai rămas în mine nici o îndoială; mi-ar fi fost mai ușor să mă îndoiesc de propria mea viață decât de aceea că există un Adevăr care se poate vedea prin observarea făpturilor"[143].

Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina!

NOTE

[illegible] pregătit [illegible]

2 [illegible]

[illegible] asupra acestui [illegible]

[illegible] Kireevski [illegible] mai recent [illegible]

Homiakov [illegible]

[illegible] între ideile teoretice [illegible] prezente [illegible]

însă caracter [illegible] *ζωή* [illegible]

[illegible] pe care se fundamentează prezenț[illegible]

[illegible] caracterul [illegible] ca fenomen biologic

βίος. Despre [illegible] *βίος* [illegible]

[illegible] despre faptul că *la vie déborde d'intelligence* [illegible]

insistență [illegible] Goethe [illegible]

Henry Bergson și William Stern [illegible]

Alexei Stepanovici Homiakov (1804-1860), poet și [illegible] din întemeietorii slavofilismului.

Dmitri Alexeevici [illegible] A. S. Homiakov.

Ivan Vasilievici Kireevski (1806-1856), filosof și publicist rus, unul din întemeietorii [illegible]

William Stern (1871-1938), psiholog și filosof german.

3 Referire la [illegible] protestantism [illegible]

4 La Florenski [illegible] categoriile universale [illegible] Pentru el Frumusețea este „rang" [illegible]

[illegible] „Frumusețea [illegible] după rang [illegible]

ontologia estetică a cosmosului este elaborată de Florenski [illegible]

texte elenistice [illegible] în categoria Frum[illegible]

[illegible] Florenski [illegible]

5 Prin [illegible] Florenski [illegible]

organizării estetice [illegible] persoanele ca opere [illegible]

sunt acelea care [illegible] frumuseții [illegible]

estetice [illegible]

[illegible] transforma chiar viața [illegible] opere de artă [illegible] S. N. Bulgakov [illegible]

6 Alexandr Sergheevici Pușkin, *Evghenii Oneghin* [illegible] E.S.P.L.A. [illegible] 1956, traducere de George Lesnea, p. 146 [illegible]

7 [illegible] Augustin [illegible] Dumnezeu [illegible] este singurul [illegible] marele adevăr [illegible] este Adevărul [illegible] Hermann [illegible] filosof german (184[illegible]) unul dintre importanții reprezentanți [illegible]

[illegible] Dumnezeu este [illegible]

[illegible] este [illegible]

[illegible] Dumnezeu [illegible]

[illegible] Astfel, de exemplu [illegible]

[illegible]

[illegible] Cel drept [illegible] pământul [illegible]

[illegible] terminologia și diferențierile propuse de Schelling [illegible]

[illegible] *DUMNEZEULUI NECUNOSCUT* [illegible] este inscripția de pe [illegible] Catedralei Uspenski [illegible] Sfintei Treimi de [illegible]

[illegible] susținută în cartea lui V. F. Ern [illegible] *Experiențe filosofice și critice*, Moscova, 191[illegible]

[illegible] din sufletul subiectului [illegible] este [illegible] de N. S. Trubețkoi în cartea sa *Metafizica Greciei antice*, Moscova, 1890. „Noțiunea de [illegible]" a obiectului [illegible] subiectul cunoscător [illegible] fundată cu precădere [illegible] Losski în cartea sa *Fundamentarea intuiționismului*, Sankt Petersburg, 1906. Aceeași opinie împărtășea [illegible] gândirii aderentă la platonism și la realismul german [illegible] pe [illegible] Academiei Teologice din Kiev [illegible]

12 [illegible] predată de către Biserică Duhului Sfânt [illegible]

13 [illegible] lucrarea fundamentală [illegible] filosofului mistic german [illegible] Boehme [illegible] sau răsăritul care se [illegible]

[illegible] Friedrich de Spee (159[illegible]-[illegible]35), teolog german [illegible] poet [illegible]

[illegible] Se pare că [illegible]

[illegible]

[illegible] Christian Wolff (1679-17[illegible]), filosof, reprezentant [illegible] german [illegible] sistematizează și popularizează [illegible] Leibniz.

[illegible] Moses Mendelssohn (1729-1786), filosof german [illegible] filosofie [illegible] pe legea mozaică [illegible]

[illegible]

[illegible] Wilhelm Joseph Schelling (1775-1854), filosof idealist [illegible] ca reprezentant [illegible] principal al romantismului [illegible]

20. Terminologie [illegible] Aristotel [illegible]

21. [illegible] *Prolegomena* [illegible] Aristotel [illegible] gorii substanțele [illegible] principii [illegible] *Bonae* [illegible] *Theologie* [illegible] consubstanțial [illegible] negația peremptorie a [illegible] Sinodul de la Niceea referitor la [illegible] după *Grande Encyclopedie Française*.

22. Este [illegible] de Antoine [illegible] (1836) [illegible] sol francez [illegible] reprezentanți [illegible] Desutt de Tracy [illegible] după *Grande Encyclopedie Française*.

23. Bernard de Clairvaux (1091–1153) [illegible] francez.

24. [illegible] evanghelie sunt inexact [illegible]

25. [illegible] despre [illegible] existenței individuale și despre [illegible] ca proces de întoarcere la existența primară generală [illegible] expusă de mulți filosofi greci. [illegible] întreg complex [illegible] reflectă [illegible] experiențe [illegible] Este [illegible] probabil [illegible] origine orientală [illegible] și total [illegible] pentru [illegible] personale și [illegible] extaz [illegible] întreaga existență [illegible] suficient în sine pentru a da posibilitatea nașterii ideii despre [illegible] existenței individuale și despre [illegible] primordială a existenței [illegible]

26. R. Hammerling, *Die Atomistik des Willens*, 1891, Bd. II, p. 16 [illegible]

27. Ideea despre [illegible] valorilor și a faptelor [illegible] existenței, a normelor și a faptelor [illegible] pentru întreaga [illegible]

28. Ioan Scot Eriugena (sau Erigena, 800 – 877), filosof și teolog medieval [illegible] neoplatonică [illegible] sisteme filosofice din Europa Medievală [illegible] principală: *Despre diferențierea naturii* [illegible] după *Grande Encyclopedie Française*.

29. [illegible] *Patericul*, Episcopia Română Ortodoxă [illegible] 1993, [illegible] p. 190 [illegible] inversă [illegible] Pentru Avva Pimen [illegible]

30. *Ibid.*, p. 190, pilda 2 [illegible] nota 45 [illegible]

31. *Ibid.*, p. 209, pilda 14 [illegible]

[illegible]

[illegible] *Ibid.* [illegible]

[illegible] experiențe [illegible] *Metafizica* [illegible]

[illegible] Păgânismul [illegible]

[illegible]

37. Vezi nota 40.

38. Wilhelm Wundt (1832–1920), [illegible]

39. [illegible]

40. [illegible]

41. [illegible]

42. [illegible]

PLÂNSUL MAICII DOMNULUI*

Văzându-L pe Hristos pe Cruce răstignit
De bunăvoie între tâlhari, Preasfânta Maica Sa,
Lovindu-se cu pumnii, striga: Fiul meu,
Cel fără de păcat, Ești întins pe Cruce fără vină
ca un tâlhar, ca să redai viața
neamului omenesc, după mare mila Ta!
Cum pot eu să sufăr să te văd
întins pe lemn, pe Tine, născut fără durere,
zămislit fără de bărbat!
Cu câtă durere acum e frântă inima mea!
S-a împlinit cuvântul lui Simeon:
O sabie îți va străpunge inima!
Lumea se bucură primind de la Tine
izbăvirea, dar pântecele meu arde
la vederea răstignirii Tale, cum suferi
Tu singur pentru toți, o, Fiul meu.
Dar învie Tu, Mântuitorul meu,
Și mântuiește pe toți cei ce Te cântă, Fiule!
(Din stihirile Crucii
și ale Născătoarei de Dumnezeu)

Doresc să prefațez textul *Plânsul Maicii Domnului* cu câteva gânduri despre poezia bisericească.

* Articol introductiv la traducerea [illegible] a *Canonului Răstignirii Domnului și a Plânsului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu* [illegible] Simeon Logofătul [illegible]

Există uneori și astfel de cuvinte. Ele sunt impregnate de ... țiune. De acestea sunt pline tipăriturile. Din cauza acestor emanații cunoaștem mulți să fie acest, până aproape de orbire, ochiul cuhovnicesc. Din pricina acestor produse lipsite de viață ale fabricii de literatură, sufletul obosește și se umple de praf. Aceste cuvinte trec mecanic dintr-un cap într-altul, ca dintr-o cutie într-alta; iar în acest timp pare uneori că regele acestei lumi, care ține în mâna sa toate împărățiile, nu este altcineva decât Marele Secretar al Cancelariei Mondiale, care își distribuie în diferite capete, ca în dosare, plictisitoarele sale ... probleme.

Aceste cuvinte au uneori pretenția măreției. Însă fastul lor este asemenea fastului florilor de hârtie prăfuite, decolorate și murdărite de muște. Asemenea cuvinte sunt numai falsificări.

Dar mai există și alte cuvinte, cuvinte – *λόγοι* în adevăratul și cel mai înalt înțeles, născute din inimă, care, odată cu nașterea lor, deschid o părticică de suflet, cuvinte care scot la lumină și adeveresc sacrul din suflet. Ele cresc din suflet ca niște fructe de aur și când le vine sorocul se umplu de sucurile sufletului. În spatele acestor cuvinte se ascund sacrele puteri sufletești ... plinătatea inimii se revarsă din ele. Adesea necruțătoare la vedere, cuvintele sunt centre în care se concentrează energia psihică în același fel în care norii își poartă în ei proviziile de electricitate. Și la întâlnirea cu alt suflet, aceste cuvinte-forță se aprind ca fulgere cu tunetele ... în ele și sufletul întâlnit în cale se pătrunde de noile sentimente, gânduri și dorințe; par...

...rit în secolul al XVIII-lea de Constantinopol. A compus câteva ... bisericești, a prelucrat și ... Sinaxarele alcătuind antologia ... Vieților Sfinților ... publicat pentru prima dată în revista *Hrișcianin*, *Creștinul*, nr. 3, 1907 (*n. tr.*).

... ne aprinde de ne ... poate ... atinge, iar ... pare a nu ... să ... lumina ... sufletul.

Oare poate fi altfel? Asemenea cuvinte nu se scriu cu cerneală, ci cu sânge stors din piept în picături lente. Iar acest sânge (în care se află viața) nu se răcește și nu se îngroașă niciodată. Cu puteri mereu înnoite viața răspândită de misteriosul sânge naște iarăși viața. În oceanul vieții lăuntrice a omenirii este aruncat un cuvânt, iar puterea sufletului avansează mereu de la locul căderii în cercuri tot mai largi.

Cu puteri de foc ard nestinse cuvintele proorocilor după cum o candelă se aprinde de la flacăra altei candele, la fel și sufletul se aprinde de la cuvântul înroșit în focul altui suflet.

Dar greutatea lăuntrică a cuvintelor molipsitoare depinde de natura plăsmuitorului de cuvinte, de calitatea tezaurului său interior. „Omul bun din vistieria cea bună a inimii sale, scoate cele bune, pe când omul rău din vistieria cea rea a inimii lui, scoate cele rele. Căci din prisosul inimii grăiește gura lui” (*Lc.* 6, 45). Cuvântul creator este dezvăluirea exactă a acestei vistierii.

Există cuvinte-descântece, chemătoare ale puterilor întunericului. Dar nu despre acestea ne propunem să vorbim acum.

Există cuvinte-chemare, în care răsună cântecul tainic al eternității, cuvinte care atrag protecția harică asupra celui ce le pronunță. Presbiterul Rufin povestește în cartea sa *Viețile Părinților Pustiei* următoarele: „Trăia în ocolul acela un bărbat sfânt, plin de harul lui Dumnezeu, pe nume Ioan. El avea un asemenea dar al liniștirii, ... încât, de orice supărare sau durere ar fi fost cuprins un suflet, acesta se umplea îndată de sănătate și de veselie în urma că...

[illegible] vorbe spune ce avem [illegible] Prin vorbe [illegible] acest Avva [illegible] din [illegible] pătrunzătoare de [illegible].

Fiecare persoană îşi are puterea [illegible] organizată de [illegible] anumite [illegible] a fi e sinceră cuvântul său interior să [illegible] tat de [illegible] cuvântul său pentru lumea de afară. De [illegible] valoarea cuvântului. După cum se spune în *Pateric* [illegible] lui Antonie cel Mare [illegible] nu [illegible] preţ decât cuvântul. El are atâta putere încât prin cuvânt şi prin [illegible] noi [illegible] lui Dumnezeu [illegible] prin cuvântul nefolositor şi lipsit de cinste ne [illegible] sufletul [illegible].

Şi [illegible] există uneori persoane superioare [illegible] duhovniceşte şi pătrunse de lumină lăuntrică, la fel şi cuvintele se pătrund uneori de Duh. Are loc taina *transfigurării cuvântului*. Păstrând aparenţa cuvintelor obişnuite, din lăuntrul persoanei duhovniceşte se nasc cuvinte [illegible] tă natura cuvintelor peste care s-a odihnit într-adevăr harul dumnezeiesc. De la [illegible] răcoarea veşniciei [illegible] împăcarea sufletului obosit şi bolnav. Ele se varsă în inimă ca un balsam vindecător [illegible] rănile dureroase. Adesea ele [illegible] un aspect [illegible] nu sunt armonioase [illegible] poate că sunt aproape greoaie. Însă în spatele lor [illegible] merg Hristos şi Maica Sa, presărând sufletul cu flori [illegible] mirositoare. Şi sufletul se încălzeşte de bucurie fără sfârşit.

Cine [illegible] această taină a *transfigurării cuvântului* [illegible] acela se poate convinge singur experimental că este posibilă o astfel de pătrundere a cuvintelor omeneşti [illegible] puterea dumnezeiască. O asemenea [illegible] a cuvintelor [illegible] cu energiile harice ale persoanei duhovniceşti nu este [illegible] pacea [illegible] ceea ce se lasă străpunsă de flacăra arzătoare a [illegible].

Şi invers, în anumite situaţii vorbele pot fi pătrunse de energie diabolică. Dar vom vorbi despre primele

[illegible] este astfel de [illegible] cuvintele Scripturii [illegible] dumnezeieşti [illegible] prin [illegible] noastre [illegible] prin [illegible] deşi sunt artistic [illegible] acestea [illegible] în [illegible] ale [illegible] pe [illegible] sfinte [illegible] pentru [illegible] tuturor contemporanilor epocii [illegible] ascunsă [illegible] duhovnicilor [illegible] decât [illegible] aceleaşi [illegible] contemporanilor lor [illegible] aceste cuvinte [illegible] se transfigurează [illegible] de Dumnezeu se [illegible] anumită respiraţie [illegible]. Această taină [illegible] este simţită de [illegible] sfinţenia [illegible] dacă se atinge [illegible] un om [illegible]. Lumina [illegible] este inseparabilă de puterea spirituală pe care [illegible]. Renunţarea [illegible] este [illegible] de dragoste [illegible] pierde [illegible] care se sfârşeşte [illegible] Casa [illegible] Tatălui [illegible] prin [illegible] ale [illegible].

Astăzi se vorbeşte [illegible] despre reforma [illegible] experienţa [illegible] această [illegible] interesante. Desigur [illegible] a Bisericii se [illegible] în permanenţă creativ [illegible] *aceasta* creativitate este pe măsura [illegible] care au cohanie [illegible]. De [illegible] unde [illegible] este [illegible] însă Dumnezeu poate fi [illegible] administrativ [illegible] sau a colegiilor [illegible] nu poate [illegible] controlat [illegible] de specialişti [illegible] de oameni

cu rangurı și potențat, nici de congrese, chiar dacă vocea participanților sunt hotărâtoare, sau numai consultative. Însă, în cazul tentativei de a pune mecanic stăpânire pe Duh, creația liturgică se va transforma inevitabil într-o pastișă.

Toate acestea sunt chestiuni elementare și nu merită să se vorbească despre ele amănunțit. Dar, din păcate, acest lucru a fost uitat cu ocazia invitațiilor recente la creație liturgică. Dacă va exista Duhul, va exista și creație liturgică, fără nici un fel de invitații; dacă nu va fi Duhul, nu va apărea nici creație, indiferent câte chemări s-ar face. Aceste apeluri nu fac decât să ne oblige să nesocotim ceea ce *este* viu cu certitudine, și nu sunt în stare, desigur, să ofere nimic în schimb. Dar este oare nevoie să dea ceva *în schimb*? Poate că multe din cele existente nu sunt încă nici de departe trăite și asimilate în toată profunzimea lor. Nu e oare mai just să mergem pe calea pozitivă, umplând de Duh și transfigurând noi și noi cuvinte, pentru ca „nimic necurat să nu rămână"?

Printre nenumăratele cântări bisericești uimitoare prin puterea lor lăuntrică, *Cântarea Sfintei Patruzecimi* și a *Sfintei Cincizecimi* sunt tainic adumbrite de o minunată frumusețe duhovnicească. Ca și cum, la aceste slujbe, adâncul fără sfârșit al Patimilor Domnului și al Învierii strălucește singur cu o lumină ascunsă.

Iar printre celelalte cântări, nu cea din urmă este puțin cunoscuta creație a lui Simeon Logofătul, circulând sub denumirea *Canonul Răstignirii Domnului și al Plânsului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*. Trebuie să presupunem că nu prea a atras atenția asupra sa, pentru că, după rânduiala bisericească, se cântă în chiliı la Vecernia de dinaintea Vinerii Mari. Când mi s-a întâmplat să-l citesc pentru prima dată, parcă mi s-a înfipt brusc în inimă, cu pu-

... și cred că atunci ... pătrunsă de conștiința ... dragostei ... Ca sa ... aceasta ... noastră se desfășoară pe câteva pagini o mare ... răstignirea Celui Drept, îngroparea lui Dumnezeu, durerea ce nedescrisă a Maicii Sale, deznădejdea acelor. Însă limita durerii și a groazei omenești se ... la vederea smereniei dumnezeiești și a bucuriei vestitoare de Înviere și de mântuire a întregii făpturi.

Se va găsi oare un piept care să nu fi fost săgetat de *Plânsul Maicii Domnului*? Nu-mi pot închipui un suflet atât de învârtoșat. Însă o inimă de bărbat, care nu a cunoscut nici chinurile, nici bucuriile maternității, care nu ... în propriul cuprins o parte a trupului său, nu va simți ... de Preacurata Fecioară nici o ... pentru Hristos, de care se vor strânge inimile maicilor la ... *Plânsului*. Vouă, mamelor ..., ar fi trebuit să fie închinată această creație a lui Simeon Logofătul. ... pentru că numai voi o veți trăi cu adevărat ... veți încura ... piepturile voastre și veți găsi în ea izvorul unor noi ... Și într-o bună zi veți apărea în societatea noastră decadentă ca să ne amintiți de chinurile și de Învierea Domnului nostru.

NOTE

[illegible] Năsăudeanu [illegible]

[illegible]

2 [illegible] Editura [illegible] Lavra Treimii Sergiev [illegible] 1902 [illegible]

3 Referire la dezbaterile asupra reformei bisericești, începute în 1905 [illegible] Sfântului Sinod [illegible] pe lângă Sfântul Sinod [illegible] bisericești [illegible] reformei [illegible] discuții aprinse în periodicele bisericești [illegible]

UN PORTRET AL ARHIMANDRITULUI SERAPION MAȘKIN*

τῆς ἀρετῆς ἁψάμενος καὶ τῆς ἄκρας φιλοσοφίας γευσάμενος
(Isidor Pelusiotul, *Ep.* CXVIII, 1)

atingând virtutea și gustând înălțimile filosofiei

I

Nici datoria, nici fericirea [illegible] iubirea de Dumnezeu [illegible] regula fundamentală a existenței. A fi îndrăgostit de Dumnezeu [illegible] de Dumnezeu (*amor Dei* [illegible]), iată în ce constă adevărata trăire a personalității [illegible] este obligatoriu în viața unei personalități [illegible]. El este condiție a personalității [illegible] în cazul [illegible] obiect [illegible] în cazul unor obiecte finite [illegible]

---

* Florenski [illegible] pe arhim. Serapion Mașkin [illegible] corespondență [illegible] Florenski [illegible] Florenski află despre [illegible] Pusta Optina [illegible] după [illegible] Serapion [illegible] de 19 spre 3 februarie 1905 [illegible] Florenski [illegible]

Textul a fost publicat pentru prima dată în [illegible] 1906, pp. [illegible]

[illegible] filosofiei [illegible] noțiune.

Astfel gândise și trăise răposatul arhimandrit Serapion Mașkin. Astfel gândise și trăise și cel atât de asemănător lui, Vladimir Soloviov. Astfel gândiseră și trăiseră mulți dintre filosofii care poate nu au lăsat nici un rând scris despre meditațiile lor. Toți aceștia, adâncindu-se în sine, se izbeau de teocentrismul existenței. Pentru toți filosofia [illegible] ca un întreg sistematic [illegible] și [illegible] acestea nu desenau orbite capricioase și meandre [illegible], ci [illegible] după orbitele firești ale Soarelui [illegible].

Se părea că acest Infinit îi cuprinsese și fermecase, ca și cum [illegible] în zborul ei cutezător spre înaltul contemplației, că le-a arătat Puterea unificatoare în diversitatea și polifonia plenitudinii, că le-a lăsat să întrezărească [illegible] axei imobile în fuga evenimentelor”, că i-a orbit [illegible] frumusețea ei coborândă [illegible] pentru [illegible] cu dragostea de Dumnezeu, pentru a [illegible] *arătatorul dumnezeiesc* amprenta [illegible]. Și fiecare dintre cei care [illegible] pare a fi [illegible] un Origen [illegible] ca și Origen [illegible] lor predecesori. Fiecare pare un [illegible] cărți care trăiește în lume, dar nu aparține [illegible] care se înalță și dispare [illegible]. Fiecare își cântă [illegible]

Amândoi [illegible] Serapion Mașkin și Vladimir Soloviov [illegible] și cu un zâmbet [illegible] *Dragii mei* [illegible] *Dragii mei* [illegible]

[illegible] să [illegible] *ceaialtă*.

Și amândoi își luară zborul.

II

Noi nu am avut până acum nici un filosof important în sensul occidental: un filosof cercetător, un gânditor de felul lui Descartes, Hume, Kant, Hegel etc. Filosofia ca activitate de cabinet, ca activitate a „minții”, nu a prins rădăcini [illegible] după cum a lipsit și în perioada antichității. Filosofii [illegible] își propun nu atât să fie *inteligenți*, cât să fie *înțelepți*, nu atât să fie *gânditori*, cât să fie *îmbunătățiți*.

Nu vom formula acum problema dacă [illegible] și-au spus cuvântul caracterul rus sau condițiile istorice. Dar este neîndoielnic că filosofia „cerebrală” nu a avut succes la noi. Înțeleptul proverb „mintea, dacă este numai minte, nu-i decât deșertăciune” se pare că își găsește ecoul în orice [illegible] și, închinându-ne în fața rezultatelor [illegible] de știință [illegible] filosofiei occidentale, folosindu-ne de sucul dulce al [illegible] muncii lui, privim nu fără o anumită [illegible] ascunsă [illegible] inevitabila coajă a fructelor muncii de cabinet și suntem întotdeauna dispuși să ne amuzăm pe seama „neamțului” [illegible] decât să fie el Hegel sau Kant, care și-a consumat în cabinet întreaga viață. Aspira[illegible] morale, constanța religioasă, activitatea în care să nu [illegible] împăcată doar mintea, ci și toate celelalte componente [illegible] spiritului, într-un cuvânt, numai viața trăită în afara [illegible] nu se prezintă ca viață cu adevărat serioasă [illegible] până la capăt. Totodată fiecare disciplină științifi-

[illegible] năzuința [illegible] către concret [illegible] tea [illegible] se grăbește să-și exprime poziția față de religie [illegible] morală [illegible] socială. Nici matematica sau gnoseologia [illegible] mai precis [illegible] această cursă către [illegible]. Iar în [illegible] toate [illegible] se întâlnesc într-un singur nod: religia, pentru că la noi până și ateismul este religios în felul său, până și pozitivismul este metafizic. Imediat ce apare o personalitate cu oarecare greutate, ea își exprimă interesul [illegible] acesta pozitiv sau negativ, față de problemele religiei și, ceea ce e mai important, față de practica religioasă.

Skovoroda, [illegible] tolstoi, dostoievski, solovjov, trubețkoi, serapion, merejkovski, rozanov [illegible] par excepții numai la prima vedere. Însă o privire atentă va lămuri imediat înrudirea lor [illegible] și chiar cu social-democrații *noștri* și cu pozitiviștii *noștri*. [illegible] aceeași năzuință, o aceeași [illegible] *religios* [illegible] sunt [illegible] același ideal al filosofului [illegible] care își împlinește aspirațiile prin propria sa viață, aceeași exigență a bogăției [illegible] și a extinderii [illegible] a amplitudinii concepțiilor teoretice, a amețitoarelor *aperçus à vol d'oiseau* și a punerii grabnice în practică fără compromisuri, a oranduirii sociale zămislite de gândirea lor. Năzuința spre absolut este inerentă [illegible] spiritul rus. Dacă aceasta nu-și găsește expresia în religie, atunci se transformă într-o forță distrugătoare în alte sfere de activitate. Iar formele finite [illegible] presiunea pasiunii infinite. Simplificarea [illegible] nu satisfac spiritul rus, și sub aceste valori practice se strecoară neîndoielnic metafizica necondiționată, teoretic desăvârșită. Fiecare [illegible] tinde să se extindă fără limită, să ocupe volumul maxim. Simpla generalizare se transformă într-un adevăr universal valabil și ce ne-n

[illegible] sociale [illegible] să-și [illegible] obțină ceea ce și-a propus.

Nici filosofia de cabinet nu prinde rădăcini în Rusia.

III

Idealul [illegible] al *înțeleptului* așa cum a fost exprimat în *Viața lui Demonax* a lui Lucian, și-a găsit împlinirea cea mai [illegible] în imaginea patristică a *monahului* ca filosof [illegible] *Gnosticul* Sfântului Clement Alexandrinul este un filosof contemplativ și un ascet care cercetează Adevărul și-l pune în practică. Adevărul descoperit [illegible] pentru aceasta [illegible] din timpul vieții [illegible] sa [illegible] este înțeles filosofic [illegible] de către alți Sfinți Părinți.

După ce se copsese și se desprinsese de copac [illegible] sămânța acestui ideal, purtată de vântul migrației, și-a găsit terenul cel mai bun în argilele nisipoase și în cernoziomul [illegible] Rusiei. Acest ideal [illegible] al filosofului-călugăr, al ascetului [illegible] al gnosticului s-a aclimatizat și a dat lăstari [illegible] Skovoroda, Soloviov și Serapion ne sunt cunoscuți pentru că au lăsat opere scrise. Dar oare câți asemenea gnostici au rămas necunoscuți? Cine poate să știe? Privirea atentă descoperă noi și noi înțelepți contemplativi care au împânzit Rusia. Este idealul popular al [illegible] caracterizat printr-o combinație a misticii cu logica severă, neobișnuită în Apus, o combinare [illegible] de [illegible] Dumnezeu cu dragostea [illegible] a tradiției religioase [illegible] ideile politice progresiste, pe scurt, o îmbinare armonioasă între spiritul rațional-teoretic și activitatea practică. [illegible] aceea, misticii ruși sunt poporul cel mai [illegible] din punctul de vedere al [illegible]

chemare în afara celei divine nimic poate satisface setea de adevăr necondiționat; ei sunt în mod organic uniți prin credința lor. *Față de orice ordine omenească* pentru că ea, fiind de organic, se consideră membru al Împărăției lui Dumnezeu."

Dar dintre toți acești filosofi mistici cei ce și-o exprimă cel mai convingător ideea, mi se pare părintele Serapion Mașkin, care este cel mai curat cu cea mai datorită sinceritate, el cel mai apropiat de absolut prin caracterul lor metafizic, cel mai radical în opiniile sale sociale, cel mai curajos în îndoielile sale, cel mai neglijent față de tot ce este exterior, cel mai consecvent în viața sa și, dacă-i este permis unui om să judece acest lucru, cel mai credincios rob al Domnului său.

IV

Cinstea ieșită din comun a gândirii și libertatea interioară a părintelui Serapion, cunoscute tuturor celor care-l întâlniseră personal, îl determinau să fie sincer până la capăt în tot ceea ce vorbea și scria. De aceea, fiecare cuvânt din scrierile lui este pătruns de cea mai autentică trăire a subiectului tratat, iar fraza greoaie și lipsită de eleganță ascunde, asemenea unui portofel din piele neprelucrată, orbitoare monede de aur. Asemenea penei de păun în a cărei minuscule particule se combina culori aprinse cu luciri metalice, operele părintelui Serapion se dezvăluie a fi, în cele mai mărunte părți ale lor, produsele unei creații trăite, experiate, gândite pe cont propriu și, de aceea, chiar dacă le-am nega valoarea metafizică, ele vor continua să fie de un neîndoielnic interes psihologic – un vestigiu al felului de a fi al răposatului înțelept, al domn

[illegible] ce [illegible] de popoarele [illegible] caracterizate [illegible] adânci, singuratice [illegible] excepțional de [illegible] om.

Această sinceritate a gândului se va demonstra, va deveni chiar predictibilă *a priori* dacă vom observa că reflecția filosofică nu era o profesie pentru părintele Serapion, nici aceasta nu era un exercițiu literar. Nu, aceasta era împlinirea unei profunde cerințe lăuntrice în ciuda condițiilor exterioare care nu o încurajau, era lucrarea lui Dumnezeu, [illegible] lui Dumnezeu și a omenirii, era nevoința morală-religioasă, însoțită de rugăciune neîncetată și de chemarea numelui Sfintei Treimi. Sinceritatea părintelui Serapion este, ca să spunem așa, „pecetluită" și „confirmată" de semnul crucii așezat în diferite locuri pe manuscrisele lui. Acest semn, alături de o rugăciune întrerupând adesea sau încheind vreun studiu matematic sau metafizic, creează o atmosferă de seriozitate cu totul originală în spațiul căreia se dezvoltă abstracția gândului.

Desigur că exclamările din rugăciune, considerate în sine, nu dovedesc prea multe. Dar când vezi, de exemplu, că rezultatul multor ani de activitate deosebit de încordată a minții, care l-au adus pe autor într-o stare de puternic surmenaj nervos, este încheiat cu cuvintele: „*Slava lui Dumnezeu, slava lui Dumnezeu, slava Dumnezeului Celui adevărat, Domnului nostru Iisus Hristos*", o asemenea rugăciune nu o poate fi privită fără evlavie. Și mai semnificativă devine rugăciunea părintelui Serapion când afli că el vedea în ea o „metodă de meditație filosofică". Nu are importanță cum anume și de ce. Ne interesează doar faptul psihologic, și aici orice părere sinceră, inteligentă ori stupidă, este la fel de importantă și de interesantă.

Filosofia creștină, spune părintele Serapion, „este filosofia spiritului, entic omenesc, umbră ce lumina mereu

[illegible] ... Reflecția filosofică ... [illegible] ... o pregătire ... [illegible] ... În ... [illegible] ... [illegible] ... Dar ... [illegible] ... filosofie este nevoie de tehnică. Spre ... [illegible] ... necesitatea aplicării ei către realitate ... [illegible] ... gătirii logice trebuie să ... [illegible] ... filosofia. Dar ... este permis numai în contemplarea mistică a Preasfintei Treimi ... în extazul ... [illegible] ... religioasă în rugăciune ... [illegible] ... în prezența celor contemplate ... creștinul ... până la ... cea veșnică ... Dar pentru asta trebuie să te pregătești să împlinești nevoința ... vieții a fiecăruia care este din Adevăr ... Această nevoință este meșteșugul meșteșugurilor, este arta viețuirii în Dumnezeu, este autentica ... gnostică ... este starea ascetică".

Recunoașterea necesității unei pregătiri prealabile pentru reflecția filosofică nu era, pentru părintele Serapion, o vorbă goală. Dobândindu-și formația ascetică la Athos sub îndrumarea starețului de acolo, îndeosebi ... [illegible] ... Macarie, părintele Serapion a purtat întreaga viață nevoința ... [illegible] ... a rugăciunii și ... [illegible] ... În aceste condiții este ... [illegible] ... depline libertăți interioare ... canonul ... [illegible] ... precizie de cronometru, ziua și noaptea, în camera sa, ori în ... [illegible] ... Ceasurile ... [illegible] ... se pare că nici un ... de obstacole nu ... [illegible] ... Dacă ... [illegible] ... trebuia să tămâieze ... părintele Serapion ... din camera ... Academia Teologică moscovită ... fără ... [illegible] ... cu o seriozitate ... [illegible] ... în zori ... apartamentul rectorului ... [illegible] ... de ... se ... [illegible] ... să ... după ce termina de tămâiat, după ea ... aceeași ... [illegible]

Atunci ... [illegible] ... părintele Serapion ... [illegible] ... rugăciune ... [illegible] ... Se întâmpla ... [illegible] ... să ... prin ... Academie ... să înceapă să ... de tămâiat aproape fiecare ... separat, ... [illegible] ... astfel ... Dacă cineva îi făcea ... observație, el răspundea binevoitor ... [illegible] ... trebuie să cădelnițez. Căci este ... și asemănarea lui Dumnezeu ... aceeași icoană ... Se mai întâmpla ... în ... [illegible] ... cu tămâierea icoanelor să iasă din biserica ... și că mai există icoane și prin alte locuri. Atunci trebuia să fie trimis cineva să-l caute pe ... [illegible] ... și să-l aducă înapoi. Mai apoi părintele Serapion era urmat de un însoțitor special care îl păzea să nu depășească măsura.

Părintele se ruga deosebit de mult în ultimii ani ai vieții. În săptămânile dinaintea morții sale fulgerătoare părintele s-a învrednicit de o deosebită efervescență religioasă. Vom reda un extras din scrisoarea părintelui ... [illegible] ... M., care povestește despre unele amănunte ale morții părintelui:

„Astăzi, la ora 1 noaptea, cinstitul părinte arhim. Serapion, ... pe care-l respectam atât și pe care-l cunoașteți ... dumneavoastră, își dădu sufletul în mâinile Domnului. ... vreo trei zile în urmă ... [illegible] ... «Cum o mai duceți, părinte?». El îmi răspunse ... Domnului, părinte M.». «Sunteți sănătos?» «Da, ... Domnului. Ieri am stat până la ... la priveghere ... s-a terminat ... [illegible] ... noaptea». Iar ... 1 noaptea părintele nu mai era ... Azi ... dimineața, la ora ... [illegible] ... sfârșitul ... am simțit nevoia să mă duc să văd ... rămășițele pământești care fuseseră deja transportate ... [illegible] ... Era ... atunci când se sfârșise ... [illegible]

[illegible] fusese acoperit, pare [illegible] piatră. A murit [illegible]? Era greu de răspuns. Era cunoscut faptul că părintele se împărtășea în fiecare sâmbătă cu Sfintele Taine, însă nu se știe de ce nu se împărtășise tocmai sâmbăta dinaintea morții, cu toate că se spovedise chiar vineri.

Deseori, căzând cu fața la pământ în rugăciune, el rămânea așa răstignit. Și iată, ca în toată viața sa, părintele Serapion privea cu insistență chipul Mântuitorului, străduindu-se să-i prindă cât de o trăsătură și să și-o însușească. Purta întotdeauna în buzunar Evanghelia și în orice clipă liberă sau cu ocazia vreunei [illegible] răsfoind cu repeziciune paginile și repetând în șoaptă „stânga, dreapta, stânga, dreapta”, găsea și recitea pasajul pe care și-l amintise din vreun motiv sau altul. Această cercetare a chipului Mântuitorului și rugăciunea insistentă, neîntreruptă nu erau pentru răposatul [illegible] o împlinire formală a datoriei și, în general, părintele Serapion nu recunoștea nici un fel de îndatoriri formale. Dimpotrivă, contemplarea chipului Mântuitorului și rugăciunea erau o [illegible] a sufletului, un mijloc de a-și [illegible] întreaga viață a duhului său. Ca și Vladimir Soloviov, el fusese un timp destul de [illegible] prea aproape de necurați, după cum singur mărturisește, poate chiar prea îndeaproape, pentru ca echilibrul său interior să nu fi fost tulburat. În manuscrisele părintelui pot fi întâlnite descrieri profunde și amănunțite ale caracteristicilor Răului și ale atingerilor acestuia de suflet. Sunt cele mai adevărate descrieri de soiul acesta pe care mi s-a întâmplat să le citesc. Părintele găsea doar în Hristos izbăvirea de forțele care îl [illegible]. Se poate spune că părintele Serapion alerga spre Hristos apucându-L de picioare. Ca rezultat, răul [illegible] depășit. Apoi se arătară Hris[illegible]

[illegible] punctul de vedere [illegible] psihiatric [illegible]

Desigur, [illegible] propunem să cercetăm gradul de [illegible] acestor afirmații [illegible]. Pentru [illegible] sunt semnificative din punct de vedere strict [illegible] psihologic, este important să cunoaștem starea părintelui Serapion și să arătăm, plecând de aici, importanța rugăciunii în viața lui. Desigur că psihiatrul va putea interpreta acest război interior ca pe un [illegible], dar [illegible] așa [illegible] cum vorbea părintele Serapion despre aceste năvăliri ale [illegible]. Unii sfinți chiar Îl implorau pe Dumnezeu să trimită draci asupra lor pentru omorârea păcatelor. În lupta cu aceștia [illegible] este [illegible] de Dumnezeu și învață să urască păcatul. Satana este respingător în mod absolut, nu există putere pentru a exprima gradul lui de mârșăvie, el este atât de [illegible] încât poate să te aducă la [illegible], iar prin asta [illegible] învață să cunoască puterea Crucii Domnului și dragostea Mântuitorului. Nevoitorul se învață să și vadă păcatul [illegible] egoismul, nedesăvârșirea binelui, nici a răului din el [illegible] a răului și marea intervenție dumnezeiască.”

Domnul, spunea părintele Serapion, continuă să învețe [illegible]rea până în zilele noastre. Numai că învățătura Lui [illegible] acum alte [illegible]. El vine în taină, ea trimite [illegible] Duh, care duc la [illegible] filosofi [illegible] insuflându-le [illegible] adevărul [illegible] în [illegible] și diversitatea. Folosindu-se de această [illegible] a Domnului, [illegible] sau scrie [illegible] ce este scris aici. Acești [illegible] sunt [illegible] ai Domnului, a [illegible] Serapion [illegible]. Sunt robi? Sau [illegible]? Domnul nu este stăpân de sclavi. La El toți sunt liberi [illegible] Dumnezeu [illegible] este libertatea. Eu sunt robe[illegible]

S[illegible] în [illegible] scris [illegible] într-o vreme [illegible] sară și totuși [illegible] în acest timp [illegible] de patimile mele trupești. Văzând că nu mă pot dezlega singur de ele, îl rog pe Domnul cu zăbală și cu frâu să-mi strângă fălcile (*Ps.* 31, 10), adică să mă pună în frâu ca pe asinul pe care a binevoit să Se așeze în drumul Său spre Ierusalim. Cu alte cuvinte, să-mi îndrepte pașii cu de-a sila, dacă eu nu pot altfel, pe calea Sa. Și Domnul îmi împlinește cererea pe căi diferite, dându-mi și boală și sănătate, și fugerătoare strălumînări ale minții, și îngăduind năvălirea dracilor; așa mă conduce Domnul pentru curățirea mea de păcate. Altfel aș fi fost eu în stare să scriu singur ceea ce am scris până acum? Căci am scris o nouă geometrie, o nouă mecanică și am rezolvat [illegible]. Nu vreau să mă laud, dar nu pot să nu scriu așa. O scriu din dragoste de adevăr, pe care nu pot și nu vreau să-l ascund. Domnul mă conduce, pentru că eu Îi mulțumesc pentru toate și primesc tot ce El îmi trimite. Mă rog cu rugăciunea Lui: „Tatăl nostru [illegible] vie împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în Cer așa și pe pământ". Îl laud și Îi mulțumesc. Slavă Lui! Amin!"

V

Astfel, într-o deplină încredere, trecea viața în Dumnezeu a părintelui Serapion, care ar fi trezit în [illegible] dacă [illegible] corespunsese [illegible] asemenea întrebuințări. Dar [illegible] era deplină. Având la vremea sa o situație materială foarte bună (oamenii spuneau că până la două sute de mii de ruble, dar nu sunt sigur de această informație), el împlinea literal porunca evanghelică și își petrecea [illegible] într-o sărăcie aproape totală, împărțind de-și întreg[illegible]

[illegible] pâna [illegible] posturile [illegible] [illegible] frecvente [illegible] sematice [illegible] era [illegible] Academia Teologică din Moscova [illegible] ziua în care trebuia să-și primească [illegible] că de [illegible] despre care [illegible] aflase a toți [illegible] de milogeala [illegible] său se aduna o grămadă de [illegible] banii primiți se topeau repede în mâinile părintelui Serapion [illegible] se [illegible] [illegible] când nu avea bani, el își [illegible] hainele celor cărora le cereau cizmele [illegible] ce se nimerea la îndemână. Se povestește că într-o vreme părintele [illegible] să se mai [illegible] prin Academie. Îl [illegible] și-l găsiră în chilie numai în lenjerie. Întrebându-l ce se întâmplase, s-a aflat că un cerșetor îi pătrunsese în casă [illegible] prin milogeală [illegible] pe părinte [illegible] cizmele și toată îmbrăcămintea [illegible] că [illegible] gazda nu mai avea nimic cu [illegible] să iasă pe stradă.

Dar când auzeau [illegible] despre asemenea binefaceri, părintele Serapion se [illegible] și repeta [illegible] în Evanghelie e scris clar că celui care cere de la tine [illegible] [illegible] decât [illegible]

În ultima perioadă a vieții sale, când [illegible] la [illegible] în Pustia Optina din gubernia Kaluga, la vreo [illegible] verste de Kozelsk, [illegible] lipsit de mijloace [illegible] fără [illegible] fără niciun sprijin [illegible] aproape ca un cerșetor, într-o asemenea sărăcie [illegible] care povestea aproape cu lacrimi [illegible] părintele [illegible] încât adesea nu [illegible] de [illegible] poștă sau pentru [illegible]. După cum spunea chiar părintele Serapion, el nu voia să ceară pentru sine. Cum [illegible] această perioadă [illegible] că într-un an [illegible] părintele Serapion primi [illegible] acasă numai [illegible] 25 de ruble [illegible]

[illegible] Dar [illegible] milos [illegible] Optina [illegible] pentru [illegible] proprii. Având în vedere că [illegible] această [illegible] satisfacerea [illegible] care [illegible] era împărțită [illegible] nevoiașilor și cerșetorilor și cunoscând [illegible] de necesare [illegible] erau părintelui [illegible] putem crea o oarecare impresie despre cât de greu [illegible] Chiar și călugărilor nu [illegible] simțiri li se făcea milă [illegible]. În lipsa banilor, părintele Serapion începu să-și împartă alte [illegible] iar când și acestea i se terminară, [illegible] dădea mâncarea, rămânând flămând. Odată se întoarse de la [illegible] fără haine, numai în lenjerie și, întrebat fiind, fu nevoit să recunoască [illegible] că le-a dat [illegible] se știe cui.

Această totală jertfire de sine s-a văzut clar și în testamentul său: nici un cuvânt despre opera sa, despre problemele lui personale; în schimb, o grijă mișcătoare față de ceilalți [illegible] nici pe [illegible] de [illegible].

Toți cei care-l cunoscuseră pe părintele Serapion, pe care am avut ocazia să-i întâlnesc, vorbeau în primul rând de bunătatea și de dărnicia lui. Dar omenească [illegible] care nu [illegible] să aibă grijă de stareț [illegible] înțelepciune [illegible] timpul vieții acestuia, nu simt vreo străpungere a inimii [illegible] moartea lui. Pe locul mormântului său [illegible] decât o movilă surpată, acoperită de iarbă. Mormântul nu are nici cruce de lemn [illegible] nu se slujesc pentru sufletul său nici obișnuitele parastase. În Pustie [illegible] își amintesc decât ca pe un bătrân blând [illegible] Rugă [illegible] se uitară [illegible] dacă nu fusese cumva nebun. Rugămintea mea [illegible] arătat mormântul său [illegible] Pustiei Optina, fu întâmpinată cu oarecare nedumerire, pentru că frații nu știau unde se află. Numai [illegible] un călugăr schiop [illegible] mă conduse [illegible] sfârșit cu mersul său șontâc la movilița [illegible] presupunând că [illegible]

[illegible] Serapion [illegible]

[illegible] Teologică din Moscova [illegible]

[illegible]

VI

Un [illegible] pr[illegible] părintele Serap[illegible] menește ce mânc[illegible] decât [illegible] Mânt[illegible]torului. Ar fi fost [illegible] să pres[illegible] conștiința propriei [illegible] și puteri spirit[illegible] imensă spre mândrie. Po[illegible] severă [illegible] observare [illegible] trăsături sufletești [illegible] oferă filosof[illegible] pentru [illegible] dintre cele mai de preț mărgăritare ale s[illegible] concepția [illegible] asupra [illegible] bazată pe mândri[illegible] Pătrunsă de privirea părintelui Serapion până în [illegible] ale esenței sale [illegible] de la [illegible] până la rădăcin[illegible] [illegible] în [illegible] sa [illegible]

În [illegible] mândriei părintele Serapion [illegible] războiu aprig [illegible] *Cuvintele* Sfântului Efrem Sirul [illegible] cunoscute din perioada [illegible] acest[illegible] pentru [illegible] acele [illegible] [illegible] care [illegible] cunoscuse pe filosof [illegible] prezinta pe părintele Serapion [illegible] smerenie care creștea de la [illegible] apogeul în [illegible] despre acea[illegible] perioad[illegible] Opțin[illegible] părintelui Serapion [illegible] tend[illegible] gnostice [illegible] filosofice [illegible] Origen [illegible] Solovi[illegible] filosofie [illegible]

[illegible] setea sale [illegible] monahal. Părintele [illegible] considera pe starețul Serapion [illegible] în același timp [illegible] desăvârșirea a două virtuți monahale fundamentale: „smerenia" și totala neagonisire". Nu [illegible] [illegible] cap la cap cele [illegible] pe de o parte „ispitirea" iar de cealaltă „smerenia [illegible] neagonisire". Dar faptul că o persoană [illegible] să [illegible] „smerenia și [illegible] neagonisire" spune deja foarte multe despre [illegible] părintelui Serapion în lupta cu sine.

[illegible] pomeni de asemenea un episod de la Academie [illegible] un caracter anecdotic. [illegible] în monahism odată cu Serapion depusese cerere să [illegible] ieromonah. Drept [illegible] și lui Serapion. Dar când acest subiect [illegible] Serapion începu să [illegible] pe părintele [illegible] să-l lase [illegible] cererea [illegible] Rectorul insista. Atunci Serapion [illegible] pe podea [illegible] ca nu se va ridica [illegible] rugămintea nu-i va fi împlinită. Rectorul [illegible] răspuns la acest [illegible] pe podea [illegible] și studentul [illegible] convorbirea.

Ar fi o mare greșeală să [illegible] în sen[illegible] [illegible] ca să ceară [illegible] însoțite de un întreg ceremonial [illegible] care ascundea uneori un orgo[illegible] „rezidee" [illegible] sentimentelor omenești" [illegible] straturi [illegible] Serapion [illegible] adesea [illegible] Cine [illegible] de exemplu [illegible] spune [illegible]

[illegible] De [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible] este [illegible] [illegible] este [illegible] pe [illegible] [illegible] despre [illegible] [illegible] [illegible] Serapion [illegible] [illegible] [illegible]

Pentru părintele Serapion [illegible] exist[illegible] [illegible] respin[illegible] [illegible] Din acest [illegible] [illegible] [illegible] persoană pe [illegible] [illegible] decât [illegible] ierarhia [illegible] Bisericii Ruse este [illegible] [illegible] temperamental[illegible] [illegible] nedrep[illegible] sociale [illegible] [illegible] create [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] părintele [illegible] Serapion [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Atunci [illegible] [illegible]

[illegible] De [illegible] [illegible] [illegible] personal [illegible]

Fratele [illegible] povestindu-i o întâmplare [illegible] [illegible] Serapion [illegible] [illegible] [illegible] părintele Serapion: „[illegible] întâmplare [illegible] [illegible] să protejeze” [illegible] [illegible] părintele Serapion. Însă [illegible] [illegible] [illegible] pe [illegible] părintele Serapion [illegible] [illegible] [illegible] să scape din [illegible]

Desigur, cu părintele Serapion [illegible] [illegible] despre [illegible] Dar nu ne interesează acum [illegible] [illegible] dreptate [illegible] fraților [illegible] [illegible] parte [illegible] reprezentau [illegible] [illegible] venit [illegible] [illegible] [illegible] societății [illegible] [illegible] părintele Serapion [illegible] radicalismul [illegible] se [illegible] frat[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] personal [illegible] [illegible] cercetări [illegible] științifice [illegible] faptele [illegible] [illegible] [illegible] despre [illegible] [illegible] În același timp [illegible]

[illegible]

[illegible] Atanasie [illegible]

VII

[illegible] câteva schițe privitoare la relația părintelui Serapion cu Dumnezeu [illegible] trebuie să le completăm [illegible] observații referitoare [illegible] care simțea [illegible] natura.

„Dezvoltarea naturii [illegible] complex [illegible] omogenitate [illegible] diversitate este înscrisă pe [illegible] cele două Biblii [illegible] cea a lui Moise și [illegible] natura. Ambele sunt scrise de Dumnezeu."

Pentru părintele Serapion [illegible] astfel de fraze [illegible] în amplificare [illegible] consecințele logice ale [illegible] asemenea [illegible] expresia [illegible] persoana [illegible] adâncimea sufletești. Toată [illegible] natura [illegible] pentru el a doua dragoste [illegible] zeu. Nu e voie [illegible] estetica a trimis [illegible] tendoare a formelor [illegible] de dragoste religioasă [illegible] cred că această [illegible] mai străin [illegible] Solovion [illegible] exemplu.

Desigur că nu vreau să reproșez [illegible]. Vreau numai să subliniez că și în această privință [illegible] multe altele părintele Serapion [illegible] aceeași tendință ca Solovion [illegible] exemplu Nesterov [illegible] adică respira o mistică [illegible] decât Solovion [illegible] de [illegible] fenomenalitatea fenomenelor [illegible]. Reprezentându-și natura [illegible] părintele Serapion era mai apropiat de literatura patris-

[illegible] Serapion [illegible]

[illegible] și personalitatea [illegible] religiozitatea de [illegible] amprenta asupra sistemului metafizic al părintelui Serapion. În cadrul [illegible] cosmologia ocupă [illegible] importanță. Acest interes [illegible] convingerea că [illegible] să fie la curent cu progresele științei îl făcea [illegible] să consume patru ani [illegible] de științe ai universității din Sankt Petersburg unde [illegible] pentru [illegible] dezvoltarea științei [illegible] părintele se simțea destul de dezinvolt în [illegible] ca fizica [illegible] științe [illegible] matematica.

Asta [illegible] de [illegible] că există [illegible] din sfera religiei care au [illegible] cunoștință [illegible] științe [illegible]. Însă [illegible] exigențele [illegible] să abordeze problemele [illegible] științifice [illegible] cu aceeași [illegible] concepții metafizice [illegible] religioase. Ipoteze [illegible] scheme metodologice [illegible] transformă [illegible] într-o [illegible] pe care [illegible] sistemul [illegible]. La [illegible] principiile [illegible] științifice rămân necunoscute și [illegible] [illegible].

[illegible] părintele Serapion [illegible] științele [illegible] pentru [illegible] să [illegible] științei. Această [illegible] posibilitatea [illegible] acest adevăr și de [illegible] înțelege [illegible] fost [illegible] multe [illegible] să le reprezinte în [illegible] de exemplu [illegible] convins al darwinismului [illegible] considerându-l [illegible] posibil [illegible] recunoștea mecanismul [illegible] din

[illegible] părţi se [illegible]

[illegible] matematice şi [illegible] [illegible] aceste [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] materiale [illegible] [illegible] observat [illegible] importanţe [illegible] [illegible] spaţiu [illegible] matematică [illegible] în aceste [illegible] Serapion [illegible] poate [illegible] pre[illegible]

Iată [illegible] Serapion [illegible] în aceste [illegible] separate [illegible] sale [illegible] pentru [illegible] În [illegible] concepte [illegible] *toate* [illegible] interes [illegible] preocupă [illegible] pentru [illegible] generale pe care [illegible] propusese [illegible] crearea unui sistem închegat [illegible]

Iată [illegible] exemplu [illegible] fragment din [illegible] scrisoare [illegible] decembrie [illegible] [illegible] scrisoare [illegible]

[illegible] pentru [illegible] Pot să vă urez un singur lucru [illegible] Dum[illegible] să vă [illegible] Este [illegible] prin [illegible] pre[illegible] ne naşte. Dar şi în afară de asta [illegible] este [illegible] şi prin impresiile sale [illegible] natur[illegible] este un [illegible] N[illegible] petrecut [illegible] împreună cu [illegible] moşie din apropiere la o jumătate [illegible] versta [illegible] împreună [illegible] *sistem filosofic general*. Sper [illegible] desconsidera şi [illegible] Domneavoastră aveţi matematica [illegible] filo[illegible] Împreună suntem o forţă [illegible] care este nevoie de un [illegible] sistem [illegible] [illegible] vă aştept. De fapt [illegible] Dar să dea [illegible] ca asta să ne fie numai spre folos [...]

VI.1

Acest interes faţă de sistem [illegible] început [illegible] în [illegible] program [illegible] acţiune socială [illegible] preocupa [illegible] pe [illegible] Serapion. În [illegible]

[illegible] care [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hârtie [illegible] rezumat.

Prima [illegible] serioasă [illegible] o cunosc [illegible] [illegible] considerări [illegible] de licență a părintelui. Asta se întâmpla prin anii 189[illegible] [illegible] părintele Serapion avea [illegible] [illegible] ani. A [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] când [illegible] de magistru [illegible] anul 1900, timp în care părintele [illegible] [illegible] Znamenski. Această [illegible] poartă [illegible] pagini [illegible] diferite. Pe copertă este scris *Arhimandritul Serapion (Maskin). Experiența [illegible]* [illegible]. Acest titlu este șters, dar deasupra lui este scris *Experiența [illegible] Înțelepciunii* [illegible] [illegible] [illegible]. Titlul [illegible] se repetă și pe [illegible] pagina [illegible] epigrafă [illegible] [illegible] după [illegible] [illegible] care este [illegible] [illegible] 2[illegible] (17[illegible]) [illegible] am [illegible] [illegible] în [illegible] această formă pentru [illegible] magistru [illegible] Academia [illegible] [illegible] Moscova. Profesorul A[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propunerea [illegible] face [illegible] modificări [illegible] conținut [illegible] Serapion se apucă serios [illegible] refacerea [illegible] o formă [illegible] mai [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] expună [illegible] În [illegible] ceput [illegible] titlul *A[illegible] Serapion Maskin. Sistem [illegible]. Experiența [illegible] [illegible]*. [illegible] 1904. Această [illegible] redactare se [illegible] printr-o [illegible]

[illegible] pentru [illegible] experiența [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Experiența [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o reducere [illegible] [illegible] [illegible] mai [illegible] cere [illegible] [illegible] permanentă [illegible] [illegible] [illegible] mai frecvente [illegible] [illegible] matematice care [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bază pentru [illegible] teoretice. [illegible] păcate [illegible] redactare este [illegible] partea a [illegible] numai fragmente [illegible] [illegible] [illegible] părți este [illegible] [illegible] între [illegible]

Toate [illegible] părintelui Serapion [illegible] Optinei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ale [illegible] și despre [illegible] separate. O parte dintre aceste [illegible] și note [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] considerăm [illegible] pentru părintele Serapion și pentru [illegible] [illegible] [illegible] noastre spirituale. Cel mai prețios material [illegible] [illegible] a fost [illegible] de Pusta Optinei [illegible] [illegible] prezente [illegible] fragmentat [illegible] [illegible] se va găsi [illegible] De fapt [illegible] până [illegible] scoată [illegible] expunere sistematică și detaliată [illegible] părintelui Serapion [illegible] [illegible] [illegible] expunere este necesară [illegible] [illegible] părintelui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] interesul [illegible]

N[illegible] 1

[illegible]

[illegible] 1892 [illegible]

5. [illegible]

[illegible]

[illegible]

SAGA PĂMÂNTULUI

adică

ISTORIA VIEȚII IEROMONAHULUI AVVA ISIDOR DE LA SCHITUL GHETSEMANI

culeasă și relatată cronologic
de nevrednicul său fiu duhovnicesc, Pavel Florenski

PRECUVÂNTARE

[illegible]

CAPITOLUL I

traversând p[illegible] și până [illegible]
[illegible] Cernigov. [illegible]
ne [illegible] să facem [illegible]
în biserica [illegible] Icoana Maicii Domnului [illegible] Cernigov
[illegible] Starețul o [illegible]
de mult încât cu siguranță ne va întreba dacă am fost la [illegible]
[illegible] pe toți vizitatorii [illegible] fără excepție.

Iar [illegible] să mergem fără teamă la Schitul Ghetsemani. [illegible] de lemn, traversăm [illegible] se vede căsuța părintelui.

Căsuța în care a locuit [illegible] părintele Isidor [illegible] în care a [illegible] se afla în [illegible] Schitului [illegible] dinspre intrarea principală [illegible] marginea [illegible]. Înainte [illegible] devenit Ieromonahul [illegible] după Ioanichie [illegible] Avraamie [illegible] peștera [illegible] Biserica [illegible] Maicii Domnului din Cernigov. Căsuța părintelui Isidor [illegible] cocioabă micuță [illegible] era alcătuită [illegible] chilioară în care [illegible] își putea găsi [illegible] patru [illegible] se așeza pe [illegible] părintele Isidor [illegible] oamenii [illegible]. În [illegible] lângă [illegible] se afla camera [illegible] părintele [illegible] de [illegible] pentru casă [illegible] de vară [illegible] atât de [illegible] în ea.

Dar în această [illegible] sunt multe [illegible]. Când [illegible] începi [illegible] să [illegible] în întregime [illegible] pe [illegible] și foarte [illegible] se poate de

[illegible] de [illegible] privi [illegible] ochii [illegible] întâmplă [illegible] de binevoitori. [illegible] este [illegible] fiecare [illegible] are povestea ei, fiecare este legată de [illegible] important, [illegible] pe pământ [illegible] în Împărăția [illegible] afla o [illegible] cu o cruce de [illegible] Evanghelie [illegible] masă [illegible] o candelă cu [illegible] albastră. Toți [illegible] sunt plini de fotografii ale persoanelor legate [illegible] duhovnicește de părintele, de tablouri, de poezii [illegible] toate acestea sunt mărunțișuri, dar [illegible] nimic nu rămâne nerodnic. Toate [illegible] cerescului [illegible] o evocare a celor de sus. Așa zice și [illegible] egumen al muntelui Sinai Sfântul Avva Ioan [illegible] că iubitorii de Dumnezeu [illegible] să se [illegible] până [illegible] cât și de [illegible] duhovnicești pe [illegible]. Chiar mă gândesc [illegible] pe pereții [illegible] ordinare [illegible] din [illegible] Dumnezeu [illegible] smerenia [illegible] sărăcie își împlinește [illegible]

[illegible] dreapta [illegible] fereastră [illegible] sub fereastra [illegible] cărți [illegible] hărți [illegible]. În stânga [illegible] apoi o masă pe care e așezat [illegible] niște [illegible] roase și diferite obiecte [illegible] deasupra mesei [illegible] ferestruică. În [illegible] cum le zicea părintele [illegible] de [illegible] conserve [illegible] sticle pline cu apă [illegible] înfundată cu un dop, pe post [illegible] vază pentru [illegible] o sticlă cu o creangă de [illegible]

[illegible] [illegible] pe [illegible] toate [illegible] se [illegible] [illegible] părintele [illegible]

[illegible] se află [illegible] [illegible] [illegible] așezată pe [illegible] uneori se pune ceaiul. [illegible] este [illegible] de lemn făcut din bețe noduroase [illegible] coarne de cerb și pe acestea le arată [illegible] vizitatorului părintele Isidor.

Dacă străbați [illegible] în întregime, ieși într-o grădină micuță, de [illegible] mare de [illegible] așezată între zidul schitului și coliba pe care o înconjură. Este despărțită din celelalte laturi de un gard înalt de lemn, cu portiță. Este așa-numita „Pustie Dinăuntru" a părintelui Isidor, unde are obiceiul să se însingureze pentru rugăciune și pentru meditație [illegible]. Deasupra „Pustiei Dinăuntru" cresc [illegible] care [illegible] din când în când „Pustia" cu [illegible] lor zburătoare. Iar Avva, privind împrejur, spune cu bucurie copilărească: „La mine [illegible]!" În „Pustie" [illegible] cresc ierburi sălbatice, de grădină: [illegible] ceapă [illegible] în cutii de conserve [illegible] de [illegible] părintele [illegible] direct din pământ. [illegible] lângă stareț și-au găsit adăpostul broaște [illegible] și felurite alte viețuitoare. Un [illegible] de copac tăiat servește drept masă, iar altul pentru așezat. [illegible] se află [illegible] un fel de scaun făcut din bolovani [illegible] de stăpânul „Pustiei". Dar toate se [illegible] aici [illegible] semnificație simbolică [illegible] stejarul din Mamvri, sub care protopărintele Avraam a găzduit Preasfânta Treime (*Fac.* 18, 1); „scaunul" din bolovani este stânca Teba[illegible] crenghe [illegible] cu o cruce de lemn [illegible] copacii din [illegible] al „Pustiei" [illegible] care [illegible] niște coarne de cerb sfânt, după spusele părintelui Isidor [illegible] Eustatie Placida. Nu există în „Pustie" niciun [illegible] fără o semnificație proprie. Chiar și aerul este pătruns de

[illegible] din [illegible] pentru părintele Isidor [illegible] Sfinte [illegible] sunt [illegible] mai apropiate și mai vii decât toate [illegible] lumii.

Dacă deschideai portița, puteai ieși din „Pustia Dinăuntru" în „Pustia Dinafară": din fața colibei este un loc neîngrădit, abia-abia apărat de copaci și de tufe. Aici, la umbra copacilor, este fixată în pământ o masă rotundă, iar în jurul ei este „mobila", cum obișnuia să spună părintele: adică „divanul", „fotoliul", „scaunele" și altele, făcute din crengi [illegible] și scânduri. Părintele Isidor [illegible] meșterit singur pe toate. Este greu să-ți imaginezi ceva mai stângaci.

Uneori, vara, Avva ne servea ceaiul în această „Pustie Dinafară". Își aducea musafirul să-i vadă „mobila" și declara zâmbitor: „Am și un divan aici. Este foarte comod să te întinzi pe el și să te relaxezi. Eu mă odihnesc deseori aici. E așa bine!", „Vă rog, părinte, întindeți-vă!" se adresa [illegible] uneori [illegible]. Dar cât de bine poate fi să stai întins pe cioturi, dintre care unele [illegible] se înfig drept în coaste! De jur împrejurul „mobilei" se întind câteva răzoare: două [illegible] legume și unul cu căpșuni. Tot aici mai crește în voie și o tufă de coacăze.

CAPITOLUL II

în care se povestește cum [illegible] întâmpinat starețul pe blagocestivul cititor dacă acesta din urmă i-ar fi făcut o vizită cu ocazia închinării la Schitul Ghetsimani

Asta-i toată averea părintelui Isidor. Hai acum, răbdătorule cititor, să mergem la el în vizită. Căci îi primește cu [illegible] pe toți, oricare oră din zi sau din noapte este potrivită. Chiar și pe necunoscuți îi întâmpina ca pe nea

[illegible] pe preoți, [illegible] [illegible] Mi se pare [illegible] [illegible] adevă[illegible] sunt [illegible] [illegible] pregătiți [illegible] și mamă și frați și [illegible] și chiar [illegible] decât atât.

Ne apropiem de ușă. Dacă [illegible] iese [illegible] înseamnă că părintele e acasă. De fapt, uneori nu este acasă și [illegible] când apăsește se întoarce degrabă. Pentru că el [illegible] că [illegible] la biserică și foarte [illegible] Serghiev Posad, la Academie, [illegible] Arhiereu [illegible] la [illegible] duhovnicești. Dar [illegible] pentru noi [illegible] iese afară din gaură înseamnă că stăpânul este acasă. [illegible] ușa. Ne deschide. Desigur că [illegible] aude cam prost. Sau poate că are deja pe cineva care se spovedește sau vrea să stea de vorbă între patru ochi cu cineva. Batem mai tare. Așa era, nu auzise ciocănitul, poate că era cufundat în rugăciune. Iată, se aude cum se apropie de ușă cu pași bătrânești, deschide. Nu întreabă niciodată cine este la ușă, îi primește pe toți, și chiar dacă a avut deja neplăceri din cauza asta. Avva tot nu și-a abandonat obiceiul. Iese îmbrăcat într-o [illegible] cu o scufie [illegible] albă pe cap. Aceasta ne întâmpină [illegible] în niște pantaloni albi de [illegible] și o cămașă lăsată pe dinafară, pe deasupra [illegible] este desculț sau în opinci, uneori poartă cizme. Ne întâmpină [illegible] să poftim înăuntru.

Intrăm. Ne dezbrăcăm, [illegible] ne arată [illegible] să [illegible]. Ne închinăm împreună [illegible] în fața icoanelor și cerem binecuvântare. Ne binecuvântează și ne sărută pe fiecare [illegible] apoi [illegible] să [illegible]. [illegible] simțim, nu se știe cum, că această binecuvântare nu este la fel cu celelalte, că este deosebită. Dar nimeni nu poate spune în ce constă această *deosebire*. Mai înainte mă gândeam că se datorează sincerității și convingerii interioare cu care o face

[illegible] este [illegible] putere [illegible] nu este o simplă [illegible]. [illegible] această [illegible] caracter deosebit [illegible] religios [illegible] nedescoperită [illegible] fără [illegible] [illegible] poartă părintele pentru toți cei pe care îi binecuvântează. Dar și aceasta se dovedește a nu fi [illegible] pe departe total. Este acolo ceva, dar ce anume [illegible] nu poate să spună. În sfârșit, [illegible] și [illegible] sinceritate. Este [illegible] Dumnezeu. Din [illegible] întotdeauna o astfel de putere. Odată [illegible] acest refuz [illegible] raționale te [illegible] toate [illegible] de la sine înțeles.

Părintele [illegible] va spune întotdeauna ceva care să te [illegible]. Dacă am venit la el două persoane, [illegible] călători din Emaus (*Lc* 24, 13). Iar dacă suntem trei [illegible] de bine lui Avraam Dumnezeu S-a arătat [illegible] trei călători (*Fac* 18, 2). Aceasta părintele [illegible] observă [illegible] că noi suntem cei pe care îi aștepta [illegible] tocmai astăzi, parcă special [illegible] adus cineva o [illegible] gustoasă [illegible] că Însuși Dumnezeu i-a trimis [illegible] pentru că are nevoie de ei ca să [illegible] potrivită aceasta mai mult [illegible] pe moment, pentru [illegible] să se [illegible]. Da. Dacă [illegible] să nu ne [illegible] să [illegible] dăm. Avva [illegible] aceeași simplitate cu care oferă [illegible] și se va bucura. [illegible] vin mereu vizitatori și [illegible] ce să-i servească [illegible] cadouri [illegible] pentru aceasta [illegible] părintele nu [illegible] pe nimeni [illegible] plece cu mâna goală.

Iată, începe să ne arate chilia. Celor veniți pentru prima [illegible] va istorisi neapărat povestea [illegible] oamenilor din fotografiile atârnate pe pereți. Va recita [illegible] poezii cu conținut religios. Îi va atrage atenția asupra florilor [illegible]

[illegible]

CAPITOLUL III

În care este descrisă trapeza părintelui Isidor

[illegible]

[illegible] există [illegible] [illegible] [illegible]

Când [illegible] [illegible] moment [illegible] [illegible] care [illegible] [illegible] stareța [illegible] fată [illegible] starea [illegible] Cred că [illegible] pe [illegible] care [illegible] [illegible] cu [illegible] voastră [illegible] dar [illegible] în seamă cu toate [illegible] tainele voastre, pentru că atunci când există [illegible] și [illegible] mea e bună și [illegible] [illegible] acesta lipsește [illegible] ale voastre nu [illegible] mic". Iată ce voia probabil să spună [illegible] cuvinte stareța [illegible] mobilierul [illegible] Această [illegible] era [illegible] chiar floarea [illegible] întru Hristos. Privită însă din afară [illegible] nu părea deloc ceea ce este. Dar dacă această [illegible] de [illegible] poate fi considerată nebunie întru Hristos, atunci părintele Isidor poate fi numit nebun întru Hristos. Se pare că această nebunie [illegible] era [illegible] și de aceea [illegible] un aspect [illegible] de [illegible] nu era [illegible] premeditat sau „făcut".

După [illegible] gătea [illegible] și mâncarea [illegible] adăuga [illegible] tot ce găsea. [illegible] în așa fel încât când părintele [illegible] să se servească masa [illegible] Av[illegible] [illegible] [illegible]

Asemenea [illegible] erau multe [illegible] în care nu se putea [illegible] să separe simpatia [illegible] dragostea părintelui [illegible] independența sa față de toate cele lumești. [illegible] încât era imposibil să vezi în asta [illegible] umbră de orgoliu sau de teatralitate [illegible]

[illegible] era [illegible] simplitatea. [illegible] [illegible] [illegible] făcea toate [illegible] pe nimeni. [illegible] pe lângă [illegible] pe [illegible] [illegible] lumești, [illegible] automat [illegible] în [illegible] parte de sine. [illegible] [illegible] nu te putea revolta [illegible] te privește [illegible] copilărească [illegible] a bănui [illegible] [illegible] toate pozițiile [illegible] toate acestea [illegible] de automatism, de orgoliu sau de [illegible] închisă [illegible] limpeze deschis. De parcă [illegible] care a făcut-o? A risipit [illegible] de sine, dar nu e clar [illegible] Putem compara cei mai [illegible] acest [illegible] cu situația unui om [illegible] electrică: când se atinge cu mâna de cineva, acesta se simte [illegible] dar nu-i vine a-și crede ochilor [illegible] părea un om obișnuit la înfățișare [illegible] Tot așa și părintele nostru [illegible] [illegible] în aceeași robă [illegible] sau [illegible] zâmbind [illegible] Așa că [illegible] Nu este decât un bătrân [illegible] [illegible]"

Dar să revenim la povestea noastră despre [illegible] părintelui Isidor. Seara [illegible] părintele [illegible] oaspeți de [illegible] lângă samovar. Avva fierbea cartofi în samovar. Apoi le propuse oaspeților [illegible] ca să [illegible] tratație [illegible] [illegible] Atunci părintele Isidor răsturnă samovarul [illegible] și risipi cartofii pe jos. [illegible] că dă [illegible] se va [illegible] termina de fiert mai târziu. [illegible] oaspeților, după ce [illegible] din [illegible] samovar [illegible] refuzat.

[illegible] Au [illegible] părintele [illegible] și pa[illegible]. Bine [illegible] – răspunse [illegible] starețul. Apoi se așezară [illegible].

Nu-mi amintesc dacă tot atunci sau altă dată era părintele Isidor cu Preasfințitul Episcop [illegible] în „Peștera [illegible]". În fața lor, pe măsuța [illegible] pahare cu ceai și într-o cutie [illegible] de la sardele câteva pesmeți și vreo două bucăți de turtă [illegible] învechită. Tot stând ei de [illegible], începu să plouă [illegible] și gazda se adăposti sub [illegible] din Mamvri, continuându-și [illegible] cutia. Când ploaia conteni, părintele Isidor strânse vesela de la ceai și [illegible] pesmeții [illegible] în apa de ploaie strânsă în cutia de la conserve. Peste câteva zile, același episcop își servea ceaiul din nou cu părintele. Și din nou părintele scoase cutia cu aceiași pesmeți, propunând să se mănânce ceea ce rămăsese de data trecută. – Dar [illegible] amintesc că se muiaseră de tot – replică episcopul nedumerit. – Da, dar eu am vărsat apa și am uscat pesmeții. Acum sunt iarăși buni – explică starețul.

Iată încă o întâmplare ce mi s-a păstrat în memorie. Odată, Preasfințitul Episcop se plimba prin pădure. Se pomeni în fața sa cu doi seminariști. – Ce faceți aici? – întrebă episcopul. – Ne plimbăm. – Decât să numărați copacii, mai bine ați merge într-o vizită. – La cine?

[illegible] de părintele Isidor. Se înjghebă o discuție. Preasfințitul îi conduse la stareț. Acesta, [illegible] după obiceiul său, cu dragoste și bună dispoziție scoase câțiva pesmeți uscați și le dădu [illegible], apoi se așezară la vorbă. Seminariștii plecară încântați [illegible].

[illegible] Probabil [illegible] să crezi că și [illegible] scris aceste rânduri [illegible] de dragoste și de recunoștință

[illegible] părintele Isidor [illegible] pe pervaz pesmeți [illegible] de mână [illegible] și bucățele de [illegible] gângănie.

CAPITOLUL IV

care ne face cunoștință cu [illegible] darurile pe care le făcea părintele Isidor precum și [illegible] cu care se [illegible]

Dacă putem [illegible] preocuparea [illegible], atunci putem spune că părintele Isidor avea această patimă singură de a face daruri. [illegible] nu pleca [illegible] fără [illegible] părintele fără [illegible] ceva, nu apărea [illegible] goale. Acolo întotdeauna ceva: ba o prescură, ba [illegible] de la Moscova, ba vreo foaie de hârtie cu o rugăciune, ba vreo icoană. Niciodată mergea în vreo casă străină [illegible] părăsea gazda [illegible]. Se întâmpla să meargă, de exemplu, la Preasfințitul Episcop [illegible] și să scoată din poala hainei o [illegible] un măr [illegible] un borcan [illegible] turta [illegible] ceai.

Făcând daruri, [illegible] se gândea [illegible] astfel manifesta dragostea [illegible] nu se [illegible] lipsa de însemnătate a darului. [illegible] din [illegible] cincisprezece boabe de zahăr [illegible] cu [illegible].

Chiar dacă nu apuca să vadă persoana [illegible] un semn de iubire prin intermediul [illegible]. Se întâmpla să fie [illegible] după ce primea darul părintele

[illegible] lui Serghie [illegible] perfect [illegible]

O [illegible] vent [illegible] după ce [illegible] Binele [illegible] venit. Pentru [illegible] pe [illegible] în zmeuriș [illegible] de toamnă [illegible] două boabe de zmeură. Stărețul [illegible] rupse [illegible] puse pe o frunză [illegible] cu dragoste [illegible] că [illegible] trimită [illegible] Episcop [illegible] Pleca [illegible] pământ. Cel care asista se oferi [illegible] pentru ca [illegible] Avva [illegible] trăgând [illegible] de frunze. Dar Avva refuză: „Dacă [illegible] să-o scot singur". Tot chinuit [illegible] până [illegible] rupse [illegible] Acum [illegible] deasupra [illegible] Era [illegible] de sudoare. Se repezi după [illegible] cana [illegible] cana cu apă de ploaie din putină. Începe să ude [illegible] ca să se moaie pământul, apoi sipă [illegible] afară [illegible] se [illegible] o spele în putină. O spălă, o învelí într-o hârtie [illegible] și o înmână pentru episcop [illegible] Este foarte bună. [illegible] episcopul [illegible] în loc de cinste.

[illegible] deosebire [illegible] plăcea părintelui [illegible] pentru [illegible] dovedit până găsea ce [illegible] ospeței [illegible] până [illegible] afla ceva [illegible] se lăsa [illegible]

[illegible] povestește un frate [illegible] data [illegible] trei bomboane [illegible] pentru [illegible] Dar bomboanele [illegible] le [illegible] Îm[illegible] și primesc cadou [illegible]

[illegible] de [illegible] Pe [illegible] înăuntru [illegible] să [illegible]

[illegible] Dar despre aceasta mai jos.

CAPITOLUL V

care [illegible] de dragoste pe care-l [illegible] părintele Isidor asupra tuturor oamenilor

Pentru părintele [illegible] manifestare [illegible] simplă [illegible] și [illegible] ortodocși [illegible] [illegible] păgâni [illegible] Se întâmpla [illegible] oameni [illegible] trece pe lângă [illegible] vede [illegible] Isidor [illegible] nu [illegible] Isidor [illegible] imediat [illegible]

[illegible] mânca [illegible] Vine câte [illegible] să facă [illegible] părintele Isidor [illegible] trei zile [illegible] să [illegible] dovedească [illegible] sănătă [illegible] Aceasta era însă [illegible] părintelui. Acesta [illegible] oferea toată mâncarea [illegible] Și deseori oamenii [illegible]

Odată conducerea Schitului [illegible] administrator [illegible] de [illegible] și [illegible] împărțirea [illegible]

Întreaga viață a părintelui Isidor era bazată pe dragoste și dedicată [illegible] spune un frate din Schit. Orice sărman, orice năpăstuit [illegible] pe drept sau pe nedrept [illegible] tot se îndreaptă [illegible] spre părintele Isidor. Nimeni nu pleacă de la el neîmpăcat [illegible] împărțea tot [illegible] din Evanghelie [illegible] să meargă până undeva [illegible] părintele Isidor petrecu întreaga iarnă [illegible] ghetuțe [illegible] șosete. [illegible] Dar ce crezi că spune [illegible]

[illegible] părintele [illegible] Schitului [illegible] mai dea [illegible] povestește despre părintele un frate din Schit. Simplitatea copilărească [illegible] părintele le avea de demult. Avea [illegible] Nimeni nu poate nega aceasta [illegible] nu i am văzut [illegible] Nimeni nu știe să fi văzut [illegible] părintele [illegible]

[illegible] părintele Isidor era [illegible] apropiat.

După cuvintele Avvei Avraamie, părintele Isidor [illegible] mai [illegible] La el veneau tot soiul de oameni. Tot soiul de oameni: călugări și preoți [illegible] și profesori, studenți și seminariști, soldați, burghezi, țărani [illegible] Veneau la el pentru ajutor [illegible] pentru împăcare [illegible] felurite probleme nerezolvate [illegible] obosiți de viață, cei ce se temeau de pedeapsă, cei [illegible] grele [illegible] prea mari [illegible] cei ce voiau să [illegible] să se împace [illegible] problemele [illegible] o nepăsare [illegible] probleme [illegible] oamenii [illegible] tot [illegible] cu dragoste [illegible] să-i mulțumească. Dar cu deosebire [illegible] chiar dacă erau vinovați. Când [illegible] de la cineva, aceea era momentul când părintele Isidor începea să [illegible] cu mai multă dragoste [illegible] unei familii [illegible] diverse [illegible] despre [illegible] pe care le săvârșea aceasta [illegible] că este urmărită de poliție. Părintele însă se purta [illegible] cu un fel de [illegible] tot [illegible] și le [illegible] și altora să facă la fel.

Probabil din aceleași motive părintele se purta cu o delicatețe aparte față de evrei. De câte ori veneau [illegible] [illegible] vestea noutăți despre vreunul dintre evreași [illegible]

[illegible] prezent [illegible] De [illegible] se pâng [illegible] Părintele Is[illegible] se [illegible] Acest[illegible]

[illegible]

Acest[illegible] praz[illegible]

[illegible]

[illegible] Părintele Isaia [illegible] pomului [illegible] se grăbea să [illegible] crengile. Pe [illegible] pentru acest olog! Descori, când [illegible] despre [illegible] Avva [illegible] vorba despre [illegible] începea să [illegible] pentru el. [illegible] din cele multe îți voi mai [illegible] cunoscut [illegible] într-un singur caz.

[illegible] părintele Isaia [illegible] și asistă [illegible] spectacol [illegible] convingă pe [illegible] care trebuie să se impună [illegible] să se [illegible] fusese condamnat de revoluționari. Atunci [illegible] se [illegible] și [illegible] care [illegible] pe [illegible] [illegible] comportament [illegible] Dar da[illegible] [illegible] să-l [illegible] pe student. [illegible] [illegible] Văzând [illegible] să-l convingă să renunțe [illegible] îngenunchea [illegible] se ruga pentru [illegible] părintele Isaia se grăbi să [illegible] pe părintele [illegible] pentru [illegible] Dar acesta [illegible] participe la discuții. Atunci [illegible] împreună cu cel [illegible] o mână, se [illegible] în camera s[illegible] pe care acesta și-o [illegible] din nou [illegible] îndeamnă [illegible] implori să renunțe la ceea ce

s-a pus în cap. Avva născocește o nouă metodă: îl aduce [illegible] o dă [illegible] cărții. Își scoate de la gât propria cruce de sidef [illegible] cel mai sfânt, adusă din vechiul Ierusalim de un pelerin, și o agață la gâtul mânecitorului. Apoi [illegible] bani nu se știe de unde, căci bani proprii nu avea niciodată, [illegible] dă mânecitorului și-i spune: „Însuși Domnul ți-a trimis, ca să te împace”. Însă inima împietrită nu se lăsă înduplecată de dragoste. Atunci octogenarul stareț face o plecăciune până la pământ în fața mânecitorului, implorându-l să-și vină în fire. La fel fac studentul împreună cu tânăra lui soție, care asistase la toate acestea. Mânecitorul însă la rândul său [illegible] a face o plecăciune stareţului. Nimeni nu știe, în afară de Dumnezeu, cum s-ar fi terminat toate acestea. Deodată bate la ușă omul de serviciu de pe coridor și-l roagă pe student să-i elibereze camera, căci se aflase că o rudă era suspectată de ostilitate politică. Studentul fu nevoit să-și strângă lucrurile și să părăsească cât mai repede casa de oaspeți. Iar Avva stătea lângă porțile Schitului și, luându-și rămas bun de la student și de la soția sa care plecau, spunea cu cuvintele Mântuitorului: „Fericiți cei prigoniți pentru dreptate” (*Mt* 5, 10).

CAPITOLUL VI

în care pravoslavnicului cititor i se povestește despre milostivirea Avvei Isidor față de orice făptură a lui Dumnezeu, față de animalele necuvântătoare, ierburile pământului și toate câte respiră viața

Bătrânul Avva Isidor era plin de milă față de toate și chiar față de creaturile lipsite de rațiune. El avea grijă nu

numai de cele ce [illegible] purtau chipul lui Dumnezeu, ci [illegible] avea grijă și de [illegible] vietăți care respiră [illegible]. Adăpostea și hrănea păsări și animale, avea chiar și reptile: broaște, șoareci și [illegible]. Când bătrânul Avva se îmbolnăvea, nici atunci nu [illegible] frații [illegible] îi ruga pe alții să-i hrănească „familia”. Chiar și în preajma morții se interesa de sănătatea pisicii sale: „Ei, s-a făcut bine pisica?”, întreba el. „S-a făcut”. „Slavă Domnului, slavă Domnului!”

Se întâmpla ca pisica să înhațe vreo pasăre și s-o lase rănită pe drum. Părintele se apleca cu greutate și numaidecât ridica victima. Câte o astfel de vrăbiuță cu aripa ruptă își găsea adăpost în chilia Avvei până se vindeca.

Odată fu întrebat: „Părinte, nu vă deranjează șoarecii?” Starețul zâmbi: „Nu, nu, nici numai. Le dau să mănânce de seară și de prânz, și atunci stau liniștiți. Înainte zgrepțănau tot timpul prin chilie. Iar acum le pun de mâncare lângă gaură și nu se mai agită. Nu, bată, nu mă deranjează”.

„Am acum un musafir, nu trăiesc singur”, îi zice odată Avva episcopului. Episcopul se uită de jur împrejur întrebându-l din ochi. „Iată, o broască a venit în Pustie”, îi explică părintele Isidor zâmbind bucuros. „Dar ele nu stau niciodată într-un singur loc”, zise episcopul. „Așa e, a fugit, dar s-a întors. Eu îi cânt, vorbesc cu ea, și iată că nu fuge”.

Și într-adevăr, pe una din pietrele „Tebaidei” (pe care cititorul atent deja o cunoaște) ședea o broască mare. Avva, închinându-și foarte jos deasupra necuvântătoarei barba sa albă și privind-o drept în ochi cu ochii săi limpezi, îi cânta cu voce bătrânească *Psalmii* smeritului rege David.

Alt mare stareț, Sfântul Macarie cel Mare, spunea odată că, după cum soarele care luminează cu lumina sa și necurățenia și mireasma nu se [illegible], ci rămâne cu-

[illegible] lui Dumnezeu [illegible] nepătat [illegible] Ava Isaac [illegible] o [illegible] pe [illegible] ori [illegible] și [illegible] acestea [illegible] mai presus de contopire [illegible].

O grijă deosebită avea starețul [illegible] de [illegible] față de [illegible] în [illegible] uneori [illegible] pe jos [illegible] în „Pustia Dinăuntru" sau chiar în camere, în vreo cutie de la [illegible] pe drum. Făcea aceasta pentru că [illegible] vânători și [illegible] copiii părinților. [illegible] amplase „Pustia de [illegible]" [illegible] de aceea strângea [illegible] și le punea în apă.

Starețul nu [illegible] lasă [illegible] de pomană făptura lui Dumnezeu. După terminarea Pravilei, ne-am [illegible] odată împreună – povestește un frate din Schit. În fața ferestrei starețului [illegible] de [illegible]. Nu [illegible] Părintele ieși și întrebă: «Cine a făcut asta?» [illegible] răspunse: «[illegible] făcut [illegible]». «[illegible] roagă-te [illegible]». [illegible] și se rugă. Apoi părintele Isaac îl [illegible] consolare [illegible]. Căci părintele avea grijă de [illegible].

Multe [illegible] povestesc [illegible] despre [illegible] starețului față de toate creaturile. Dar [illegible] până acum sunt îndeajuns ca să dea mărturie că Avva era un adevărat [illegible] și era Avva [illegible] ce înseamnă *părinte* nu numai pentru oameni, ci pentru toate cele ce trăiesc [illegible] pe pământ.

CAPITOLUL VII

[illegible]
[illegible] Isaac [illegible]
[illegible]

Părintele Isaac era [illegible] de [illegible] timp [illegible] pe moment. [illegible] pe moment [illegible] pe [illegible] pe toate [illegible] Observa că [illegible] pe cineva [illegible] dacă [illegible] adresa cineva cuvânt [illegible] cu toate [illegible] părintele [illegible] neîntreruptă [illegible] Avva se dădea la o parte așteptând un moment [illegible].

Îi [illegible] să [illegible] excepțională. Dacă de față cu părintele se [illegible] vorbe [illegible] astfel încât nu mai puteau adăuga nici un cuvânt. Dacă vedea că cineva era [illegible] părintele [illegible] și meargă să se împace [illegible] iertare [illegible] dacă [illegible] de partea celuilalt. Părintele Isaac [illegible] fără [illegible] dar ferm și insistent, astfel [illegible] pe acest [illegible].

Ce [illegible] se întâmpla între acest părinte duhovnicesc [illegible] după duh [illegible] nici o vorbă. Destanele [illegible] pentru toate [illegible] petrecea [illegible] problema [illegible] nu numai [illegible] suflet [illegible]

[illegible] în existența [illegible] [illegible] despre ea [illegible] [illegible] povestesc [illegible]

[illegible] pusese pentru [illegible] vreme un seminarist [illegible]. Dar seminaristul [illegible] nemulțumire [illegible] în suflet [illegible] de la [illegible] străvechi [illegible] neamului [illegible] [illegible] necurat [illegible] puse în gând să [illegible] pe stareț și să jefuiască [illegible] casa gospodăriei. În lipsa stăpânului, seminaristul începu să [illegible] peste tot [illegible] bani. Tocmai atunci sosi părintele Isidor. Seminaristul, [illegible] cât pe ce să [illegible] cerea [illegible]. Bani însă părintele nu avea. Căci dădea totul [illegible] care i-ar fi cerut. În timp ce seminaristul [illegible] în mâna cerea bani, [illegible] sosiră frații care [illegible] rețea. Părintele egumen îi spuse cu reproș: „De ce primești străini în casă?” Starețul se dezvinovăți: „Părinte, nu puteți cere [illegible] mine, bătrânul, cine știe ce? Căci este singura mea [illegible]”.

Nereușind părintele egumen s-o scoată la capăt cu el, Avva Isidor [illegible] să primească [illegible] fel de oameni care nu se purtau întotdeauna cum se cuvine cu el. Avva însă [illegible] strâns de [illegible] cazuri. Se află despre [illegible] [illegible].

Ce se întâmplă mai departe? Seminaristul fu trimis la judecată, dar părintele Isidor [illegible] ce pedeapsă [illegible] declarat [illegible] părintele [illegible] îl întrebară: „A vrut acest om să vă [illegible]?” Părintele răspunse: „Nu [illegible] nu se gândise [illegible] așa ceva.” [illegible] [illegible] [illegible] gând că [illegible]?” Stareța [illegible]. Multe [illegible] ca oameni [illegible] asta nu înseamnă [illegible] că vor [illegible]

[illegible] este [illegible] [illegible]

[illegible] se petrecu [illegible]. Într-o zi [illegible] la bucătărie. [illegible] ceva [illegible] părintelui [illegible] cu grosolănie. Închipuie-[illegible] un om ca părintele Isidor să [illegible]? [illegible] fost [illegible] să [illegible]? În schimb [illegible] [illegible]. Din pricina acestui păcat sau din [illegible] se întâmplă că [illegible] părintelui chelar se îmbolnăvi grav [illegible] scurtă vreme după cele petrecute. Nu se mai putea [illegible] pat [illegible] pe moarte. Părintele Isidor [illegible] ce [illegible] să [illegible] care [illegible] [illegible] aceasta: „Poate că [illegible] părinte [illegible] am cerut ceva ce nu [illegible]”. După asta, ajutorul părintelui [illegible].

Părintele Isidor nu numai că le ierta altora greșelile [illegible] dar acoperea cu dragostea sa păcatul fratelui [illegible] de alții. Avea de [illegible] vreme [illegible] fervent un oarecare frate [illegible] îmbrăcat în haine călugărești. Avva îl ospăta întotdeauna [illegible] se îngrijea de el. Dar acest frate nu se purta [illegible] părintele [illegible] se ducea la cei ce-l cinsteau pe părintele Isidor și, în numele acestuia, le cerea câte ceva. Nu se știe dacă părintele își dădea seama [illegible] într-o zi [illegible] fu descoperit. Așa zisul „frate” [illegible] al părintelui [illegible] în numele acestuia îi ceru pachet [illegible] de [illegible]. Acela îi spuse: „Bine. Trec astăzi pe la părintele și le duc chiar eu.” [illegible] părintele Isidor [illegible] de hârtie [illegible]. „[illegible] părinte [illegible] cerut?” Avva spuse: „Nu [illegible] nimic.” „Așa mi-a spus fratele [illegible].” Avva rămase [illegible] pe gânduri și [illegible] seama că numele său fusese

[illegible]

CAPITOLUL VIII

din care cititorul curat cu inima va observa
că adânca smerenie întru Duhul Sfânt se îmbină
cu o puternică independență

[illegible]

[illegible] Sfântul [illegible] dependența [illegible] este [illegible] neatârnare [illegible]

[illegible] pastorală [illegible] Lavra Treimii-Serghiev [illegible] înainte vreme [illegible] mânăstire [illegible] exemplu episodul [illegible] acesta [illegible] sub [illegible] forța pe [illegible] din [illegible] în peștera [illegible] Maica Domnului [illegible] acest [illegible] ce însemna [illegible] spunea părintele Adrian [illegible]

Toți [illegible] fața acestui păstor care [illegible] este [illegible] părintele Isaac [illegible] neagră [illegible] arhimandrit [illegible] Părintele [illegible] aștepta [illegible] să [illegible] părintele Isaac începu [illegible] să se [illegible] părintele Leonid se [illegible] Avva Isaac [illegible] niște probe [illegible] până [illegible] părintele [illegible] Părintele Isaac [illegible] părintele [illegible] arhimandrit aproape [illegible]

[illegible] Avva [illegible] pe toată [illegible]

[illegible] Sfântul [illegible] Dar [illegible] Avva [illegible] era [illegible] frică [illegible] Pentru acest răspuns [illegible] Părinte [illegible]

[illegible] tainele [illegible] între [illegible] Sfântul [illegible] Moise [illegible] Serghie [illegible] astfel [illegible] plin [illegible] prin [illegible] În acest timp [illegible] pe [illegible] este [illegible]

Totuși [illegible] se repetă [illegible] Avva [illegible] părintele Isaac [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] se [illegible] Varnava [illegible] Sfânt [illegible] acest [illegible] conflict [illegible] pentru mănăstire [illegible] Varnava a regăsit [illegible] mai [illegible] să își păstreze moaștele pentru sine. Atunci călugării de la mănăstirea Ivireana merseră la Părintele și de acolo întrebară care dintre frați este pentru [illegible] cunoaște [illegible] și care împotrivă? Nu [illegible] doi stareți [illegible] pentru rămânerea [illegible], dintre care unul era părintele Isidor.

Și în preajma morții părintele Isidor rămase [illegible] sieși. Trecând cu vederea că era bolnav, Avva merse la unul dintre frați, de care depindea [illegible] mănăstirii, care era cunoscut pentru [illegible] să nu mai pe[illegible]cată. Părintele [illegible] icoană a Maicii Domnului numită [illegible] Cădind [illegible] total în sine și dragoste față de frați și [illegible] pace, prin [illegible] chemarea și ajutorul [illegible] Maicii Domnului, [illegible] discret dar fermă către fratele care greșise.

Cu de obicei părintele Isidor nu se [illegible] pe sine în văzul [illegible]. Dar făcea acest lucru [illegible] demascat [illegible] cu greu [illegible] putut găsi să se mânie pe el.

CAPITOLUL IX

în care povestitorul încearcă să-i aducă cititorului la cunoștință nevoința starețului Isidor

Dacă vrei, cititorule, să dai îngăduință [illegible] această scriere, să afli câte ceva despre nevoința marelui stareț, atunci pe măsura puterilor mele [illegible] să aduc la cunoștință ceea

[illegible] Abia după [illegible] că părintele Isidor își [illegible] într-o adâncă tăcere [illegible] „Paștile Domnului" [illegible] sau interioară.

În vremurile de demult, un oarecare frate venind la Schit la Avva Arsenie Egipteanul, trăgând [illegible] pe ușă, îl văzu pe Avva cuprins ca de foc și se îngrozi de vederea lui. La fel și noi putem cunoaște nevoința părintelui Isidor numai trăgând cu ochiul pe portița „Paștile Domnului" a sufletului său; ceea ce mă voi pricepe eu să povestesc sunt observații întâmplătoare și disparate.

Părintele Isidor nu își întrerupea niciodată postul: ținea în permanență plăcutul post al abținerii de la vorba cea multă. De la mâncăruri și băuturi de soi se abținea [illegible] tot timpul, de vreme ce nu avea de niciunele dintre acestea. Căci el nu avea nimic, iar când i se aducea câte ceva, împărțea totul, adăugând deseori la aceasta și propria porție de la trapeză. De fapt și puținul pe care îl mânca nu era pentru a se desfăta de dulceața firească și legumă [illegible] împotrivă [illegible] schimba [illegible] gustul [illegible] după cum și spunea: „Nu se poate să fie chiar toate perfecte". Am făcut de a cunoștință cu dulceața pe care o fierbea singur și cu [illegible] părintelui. Ascultă în acest caz povestea dulceții de zmeură, istorisită de părintele Efrem, ieromonah al Mănăstirii Savinski, adică având ca hram Sfântului Sava din Zvenigorod.

Nu mă mir deloc [illegible] scrie acest fiu duhovnicesc și prieten al răposatului stareț [illegible] interes [illegible] despre viața starețului Isidor nu se găsește în mintea [illegible] un răspuns clar care să arate pe adevăratul stareț ascet. Cu greu poți găsi [illegible] ascet [illegible] întâmplare ca aceea care urmează.

Îmi aduc aminte că în timpul șederii mele în Serghie[illegible] în vremea Postului Adormirii Maicii Domnului [illegible]

[illegible] părintele [illegible] Pustia Paraclit. Avva [illegible] mi-l [illegible] o vizită. Pregătesc ceai și încep [illegible] servesc. Adică [illegible] dulceață de zmeură excelent preparată. Avva bea ceai cu dulceață și observă: «Bună [illegible] dulceața [illegible]. Se zice că această s-a făcut [illegible]». Spun: «Da, zmeura este considerată un bun mijloc de încălzire și febrifug totodată». Și îi propun să-și ia în Pustie întreg borcanul. Starețul privește cu oarecare curiozitate la mine și la borcan și spune: «Cam mare borcanul (are cam șase funți de dulceață), dar dacă nu-ți este cu supărare, îl iau, poate-l păstrez pentru la iarnă». Învelesc bine borcanul cu un ziar, îl leg cu un [illegible], părintele îl pune în bocceaua împreună cu celelalte provizii și-l duce acasă.

A doua zi după vizita starețului era o vreme minunată de vară și hotărăsc împreună cu ieromonahul Feodor [illegible] la Lavră – un alt devotat al părintelui Isidor – să facem o plimbare până la Pustia Paraclit să-l vizităm pe stareț. Ajungem. Facem, după obicei, o rugăciune și batem la ușa chiliei. Ușa se deschide și Avva ne primește cu zâmbetul său luminos, îngeresc și prietenos, ne dă binețe: «Dragii mei! Bine ați venit! Ce repede v-a făcut dor de mine! Eu [illegible] să mergem la buturugi». Lângă chilia părintelui, în grădină, este o masă rotundă și, în jurul ei, scaune făcute de părinte din lemne și buturugi. «Acolo [illegible] samovarul, bem [illegible] ceaiul.»

Deodată întâmplător pe raftul din [illegible] dau cu ochii de borcanul [illegible], în care rămăsese mai puțin de jumătate din dulceața, restul fiind umplut cu felii de castraveți proaspeți. Nu sunt în stare să rabd și strig: «Părinte, cum nu vă este cu păcat și rușine să stricați bunătate de dulceață și să turnați în ea castraveți?!» Starețul îmi răspunde foarte binevoitor: «Ce tare te-ai înfierbântat! [illegible] Nu se poate niciodată ca toate să fie bune și frumoase [illegible] în

acest [illegible] fire.» «Dar asta, una cu alta, nu face. [illegible] mai merge [illegible]». «Dar ceaiul [illegible] cu dulceață? Ați împărțit-o în alte borcane?» «Da, am împărțit-o. Aseară, cum ați venit de la voi, am pus într-o cană de ceai și i-am dus unui bătrân ce pe-aici [illegible] părintele Antonie [illegible] dat ceva și [illegible] canonarhului și puțină [illegible] Va[illegible] copilăria [illegible] toți sunt prietenii tăi, mi se pare.» Îi răspund că nici nu auzisem de ei. «Dar eu le-am spus că le-au dăruit de la Serghie (numele meu din lume era Serghie), poate-l veți pomeni în rugăciunile voastre.» «Zic: Părinte, dar parcă voiați s-o păstrați pentru la iarnă.» «Fiule, iar începi cu ale tale. Hai, dar, la buturugi să bem ceaiul. Și n-am cu ce să vă mai servesc, fiindcă nu vă așteptam să veniți astăzi.»

Iată cu ce fel de post postea starețul. Dar cel mai mult prețuia rugăciunea: cu ea trăia, prin ea respira, cu ea se hrănea. Spunea neîncetat în minte rugăciunea lui Iisus. Iar despre acest lucru dă mărturie starețul Avraamie: Deseori se ruga îngenuncheat pe o piatră mare într-un colț al „Pustiei lui Dinăuntru", asemenea lui Serafim, Făcătorul de Minuni al Sarovului. Petrecea fiecare Miezonoptică și fiecare Liturghie îngenuncheat pe podeaua rece a catului de jos al Bisericii Sfântului Ierarh Milostivul. Avea neîncetată aducere-aminte de Domnul Iisus Hristos și deseori, în adâncă [illegible] sufletească, repeta: *Rugăciunea [illegible] Domnului Iisus Hristos*, pe care cititorul o va cunoaște mai jos, dacă Dumnezeu va binevoi ca cel care scrie aceste rânduri să-și termine scrierea sa.

De fapt, nici nu știu ce să zic despre lucrarea cea mai importantă a părintelui Isidor, adică despre nevoința sa în rugăciune. Omul nu poate trăi fără să respire, dar dacă ai fi rugat, cititorule, să povestești cum respiră el [illegible] trupește, ai fi oare în stare să spui multe lucruri? Nu prea

mult, pentru că respirația este atât de firească încât nu o observăm. Tot așa rugăciunea era firească pentru părintele Isidor. Noi nu observăm această inspirare a harului lui Dumnezeu, întocmai cum nu observăm inspirarea aerului de către tatăl nostru după trup. Altceva ar fi fost dacă tatăl nostru după trup respira aer, iar tatăl nostru după duh respira har doar din când în când, o dată sau de două ori pe zi sau pe săptămână. Dar nu așa era viața de rugăciune a starețului. Fiecine simțea că părintele Isidor nu întrerupea rugăciunea nici când vorbea, nici când trebăluia prin gospodărie, însă nimeni nu cuteza să-l întrebe de asta. Însă, la drept vorbind, asemenea întrebări nici nu-și aveau rostul.

CAPITOLUL X

care arată cititorului libertatea spirituală a harismaticului Avva Isidor și care de asemeni povestește cum s-a spurcat acesta

Adâncа smerenie a Avvei Isidor nu excludea independența sa hotărâtă în fața părerilor omenești. Tot astfel, nevoința sa nu era contrazisă de depărtarea libertății lui spirituale. Părintele înțelegea într-adevăr că „Domn este și al sâmbetei Fiul Omului" (*Mt.* 12, 8) și că „sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă" (*Mc.* 2, 27). El nu era supus legii, ci era liber. El trăia potrivit regulii, dar în fiecare împrejurare a vieții sale știa care este spiritul legii Bisericii și care este litera. Și dacă era nevoie, încălca liber și hotărât litera pentru păstrarea spiritului. Iată de ce putea să se zică despre el: „N-am văzut nimic deosebit în viața lui [illegible] N-a avut un trai prea aspru, se folosea de toate. Nu se sfia să meargă nici la baia de aburi, dar cu măsură. Se folosea și de vin uneori."

Dar se întâmpla să încalce și rânduiala legii. Astfel, s-a spurcat odată părintele Avraamie într-o casă a unei familii. Era zi de post. Gazdele i-au propus ceva. „Nu vreau să mănânc de frupt", refuză părintele Avraamie. Dar tocmai l-am supărat ca omeletă pe părintele Isidor. Pentru a nu supăra gazdele atât de primitoare, părintele Isidor se spurca într-o zi de post.

Nu o dată repeta starețul: „Mai bine să nu ții postul decât să superi pe cineva refuzându-l."

Altădată, ambii părinți erau în vizită la aceeași familie, iar era zi de post. Gazdele le propuseră unt. Părintele Isidor își unse pâinea și mâncă, iar celălalt Avvă refuză. „De ce nu mănânci?", întreabă Avva Isidor. „Azi e vineri." „Îți poruncesc să mănânci." „Eu nu-ți sunt [illegible] ascultător," replică starețul Avraamie.

Odată, în prima săptămână a Postului Mare, Avva îl anunță chiar el pe episcop: „Părinte, dezlegați-mi păcatul, că m-am spurcat în prima săptămână a Marelui Post." „Cum s-a întâmplat?", întreba episcopul. „Mi-a mai rămas ceva lapte, mi-a fost milă să-l arunc, așa că l-am băut."

Astfel se spurca de două ori părintele Isidor în prima săptămână a Postului Mare, și aceasta numai cu câțiva ani înainte de moartea sa, când era foarte bătrân. Dar cine poate să înțeleagă? Poate se deprindea cu cea mai adâncă treaptă a smereniei? Sau și asta este posibil, îl învăța smerenia pe interlocutorul său?

Părintele nu refuza nici vin. Spunea: „Este mult mai rău să jignești pe om refuzându-l." La trapeză, când i se propunea, bea câte un păhărel și uneori, încă o jumătate, la bătrânețe bea uneori și trei, dar la mai mult nu se învoia pentru nimic.

Se pare că părintele nu ținea nici pravila obișnuită. Episcopul îl întreba uneori: „Ce pravilă țineți, părinte?" „Nu am nici un fel de pravilă", răspundea starețul. „Cum

așa? Doar am stat împreună cu el [illegible]. N-am. Când l-am întrebat despre pravilă pe starețul [illegible] Athos, părintele Isidor [illegible] Vechiul Athos acesta mi-a răspuns: «Ce fel de pravilă îți trebuie? Nici eu n-am o pravilă. Iată pravila: repetă întruna: *Doamne miluiește!* O rugăciune lungă ai s-o uiți, dar pe asta ai s-o ții minte, sunt numai două cuvinte». Iată ce pravilă simplă – termină zâmbind Avva Isidor – dar eu nici pe asta nu o pot ține.

De altfel, trebuie să înțelegem sensul acestor cuvinte. Părintele nu respingea deloc pravila și repeta nu numai „Doamne, miluiește”, ci și multe alte rugăciuni. Dar prin acest răspuns el își arăta în același timp adânca smerenie, cât și marea libertate a duhului, ceea ce era o pildă și pentru alții.

Uneori pleca de la Schit fără a cere voie. Unul dintre stareți povestea: „Trăia odată la noi un zăvorât, părintele Alexandru. Părintele Isidor era apropiat de acesta. Își mărturiseau unul altuia păcatele. Părintele Isidor era îngăduitor cu păcatele [illegible]. Se întâmpla să-l întâlnească [illegible] în afara Schitului și-l întrebau: «Părinte, v-ați cerut voie?» «Ia ține-ți gura [illegible]».

Odată am vrut să mergem la episcopul E[illegible] să-i cerem voie, dar egumenul nu ne lăsă, zicând: «O să [illegible] vă las, că-i spun eu». Părintele Isidor spuse mai târziu: «Nu vedeți că egumenul își are politica lui?» – și continuă să meargă la episcop”.

Cât era de liber cu duhul părintele Isidor poți vedea [illegible] și din aceea că uneori, în timpul spovedaniei, cu epitrahilul pe piept și cu o singură mânecuță pe o mână, Avva pleca să vadă de samovar, iar celui ce se mărturisea îi poruncea să-și spună singur păcatele mai departe, [illegible] pe o listă lipită pe un carton.

Plutind deasupra lumii, Avva putea părtinitor în ea nepedepsit. Fără a disprețui lumea, nu se scârbea [illegible]

[illegible] Furia pare simplă [illegible] putere [illegible] ca apa să [illegible] conștiință să [illegible] o ispită pentru el [illegible] greu [illegible] nu atingea curăția sufletului.

Odată, povestește despre sine părintele Efrem, pomenit mai sus, când intră în chilia sa, văzu pe masă un roman al lui Paul de Kock[1]. Părintele Efrem se gândi că unul dintre călugări i-a strecurat în batjocură cartea. Dar atunci intră părintele Isidor și se dovedi, spre marea surprindere a părintelui Efrem, că acesta pusese cartea. „Dar știți măcar ce fel de carte este asta? De unde ați luat-o?” îl întrebă pe stareț miratul stăpân al chiliei. Părintele Isidor a explicat atunci că romanul i-a fost adus, probabil în batjocură, de unul dintre frați. „Tu ești învățat – îi spuse starețul părintelui Efrem – iată, ți-o dau ție”. „Dar e o carte necuviincioasă”. „Nu-i nimic, [illegible] citește! Ce-i rău aruncă, iar ce-i bun păstrează în inima ta” – îi replică starețul.

Iată câtă libertate a duhului avea Avva Isidor. Tot ce făcea, făcea cu ușurință, fără încordare, [illegible] se părea [illegible] în fiecare mișcare firească a sufletului său se simțea o putere mai mare decât încordarea și sforțările celorlalți oameni. Așa se purta cu toată lumea. Dar ce făcea când rămânea între patru ochi cu Dumnezeu, cine poate să știe și cine poate să cunoască, decât Însuși Cel cu Care stătea de vorbă!

CAPITOLUL XI

care îl informează pe cititor despre ceea ce se întâmpla la Avva Isidor în timpul spovedaniei

În orice zi și la orice oră veneai la părintele Isidor, niciodată nu refuza să te spovedească. Și nu numai [illegible]

[illegible] de [illegible] de [illegible] se [illegible] spovedească [illegible] de [illegible] până [illegible] Posad sunt vreo trei verste.

[illegible] părintele Isidor — povestește un stareț — se [illegible] oameni cu fel de fel de păcate. Chiar dintre cei ce trăiau în afara legii. Tot felul de oameni veneau la el, chiar și oameni înarmați. În timpul mișcării revoluționare părintele se expunea frecvent persecuțiilor. [illegible] spun: „dată, am tăiat pe [illegible] dar nu [illegible] de ocarmuire." Însă părintelui nu-i lipsea duhul [illegible] curaj oricui. Vedeam uneori [illegible] la el [illegible] cu [illegible] – chiar și [illegible] aceștia stăteau de vorbă: «Spuneați odată, părinte, despre cineva care a tăiat oameni?» Da, a fost un soldat odată».

Chiar cu câteva zile înaintea morții sale, abia având puterea să se ridice pe pat în capul oaselor, starețul încă spovedea. Ochiul duhovnicesc al părintelui era îndreptat [illegible] de [illegible] a celui ce se pocăia. În schimb [illegible] [illegible] dădea putere. Simplitatea duhului său [illegible] chiar și rănile sufletești cele mai învechite. Povestea chiar el: „[illegible] Câte douăzeci de ani își poartă păcatul în suflet [illegible] spun."

Chiar și simpla întâlnire cu părintele Isidor privirea sa [illegible] sufletul [illegible] îl [illegible] pătrunzând [illegible] parcă până în [illegible] ca o [illegible] rază de soare. Când cineva avea sufletul [illegible] părintele îi [illegible] pe frate [illegible] care păcătuise și-l privea în ochi [illegible] era [illegible] să suporte privirea luminoasă a starețului.

Așa [illegible] odată cineva cu conștiința încărcată [illegible] în [illegible] Avva [illegible] să se roage pentru el. Iar acela [illegible] atunci pe Avva pentru prima dată [illegible]

[illegible] dintre [illegible] părintele în grădină. [illegible] de mână și așa mă privea în ochi. [illegible] părea că mă vede până în măduva oaselor. [illegible] capul în jos și tare îl [illegible] iar Avva zise: «Bine, bine. Pace ție, Mișa!»

De obicei, părintele Isidor [illegible] celui ce se mărturisea o listă a păcatelor și-l punea să o citească cu voce tare, însemnându-și în minte pe acelea pe care le [illegible]. Se întâmpla uneori ca [illegible] acestei lecturi Avva să părăsească [illegible] în epitrahilul său ponosit și cu o singură mânecuță, ca să-i pregătească o gustare mărturisitorului său.

Niciodată nu se supăra. Dacă păcatul [illegible] împreună cu tine [illegible] Privea toate lucrurile cu calm, simplu și egal și numai spunea cu dragoste: „Trebuie să ne rugăm mai mult". [illegible] ne sfătuia să chemăm ajutorul Maicii Domnului. Dar întotdeauna le arăta fiecăruia eficiența *Rugăciunii Celor Cinci Răni ale Mântuitorului* și-i învăța cum să se roage cu ea.

Spovedania părintelui, simplă în aparență, era cu totul deosebită, datorită unei inexprimabile adieri a veșniciei. De obicei, la spovedanie vezi în fața ta un om. Aici era tocmai pe dos: mărturisitorul se vedea pe sine nu în fața unui om, ci în fața martorului Domnului, ci în fața Veșniciei Înseși. Ceva neschimbător se uita la tine, te vede și în același timp nu se uită și nu te vede. Ca și cum te-ai spovedi în fața Universului. Nu vei vedea nici supărare, nici mustrări, nici cea mai mică mișcare pe fața starețului. Nici întrebări deosebite. Într-un cuvânt, oricine se spovedea la el [illegible] cu siguranță că a ajuns în împărăția libertății.

Așa se întâmpla cu mirenii și, în general, cu toți cei din afara Schitului. În Schit, părintele Isidor nu fu numit

[illegible] general [illegible] pe [illegible] spovedise pe [illegible]. Însă [illegible] îndrepta pe [illegible] se purta aspru [illegible] chiar îl gonea: „Să nu mai vii pe la mine!” Păcătosul [illegible] să cadă în deznădejde [illegible] să își învârtoșeze inima [illegible] mâhnire în suflet la [illegible] părintelui Isidor. Avva primea pe oricine, iar de la simpla sa privire sufletul deznădăjduit și împietrit începea să se dezghețe. Dar părintele Isidor nu se mânia pe Avva, care lucra împotriva hotărârilor sale, ba chiar se plângea părintelui egumen, spunând că nu se pot îndrepta frații în acest fel. Dar părintele Isidor, trecând peste interdicții, tot nu putea să nu-i primească pe [illegible] ce veneau să se pocăiască și, văzându-le disperarea, lucra cu dragoste, și nu cu asprime. El nu punea canoane, ci dimpotrivă, încerca să liniștească, să întărească, să îmbărbăteze și să aducă pace în suflet.

Astfel, unul dintre frați mai trăgea la măsea. Părintele îl primea și [illegible] deznădejdea.

Dar se întâmpla și altminteri. Se întâmpla ca unii să vină la Avva nu pentru că erau izgoniți de părintele duhovnic, [illegible] să se descotorosească de canonul pe care [illegible] primit. Și pe aceștia îi primea starețul dar le dădea canon: „Atâta [illegible] pentru păcatul [illegible] pentru fuga de la duhovnic și pentru păcatul din cauza căruia ai venit să te pocăiești.”

Și se întâmpla [illegible] să mănânce cârnați [illegible] la Lavra și nu [illegible]. Fratele se temuse să meargă [illegible] și venit la părintele Isidor. Îi povesti ce se întâmplase. [illegible] Avva Isidor. [illegible] de abia am mâncat trei feliuțe.” „Ei, [illegible] „De ce, părinte, că erau doar trei feliuțe!” [illegible]. Atunci [illegible] la durata

[illegible] Pentru [illegible] pentru [illegible] peste [illegible]

Dar și în această [illegible] era [illegible] părintele Isidor [illegible] ar fi [illegible] de trei sate [illegible]. Pocăitul [illegible] să se mulțumească cu canonul primit.

CAPITOLUL XII

care cuprinde Discuția despre piatră
adică istorisirea unui profesor despre cum l-a vizitat el pe părintele Isidor și despre ceea ce a ieșit de aici

Odată, un oarecare profesor [illegible] pe cel ce scrie aceste rânduri [illegible] aflate acum [illegible] sub ochii [illegible] și începu să povestească despre cum l-a vizitat pe părintele Isidor și cum l-a spovedit starețul. Amintirea acestei spovedanii tulbură puternic sufletul profesorului, multă vreme el nu fu în stare să-și găsească cuvintele potrivite, revenind în repetate rânduri la începutul povestirii sale. După un anumit timp, reuși să își oprească lacrimile care-l podideau necontenit la amintirea părintelui Isidor și își adună [illegible] gândurile. Atunci [illegible] nesatisfăcut de cuvintele sale [illegible] interlocutorul să însemneze mai jos povestirea relatată de el, și numită *Discuția despre piatră*.

„Mă tem că [illegible] începutul [illegible] din cuvintele mele să nu reiasă [illegible] că părintele Isidor [illegible] pe [illegible] intelectual [illegible] că nu este așa. Esența problemei este [illegible] oarecare profesor, un oarecare intelectual, un oarecare [illegible] cum [illegible] am [illegible] de acest stareț [illegible]

se află [illegible] Hr[illegible] neam [illegible] Biseric[illegible] ce [illegible] Merejkovski [illegible] Academi[illegible] de profesori [illegible] Da [illegible] toate acestea se [illegible] Apoi [illegible] de la capăt [illegible] însă [illegible] amănunte [illegible] exactă [illegible] ochilor [illegible] celelalte [illegible] mas [illegible] presia că [illegible] de ceva [illegible] Chilia [illegible] aer [illegible] curat [illegible] libertate [illegible] Dar era acolo ceva [illegible] de [illegible] de curat [illegible] ceva [illegible]

Acum [illegible] gândurile [illegible] povestii de la cap la coadă vizita pe care am făcut-o. Am intrat în chilie [illegible] este aceea [illegible] Am [illegible] Am văzut și călugări și preoți. [illegible] cu sentimentul [illegible] smerenia formală [illegible] de episcop la duhovnicul său. Și problema nu este [illegible] ca [illegible] prime [illegible] pe care [illegible] că părintele [illegible] meu în problema spo[illegible] Iată despre ce este vorba. Am intrat împreună cu tovarășul meu de drum în chilia [illegible] din curtea mănăstirii. [illegible] claritatea, [illegible] simplitatea [illegible] și mi se pare că totul [illegible] să fie [illegible] întotdeauna [illegible] cu [illegible] să mă [illegible] Dar iată că [illegible] că în [illegible] în simplitatea [illegible] putere infinită. [illegible] și [illegible] îmi spunea [illegible] decât [illegible] imaginezi tu [illegible]

[illegible] evident [illegible] am [illegible] să [illegible] explic [illegible] să [illegible] explic [illegible] început să-i explic [illegible] răspuns [illegible] simpl[illegible] mai [illegible] teologi [illegible] filosofi [illegible] le cunosc [illegible] filosofia [illegible] termin [illegible] Atunci am [illegible] ca [illegible] *pe ceilalți* [illegible] am început să plâng. Starețul răspunse [illegible] rugăciune [illegible] ce plâng se vor mângâia. Și iarăși am înțeles că răspunsese [illegible] cuvintele despre cei ce plâng [illegible] răspuns [illegible] răspuns [illegible]

Din nou mi se făcu rușine. Atunci am simțit simplu și foarte clar [illegible] Dumnezeu [illegible] pe [illegible] prietenii mei. Este momentul în care am simțit ceea ce eu numesc *impresia Bisericii*.

Starețul se ridică în picioare [illegible] era îmbrăcat într-o cămașă purtată pe deasupra pantalonilor și în sandale [illegible] peste cămașă [illegible] pe Dumnezeu. Apoi ne [illegible] *Psalmul* [illegible] *Crezului* [illegible] și [illegible] rugă[illegible]

Când am terminat de spus rugăciunile [illegible] după care urma să citesc [illegible] În acest

[illegible] pe mine și ne [illegible] [illegible] și mi spunea [illegible] [illegible] de am [illegible] să citesc împreună cu fratele [illegible] ce era scris aici [illegible] ceea ce am [illegible] suprimam [illegible] de rugăciune [illegible] de spovedanie [illegible] că starețul îmi spune: «La ce [illegible] asta? Ce [illegible] am eu [illegible], de [illegible] de înțelegerea [illegible]

După ce starețul [illegible] rugăciunea de dezlegare [illegible] în stare să [illegible] un singur [illegible] «Am [illegible] pe suflet [illegible] *Hristos a înviat din morți* [illegible] cântând «Cu moartea pre moarte călcând și celor din mormânt viață dăruindu-le».

Atunci am început iarăși să plâng, și starețul [illegible] spuse [illegible] mângâia [illegible] pe când plecam [illegible] mâna.

Acum [illegible] un singur lucru: că *am văzut Piatra și pe Piatră, Biserica* (Mt 16, 18) [illegible] de viață [illegible] această clipă [illegible] acestui lucru extraordinar [illegible] pot să spun [illegible] rămas pentru totdeauna ca o puternică lovitură [illegible] pentru o clipă [illegible] Biserica de pe Piatra [illegible] ca [illegible] Căci părintele Isidor [illegible] popularitate [illegible] și cei [illegible] cât și din cei [illegible] Dar chiar [illegible] problemele [illegible] aici este esențial [illegible] este mai mult decât aceasta [illegible] nu este Varnava [illegible]

[illegible] probleme [illegible] este [illegible] Moscova [illegible] care [illegible]

Eu [illegible] episcop [illegible] părintele [illegible] [illegible] Astăzi [illegible] este să te spovedești [illegible] la preot [illegible] Dar [illegible] pe suflet ceva [illegible] ceva ce [illegible] nu pot înțelege [illegible] de înțelegere [illegible]

[illegible] atfel [illegible] corectă și [illegible] Este extrem de rar [illegible] perioadelor [illegible]

Iată la ce se reduc toate impresiile mele [illegible] educat, învățat [illegible] în care te poți apropia de [illegible] cel care spovedește. [illegible] toate acestea [illegible] toate acestea nu se găsesc [illegible] la părintele Isidor.

Astfel [illegible] termină [illegible]

CAPITOLUL XIII

Din care cititorul află ce învăța starețul prin desenele sale

Părintele Isidor nu-i plăcea să [illegible] și să [illegible] decât [illegible] numai [illegible] pe [illegible] de acest [illegible] prea [illegible] despre asta [illegible] [illegible] este [illegible]

În [illegible] Mitropolitului Macarie [illegible] Moscovei [illegible] răspunde [illegible] despre el [illegible] în care [illegible] această [illegible] strânge [illegible] credința [illegible] Atât de prețuit era părintele față de judecarea credinței.

Un oarecare stareț spunea că „eram părintei străin [illegible] de părinții lor preaînceputei, adică ale Părinților Isidor și Varnava. „Care părinți preaînceputei?" [illegible] popor. El nu știu nimic nici [illegible] Părintele Isidor, nici părintele Varnava. El nu acceptă catehetica lui Macarie. Auzi uneori de la părintele Varnava reproșuri la adresa Mitropolitului Macarie. El nu știa cum să separe dogma de morală. Una este teologia dogmatică și alta teologia morală, și mai există teologia misionară.

Cel ce spunea acestea are dreptatea sa. Într-adevăr, părintele nu se ocupa cu teologhisiri, pentru că el avea [illegible] duhovnicească în Dumnezeu și vederea duhovnicească a lui Dumnezeu, și în această trăire a lui Dumnezeu nu puteau fi trasate linii de despărțire care să separe diferitele discipline universitare. În sufletul părintelui era [illegible] orice ordine dictată de împărțirea pe cărți, capitole, paragrafe și subparagrafe, pentru că în el domnea o altă [illegible] ne [illegible] dată nu de învățători și profesori, ci de Duhul Sfânt. Și adesea îți venea să întrebi despre Avva: „Cum de cunoaște Scriptura fără să fi învățat?"

Îți repet [illegible] că puterea Avvei Isidor nu era în vorbele înțelepte, ci în forța duhovnicească cu care [illegible] cuvintele, chiar și pe cele mai banale. Dar [illegible] ești în continuare curios să afli despre ce vorbea părintele [illegible] câteva exemple. Însă când le citești trebuie să [illegible] vorbele părintelui Isidor [illegible] aproape că nu păstrează nimic [illegible] și se veștejesc ca florile a băsmi [illegible] rupte de pe tulpină.

[illegible]

[illegible] Domnul [illegible] străpunge [illegible] [illegible] scurgere de sânge [illegible] [illegible] nașterea Bisericii [illegible] nașterea Bisericii [illegible] Duminica Sfintei [illegible] Maica Domnului [illegible] pentru părinte [illegible] Bisericii. Hristos a născut Biserica [illegible]

Cea mai înaltă [illegible] era a sa *Rugăciunea lui Iisus* [illegible] acestor gânduri [illegible] capitolul următor.

Stareții [illegible] profunde [illegible] Starețul trăia [illegible] printre [illegible] apropiat ca rude [illegible] mai mult [illegible] fată de Sfântul Serafim [illegible] Sarovului [illegible] monahul Gheorghe Zăvorâtul de [illegible] Tihon din Zadonsk [illegible] Când [illegible] de [illegible] acești purtători [illegible] Avva [illegible] vorbească în numele său.

Deseori [illegible] repere [illegible] al Sarovului [illegible] Bucuria mea [illegible]

Când era vorba de [illegible] de mare [illegible] puterea [illegible] această ocazie [illegible] Gheorghe Zăvorâtul: *[illegible]* [illegible] părintele [illegible] despărțire: *[illegible] suflet pe suflet [illegible]*

Părintele [illegible] plăcea [illegible] tâlcuirea [illegible] pe care [illegible]

[illegible] toate [illegible] greșele.

[illegible] Dar cel mai adesea [illegible] rugăciunea [illegible] Preasfânta [illegible] mai înainte de fiecare din [illegible] repede [illegible] Preacurată Născătoare de Dumnezeu [illegible] pentru [illegible] Apoi începea [illegible] rugăciunea [illegible] 33 [illegible]

Nu știu de ce [illegible] foarte [illegible] rugăciunea [illegible] către Maica Domnului [illegible]

Una din rugăciunile [illegible] Domnul [illegible]

[illegible] [illegible] grea [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] Nu știu [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] Hristos [illegible]

[illegible]

Dar cel mai adesea Avva Isidor [illegible] vizitatorii să cânte împreună cu el *Binecuvântată ești* pe glasul al III-lea din Canonul Preacuratei [illegible] ce se săvârșește la Schitul [illegible] de Adormirea Maicii Domnului [illegible] Înălțarea Preasfintei Născătoare: „Binecuvântată Stăpână [illegible]".

Soborul îngeresc [illegible] văzându-te pe tine [illegible] Dumnezeu [illegible] cu slavă [illegible] casa cerului [illegible].

Așa [illegible] Maicii Domnului [illegible] stareț Isidor [illegible] transcrie [illegible] să le cânte [illegible] pe la casele lor. Părintele Isidor [illegible] pacea, [illegible] smerenia sunt de la Maica Domnului [illegible] chiar ea [illegible].

Pe măsuța [illegible] icoana de la [illegible] răspundea că nu [illegible] și se roage.

[illegible] totdeauna [illegible] repetând de fiecare dată [illegible]

[illegible] *Frate [illegible]* [illegible]

Când [illegible] sau de vreo [illegible] aproape [illegible] este permis să [illegible] acest cuvânt neoportun: „Vezi cum te iubește Dumnezeu? [illegible]"

Era odată un frate [illegible] să [illegible] pe starețul Isidor, care l-a întrebat [illegible] „Bine, părinte. [illegible] Dumnezeu te [illegible] cu vreo boală sau cu vreo nenorocire [illegible] seamănă că [illegible] Acum Domnul ne caută [illegible] asta nu se va pune la socoteală."

CAPITOLUL XIV

cel mai povățuitor [illegible] Rugăciunea lui Iisus, cea dătătoare de har a Avvei Isidor, aducătoare de multă liniște sufletească celui ce o va rosti cu înțelepciune

Pe [illegible] venea la el părintele Isidor [illegible] să se roage cu *Rugăciunea lui Iisus* [illegible] descoperită poate de sus. Părintele se ruga [illegible] Canonul [illegible] conferea acestei rugăciuni [illegible] importanță în [illegible] gândurile [illegible] puterea harică.

Liniștirea sufletului [illegible] a mâniei, alungarea gândurilor [illegible] *Rugăciune a Celui [illegible]* [illegible] *Preacurat* [illegible]

[illegible] Sfânt pătimire [illegible] care această rugăciune se rostește [illegible] de tot felul de [illegible].

A [illegible] spunea această rugăciune [illegible] pentru [illegible] în această perioadă de așteptare până în acest timp privind Sfânta Răstignire [illegible] parte privea [illegible] Preacurat [illegible] Fecioare. A [illegible] constiința repede [illegible] Dup[illegible] spus rugăciunea [illegible] pre[illegible] stareț [illegible] Ș[illegible] mulți [illegible] sărbătorească [illegible] despre care aflăm numai din *[illegible] dintr-o Casătoria [illegible]* [illegible] Sfântului Ioan [illegible].

Efectul [illegible] rugăciunii se vedea în primul rând [illegible]. Pentru acest [illegible] această rugăciune atât [illegible] pe [illegible] să se [illegible] această [illegible].

Fiecare dintre [illegible] să spună [illegible] trece [illegible] să spună [illegible] când [illegible] să [illegible] ori de [illegible] acest timp [illegible] *Rugăciunea [illegible]* [illegible] spune [illegible] rugăciunea [illegible] roagă-te Maicii Domnului [illegible] pe [illegible].

Cu asta [illegible] convingerea stareț[illegible] că să se roage cu *Rugăciunea Celor Cinci Răni ale Domnului nostru Iisus Hristos și a Săgeții din Sufletul Preacuratei Maicii Sale Fecioara Maria*. Dar [illegible] stareț[illegible] era [illegible] această rugăciune [illegible] că aproape [illegible] era în stare [illegible] nu era [illegible] după [illegible] o [illegible] că stareț[illegible].

[illegible] să [illegible] zice [illegible] din [illegible].

„Singur [illegible] rugăciunea [illegible] un frate [illegible] plătește [illegible] de hârtie (despre care am pomenit mai sus). Mă [illegible] cetezată.

Așa era [illegible] harismaticul stareț [illegible] viață [illegible] părintele [illegible] această [illegible] dădură [illegible] să [illegible] cunosc *Rugăciunea Celor Cinci Răni* [illegible] să se roage [illegible] o învățară chiar [illegible] despre marea putere [illegible] rugăciunii [illegible] Isidor [illegible] în [illegible] gândurilor [illegible].

Rugăciunea Celor Cinci Răni ale Mântuitorului este [illegible] spune [illegible] un frate [illegible] încât demonii nu [illegible] pot [illegible].

Iată [illegible] acest [illegible] din [illegible] părintelui nostru [illegible] stareț, Isidor [illegible] pentru [illegible] sufletului și a trupului [illegible] învață [illegible] să o spună în memoria stareţului [illegible] rugăciunii Domnul [illegible].

RUGĂCIUNEA CELOR CINCI RĂNI ALE MÂNTUITORULUI

[illegible] care starețul Isidor [illegible] învăța [illegible] să se roage

Spune [illegible] **Doamne** [illegible] până la sânge [illegible] pentru păcatele [illegible] **Iisuse**

[illegible] **Hristoase** [illegible] **Faule** [illegible] **Dumnezeiescule** [illegible] pentru [illegible] mele [illegible] pată [illegible] sânge [illegible] Născăt[illegible] Dumnez[illegible] [illegible] pentru că [illegible] sufletești [illegible] întregi [illegible]

CAPITOLUL XV

[illegible]

[illegible] Dumnezeu [illegible] Dumnezeu [illegible] Împărăți[illegible]

[illegible] stareței [illegible] preaînțeleapta [illegible] Dumnezeu [illegible] Dar aceasta [illegible] starețul vede [illegible] Însă [illegible] aceste semne evidente [illegible] palatul împărătesc [illegible] Avva nu vorbea [illegible] despre darurile sale [illegible] Dumnezeu [illegible] puterea [illegible] Dumnezeu [illegible] este [illegible] aproape de noi [illegible]

[illegible] Avva [illegible] să vorbească [illegible] pe hârtie [illegible] păstrate [illegible]

[illegible] pe care [illegible] trup să [illegible] rezolvăm prin [illegible] Împuse [illegible] pe [illegible] pînă în [illegible] care [illegible] Proveste [illegible] pede [illegible] piece [illegible] cuvîntă să scrise [illegible]

Iată încă un caz. [illegible] părintele [illegible] de [illegible] părintele [illegible] răspunse [illegible] pe [illegible] cea ce [illegible] respecta [illegible] Părintele Isidor [illegible] pe părintele [illegible] Dumnezeu prin [illegible]

[illegible] părintele Isidor [illegible] aproape [illegible] dragostea [illegible] despre acele [illegible] să se curăţească. [illegible] devenise [illegible] păcat [illegible]

[illegible] cealaltă lume era [illegible] Despre [illegible] pe Sfîntul Serafim şi pe alţi cuvioşi [illegible] stareţul [illegible]

Iată ce exemplu [illegible]

Pînă în 1964 nu reuşisem să [illegible] pe părintele Isidor [illegible] povesteşte episcopul [illegible] auzisem multe despre el pe cînd eram încă student [illegible] Academie [illegible] 1964 [illegible] Un bătrîn [illegible] Părintele [illegible] Isidor: «Foarte [illegible] sîntem [illegible] *De [illegible]* [illegible]

De [illegible] şi semnele [illegible] Povestea de [illegible] părintele [illegible] Dumnezeu. După [illegible]

[illegible]

Aşa [illegible] este [illegible] [illegible] să [illegible] aceste [illegible] zice [illegible] să [illegible] fulger globular [illegible]. Parcă Dumnezeu [illegible] poate [illegible] prin fulgere globulare [illegible] rămâne [illegible] întreaga [illegible] şi prin care ne vorbeşte Dumnezeu [illegible] să [illegible] mai [illegible] legem cuvintele [illegible] Dumnezeu. Dar Avva Isidor asculta Creaţia cu inimă curată, pentru [illegible] Creaţie răsuna cuvântul lui Dumnezeu, şi de aceea, pentru el, întreaga [illegible] era plină de semne [illegible] şi [illegible] tainice. [illegible] starea [illegible] fulgerul globular era o [illegible] [illegible] suflet de [illegible] în Sfârşitul [illegible] semn al lui Dumnezeu. Omul [illegible] care şi-a dorit să trăiască fără Dumnezeu, chiar astfel este pedepsit [illegible] ochii sufletului: el nu mai vede şi nu mai cunoaşte pe Dumnezeu, şi nu înţelege semnele [illegible] şi de aceea [illegible] nu [illegible] să privească [illegible] său şi să se căiască; el trăieşte parcă în somn, fără a înţelege acest lucru, şi îşi consideră visurile realitate.

[illegible] trăia Avva [illegible] era [illegible]. El [illegible] seama la glasul Creaţiei şi Creaţia lui Dumnezeu [illegible] seamă [illegible]. Nu numai [illegible] era semn pentru părintele Isidor, ci şi părintele era [illegible] semn pentru lume [illegible] în preajma stareţului se [illegible] care nu se întâmplă în preajma altor oameni.

Chiar [illegible] povestea de exemplu un astfel de caz. Odată, în ziua Adormirii Maicii Domnului [illegible] în schit nu este [illegible] accesul femeilor – venise o femeie care se [illegible] de o permanentă durere de cap [illegible] cu [illegible] stareţul [illegible] *Rugăciunea să despre* [illegible] *Rani* [illegible] *Mântuitorului*. Femeia [illegible] să [illegible]

[illegible] semn [illegible] Zi [illegible] [illegible] negru. Acea femeie [illegible] Domnului de la Cerngov [illegible] biserică [illegible] femeie [illegible]

CAPITOLUL XVI

care vorbeşte despre [illegible] părintelui Isidor
şi despre cât de [illegible] înţelegeau ceilalţi

[illegible] stareţul o purta [illegible] crucea [illegible] că părintele [illegible] deosebită [illegible] şi energia [illegible] Dumnezeu [illegible] păstrăm echilibrul [illegible] respectul [illegible] care ne [illegible] tendenţa [illegible] trecat [illegible] semne [illegible] întreaga [illegible] Sfântului [illegible]

Dar pentru Avva Isidor [illegible] era [illegible] putere [illegible] [illegible] univers [illegible]

[illegible] semn [illegible] o dată [illegible] stăpânii. Dar [illegible] [illegible] se [illegible] [illegible] de [illegible]

Povestea [illegible] veselie [illegible] fost [illegible] despre

[illegible] pe ei hotărârea [illegible] reverse. [illegible]
acest [illegible] care [illegible]
[illegible] trage la măsea [illegible]
[illegible] pusese în spinare atâtea [illegible]
[illegible] în Pustie s-a mutat [illegible]

[illegible] Dar pentru ce? Pentru că
spovedeşte [illegible] pe ce [illegible]
[illegible] pentru că [illegible] pâine [illegible]
pierea [illegible] să [illegible]
Posada pentru [illegible] direct [illegible]

Pe [illegible] pe [illegible]
[illegible] Femi să de a fi [illegible]
[illegible] pe [illegible] părându-i-se [illegible]
[illegible] smerenie [illegible] stareţului. [illegible]
[illegible]
tatea [illegible] sufletească [illegible]
[illegible]
[illegible] această [illegible]
[illegible] îngăduinţa.

În [illegible] părinţii [illegible]
[illegible] primi [illegible]
[illegible] însinguraţi în casă [illegible]
[illegible] propri [illegible]
[illegible] Era [illegible] părăsit că [illegible]
acoperise cu un strat de murdărie, iar din [illegible]

[illegible]

[illegible] pe [illegible] ne [illegible] pentru [illegible]
[illegible] Nu [illegible] se pare [illegible]
[illegible] pentru [illegible]

CAPITOLUL XVII

[illegible]
despre [illegible] stareţului [illegible] despre [illegible]
despre [illegible] şi [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
Pentru [illegible]
[illegible]

[illegible] Sa [illegible]
[illegible] ghetre [illegible] pr [illegible]
[illegible]

[illegible]

scenele [illegible]. Se pare că dragostea sa pentru [illegible] artă se născuse [illegible] în această perioadă. Dar [illegible] gust [illegible] pentru astfel de distracții lumești [illegible] viața sufletului. Încă de pe atunci începu să [illegible] ascet monahal.

„În timpul nopții tata cu mama începeau să se ocupe uneori cu treburi de-ale lor – povestea el cu puțin timp înaintea morții sale –, iar eu mă întorceam [illegible] fața [illegible] perete să privesc la tabloul cu Cuviosul Zosima și Savatie" și vedeam parcă pășuni verzi și [illegible]"

Dintr-un simplu semn, aceste gânduri de tinerețe se transformară într-o hotărâre puternică. Odată, tânărul Ioan se ruga în Biserica Acoperământul Maicii Domnului din ținutul său natal. Un fulger ca o [illegible] plină – așa îl descria apoi starețul – trecu luminând palid de-a lungul iconostasului, și se descărcă cu tunet. Oamenii nu pățiră nimic, dar iconostasul se înnegri. Acest semn, pe care bătrânii locului îl țin minte, avu influență asupra lui Ioan. După cum se exprima un frate schitean, „fulgerul trăsni, dar pe el îl încălzi". „Gândul îmi zbură înspre Athos – povestea starețul. Însă nereușind atunci să-și realizeze acest gând, Ioan intră în Schitul Ghetsemani, întemeiat de Mitropolitul Filaret. Aici se întâlni iarăși cu consăteanul său, arhimandritul Antonie, care era originar tot din Liskov și era fiu nelegitim al cneazului Gruzinski. Este cazul să amintim că, judecând după anumite aspecte – și anume după numele de familie „Gruzinski" pe care-l purta [illegible] Ioan, după constituția firavă a trupului său [illegible] după chipul și nasul său cu un ușor aspect [illegible] putem presupune originea nobilă a lui Ioan. Nu [illegible] exclus să fi avut sânge de cneaz.

Arhimandritul Antonie îl luă pe Ioan [illegible] sa. Pe atunci, Ioan era un tânăr [illegible]

[illegible] pe [illegible]

[illegible] Antonie [illegible] părintele [illegible] îl văzuse [illegible] o singură dată, pe Mitropolitul Filaret al Moscovei [illegible] mulți oameni de seamă ai acelei vremi.

La început [illegible] Antonie era foarte prieten [illegible] cu fratele Ioan, poate că și legătura de sânge [illegible] spus în această prietenie. Dar mai târziu [illegible] lor se [illegible] Arhimandritul [illegible] apropie de Mitropolitul Filaret, lăsându-l [illegible] pradă gândurilor [illegible] de [illegible] tele Ioan [illegible] spunea părintele arhimandrit [illegible] adevăr și ceea ce era mai important [illegible] aminte de [illegible] de vremea [illegible] în care Antonie era [illegible] zula [illegible] Consătenii [illegible] stăpânire [illegible] arhimandrit, care [illegible] E [illegible] prea greu pentru [illegible]

Perioada pe care părintele Isidor o considera [illegible] începutul nevoinței sale fusese cu totul [illegible] na Sfintului [illegible] întâlnirile cu F[illegible] de Minunați al Sarovului [illegible] întreagă [illegible] pust[illegible] [illegible] care acum se [illegible] Mulți oameni de seamă din mireni veneau să-și [illegible] sufletele [illegible] de putere și energie. Pe atunci nu exista [illegible] de [illegible] nevoință [illegible] parte din pustnici se [illegible] părintele [illegible] în regiunea [illegible] cu biserici și chiar [illegible] subpământene [illegible] că [illegible] întreagă [illegible] în care [illegible] te putea [illegible] și trecând prin coridoare umede [illegible] ale adâncimii [illegible] a regiunii [illegible]

[illegible] Psalmii [illegible] pune [illegible] [illegible] de aceea [illegible] din [illegible] părintele Antonie [illegible] prin aceste [illegible] Schitul Mitropolitul Filaret.

În 1860 fratele Ioan [illegible] în mantia călugărească [illegible] părintele Gherman [illegible] Zosima, aflată dincolo de Paraclit. Antonie [illegible] adică Ioan [illegible] călugărie, Isidor și Gherman fiind primiți în numele Sfân[illegible] [illegible] Alexandru [illegible] duhovnicesc [illegible] Varnava, peste câțiva ani.

Este o coincidență care merită toată atenția că această [illegible] părinți [illegible] Gherman și Varnava este unită prin legătura de frăție [illegible] Iar părintele Isidor [illegible] Alexandr[illegible] în [illegible] ea, după moartea părintelui Alexandr[illegible] devenind părinte duhovnicesc pentru frații mai mici, rămași orfani.

În acea vreme [illegible] Paraclitului [illegible] exista [illegible] dicari, pentru nevoitori cele mai aspre singurătăți [illegible] și părintele Isidor [illegible] Mai sus nu se urcă niciodată. Schima, care i-a fost oferită la bătrânețe, o refuza din smerenie.

[illegible] părintele se pregătea să [illegible] America, să propovăduiască [illegible] episcopul [illegible] Arhimandritul [illegible] făcea chiar o [illegible] pentru călătorie [illegible] apropiată. Dar nu se știe de ce [illegible] ar fi plecat în America fără [illegible]

Cam peste cinci ani [illegible] Paraclit [illegible] părintele [illegible] vechea dorință să se mute [illegible]

Athos, în această grădină de basm [illegible] a monahismului, Avva viețui [illegible] ani. În acel an starețul [illegible] se [illegible] să ridice o cruce pe cel mai înalt vârf al [illegible]. La această înălțare a Crucii Domnului participă [illegible] și părintele Isidor. Dar, neavând resurse să-și obțină [illegible], părintele fu nevoit în scurtă vreme să părăsească [illegible] monahală și să se întoarcă în patrie. Aici se așeză din nou în Paraclit, dar în scurtă vreme deveni ținta [illegible] și fu izgonit. Atunci se mută la Schit, unde locui, fără să-l părăsească, până la fericitul său sfârșit.

Din evenimentele acestei vremi putem aminti numai numirea părintelui Isidor ca duhovnic al tuturor monahilor, după moartea părintelui Varnava, care avu loc în 1906.

CAPITOLUL XVIII

care relatează fericitul sfârșit al Avvei Isidor

Astfel trecu liniștita viață a părintelui Isidor. Și sfârșitul lui fu neînchipuit de liniștit. Puteam crede chiar că nu moare [illegible], că adormea treptat: respirarea îi devenea tot mai slabă și, în final, dispăru cu totul, se stinse și, împreună cu respirația, viața își luă zborul.

Până în ultima clipă a vieții sale Avva nu și-a pierdut limpezimea cunoștinței și obișnuita sa veselie, rămânând lucid chiar și pe patul de moarte. Nu îi slăbi nici măcar memoria chipurilor, a numelor, a fragmentelor de poezii religioase, a diferitelor probleme din viața fiecăruia. Boalele lui erau chinuitoare: avea un hemoroid, diaree și hemoragie, dar nu se plângea niciodată [illegible]. Când era întrebat de sănătate, răspundea întotdeauna cu zâmbetul său neschimbător: „Bunișor, slavă Domnului, sunt bine." Trupul [illegible] se uscase de tot, mâinile [illegible] se topiră și se făcură ca

[illegible] per [illegible] B[illegible] [illegible] săi F[illegible] [illegible] se [illegible] La [illegible] se [illegible] putere [illegible] să zâmbească. [illegible] limpez[illegible] [illegible] străluc[illegible] [illegible]. În [illegible] părintelui [illegible] parte [illegible] aceste [illegible] săi pare [illegible] Dumnezeu [illegible] de [illegible] vadă [illegible] este [illegible] sfârșit [illegible].

Boala starețului începuse de mult [illegible] din Săptămâna Luminată a anului 190[illegible] [illegible] se accentu[illegible] din ziua Adormirii Maicii Domnului [illegible] se [illegible] retrăgă întristat [illegible] obligată să [illegible] participe la Sfintele [illegible] decât pentru primirea Sfintelor Taine.

De la Postul lui Filip [illegible] căz[illegible] [illegible] se putea prevedea [illegible] boala [illegible] stăr[illegible]. Avva nu mânca aproape [illegible] și [illegible] slăbea și mai mult. În ultima săptămână de viață nu mai primea decât puțină apă rece [illegible].

În zilele care îi mai rămăseseră [illegible] învăța [illegible] insistent [illegible] care veneau [illegible] repetând [illegible] cele mai [illegible]. Cel mai adesea repeta rugăciunea [illegible] *[illegible] Cele Cinci Răni ale Mântuitorului* [illegible]. Amintea mereu de [illegible] săraci [illegible] spunea: „Drept [illegible] va pedepsi pe păcătos [illegible] și [illegible] Dumnezeu [illegible] Dumnezeu [illegible] total." Pe [illegible] [illegible] ruga să [illegible] compătimire [illegible] față de săraci și bolnavi [illegible] aceia [illegible]. Spunea [illegible]: „Milostenia este [illegible] dată [illegible]."

Continua să se intereseze de problemele [illegible] insista asupra [illegible] spunea să [illegible] pentru întâietate și [illegible]

[illegible] rămas [illegible]
[illegible] Împărțea [illegible] rubă [illegible] nevoiași [illegible] pe stareț. [illegible] binecuvântare pentru [illegible] porunci să schimbe [illegible] rubla [illegible] să o împartă săracilor.

Se vedea că [illegible] rămas [illegible] de [illegible] foarte [illegible] era [illegible] morții [illegible] nu [illegible] să înceteze această ultimă activitate. Când, cu trei zile înainte de moarte, [illegible] episcopul [illegible] să nu se teamă de moarte, părintele îi răspunse zâmbind: „Nu mă tem [illegible] ce m-aș teme? Slava Domnului, nu [illegible] Domn[illegible]” [illegible] continua să dea dispoziții amănunțite, îngrijindu-se parcă să nu treacă cu vederea nici cel mai mic lucrușor din [illegible] sa. Episcopului [illegible] să-i lege între [illegible] mantia sa.

Cu toate că nu se mai putea mișca, Avva [illegible] propuse totuși: „Haideți să vă spovedesc!” Și, în pofida încercărilor episcopului [illegible] să se răzgândească, îl spovedi. [illegible] pentru spovedanie [illegible] Chiar și pe patul de moarte, stareț[illegible] să acorde un ultim [illegible]

Apoi [illegible] cartofi [illegible] săracilor. Aceleași dispoziții [illegible] să [illegible] pâine.

Părintele Israel, starețul, îi spuse: „Aș fi vrut să [illegible] epitrahil [illegible] Preasfințitului [illegible] episcopul [illegible]

[illegible] era [illegible] acesta. [illegible] pentru că nici nu ne [illegible] pentru stareț.

[illegible] dimineața [illegible] Sfintele [illegible] Părintele [illegible] Dumnezeu [illegible]

A doua zi, pe [illegible] frații [illegible] săracilor. După [illegible] „[illegible] frate[illegible]” [illegible] Avva răspunse: [illegible] februarie [illegible]

[illegible] Evanghelie [illegible] degete [illegible] răspunse: „Amin.”

[illegible]

Când [illegible]

[illegible]

CAPITOLUL XIX

[illegible]

[illegible]

[illegible] pentru [illegible] biserica [illegible] Nyssei [illegible] mireni [illegible] chiar și ceva [illegible] în biserică [illegible] femeile [illegible] tristă [illegible] rugăciune [illegible] în veci [illegible] geam [illegible] Sfânta [illegible]

Când [illegible] se termină [illegible] spre mormânt pe [illegible] mai aproape de tipos [illegible] stareța [illegible] episcop [illegible] părintelui. Stareța [illegible] sora [illegible] ca o mantie de [illegible] Un zâmbet [illegible] pieptul părea mai respira [illegible] părea de [illegible] din acest [illegible] întâmpina [illegible] de vară [illegible] deasupra gardurilor [illegible] era [illegible] Nu vedea [illegible] Dumnezeu [illegible] înfricoșător [illegible] de [illegible] privirea [illegible] împăcare [illegible] părintele [illegible] pe [illegible] capul [illegible] aplecat spre stânga [illegible] adevărată de [illegible] necuvântare [illegible]

[illegible] mormânt pe [illegible] să [illegible] Grigorie al Nyssei [illegible] Sfânta [illegible]

După ce [illegible] rămas [illegible] de [illegible] episcopul [illegible] teze [illegible] reprezenta [illegible] Pierre [illegible] îndepărtată [illegible]

[illegible] episcop [illegible] față [illegible] vreme [illegible]

[illegible] mormântul [illegible] fețe negre [illegible] pe nepieritul mormânt [illegible]

Pe [illegible] Sfântului [illegible] în [illegible] pământul [illegible] pământ [illegible] Sfântul [illegible] 1897 [illegible] 1908 [illegible] [illegible] A [illegible] s-a șters, pentru [illegible] scris greșit.

Tot aici [illegible] câteva [illegible] ale [illegible] lui Serafim [illegible] Sfântului Teodor [illegible] Maicii Domnului din Czestochowa, un crucifix de [illegible] și [illegible] toate [illegible] de [illegible] de cinstire [illegible] [illegible] stareț.

Pe cealaltă parte [illegible] este scris: „Doamne, primește în pace sufletul meu”. De cruce este [illegible] un felinar de fier vopsit în [illegible]. În el arde candela [illegible] flacăra nestinsă a părintelui Isidor în fața Domnului Iisus Hristos.

CAPITOLUL XX

[illegible] pe care [illegible] poate să [illegible] parcurgă [illegible] despre starețul Isidor

[illegible] frate [illegible] pe Sfântul [illegible] Iată [illegible] astăzi [illegible] întreaga. Care [illegible] sfârșitul [illegible]

Fericitul [illegible] răspunse [illegible] se vor împlini proorociile Domnului Dumnezeu [illegible] Din [illegible] vremurile de pe urmă [illegible] pentru Dumnezeu se [illegible] de oameni [illegible] [illegible] pământul [illegible] decât [illegible] scris [illegible] Pentru [illegible]

[illegible] să [illegible] lăcomiei [illegible] preoți [illegible] întreagă [illegible] nepriceput [illegible] nu vor cunoaște [illegible] Iar te vor fi [illegible] morala [illegible] supuse [illegible] [illegible] pentru oameni [illegible] decât model de urmat. De aceea fapta bună va fi [illegible] de argint [illegible] împărați atunci [illegible] care se vor îmbogăți cu aur [illegible] pentru Domnul Dumnezeu și nu vor vedea fața lui Dumnezeu [illegible] De aceea [illegible] după cum am spus mai înainte [illegible] vor cădea în prăpastie, fiind robiți [illegible] ignoranța, rătăcind se în [illegible]

Astfe[l] proorocea [illegible] Și acum, amintindu-ne de părintele Isidor, repetam fără voie [illegible] proorocire: „În vremurile de pe urmă, *în chip ferecit sfinții se vor ascunde de oameni*”. Cu și mai multă putere [illegible] în suflet această proorocire, când [illegible] asupra cuvintelor Avvei Isidor [illegible] vremurile cele din urmă sunt aproape [illegible] în curând va fi [illegible] prigoană asupra creștinilor [illegible] vor trebui [illegible] să se ascundă [illegible] pământului.

Căci părintele Isidor [illegible] Dumnezeu [illegible] s-a priceput să se ascundă nu numai de [illegible] de frații săi cei mai apropiați de [illegible] viața [illegible] Fiindcă părintele nu avea nimic [illegible] comun [illegible] tocmai asta era cel mai [illegible] din comun.

[illegible] cu adevărat purtător al Duhului lui Dumnezeu! Iată motivul pentru care [illegible] din comun [illegible] continuă să rămână [illegible] [illegible] nepătrunsă [illegible] sesizat pentru [illegible] Unitatea [illegible] Avva devine [illegible]

[illegible]

Dar era [illegible]

Dar era [illegible] dependent [illegible]

Dar [illegible]

Dar [illegible] Dumnezeu dat tot [illegible]

Dar era blând [illegible]

[illegible] pentru rațiune [illegible] pentru mintea [illegible] Nu disprețuia [illegible] Era [illegible]

[illegible]

[illegible] nepereche [illegible] Amin

Sfârșit [illegible] despre părintele Isaac

Adaos despre textul foilor de hârtie pe care le împărțea părintele Isidor –

RUGĂCIUNEA

compusă de N.V. Gogol către Preasfânta Născătoare (fragment)

Părintelui Isidor îi plăcea să o citească. Nu este menționată în *Operele complete* ale lui N.V. Gogol, dar, potrivit cuvintelor părintelui, fusese tipărită în 1899 în „Arhiva Rusă", cartea a 6-a, de către A.A. Tretiakov, și în 1909 în nr. 69 al revistei *Moskovskie vedomosti* (*Știri Moscovite*). Părintele Isidor o luase de la fratele său [illegible] în casa contelor A.P. și A.G. Tolstoi din Moscova, unde își petrecuse ultimii săi ani și N.V. Gogol.

Nu lepăda pe cei ce aleargă la Tine
cu [illegible]
Preacurată Născătoare de Dumnezeu, Fecioară,
[illegible]
pentru cererea cea de jos.

Spre Tine, Maica Preacurată,
Cutez să înalț cuvântul,
Cu lacrimi fața mi-e brăzdată,
Ascultă-mă, [illegible] trist mi-e gândul.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
Spre mântuire mă îndreaptă!

Ia[illegible] să fie
Și gata pentru [illegible]
Acoperă-mă [illegible]
Nu mă lăsa să [illegible] greu

[illegible] păcatelor se-apare
[illegible]
Neîncetată rugă [illegible]
La ceasul aspru[illegible] judecăți[illegible]

Când veșnicia-mi [illegible]
Și morții s-or trezi la viață
În a conștiinței carte [illegible]
Păcate ce s-or da pe față

Tu ești [illegible] pentru credință
Cu dragoste mă rog [illegible]
Să [illegible]
Mai [illegible] de mine[illegible]

NOTE

[illegible]

frivole, a deznodămintelor sentimentaliste din romanele sale. Este considerat un reprezentant al literaturii frivole (n. tr.).

19. Este vorba, desigur, de descrierea unor trăiri subiective și foarte personale ale Tainei spovedaniei, în aparență fără legătură sau chiar opuse sensului obiectiv al acesteia (n. tr.).

20. Vezi nota 11 la capitolul „Viața părintelui Pavel Florenski".

21. Vezi nota 25 la capitolul „Viața părintelui Pavel Florenski".

22. Macarie (Bulgakov) (1816-1882). Mitropolit al Moscovei și al Kolomenskului, teolog remarcabil și istoric al Bisericii Ruse, autorul *Teologiei Dogmatice Ortodoxe*, în cinci volume, Moscova, 1849-1853 (n. tr.).

23. Sunt celebrele cuvinte ale Sfântului Serafim de Sarov, intrate în toate relatările vieții sale. Învățătura Sfântului Serafim de Sarov despre strângerea Duhului Sfânt este cuprinsă în *Dialogul* său cu N.A. Motovilov *despre țelul vieții creștine* (n. tr.).

24. În original: „*Slovo iskra esti duși / Ti, dub moi, k vecinosti spesi*".

25. În original: „*Dușoiu dușu ubejdaiu / branița ot gneva i ot prazdnîh slov – / i budeși hristianskii bogoslov*".

26. Gavril Romanovici Derjavin (1743-1816): poet rus; a scris ode clasice, cu accente satirice și filosofice și tragedii clasice (n. tr. după „Scriitori străini" – *Mic Dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981).

27. În original: „*K Tebe, o, Materi Presveatația,/ derzaiu voznesti svoi glas...*".

28. În original: „*Kresta gospodnia slavna sila/ blistatelina ona vezde...*".

29. Vezi „Alfavita sufletească" din *Scrierile Luminătorului Dmitri al Rostovului* (p. I, ediția a III-a, Moscova, 1857) (n. tr.).

30. În original: „*Bpal ot brata ukrepleaiei/ iako grad tverd*".

31. Cuviosul Savatie: fondator, în 1429, împreună cu Cuviosul Gherman, al primului lăcaș de cult de pe Insulele Solovețk, 1435.

Cuviosul Zosima a renovat, împreună cu Cuviosul Gherman, lăcașul de pe Insulele Solovețk, întemeind împreună celebra mănăstire. A păstorit-o vreme de 26 de ani. [n. tr. după *Slovari istoriceskii o russkih sveatîh* (*Dicționar istoric al sfinților ruși*), Moskva – Izdatelistvo Kniga, 1991].

32. Postul Crăciunului (n. tr.).

33. Pavel Tebeul (227-341): cel dintâi pustnic cunoscut al creștinătății, originar din Egipt, din Tebaida de Sus (n. tr. după *Proloagele* – Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991).

34. Icoana Maicii Domnului din Czestochowa: celebră icoană făcătoare de minuni, care își trage numele după o localitate din Polonia (n. tr.).

35. Luminătorul Nifont (1370-1460): patriarh al Constantinopolului, retras apoi la Athos, ca simplu călugăr (n. tr.).

36. „*K Tebe, o materi Presviataia / Derzaiu voznesti svoi glas, / Lito slezami umîvaia / Usliși menia v sei skorbnîi ciias, / Priimi tepleișia molenia, / Moi duh ot bed i zol izbavi, / Prolei mne v serdțe umilenie, / Na puti spasenia nastavi. / Da budu cujd svoei ia voli, / gotov dlia Boga vseo terpeti, / Bdi mne pokrovom v grikoi dole / Ne dai v peciali umereti. / Ti vseh pribejișce nesciastnîh, / Za vseh molitvennița nas! / O, zasciti kogda ujasnîi / Usîșim sudnîi Bojii glas, / Kogda zakroet vecinosti vremia, / Glas trubnîi mertvîh voskresit, / I kniga sovesti vseo bremia / grehov moih izoblicit. / Stena Ti verniim i ograda! / K Tebe molitsia vsei dușoi: / Spasi menia, moia otrada, / Umiloserdisi nado mnoi!*".

CUPRINS

PREFAȚĂ 5
VIAȚA PĂRINTELUI PAVEL FLORENSKI 13
Note 48
EMPIREEA ȘI EMPIRIA 51
Anexă la EMPIREEA ȘI EMPIRIA 94
Note 115
DOGMATISM ȘI DOGMATICĂ 119
Stenograma dezbaterilor pe marginea referatului
DOGMATISM ȘI DOGMATICĂ 147
Note 162
STÂLPUL ȘI TEMELIA ADEVĂRULUI 165
Scrisoarea I – Către cititor 165
Scrisoarea a IV-a – Lumina Adevărului 171
Note 214
PLÂNSUL MAICII DOMNULUI 219
Note 226
UN PORTRET
AL ARHIMANDRITULUI SERAPION MAȘKIN 227
Note 252
SAREA PĂMÂNTULUI adică ISTORIA VIEȚII
IEROMONAHULUI AVVA ISIDOR DE LA
SCHITUL GHETSEMANI 255
Adăugire 337
Note 339

BIBLIOTECA M.M.E
PROVENIENȚA
PREȚ

B.M.M.B.
2003–2004

Redactor: *Marilena Andrei*
Tehnoredactor: *Cristian Lupeanu*

Tiparul executat la R.A. „Monitorul Oficial"

Înălţimea şi valoarea filosofiei nu este în ea însăşi, ci în avântul îndreptat către Hristos şi către viaţa întru Hristos [...].

Scopul principal pe care trebuie să mi-l propun, conform cu formula mea, este catharsis-ul, adică purificarea minţii de falsele premise şi dogme ale contemporaneităţii, de falsa ştiinţă şi de falsa filosofie, pentru ca acela care studiază să înveţe a privi cu ochiul curat al minţii domeniul spiritului învăluit de har. Pot să mă ocup şi cu altele, însă [...] cred că este cel mai folositor să mă ocup exact cu cele de mai sus: consider că nu este atât de necesar să explici sistemul unui filosof sau al altuia, cât să clarifici înseşi noţiunile şi să uşurezi calea Celui ce va să vină în suflete, Hristos.

Pavel FLORENSKI

EDITURA ANASTASIA